

แนวทางการจัดการเรียนรู้
ที่บูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
สำหรับการศึกษาระดับพื้นฐาน
Intangible Cultural Heritage into Classroom

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการ
มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
Intangible Cultural Heritage into Classroom

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

แนวทางการจัดการเรียนรู้

ที่บูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสำหรับการศึกษาระดับพื้นฐาน

Intangible Cultural Heritage into Classroom

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Catalog in Publication Data

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสำหรับการศึกษาระดับพื้นฐาน.--กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. ๒๕๖๗.

๒๐๘ หน้า.

๑. มรดกภูมิปัญญา ๒.การบูรณาการ ๓.การเรียนการสอน . I.ชื่อเรื่อง.

371.14

ปีที่พิมพ์	กรกฎาคม ๒๕๖๗
จำนวนพิมพ์	๑,๐๐๐ เล่ม
ผู้จัดพิมพ์	สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ วังจันทรมงคล ถนนราชดำเนินนอก เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
พิมพ์ที่	ศูนย์สื่อและสิ่งพิมพ์แก้วเจ้าจอม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ๑ ถนนอุทัยนอก แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐

เอกสารฉบับนี้ปรับปรุงจากหนังสือ Bringing living heritage to the classroom in Asia-Pacific: a resource kit. (2020). จัดทำโดย UNESCO, ICHACAP และ APCEIU

คำนำ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีหลักการของการกระจายอำนาจให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาสามารถออกแบบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้สอดคล้องและเหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของผู้เรียน รวมไปถึงสภาพบริบทและสังคมซึ่งมีความแตกต่างหลากหลาย ดังนั้นการจัดการศึกษาที่ปรับให้เหมาะสมกับสภาพบริบทของสังคม จึงเป็นอีกประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะช่วยให้หลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ที่มีความหมายสำหรับผู้เรียน รวมทั้งจะช่วยให้เกิดความร่วมมือจากทุกฝ่ายในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการเชื่อมโยงกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอันหลากหลาย ที่เป็นต้นทุนสำคัญที่ช่วยสนับสนุนให้การเรียนรู้ประสานเข้ากับชีวิตจริงของผู้เรียนได้

หากพิจารณามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในภาพกว้าง อาจกล่าวได้ว่าเป็นประเด็นสำคัญที่ควรนำไปคิดรวมอยู่ในการจัดการศึกษาด้วย เนื่องจากเป็นประเด็นสำคัญที่ระบุอยู่ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ โดยเฉพาะมาตรา ๒๓ การจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ในเรื่อง (๓) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา มาตรา ๒๗ วรรคสอง ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ ในวาระหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ในระยะต่อมา ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ องค์กรเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ได้มีอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งประเทศไทยได้เข้าไปเป็นสมาชิกอย่างสมบูรณ์ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ อาจกล่าวได้ว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่การจัดการศึกษาพึงให้ความสำคัญ แล้วนำมาบูรณาการในการจัดการศึกษา ในฐานะที่การศึกษาเป็นกลไกสำคัญการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้สืบทอดและดำรงอยู่ต่อไปได้

เอกสารเล่มนี้ ได้ใช้ฐานความรู้และประสบการณ์ทำงานขององค์กรเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ มาใช้ต่อยอดการจัดการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งในแง่ของนิยามความหมาย กรอบแนวทางในการดำเนินการจัดการศึกษา รวมทั้งตัวอย่างแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สมควรได้รับคำขอบคุณ

เอกสารนี้ได้พยายามจัดระบบความรู้ต่าง ๆ ที่ช่วยให้ครูและผู้ที่สนใจได้ทำความเข้าใจการนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน รวมทั้งนำเสนอตัวอย่างการดำเนินการอันเป็นผลจากการดำเนินโครงการ “การบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่การจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน” (Thai-Lao Teachers Training on Bringing Living Heritage to Classroom) ปี ๒๕๖๕-๒๕๖๗ ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) และสถาบันสื่อเด็กและเยาวชน สนับสนุนโดยศูนย์ข้อมูลและเครือข่ายระหว่างประเทศเพื่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ภายใต้การอุปถัมภ์ของยูเนสโก (International Information and Network Centre for Intangible Cultural Heritage in the Asia-Pacific Region-ICHAP) และศูนย์การศึกษาเอเชีย-แปซิฟิก เพื่อความเข้าใจระหว่างประเทศ ภายใต้การอุปถัมภ์ของยูเนสโก (Asian-Pacific Centre of Education for International Understanding under the Auspices of UNESCO – APCEIU) ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี ได้จัดการอบรมครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน ๔๐ คน และครูจาก ๔ แขวง ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน ๑๐ คน ผลงานจากการดำเนินการดังกล่าว ช่วยให้ได้ประสบการณ์ในการทำงานด้านนี้ลุ่มลึกมากขึ้น และได้ตัวอย่างการจัดการเรียนการสอนมานำเสนอในเอกสารฉบับนี้ด้วยแล้ว

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารฉบับนี้จะสร้างความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม แนวทางการนำไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งตัวอย่างรูปธรรมการดำเนินการทั้งในห้องเรียนระดับนานาชาติและประเทศไทย มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมดังกล่าว จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย การเรียนรู้ที่ได้ต่อชีวิตและลมหายใจให้แก่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และเป็นฐานสำคัญในการนำไปต่อยอดการเรียนรู้ในแขนงอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการงานและพื้นฐานอาชีพ การเป็นผู้ประกอบการ และงานเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สารบัญ

บทที่ ๑ บทนำ	๗
• พัฒนาการของแนวคิดของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	๙
• การดำเนินการเรื่องการบูรณาการมรดกภูมิปัญญา สู่การจัดการเรียนการสอน: จากนานาชาติสู่ไทย	๑๖
บทที่ ๒ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	๒๑
• ที่มาของคำ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม”	๒๓
• ความหมายและประเภทของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	๒๔
• ระดับของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	๓๔
• การส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	๓๙
• ประโยชน์และคุณค่าของการจัดการเรียนรู้ด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	๔๐
บทที่ ๓ แนวคิดการจัดการศึกษาร่วมสมัยกับการจัดการศึกษาด้วย มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	๔๕
• พลเมืองโลกศึกษา (Global Citizenship Education – GCED)	๔๘
• การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)	๕๕
• การเรียนรู้ด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการเรียนรู้ ทางอารมณ์และสังคม (Social Emotional Learning: SEL)	๕๖
• การเรียนการสอนด้วยมรดกที่มีชีวิตและการศึกษาที่ใช้ภาษาแม่เป็นฐาน	๕๘
บทที่ ๔ แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	๖๑
• แนวทางการดำเนินการในการจัดการเรียนการสอนด้วยมรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรม	๖๓
• ขั้นตอนการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สู่ห้องเรียน	๖๖
ขั้นตอนที่ ๑ ทำความเข้าใจบริบทหรือข้อมูลของท้องถิ่น	๖๖
ขั้นตอนที่ ๒ เชื่อมโยงมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกับวิชาหรือกิจกรรมการเรียนรู้	๘๓
ขั้นตอนที่ ๓ เรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เลือกสรร	๘๙
ขั้นตอนที่ ๔ ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	๙๒
ขั้นตอนที่ ๕ บันทึกผลการทำงานและแบ่งปันประสบการณ์	๑๐๑
ขั้นตอนที่ ๖ ประเมินผลการทำงาน	๑๐๔

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ ๕ การบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่การจัดการเรียนรู้	๑๐๗
• การดำเนินการบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในรายวิชา	๑๑๓
• การดำเนินการบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในกิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเสริมหลักสูตร	๑๕๑
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	๑๖๔
• แผนการจัดกิจกรรมนักเรียนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร	๑๘๔
บรรณานุกรม	๑๙๒
ภาคผนวก	๑๙๔
• บัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติที่ขึ้นทะเบียน	๑๙๔
กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม	
• หลักการทางจริยธรรม ๑๒ ประการที่สามารถช่วยนำทางการปกป้อง	๒๐๔
มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้	
คณะทำงานถอดประสบการณ์การจัดการเรียนรู้	๒๐๖
คณะผู้จัดทำ	๒๐๘

บทที่ ๑

บทที่ ๑

บทนำ

พัฒนาการของแนวคิดของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

แนวคิดเรื่องมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage) เริ่มต้นมาจากหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ทัวโลกได้ตระหนักว่าทั้งมรดกที่เป็นวัตถุและมรดกที่มีลักษณะเป็นภูมิปัญญาที่นับวันจะสูญหายไป จึงได้มีแนวคิดจะส่งเสริมและรักษาไว้โดยมีพัฒนาการของแนวความคิดและแนวทางในการดำเนินการมาเป็นลำดับ ดังนี้

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้สิ้นสุดลง องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization หรือ UNESCO) เป็นทบวงการชำนัญพิเศษของสหประชาชาติ ก่อตั้งโดยได้มีการลงนามในธรรมนูญขององค์การ เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๘ และต่อมาเมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๙ ประเทศสมาชิกก่อตั้ง ๒๐ ประเทศ ได้ร่วมมือกันให้สัตยาบันธรรมนูญองค์การ ซึ่งเริ่มด้วยข้อความที่ว่า **“สงครามเริ่มต้นที่จิตใจของมนุษย์ฉันใด ความหวงแหนสันติภาพก็ต้องสร้างขึ้นในจิตใจของมนุษย์ด้วยฉันนั้น”** นอกจากนี้ ธรรมนูญยูเนสโกยังบ่งชี้ไว้ด้วยว่า สันติภาพที่เกิดจากการตกลงทางการเมือง ทางเศรษฐกิจระหว่างรัฐบาลเพียงอย่างเดียว ย่อมไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่แท้จริงและยืนนานจากประเทศชาติต่าง ๆ ในโลก สันติภาพจะต้องวางรากฐานอยู่บนความร่วมมือทางภูมิปัญญา และจิตสำนึกของมนุษยชาติ ดังนั้นองค์การยูเนสโกจึงมุ่งเน้นการส่งเสริมสันติภาพ ด้วยการส่งเสริมความร่วมมือของนานาชาติ ด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม เพื่อให้ทั่วโลกเคารพในความยุติธรรม กฎหมาย สิทธิ และเสรีภาพ ที่มนุษย์พึงมี โดยไม่เลือกเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา ตามกฎบัตรสหประชาชาติ

ในช่วงเวลานั้น ปัญหาทางวัฒนธรรมอยู่ในภาวะวิกฤต ความเสี่ยงต่อการสูญหายกลายเป็นประเด็นปัญหาสำคัญในการกำหนดเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หลายประเทศมีกฎหมายที่ออกมาปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพราะมีความกังวลว่า การเปลี่ยนแปลงไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมและการปรับไปเป็นประเทศตะวันตกขนานใหญ่ โดยเฉพาะผลจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ เกิดการทำลายล้างและสูญเสียชีวิต ตามมาด้วยการแสวงหาแนวทางที่จะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์เลวร้ายขึ้นอีก ในช่วงเวลานั้น ยูเนสโก (UNESCO) องค์การภายใต้องค์การสหประชาชาติ ซึ่งบริหารงานโดยสภาสามัญที่มาจากประเทศสมาชิกราว ๒๐๐ ประเทศ ได้ให้ความสำคัญกับการออกมาตรการ

ทางกฎหมายและการดำเนินโครงการด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม และการสื่อสาร และเมื่อ
ยูเนสโกมีแผนมรดกวัฒนธรรมที่ก่อตั้งในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ทำให้การทำงานด้านนี้ มีความเข้มข้น
และจริงจังมากขึ้น

การดำเนินการของแผนวัฒนธรรมของยูเนสโกทำงานภายใต้กรอบอนุสัญญา (Convention)
ซึ่งถือเป็นกฎหมายหรือข้อตกลงระดับนานาชาติ ที่ร่างโดยผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ มีการลงนามเป็น
ภาคีโดยรัฐบาลประเทศต่าง ๆ ถือเป็นข้อผูกมัดทางกฎหมาย และเป็นแนวทางการพัฒนานโยบาย
กลยุทธ์ ประเด็นที่ให้ความสำคัญ (priorities) ภายในประเทศนั้น ๆ

What is culture? วัฒนธรรมคืออะไร

“set of distinctive spiritual, material, intellectual and emotional features of
society or a social group, that encompasses, not only art and literature, but
lifestyles, ways of living together, value systems, traditions and beliefs”

“ลักษณะที่โดดเด่นด้านจิตวิญญาณ วัตถุ ปัญญา และอารมณ์ ของสังคมหรือกลุ่มคนหนึ่ง ๆ
ที่ครอบคลุมไม่เพียงเฉพาะศิลปะและวรรณกรรม แต่หมายรวมถึงวิถีชีวิต ลักษณะการอยู่ร่วมกัน
ระบบคุณธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อ”

UNESCO, ๒๐๐๑

ยูเนสโกได้จัดทำอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
มาเป็นลำดับ ดังนี้

- ปี ๑๙๕๔ (พ.ศ. ๒๔๙๗) อนุสัญญาเพื่อคุ้มครองทรัพย์สินทางวัฒนธรรมในกรณีขัดกัน
ด้วยอาวุธ (Convention for the Protection of Cultural Property in the Event
of Armed Conflict: The Hague Convention)
- ปี ๑๙๗๐ (พ.ศ. ๒๕๑๓) อนุสัญญาว่าด้วยการห้ามและป้องกันการนำเข้า ส่งออก และ
โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินทางวัฒนธรรมโดยมิชอบด้วยกฎหมาย (Convention on the
Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer
of Ownership of Cultural Property)
- ปี ๑๙๗๒ (พ.ศ. ๒๕๑๕) อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทาง
ธรรมชาติ (อนุสัญญามรดกโลก) (Convention Concerning the Protection of the
World Cultural and Natural Heritage: World Heritage Convention)

- ปี ๒๐๐๑ (พ.ศ. ๒๕๔๔) อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมใต้น้ำ (Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage)
- ปี ๒๐๐๓ (พ.ศ. ๒๕๔๖) อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage: ICH Convention)
- ปี ๒๐๐๕ (พ.ศ. ๒๕๔๘) อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองและส่งเสริมความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม (Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions)

ทั้งนี้ความเป็นมาของอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage 2003: พ.ศ. ๒๕๔๖) นั้นเป็นผลสืบเนื่องจากการพยายามสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในการที่ให้นานาชาติเล็งเห็นถึงการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ โดยประเทศสมาชิกองค์การยูเนสโก เล็งเห็นว่าอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ เน้นไปที่การให้ความคุ้มครองมรดกวัฒนธรรมในส่วนที่จับต้องได้ มองเห็นได้ทางกายภาพ อาทิ โบราณสถาน อาคารสถานที่ โบราณวัตถุ เป็นต้น แต่อนุสัญญาฯ ฉบับนี้ ยังมีเนื้อหาที่ให้ความคุ้มครอง ยังไม่ครอบคลุมมรดกทางวัฒนธรรมที่อยู่ในรูปแบบการแสดงออกทางภูมิปัญญา ทั้งในเรื่องของการแสดง ประเพณีต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมา การปฏิบัติที่เป็นลักษณะของการสืบทอดที่เป็นความรู้ ภูมิปัญญาจากคนสู่คน รุ่นสู่รุ่น ดังนั้น ประเทศสมาชิกขององค์การยูเนสโกจึงมีความเห็นพ้องต้องกันว่า ควรจะมีอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น ประเพณี พิธีกรรม ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญต่าง ๆ ฯลฯ ซึ่งมีความผูกพันอยู่ในวิถีชีวิตของมนุษย์ทุกคนควบคู่ไปด้วย

สุดแดน วิสุทธิรักษ์ (๒๕๖๐) ให้ข้อมูลว่า เหตุการณ์สำคัญที่ถือว่าเป็นจุดเริ่มแรกของงานด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม คือ โครงการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมระดับนานาชาติในการย้ายอนุสรณ์สถานนูเบีย (Nubian monuments) ณ หมู่บ้านอาบู ซิมเบล (Abu Simbel) ไปประเทศอียิปต์ อนุสรณ์สถานจะถูกจมอยู่ใต้น้ำจากผลการสร้างเขื่อนอัสวาน (Aswan High Dam) และการสร้างทะเลสาบัสเซอร์ (lake Nasser) ซึ่งการย้ายอนุสรณ์สถานเป็นทางเลือกเดียวที่มีในขณะนั้น ที่จะช่วยให้แน่ใจได้ว่าอนุสรณ์สถานจะยังคงอยู่ตลอดไป จึงเป็นสัญญาณเตือนว่าอนุสรณ์สถานจะสูญสลายไป ทำให้ยูเนสโกระดมประชาคมนานาชาติทั้งทางการเมืองและวิทยาศาสตร์ เพื่อช่วยกันปกป้องมรดกเก่าแก่ไว้ ในที่สุดการย้ายอนุสรณ์สถานได้ประสบความสำเร็จ และช่วยให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับมรดกโลก ในฐานะที่ไม่ได้เป็นมรดกวัฒนธรรมของประเทศใดประเทศหนึ่ง แต่เป็นของมนุษยชาติและคนรุ่นหลัง โครงการในอียิปต์นี้จึงนำไปสู่การก่อตั้งศูนย์มรดกโลก (World Heritage Centre) ภายใต้ยูเนสโก ทำหน้าที่ดูแล สงวนรักษาแหล่งมรดกวัฒนธรรม อนุสรณ์สถาน และกลุ่มอาคาร ที่ได้รับการขึ้นทะเบียน

มหาวิหารอาบูซิมเบล มรดกโลกในกลุ่มอนุสรณ์สถานนูเบีย (Nubian monuments)

ในอีกด้านหนึ่ง ในช่วงต้นทศวรรษที่ ๑๙๗๐ (พ.ศ. ๒๕๑๓-๒๕๒๓) เป็นช่วงเวลาสำคัญของการก่อร่างหรือจุดประกายแนวคิดเกี่ยวกับ **“มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้”** (Intangible cultural heritage) โดยเกิดเหตุการณ์ที่ดูจะไม่น่าจะมีเกี่ยวข้องกัน คือ การออกเพลง El Condor Pasa (If I Could) ของไซมอนและการ์ฟงเกล (Simon & Garfunkel) ค.ศ. ๑๙๗๐ ซึ่งได้รับความนิยมอย่างมากในเวลาต่อมา

เพลง El Condor Pasa ของไซมอนและการ์ฟงเกล ดัดแปลงมาจากทำนองเพลงพื้นเมืองแห่งเทือกเขาแอนดิสในอเมริกาใต้ ซึ่งเขาได้ฟังครั้งแรกจากวง Los Incas ที่มาแสดงที่กรุงปารีส เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๘ และเป็นแรงบันดาลใจให้แต่งเนื้อร้องภาษาอังกฤษขึ้นใหม่ (If I could) ต่อมา นักแต่งเพลงชาวเปรูได้อ้างสิทธิ์เหนือเพลงดังกล่าว โดยอ้างว่าเป็นทำนองเพลงพื้นเมืองเดิมของประเทศเปรูและโบลิเวีย

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ ยูเนสโกได้จัดทำรายงานการศึกษาเรื่อง ความเป็นไปได้ในการสร้างกฎเกณฑ์ระดับนานาชาติเพื่อการปกป้องคุ้มครองคติความเชื่อประเพณีท้องถิ่น (Possibility of Establishing and International Instrument for Protection Folklore) โดยสองปีต่อมา ผู้แทนจากประเทศโบลิเวียเรียกร้องให้ออกอนุสัญญาสิทธิสาส์นที่จะปกป้องศิลปะของประชาชนและมรดกวัฒนธรรมของทุกชนชาติ

ซึ่งแม้ว่าจะไม่เป็นผลให้เกิดเป็นอนุสัญญา แต่ก็นำไปสู่การออก “ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมรักษา วัฒนธรรมแบบประเพณีและคติชน พ.ศ. ๒๕๓๒”

เริ่มมีโครงสร้างและคำศัพท์ที่ปรากฏในอนุสัญญามรดกโลกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ค.ศ. ๑๙๗๒ (Convention Concerning the Protection of World Cultural and Natural Heritage) ได้ช่วยนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาสู่เวทีโลก เปลี่ยนความสนใจที่เคยจำกัดอยู่เฉพาะ โบราณสถาน แหล่งโบราณคดี และอุทยานธรรมชาติ มาสู่การให้ความสนใจในมิติของประเพณี ท้องถิ่น ทักษะส่วนบุคคล และการแสดงออกผ่านภาษาพูด ประกอบกับความรู้ความเข้าใจจากงาน ด้านจิตวิทยา ทำให้งานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมครอบคลุมทั้งพิธีกรรม เรื่องเล่า การแสดง งานช่างฝีมือ และพิธีการ ที่ส่งต่อจากอดีตผ่านภาษาพูดและการปฏิบัติ

จุดเริ่มต้นมีความเหลื่อมซ้อนกันนี้เอง จึงทำให้หลายคนสับสนได้ ซึ่งในที่สุดแล้ว มรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรมหรือมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) กับมรดกโลก (World Heritage) มีลักษณะต่างกัน มีกระบวนการต่างกัน และวัตถุประสงค์ของการเกิดขึ้นมาก็ต่างกัน สามารถสรุปอย่างง่ายว่า มรดกโลกเป็นสิ่งก่อสร้างหรือแหล่งธรรมชาติที่มีคุณค่ามหาศาลสำหรับ มนุษยชาติ มักจะเป็นโบราณสถาน หรืออาคารสถานที่ที่มีความสำคัญยิ่งยวดในทางประวัติศาสตร์ศิลปะ หรือสถาปัตยกรรม และจำเป็นต้องอนุรักษ์ไว้เพื่อมวลมนุษยชาติ การพิจารณาว่าอะไรเป็นหรือไม่เป็น มรดกโลก จะต้องฟังความเห็นของผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการเป็นหลัก ส่วนมรดกภูมิปัญญาทาง วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ไม่เป็นกายภาพชัดเจน แต่เป็นการปฏิบัติ ความรู้ ประเพณี พิธีกรรม การแสดง ดนตรี งานช่าง ฯลฯ ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่ปฏิบัติในกลุ่มหรือชุมชนเล็ก ๆ แต่ถ้าชุมชนนั้นเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีค่าของเขาก็ สามารถเป็นมรดกของเขาได้ (ปริตตา เกลิมเผ่า กอนันตกุล, FaceBook)

ในบทนำของอนุสัญญา “โลกาภิวัตน์” และ “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม” ที่เกิดตามมา ได้รับการยอมรับว่าเป็นภัยคุกคามต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ทั้งการเสื่อมสภาพ การสูญหาย และการถูกทำลาย (UNESCO, 2003) การเพิ่มขึ้นของประชากร นวัตกรรมทางเทคโนโลยี วัฒนธรรม มวลชน และการขยายตัวของศูนย์กลางเมือง เป็นความเสี่ยงว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจะถูก ตัดขาดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนรุ่นถัดไป ด้วยเหตุนี้การออกหลักเกณฑ์และการเข้าร่วมของหน่วยงาน ต่าง ๆ เพื่อให้แน่ใจได้ว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเหล่านั้นจะยังคงอยู่ตลอดไป แนวคิด เรื่องการเกรงต่อการสูญเสียนี้อเอง จึงเป็นพื้นฐานของแนวคิด “การส่งเสริมและรักษา” (safeguarding) ซึ่งถือเป็นกระบวนการที่คนใหม่ที่จะช่วยให้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมยังคงมีการปฏิบัติและสืบทอด ต่อไปได้ การส่งเสริมและรักษา (safeguarding) มีลักษณะที่อยู่ระหว่างการสงวนรักษา (preservation) และการปกป้อง (protection) ที่ไม่ใช่การเก็บไว้คงสภาพไว้ หากแต่สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม กับพื้นที่ ตามความต้องการของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งทำให้การส่งเสริมและรักษานี้ ได้แฝงไปด้วยแนวคิดของ การพัฒนาที่ยั่งยืนด้วย ด้วยเหตุนี้งานด้านการส่งเสริมและรักษาจึงไม่เพียงแต่เป็นการระบุมรดก

ทางวัฒนธรรม (identification) และงานด้านการเก็บรักษาข้อมูลจากการบันทึกและการจัดทำเป็นเอกสารเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการส่งต่อ (transmission) ผ่านการศึกษาทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ (UNESCO, 2003 Article 2) ซึ่งงานประการหลังนี้ถือเป็นภารกิจสำคัญยิ่งของการศึกษาที่จะทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองและส่งต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

คำว่า **safeguarding** มีการแปลเป็นภาษาไทยอย่างหลากหลาย เช่น สงวนรักษา ส่งเสริมรักษา พิทักษ์รักษา ปกป้องรักษา ปกป้องคุ้มครอง ซึ่งข้อความในอนุสัญญา ข้อ ๒.๓ ได้ให้ความหมายไว้ค่อนข้างกว้าง ซึ่งการเลือกใช้คำว่า safeguarding ถือเป็นความตั้งใจของอนุสัญญา ที่ต้องการเน้นย้ำถึงภารกิจหลักที่แตกต่างไปจากอนุสัญญานับอื่น เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการ “คุ้มครอง” มรดกโลกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ (Convention Concerning the Protection of the world Cultural and National Heritage) ซึ่งมีนัยยะของการปกป้องคุ้มครองให้อยู่ใน “สภาพเดิม” มากที่สุด ในขณะที่ “การส่งเสริมและรักษา” มีนัยของการคำนึงถึงการ “ปรับเปลี่ยน/เปลี่ยนแปลง” ของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ส่งต่อสืบทอดกันมากกว่า

องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ได้เห็นความจำเป็นในการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จึงได้ออกอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage : ICH Convention) ปี ๒๕๔๖ มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อปกป้องคุ้มครองมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ๒) เพื่อประกันว่าจะเคารพมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของชุมชน กลุ่มชน และปัจเจกบุคคลที่เกี่ยวข้อง ๓) เพื่อเพิ่มความตระหนักในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติถึงความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และให้เกิดความชื่นชมร่วมกัน และ ๔) เพื่อให้เกิดความร่วมมือและความช่วยเหลือระหว่างประเทศ และได้รับการกำหนดให้เป็นกฎหมายในระดับสากล เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๖ (ค.ศ. ๒๐๐๓) ซึ่งอนุสัญญาดังกล่าว มีข้อตกลงร่วมกันระหว่างรัฐภาคีที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันที่จะสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ มีหน้าที่ดำเนินการเพื่อให้ชุมชน กลุ่มคน และปัจเจกบุคคลได้มีส่วนร่วมในการถือปฏิบัติและถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของตนอย่างสร้างสรรค์และสืบสานธำรงรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ส่งต่อรุ่นต่อรุ่นต่อไป

สาระสำคัญของอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage : ICH Convention) ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ (ค.ศ. ๒๐๐๓) ในบทนำ (Preamble) มีดังนี้

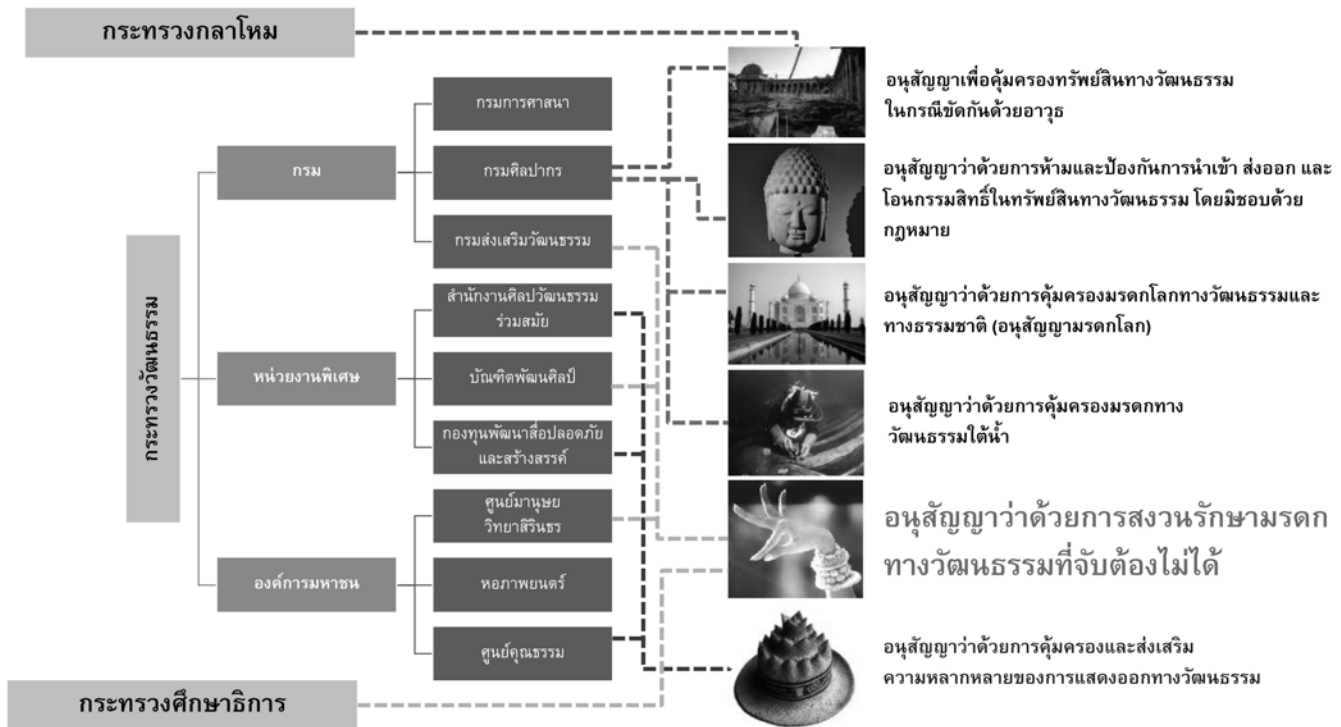
“โดยยอมรับว่า ชุมชนทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิม กลุ่มชน และในบางกรณีปัจเจกบุคคล มีบทบาทสำคัญในการผลิต สงวนรักษา ดำรงไว้ และสร้างสรรค์ใหม่ซึ่งมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เพราะเหตุนี้ จึงทำให้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์ของมนุษย์มีคั่งขึ้น (Recognizing that communities, in particular indigenous communities, groups and, in some cases, individuals, play an important role in the production, safeguarding, maintenance and re-creation of the intangible cultural heritage, thus helping to enrich cultural diversity and human creativity.)

- รัฐภาคีต้องรับรองว่า สิทธิของชุมชน กลุ่มคนและปัจเจกบุคคล ได้รับการปกป้องเมื่อมีการเผยแพร่สร้างความตระหนักเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของพวกเขา หรือมีการใช้มรดกของพวกเขาในเชิงพาณิชย์
- ฉันทานุมติที่เป็นอิสระ บอกแจ้งล่วงหน้า และเป็นที่รับรู้ (Free, prior and Informed consent)
- การมีส่วนร่วมของชุมชน กลุ่มชน และปัจเจกบุคคล ภายในกรอบของกิจกรรมการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ แต่รัฐภาคีจะต้องพยายามดำเนินการเพื่อให้ชุมชน และกลุ่มชน มีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางที่สุด และหากเป็นการเหมาะสม ให้มีปัจเจกบุคคล ซึ่งสร้างสรรค์ ดำรงรักษา และถ่ายทอดมรดกดังกล่าวเข้าร่วมด้วย และนำบุคคลเหล่านั้นเข้ามามีบทบาทอย่างแข็งขันด้วย

การดำเนินการของประเทศไทย มีหน่วยงานและองค์กรที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย กระทรวงกลาโหม กระทรวงวัฒนธรรม และกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อดำเนินการตามอนุสัญญาฉบับต่าง ๆ โดยกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงวัฒนธรรมรับผิดชอบและดำเนินการเรื่องการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

ประเทศไทย โดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ได้เริ่มดำเนินการเตรียมการเข้าเป็นสมาชิกของอนุสัญญา โดยมีการประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๒ โดยสืบทอดจากโครงการภูมิบ้านภูมิเมือง (ช่วง พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๕๑) ซึ่งดำเนินการมาแต่เดิมโดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บฐานข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย ๕ สาขา ได้แก่ ๑) มุขปาฐะและการแสดงออก ๒) ศิลปะการแสดง ๓) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาลต่าง ๆ ๔) ความรู้และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล และ ๕) งานช่างฝีมือดั้งเดิม

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ รัฐบาลไทยได้ตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๕๙ โดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเลขานุการของ

อนุญาตขององค์การสหประชาชาติเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม กับหน้าที่ความรับผิดชอบในประเทศไทย

คณะกรรมการการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และมีคณะกรรมการ ฯ พิจารณาและเห็นชอบนโยบายและแผนงานการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ เป็นต้นไป และประเทศไทยได้เข้าร่วมภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. ๒๐๐๓ พระราชบัญญัติฉบับนี้จึงเป็นกลไกในการกำกับดูแล การขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ เพื่อส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติทั้งในระดับประเทศและระดับสากล

การดำเนินการเรื่องการบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่การจัดการเรียนการสอน:
จากนานาชาติสู่ไทย

การดำเนินการเรื่องการบูรณามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้มีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง แบ่งเป็นหลายระยะ ทั้งในระดับการดำเนินการของยูเนสโก และประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทย ดังนี้

ระยะแรก ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ เนื่องในวาระเฉลิมฉลองปีที่สิบของอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และทศวรรษของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ยูเนสโก โดยการสนับสนุนจากกระทรวงการศึกษา วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (MEXT) ประเทศญี่ปุ่น ได้ดำเนินโครงการการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน โดยดำเนินโครงการในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก จำนวน ๔ ประเทศ ประกอบด้วยประเทศปาเกิสถาน ปาเลา อูเบกิสถาน และเวียดนาม กิจกรรมเป็นการส่งเสริมในการออกแบบบทเรียนที่สอดคล้องกับสภาพบริบทของแต่ละประเทศ ตลอดเวลา ๒ ปี ครูได้ร่วมกันแสวงหามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ในขณะที่ผู้ปฏิบัติด้านภูมิปัญญาก็ภูมิใจที่จะแบ่งปันประสบการณ์ ที่นำไปสู่การออกแบบบทเรียนที่บูรณาการหลากหลาย นักเรียนได้เรียนวิทยาศาสตร์ผ่านดนตรีท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ผ่านวรรณกรรมชาวบ้าน ซึ่งช่วยพัฒนาความเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบ (responsible citizen) ได้ตระหนักในความสำคัญของรากเหง้าภูมิปัญญา คุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ความสำคัญของการสงวนรักษาและส่งต่อให้แก่อนุชนคนรุ่นหลัง ประสบการณ์การทำงานดังกล่าวได้เรียบเรียงออกมาเป็นหนังสือชื่อ *Learning with Intangible Heritage for a Sustainable Future: Guide for Educator in the Asian-Pacific Region* (UNESCO, 2015)

ระยะที่สอง ระหว่างปลายปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ถึงต้นปี พ.ศ. ๒๕๖๕ ยูเนสโกได้จัดทำเอกสารฉบับภาษาอังกฤษ สำหรับการนำเสนอผลงานโครงการ ชื่อ “การสอนและการเรียนรู้ด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก” ที่ดำเนินการมีฐานข้อมูลมาจากการศึกษาวิจัย ประสบการณ์ และการเรียนรู้จากอีกโครงการที่ชื่อ “การเรียนการสอนด้วยมรดกที่มีชีวิตในโรงเรียนของทวีปยุโรป”

โครงการ “การสอนและการเรียนรู้ด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก” ดังกล่าว มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความตระหนักให้เห็นความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ รวมทั้งเป็นการเชิญชวนให้ประเทศในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ได้มีการดำเนินการในการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ที่ช่วยส่งเสริมการเข้าใจกันและการเป็นพลเมืองโลก

โครงการฯ นี้ เป็นความร่วมมือระหว่างยูเนสโก ศูนย์ข้อมูลและเครือข่ายระหว่างประเทศเพื่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกภายใต้การอุปถัมภ์ของยูเนสโก (International Information and Network Centre for Intangible Cultural Heritage in the Asia-Pacific Region-ICHAP) และศูนย์การศึกษาเอเชีย-แปซิฟิกเพื่อความเข้าใจระหว่างประเทศภายใต้การอุปถัมภ์ของยูเนสโก (Asian-Pacific Centre of Education for International Understanding under the auspices of UNESCO-APCEIU) ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี ได้ออกแบบกิจกรรมที่เป็นนวัตกรรม

การจัดการเรียนรู้โดยมีการดำเนินการกับครูจำนวน ๘๘ คน ส่วนใหญ่เป็นครูสตรี จากโรงเรียน ๒๑ แห่ง ใน ๖ ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน เนปาล เกาหลีใต้ และไทย มีนักเรียนและผู้ปฏิบัติงานด้านการสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม รวมกันกว่า ๑,๙๐๐ คน ผลการดำเนินการพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ที่ดีขึ้น จุดประกายเรียนรู้ในมิติใหม่ ๆ และเกิดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม แม้ว่าการดำเนินการดังกล่าวอยู่ในช่วงเวลาที่ทั่วโลกเผชิญกับการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-๑๙) ทำให้การทำงานโครงการและการจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่ต้องใช้ระบบออนไลน์ ซึ่งผลการดำเนินการบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในการจัดการเรียนการสอนมีผลงานที่ดีและเป็นที่น่าพึงพอใจ

นอกจากนี้ ปี พ.ศ. ๒๕๖๕ เว็บไซต์ GCED Online Campus ที่เป็นศูนย์รวมหลักสูตรพัฒนาครูและนักการศึกษาแบบออนไลน์ ด้านพลโลกศึกษา (Global Citizenship Education) ในหลากหลายหัวข้อ ได้ผนวกรวมหลักสูตรอบรมออนไลน์ เรื่อง Bringing Living Heritage to the Classroom in Asia-Pacific โดยจัดทำเป็น ๖ โมดูล จำนวน ๑๙ บท ประกอบด้วย บทบรรยาย ๒๔ เรื่อง ที่เกี่ยวกับเหตุผลและความสำคัญของการบูรณาการการจัดการเรียนรู้โดยใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ การเชื่อมโยงกับประเด็นหรือนโยบายทางการศึกษา ได้แก่ การศึกษาเพื่อการเป็นพลเมืองโลก การพัฒนาที่ยั่งยืน การเรียนรู้สังคมและอารมณ์ (social and emotional learning) ทั้งนี้ สื่อและเอกสารการเรียนรู้ได้แปลออกเป็นหลายภาษา

ในช่วงเวลาดังกล่าวมีกิจกรรมสืบเนื่องในหลายภูมิภาคในโลก ประกอบด้วย

๑. การจัดประชุมครูในจำนวนกว่า ๑๐๐ คน ในประเทศเนปาลและคีร์กีซสถาน เพื่อให้เข้าร่วมการประชุมปฏิบัติการเพื่อนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไปบูรณาการในหลักสูตรระดับสถานศึกษา
๒. พัฒนาครูในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก มีครูและนักการศึกษาเข้าร่วมกระบวนการ กว่า ๕๐๐ คน โดยแบ่งเป็นการเข้ารับการอบรมออนไลน์ และการประชุมสัมมนาออนไลน์ (webinar) เพื่อพัฒนาแผนการสอนเพื่อนำไปใช้ในโรงเรียนของตนเอง
๓. เผยแพร่เอกสารมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไปใช้ในห้องเรียนในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก และแปลไปเป็นหลายภาษา รวมทั้งฉบับภาษาไทย

ระยะที่สาม การดำเนินการในประเทศไทย สืบเนื่องจากนโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี พ.ศ. ๒๕๖๖ ด้านคุณภาพ ได้กำหนดให้จัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์หน้าที่พลเมืองให้มีความร่วมสมัยสอดคล้องกับวิถีใหม่ เหมาะสมตามวัยของผู้เรียนควบคู่ไปกับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาได้พิจารณาแล้วเห็นว่าการเรียนรู้โดยใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ที่มีการเรียนรู้ด้านสังคมศึกษาแบบบูรณาการศาสตร์ทั้งด้านประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง และคุณธรรมจริยธรรม สามารถต่อยอดไปสู่การเป็นงานเศรษฐกิจ

เชิงสร้างสรรค์ การดำเนินการในปี พ.ศ. ๒๕๖๖ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา โดยการสนับสนุนจากองค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ สำนักงานกรุงเทพมหานคร และสถาบันสื่อเด็กและเยาวชน ได้ร่วมมือกันดำเนินโครงการการจัดการเรียนรู้โดยใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสำหรับประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (Bringing Living Heritage to the classroom in the Asian-Pacific) เพื่อขยายเครือข่ายและพื้นที่การทำงานด้านการจัดการศึกษาด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้วยการจัดการอบรมครูผู้สอน การออกแบบแนวทางการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปเผยแพร่ในระดับกลุ่มประเทศภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกได้ มีการดำเนินการ ดังนี้

วันที่ ๒๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๖ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา ร่วมกับองค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร (ยูเนสโก สำนักงานกรุงเทพมหานคร) และสถาบันสื่อเด็กและเยาวชน ได้ประชุมวางแผนงานและเตรียมการประชุมการจัดการเรียนรู้โดยใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสำหรับประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก และผลการประชุมพัฒนาหลักสูตรและเตรียมการอบรมดังกล่าว ประกอบด้วย การกำหนดชื่อของการประชุม รายละเอียดการประชุม และผู้รับผิดชอบงาน รายละเอียดตามกำหนดการ กล่าวคือ

๑) ความเป็นมาของการจัดการเรียนรู้โดยใช้มรดกที่มีชีวิต (Living Heritage) มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage) ที่ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยยูเนสโก ที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการแสวงหาความรู้ และการเคารพในความแตกต่างหลากหลาย

๒) จากการประชุมได้มีการระดมประสบการณ์และองค์ความรู้จากการทำงานขององค์กรภาคีเครือข่ายที่จะมาช่วยในการออกแบบหลักสูตรการอบรมที่จะพัฒนาขึ้นใหม่นี้ให้มีคุณภาพและเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในประเด็นต่าง ๆ ที่จะใช้เป็นแกนหลักหรือมโนทัศน์หลักในการจัดการศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลง (transformative learning) ผวนกับประสบการณ์การดำเนินการที่ผ่านมา ประกอบด้วย ห้องเรียนพหุวัฒนธรรมของอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย กลุ่มแม่ทา นิวเจน จังหวัดเชียงใหม่ ฯลฯ รวมทั้งเครื่องมือในการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เป็นต้นทุนสำคัญที่สามารถเลือกนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรอบรมที่จะพัฒนาขึ้นใหม่ได้

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา ได้ร่วมมือกับแผนกวัฒนธรรม ยูเนสโก (UNESCO) และศูนย์ฝึกอบรมนานาชาติด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชีย (CRIHAP) และสถาบันสื่อเด็กและเยาวชน ได้จัดการประชุมอบรมครูจากประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เรื่อง การบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่การจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน (Thai-Lao Teachers Training on Brining Living Heritage to Classroom)” ระหว่างวันที่ ๒๒-๒๔ เมษายน

พ.ศ. ๒๕๕๖ ณ โรงแรมพรณราย จังหวัดอุดรธานี ผู้เข้าร่วมการประชุม ประกอบด้วย ครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๒๐ จังหวัด จังหวัดละ ๒ คน รวม ๔๐ คน โดยกำหนดให้เป็นครูที่มาจากโรงเรียนเดียวกัน เพื่อจะได้สามารถร่วมกันออกแบบการเรียนการสอนร่วมกัน ประกอบด้วย ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา จำนวน ๑ คน และครูผู้สอนวิชาอื่น ๆ จำนวน ๑ คน รวมทั้งองค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร ได้เชิญครูและเจ้าหน้าที่ ผู้รับผิดชอบเรื่องการพัฒนาครูจากกระทรวงการศึกษาและกีฬา ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เข้าร่วมการประชุม ประกอบด้วย ครูจากแขวงเชียงขวาง หลวงพระบาง เวียงจันทน์ และจำปาสัก รวม ๘ คน และเจ้าหน้าที่ จำนวน ๒ คน รวม ๑๐ คน รวมผู้เข้ารับการอบรม วิทยากร และเจ้าหน้าที่ รวมทั้งสิ้น จำนวน ๗๐ คน

การประชุมครูไทย-ลาว เพื่อติดตามผลการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Follow-up Workshop of Thai-Lao Teachers on Developing Lesson Plan with Living Heritage) สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา ร่วมกับ UNESCO Bangkok และสถาบันสื่อเด็กและเยาวชน สนับสนุนโดย APCEIU, ICHAP และ CRIHAP ร่วมดำเนินการตามอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ด้วยการแสวงหาแนวทางการบูรณาการมรดกภูมิปัญญาในการจัดการเรียนรู้ จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๔-๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ณ โรงแรมดิโอส (นิวโอส) กรุงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

นอกจากนี้ยังได้จัดให้มีการประชุมถอดบทเรียนการดำเนินการของครูที่เข้าร่วมโครงการฯ ระหว่างวันที่ ๑๒-๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๗ ณ โรงแรมเจริญธานีขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ครูจำนวน ๔๐ คน ได้ร่วมกันทบทวนการทำงานและถอดบทเรียนกระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งผลงานของครูจำนวนหนึ่งได้นำมาใช้ผนวกเป็นส่วนหนึ่งของเอกสารฉบับนี้ด้วยแล้ว

หากมองในมิติคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้เป็นรากเหง้าและสิ่งสะท้อนตัวตนของผู้คนแต่ละชาติพันธุ์ เป็นบ่อเกิดของความความเจริญรุ่งเรืองในปัจจุบัน รวมทั้งการอธิบายความสัมพันธ์ที่มีต่อกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งเป็นพัฒนาการที่ยาวนานของสังคมมนุษย์ และหากจะมองในมิติเชิงมูลค่าทางเศรษฐกิจ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นทรัพยากรที่สามารถนำมาต่อยอดให้เกิดการสร้างเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์และการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ ดังนั้นคงจะสรุปได้ว่า มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม คือ ทรัพย์สมบัติจากบรรพชน ที่รอการนำกลับมาใช้ ซึ่งยิ่งนานวันยิ่งมีคุณค่ามีมูลค่าเพิ่มขึ้น และยิ่งใช้ยิ่งเกิดประโยชน์ แต่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของความเหมาะสมกับบริบทของสังคมใหม่และการนำมาใช้อย่างยั่งยืน

บทที่ ๒

บทที่ ๒

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ที่มาของคำ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม”

ความสับสนของคำที่ใช้ทั้งในภาษาอังกฤษ ภาษาไทย รวมทั้งในภาษาอื่น ๆ ด้วย อันเกี่ยวเนื่องจากความไม่เข้าใจในความแตกต่างกันของอนุสัญญาของยูเนสโก ๒ ฉบับ คือ อนุสัญญามรดกโลก หรืออนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ พ.ศ. ๒๕๑๕ (Convention Concerning the Protection of The World Cultural and Natural Heritage, 1972) และอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ พ.ศ. ๒๕๔๖ (Convention for Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, 2003) โดยอนุสัญญาทั้งสองฉบับห่างกัน ๓๑ ปี แม้ว่าจะมีความเชื่อมโยงกันอยู่ แต่มีหลักการและภารกิจที่แตกต่างกัน ที่อาจกล่าวได้ว่า **“มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage) ไม่ใช่มรดกโลก (World Heritage)”** (สุดแดนวิสูตรลักษณ์, ๒๕๖๐: บทนำ)

ความยุ่งยากและสับสนของการกำหนดคำ Intangible Cultural Heritage ในแต่ละภาษาในโลก มีความหมายที่แตกต่างกันไปและมีลักษณะเชิงนิเสธ ได้แก่ ไม่เป็นรูปร่าง ไม่มีตัวตน ไม่ใช่วัตถุ ไม่มีทรงสัณฐาน มองไม่เห็น ในกรณีของไทยมีผู้นิยามศัพท์ และใช้กันอย่างแพร่หลาย เช่น **มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้** **มรดกวัฒนธรรมที่เป็นอกายภาพ** **มรดกวัฒนธรรมที่ไม่ใช่กายภาพ** **มรดกวัฒนธรรมไร้รูป** **มรดกเชิงนามธรรม** **มรดกวัฒนธรรมภูมิปัญญา** **มรดกวัฒนธรรมภูมิความรู้** และ**มรดกวัฒนธรรมทางจิตใจ**

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง ได้แปล Convention for Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage ว่า “อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้” อย่างไรก็ตาม ในกระบวนการทำงานเชิงกฎหมาย มีการเปลี่ยนคำกลับไปกลับมาหลายครั้ง แต่ท้ายที่สุด “พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๕๙” ก็ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ โดยเหตุนี้คำว่า **“มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม”** จึงเข้ามาแทนที่คำว่า **“มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้”** (Intangible Cultural Heritage) ในที่สุด

กล่าวโดยสรุป นอกจากคำศัพท์ภาษาอังกฤษ Intangible Cultural Heritage ใช้คำย่อว่า ICH ที่ใช้คำแปลภาษาไทยอย่างเป็นทางการว่า **“มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม”** นอกจากนี้ในเอกสาร

อาจเขียนหรือเรียกอย่างไม่เป็นทางการ สามารถใช้ว่า “มรดกที่มีชีวิต” หรือ Living Heritage ในความหมายเดียวกันนี้ได้ ต้นฉบับเอกสารของยูเนสโก ยังใช้คำว่า Living Heritage into Classroom

นักเรียนสาธิตการรำนาฏศิลป์การแสดงนันทนาฏ (Namsadang)

ความหมายและประเภทของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

มรดก (Heritage) เป็นสิ่งที่สืบทอดมาจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน และจะส่งต่อไปยังอนาคต มรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่เราปรารถนาจะส่งต่อไปยังลูกหลานต่อไป

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage: ICH) หรือมรดกที่มีชีวิต (Living Heritage) หมายถึง ความรู้ การปฏิบัติ และการแสดงออกที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ในครอบครัว และชุมชนทั่วโลก มรดกที่มีชีวิตถูกสร้างขึ้นใหม่อย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และรวมถึงประเพณีมุขปาฐะ ศิลปะการแสดง การปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และกิจกรรมรื่นเริง ความรู้และการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและจักรวาล และความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับงานฝีมือ มรดกที่มีชีวิตให้ความหมายในชีวิตประจำวันของชุมชน กลุ่ม และบุคคล ตลอดจนความรู้ถึงอัตลักษณ์ ความต่อเนื่อง และการเป็นเจ้าของที่เอื้อต่อความเป็นอยู่ที่ดีของพวกเขา ความสำคัญของ ICH ไม่ใช่การแสดงออกทางวัฒนธรรม แต่เป็นความมั่งคั่งของความรู้และทักษะที่มีการแบ่งปัน และความหมายที่มีต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง ไม่มี ‘การปฏิบัติทางประวัติศาสตร์’ ของ ICH จะดีกว่าหรือ “น่าเชื่อถือ” มากกว่าอย่างอื่น มรดกที่มีชีวิตมีความเคลื่อนไหวและปรับให้เข้ากับบริบทร่วมสมัย (UNESCO, 2020)

UNESCO (๒๕๖๖, น. ๑๔) ได้อธิบายถึงมรดกทางวัฒนธรรมสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทหลัก คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หรือมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มีดังนี้

๑. มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible heritage)

มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ มีลักษณะสำคัญ ดังนี้

- ๑) มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เคลื่อนย้ายได้ เช่น วัตถุ ภาพวาด ประติมากรรม เหรียญ ข้อเขียนต้นฉบับ ฯลฯ
- ๒) มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เคลื่อนย้ายไม่ได้ เช่น อนุสาวรีย์ โบราณสถานต่าง ๆ ฯลฯ
- ๓) มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมใต้น้ำ เช่น ซากเรือ ซากปรักหักพังใต้น้ำ ฯลฯ
- ๔) แหล่งธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมมนุษย์และสะท้อนถึงวัฒนธรรมของคนเหล่านั้น

๒. มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Heritage)

มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ มีลักษณะสำคัญ ดังนี้

- ๑) เป็นวิถีปฏิบัติ การแสดงออก ความรู้ ทักษะที่ถือปฏิบัติ (practiced) และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น (transmitted) เช่น การร่ายรำ พิธีกรรม เทศกาล การเล่าเรื่อง งานฝีมือ ฯลฯ
- ๒) ทำให้คนตระหนักได้ว่าเป็นสิ่งที่มีควมต่อเนื่อง (continuity) เป็นอัตลักษณ์ (Identity) และเป็นส่วนหนึ่ง (Belonging) ของชุมชน และหลายชุมชน
- ๓) มีชุมชนเป็นฐาน (community-Based) สมาชิกของชุมชนเพียงเท่านั้นที่จะสามารถตัดสินใจได้ว่าสิ่งใดควรเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งไม่ควรมาจากการตัดสินใจจากผู้เชี่ยวชาญหรือเจ้าหน้าที่
- ๔) เป็นมรดกภูมิปัญญาที่ยังคงมีชีวิต (living heritage) ที่สืบทอดกันมาแต่ดั้งเดิม และยังคงมีความเป็นร่วมสมัย มีพลวัต (Dynamic) ปรับเปลี่ยนตามวิถีปฏิบัติของคนและกาลเวลา และการสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง จึงไม่มี “รูปแบบที่เป็นของแท้ (authentic)” ของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
- ๕) มีอยู่ทุกที่ ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน ทำอะไร และเป็นใคร นั้นย่อมมีความเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พวกเขาจะนำสิ่งนี้ติดตัวไปทุกที่ที่เขาได้ไป
- ๖) มีคุณค่าร่วมกัน (shared) ด้วยวิถีปฏิบัติที่คล้ายกันของผู้คนในแถบประเทศต่าง ๆ และภูมิภาคที่ต่างกัน

อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่าไม่ว่ามรดกทางวัฒนธรรมใดก็ตามล้วนมีทั้งมิติที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ เช่น โบราณสถาน แม้จะถูกจัดว่าเป็นมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ แต่ยังมีสิ่งที่จับต้องไม่ได้แฝงอยู่ด้วย ไม่ว่าจะเป็นฝีมือช่าง การใช้งาน ความเชื่อ ความศรัทธา และในทำนองเดียวกันมรดกที่จับต้องไม่ได้ เช่น ประเพณีผีตาโชนก็มีวัตถุที่เป็นกายภาพหรือจับต้องได้อย่างหน้ากาก เครื่องแต่งกายรวมอยู่ด้วย

ดังนั้น จึงควรทำความเข้าใจเสียใหม่ว่าการแบ่งเรื่องมรดกที่จับต้องไม่ได้หรือจับต้องได้ มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นกายภาพและไม่เป็นกายภาพ เป็นเพียงกระบวนการเพื่อการจัดการ เช่น การขึ้นทะเบียนตามอนุสัญญา (เทียมสุรีย์ สิริศรีศักดิ์, ๒๕๖๑)

อนุสัญญายูเนสโก พ.ศ. ๒๕๔๖ : อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการปกป้องมรดกภูมิปัญญา (UNESCO : ๒๕๖๖, น. ๑๕) ข้อ ๒ ของอนุสัญญาดังกล่าว ได้ให้ความหมายของ **มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม** หมายถึง การปฏิบัติ การเป็นตัวแทน การแสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมอันเป็นผลจากสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชุมชน กลุ่มชน และในบางกรณีปัจเจกบุคคลยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนี้ซึ่งถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกคนรุ่นหนึ่ง เป็นสิ่งที่ชุมชนและกลุ่มชนสร้างขึ้นใหม่อย่างสม่ำเสมอเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน เป็นปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาที่มีต่อธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของตน และทำให้คนเหล่านั้นเกิดความรู้สึกมีอัตลักษณ์และความต่อเนื่อง ดังนั้นจึงส่งเสริมความเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ โดยรัฐภาคี หรือบรรดาประเทศที่ลงนามในอนุสัญญาฯ มีหน้าที่จะต้องดำเนินการเพื่อให้แน่ใจว่าชุมชน กลุ่มชน และปัจเจกบุคคลในอาณาเขตของตนสามารถถือปฏิบัติและถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของตนในลักษณะที่มีความหมายสำหรับพวกเขาได้

จากบทนิยามข้างต้นสามารถพิจารณาได้ว่ามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ จะต้องประกอบไปด้วยลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้ (พริมผกา วาญนิจ, ๒๕๕๙)

(๑) ต้องมีความดั้งเดิมและความเป็นปัจจุบัน ซึ่งอยู่พร้อมกันในเวลาเดียวกัน กล่าวคือ นอกจากมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ สิ่งนั้นจะต้องแสดงให้เห็นถึงลักษณะดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาจากอดีตจากรุ่นสู่รุ่นแล้วก็ตาม แต่ขณะเดียวกันสิ่งนั้นจะต้องครอบคลุมถึงสภาพปัจจุบัน ทั้งแบบแผนการปฏิบัติของผู้คนในเมืองและผู้คนในชนบทด้วย

(๒) ให้ความรู้สึกถึงการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กล่าวคือ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ สิ่งนั้น จะต้องมีการแสดงออกถึงเอกลักษณ์และการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน หรือสังคมได้ ถึงขั้นที่สามารถทำให้ผู้ที่พบเห็นสามารถรับรู้ได้ถึงความเป็นเอกลักษณ์นั้น

(๓) การเป็นตัวแทนของชุมชน กล่าวคือ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้นี้ จะต้องมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และรวมไปถึงการนำวัฒนธรรมของชุมชน สังคมของตนไปเผยแพร่แก่วัฒนธรรมอื่น ๆ หรือ เผยแพร่ในลักษณะสังคมวงกว้างได้

อนุสัญญายูเนสโก พ.ศ. ๒๕๔๖ (UNESCO : ๒๕๖๖, น. ๑๖) เสนอการจำแนกมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมออกเป็น ๕ ประเภทกว้าง ๆ ประกอบด้วย ๑) ประเพณีมุขปาฐะ รวมถึงภาษาในฐานะพาหะของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ๒) ศิลปะการแสดง ๓) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาลต่าง ๆ ๔) ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล และ ๕) งานช่างฝีมือแบบดั้งเดิม รายละเอียด ดังนี้

๑. ประเพณีมุขปาฐะ การแสดงออก รวมถึงภาษาในฐานะพาหะของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Oral tradition and expression, including language as a vehicle of the intangible cultural heritage) วรรณกรรมที่ถ่ายทอดอยู่ในวิถีชีวิตของชาวบ้านโดยครอบคลุมวรรณกรรมที่ถ่ายทอดโดยวิธีการบอกเล่าและที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร มุขปาฐะและการแสดงออกเหล่านี้ เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ คุณค่า และความทรงจำที่มีร่วมกัน โดยสิ่งเหล่านี้มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการอยู่รอดทางวัฒนธรรม ยังอาจจำแนกได้อีกหลายประเภท เช่น

- **นิทานพื้นบ้าน** หมายถึง เรื่องเล่าที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา ประกอบด้วย นิทานเทพปกรณัม ตำนาน นิทานศาสนา นิทานคติ นิทานมหัศจรรย์ นิทานชีวิต นิทานประจำถิ่น นิทานอธิบายเหตุ นิทานเรื่องสัตว์ นิทานเรื่องผี มุขตลก และเรื่องไม่มีนิทานเข้าแบบของไทย ฯลฯ
- **ประวัติศาสตร์บอกเล่า** หมายถึง เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติการตั้งถิ่นฐาน การอพยพความเป็นมา และบุคคลสำคัญของชุมชน ฯลฯ
- **บทสวดหรือบทกล่าวในพิธีกรรม** หมายถึง คำสวดที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น บททำขวัญ คำบูชา คำสมา คำเวนทาน บทสวดสรงัญญะ คาถาบทอาณิสสส์ บทประกอบการรักษาโรคพื้นบ้าน คำให้พร คำอธิษฐาน ฯลฯ
- **บทร้องพื้นบ้าน** หมายถึง คำร้องที่ถ่ายทอดสืบทอดกันมาในโอกาสต่าง ๆ เช่น บทกล่อมเด็ก บทร้องเล่น บทเกี่ยวพาราสี บทจ้อย คำเซิ้ง ฯลฯ
- **สำนวนและภาษิต** หมายถึง คำพูดหรือคำกล่าวที่สืบทอดกันมา มักมีสัมผัส คล้องจองกัน เช่น โวหาร คำคม คำพังเพย คำอุปมาอุปไมย คำขวัญ คติพจน์ คำสวดสาบาน คำสาปแช่ง คำชม คำคะนอง ฯลฯ
- **ปริศนาคำทาย** หมายถึง คำหรือข้อความที่ตั้งเป็นคำถาม คำตอบ ที่สืบทอดกันมา เพื่อให้ผู้ตอบได้ทายหรือตอบปัญหา เช่น คำทาย ปัญหาเขาวงกต ฆะหมี่ รวมทั้งตำราที่เป็นองค์ความรู้ที่มีการเขียนบันทึกในเอกสารโบราณ เช่น ตำราโหราศาสตร์ ตำราดูลักษณะคน และสัตว์ ตำรายา ฯลฯ

นอกจากนี้ ยังรวมถึงภาษา อันถือเป็นพาหะของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ทั้งนี้ เนื่องจากภาษาถือเป็นเครื่องมือที่ใช้สื่อสารในวิถีการดำรงชีวิตของชนกลุ่มต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงโลกทัศน์ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชน ทั้งเสียงพูด ตัวอักษร หรือสัญลักษณ์ ที่ใช้แทนเสียงพูด

๒. ศิลปะการแสดง (Performing arts) ศิลปะการแสดง คือ การแสดงดนตรี การรำ การเต้น และละครที่แสดงเป็นเรื่องราว ทั้งที่เป็นการแสดงตามขนบธรรมเนียมแบบแผน มีการประยุกต์เปลี่ยนแปลง หรือการแสดงร่วมสมัยการแสดงที่เกิดขึ้นนั้น เป็นการแสดงสดต่อหน้าผู้ชม และมีจุดมุ่งหมายเพื่อความงาม ความบันเทิงหรืองานแสดงที่ก่อให้เกิดการคิด วิพากษ์ นำสู่การพัฒนา และเปลี่ยนแปลงสังคม เป็นการแสดงออกซึ่งอารมณ์ ความรู้สึก และเรื่องราวต่าง ๆ โดยมีผู้แสดงเป็นสื่อผ่านทางเสียง ได้แก่ การขับร้อง หรือการเล่นดนตรี และทางร่างกาย เช่น การรำ การเชิด การเต้น การแสดงท่าทาง ฯลฯ ทั้งนี้ ศิลปะการแสดง อาจจำแนกได้เป็นหลายประเภท เช่น

- **ดนตรี** หมายถึง เสียงที่ประกอบกันเป็นทำนองเพลงหรือลีลา จังหวะ เครื่องบรรเลง ซึ่งมีเสียงดัง ทำให้รู้สึกเพลิดเพลิน หรือเกิดอารมณ์รัก โศก หรือ รื่นเริง เป็นต้น ดนตรีมีบทบาทหน้าที่ในการบรรเลงเพื่อการขับกล่อม ความบันเทิง ประกอบพิธีกรรม และประกอบการแสดง
- **การแสดง** หมายถึง การแสดงออกทางร่างกาย ท่วงท่าการเคลื่อนไหว ท่าเต้น ท่ารำ การแสดงกิริยาของการเต้น การรำ การเชิด ฯลฯ ซึ่งแสดงถึงอารมณ์ความรู้สึก และการเล่าเรื่อง การแสดงอาจแสดงร่วมกับดนตรีและการขับร้องหรือไม่ก็ได้
- **ดนตรีและการแสดงในพิธีกรรม** หมายถึง การผสมผสานระหว่างการแสดง การร้อง การรำ และดนตรีที่ใช้ประกอบอาชีพ ฯลฯ
- **เพลงร้องพื้นบ้าน** หมายถึง บทเพลงที่เกิดจากคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ที่คิด รูปแบบการร้อง การเล่น เป็นบทเพลงที่มีท่วงทำนอง ภาษาที่เรียบง่าย มุ่งความสนุกสนานเพลิดเพลิน ในโอกาสต่าง ๆ หรือการร่วมแรงร่วมใจการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งในการประกอบอาชีพ

ศิลปะการแสดงอาจผนวกรวมกันหรือเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้สาขาอื่น ๆ เช่น พิธีกรรม งานเทศกาลหรือมุขปาฐะ ในการสำรวจศิลปะการแสดงพบว่าเนื้อหาสาระของศิลปะการแสดงมีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับศาสนาหรือความเชื่อดั้งเดิมหรือไม่ก็ตาม จะมีความเกี่ยวข้องกับการทำงาน ความบันเทิง การเมืองและเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ศิลปะการแสดงยังมีความหลากหลายในโอกาสที่จะแสดงด้วย เช่น ศิลปะการแสดงในงานแต่งงาน งานศพ พิธีกรรม เทศกาล และงานสังคมอื่น ๆ

๓. แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาลต่าง ๆ (Social practices, rituals, and festival event) เป็นกิจกรรมที่มีการปฏิบัติกันอย่างเป็นประจำ ประกอบการดำรงชีวิตของชุมชน

หรือกลุ่มคน แนวปฏิบัติทางสังคมกำหนดชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ซึ่งสร้างอัตลักษณ์ ความเป็นตัวตน และความต่อเนื่องของการเป็นอยู่ในชุมชน การปฏิบัติในพิธีกรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะถือกำเนิดและปฏิบัติในช่วงระยะเวลาที่สถานที่ที่กำหนดไว้เป็นพิเศษ และในบางครั้งอาจจะมีการจำกัดกลุ่มคนที่สามารถเข้าร่วมในแนวปฏิบัติทางสังคมหรือพิธีกรรมนั้น ๆ ได้ ในส่วนของงานเทศกาลต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเปิดต่อสาธารณชน โดยไม่มีการจำกัดผู้เข้าร่วมงานนั้น ๆ อาจจำแนกได้อีกหลายประเภท เช่น

- **มารยาท** หมายถึง การประพฤติปฏิบัติที่ดีงามต่อผู้อื่น
- **ขนบธรรมเนียมประเพณี** หมายถึง การประพฤติปฏิบัติและการกระทำกิจกรรมที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาในวิถีชีวิตและสังคมของชุมชนนั้น ๆ
- **งานเทศกาล** หมายถึง กิจกรรมที่กระทำตามกำหนดเวลาในรอบปี

๔. ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (Knowledge and practices concerning nature and the universe) องค์ความรู้ ความชำนาญ ทักษะ การปฏิบัติ เครื่องหมาย การแสดงออกที่ชุมชนได้มีการพัฒนาและทำให้อยู่ถาวรที่มีการปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบที่เกี่ยวกับกระบวนการคิดนี้แสดงออกทางภาษา มุขปาฐะ ความทรงจำ และพื้นที่ ซึ่งออกมาในรูปแบบของคุณค่า ความเชื่อ พิธีกรรม พิธีการเยียวยา แนวปฏิบัติทางสังคมหรือสถาบัน องค์การทางสังคม ความรู้ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล ยังอาจจำแนกได้อีกหลายประเภท เช่น อาหารและโภชนาการ การแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน โหราศาสตร์และดาราศาสตร์ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และชัยภูมิและการตั้งถิ่นฐาน ฯลฯ

๕. งานช่างฝีมือแบบดั้งเดิม (Traditional craftsmanship) งานช่างฝีมือ คือ ภูมิปัญญา ทักษะ ฝีมือช่าง การเลือกใช้ วัสดุ และกลวิธีการสร้างสรรค์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ สะท้อนพัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มชน ทั้งนี้ ฝีมือช่างแนวประเพณีนิยม ยังอาจจำแนกได้อีกหลายประเภท เช่น

- **ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า** หมายถึง ผลผลิตที่เกิดจากการทอ ย้อม ถัก ปัก ตีเกลียว ยก จก มัดหมี่ พิมพ์ลาย ขิด เกาะ/ล้วง เพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม แสดงสถานภาพทางสังคม ลวดลายผ้ามีความเกี่ยวข้องกับตำนานพื้นถิ่น ความเชื่อและธรรมชาติ ซึ่งลวดลายดังกล่าวมักเกิดจากเส้นพุ่งเป็นหลัก
- **เครื่องจักสาน** หมายถึง ภาชนะเครื่องใช้ประจำบ้านของคนไทยทำจากวัตถุดิบในท้องถิ่น เช่น ไม้ หวาย กระจูด ลำเจียก โดยนำมาจักและสาน จึงเรียกว่า เครื่องจักสาน กลวิธีในการทำเครื่องจักสาน ได้แก่ การถัก ผูก รัด มัด ร้อย โดยใช้ดอก หวาย เพื่อให้เครื่องจักสาน คงทนและคงรูปอยู่ได้ตามความต้องการ
- **เครื่องรัก** หมายถึง หัตถกรรมที่ใช้รักเป็นวัสดุสำคัญในการสร้างผลงาน เช่น ปิดทองรดน้ำ ภาพก้ามระล่อ ประดับมุก ประดับกระจกสี ปั้นกระแหนะ และเงิน รักหรือยางรัก

- มีคุณลักษณะเป็นยางเหนียว สามารถเกาะจับพื้นของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ประสงค์จะทำ หรือ ถมทับ หรือเคลือบผิวได้ดี ทำให้เป็นผิวมันภายหลังที่ร้งแห้งสนิท มีคุณภาพคงทนต่อ ความร้อน ความชื้น กรดหรือด่างอ่อน ๆ และยังเป็นวัสดุที่ใช้เชื่อมสมุก หรือสีเข้าด้วยกัน
- เครื่องปั้นดินเผา หมายถึง หัตถกรรมที่ใช้ดินเหนียวเป็นวัตถุดิบหลักในการผลิต มีทั้งชนิด เคลือบและไม่เคลือบ โดยที่เนื้อดินเหนียวต้องมีส่วนผสมของทรายแม่น้ำที่เป็นทราย เนื้อละเอียดและช่วยให้เนื้อดินแห้งสนิทไม่แตกร้าว ดินเหนียวที่ใช้ทำเครื่องปั้นดินเผา จากที่ต่าง ๆ ให้สีแตกต่างกัน
 - เครื่องโลหะ หมายถึง สิ่งที่มีวัสดุหลักเป็นเหล็ก ทองเหลือง หรือทองแดง เครื่องโลหะ ที่ทำจากเหล็ก นิยมทำโดยการเผาไฟให้อ่อนตัวและตีเหล็กเป็นรูปทรงต่าง ๆ เครื่องโลหะ ที่ทำจากทองเหลืองนิยมนำทองเหลืองมาเผาจนหลอมเหลวแล้วจึงนำไปเทลงในแบบรูป ตามลักษณะที่ต้องการแล้วนำมาตกแต่ง ส่วนเครื่องโลหะที่ทำจากทองแดง มีการนำ ทองแดงมาใช้เป็นโลหะเจือหลัก สำหรับผลิตตัวเรือนเครื่องประดับโลหะเงินเจือ
 - เครื่องไม้ หมายถึง งานฝีมือช่างที่ทำจากไม้ซุงหรือไม้แปรรูปเป็นท่อน เป็นแผ่น เพื่อใช้ ในงานช่างก่อสร้างประเภทเครื่องสับ เครื่องเรือน เครื่องบูชา เครื่องตั้ง เครื่องประดับ เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องศาสตรา เครื่องดนตรี เครื่องเล่น เครื่องดักสัตว์ และยานพาหนะ โดยอาศัยเทคนิควิธีการ แกะ สลัก สับ ขุด เจาะ กลึง ถาก ขูด และขัด
 - เครื่องหนัง หมายถึง งานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ทำมาจากหนังสัตว์ โดยผ่านกระบวนการ หมักและฟอกหนังเพื่อไม่ให้เน่าเปื่อย และให้เกิดความนิ่ม สามารถบึงงอได้ตามที่ ต้องการ เครื่องหนังนิยมนำไปใช้เกี่ยวกับศิลปะการแสดง รวมถึงอุปกรณ์อื่น ๆ ที่มีหนัง เป็นส่วนประกอบ
 - เครื่องประดับ หมายถึง งานช่างฝีมือที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อการตกแต่ง ให้เกิด ความงดงาม เริ่มต้นจากการใช้วัสดุที่พบได้ง่ายในท้องถิ่นนำมาผลิตเป็นเครื่องประดับ ตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย และพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ เป็นการใช้อัญมณีและโลหะมีค่าชนิดอื่น
 - งานศิลปกรรมพื้นบ้าน หมายถึง งานที่มีการแสดงอารมณ์สะท้อนออกทางฝีมือการช่าง ให้ประจักษ์เห็นเป็นรูปธรรมเพื่อตอบสนองในด้านการยังชีพและความต้องการคุณค่า ด้านความงาม เช่น ภาพเขียน งานปั้น งานแกะสลักงานหล่อ ฯลฯ
 - ผลิตภัณฑ์อย่างอื่น หมายถึง งานช่างฝีมือดั้งเดิมที่ไม่สามารถจัดอยู่ในประเภทข้างต้นได้ ซึ่งอาจเป็นงานช่างฝีมือที่ประดิษฐ์หรือผลิตขึ้นจากวัสดุในท้องถิ่นหรือจากวัสดุเหลือใช้

นอกจากนี้ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอาจมีการเพิ่มเติมในเรื่องของการกีฬาหรือการละเล่น พื้นบ้าน หรือมรดกภูมิปัญญาอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งแต่ละประเทศอาจมีการปรับหรือเพิ่มเติมได้ตาม ความเหมาะสม ทั้งที่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมบางอย่างก็รวมประเภทต่าง ๆ เข้าด้วยกันได้ เช่น

รามลีลาซึ่งเป็นการแสดงเรื่องรามายณะ เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาของอินเดีย จัดอยู่ได้ทั้งในห้าประเภท รามลีลาเป็นศิลปะการแสดงอีกรูปแบบหนึ่งที่ประกอบด้วยเพลงและดนตรี และยังเป็นประเพณีมีขบฏฐะ มีการแสดงในรูปแบบของการบรรยายและบทสนทนา และเป็นการปฏิบัติที่สะท้อนถึงจิตวิญญาณ และโลกทัศน์ ดังนั้นจึงเป็นรูปแบบของความรู้และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล และมักพบ ในทางตอนเหนือของอินเดียในช่วงเทศกาลดุซเซรา (Dussehra) ซึ่งจะจัดขึ้นทุกปีของฤดูใบไม้ร่วง ดังนั้น จึงจัดอยู่ในประเภทงานเทศกาลด้วย อีกทั้งการเตรียมการแสดงยังต้องใช้ช่างฝีมือแบบดั้งเดิมที่มีความรู้ และทักษะในการทำหน้ากาก เครื่องแต่งกาย และอุปกรณ์ประกอบฉากที่จำเป็นอีกด้วย

เทศกาลดุซเซรา (Dussehra) ประเทศอินเดีย รวมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหลากหลายประเภท

สำหรับประเทศไทยพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๕๙ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม : ๒๕๕๙, น. ๓-๔) ได้ให้ความหมายและกำหนดลักษณะของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไว้ดังนี้

มาตรา ๓ ได้นิยามคำว่า มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หมายถึง ความรู้ การแสดงออก การประเพณี ปฏิบัติหรือทักษะทางวัฒนธรรมที่แสดงออกผ่านบุคคล เครื่องมือ หรือวัตถุ ซึ่งบุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุมชน ยอมรับและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน และมีการสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยอาจมีการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน

มาตรา ๔ กำหนดลักษณะของลักษณะภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไว้ดังนี้

๑. วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา
๒. ศิลปะการแสดง

๓. แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล
๔. ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล
๕. งานช่างฝีมือดั้งเดิม
๖. การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้านและศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว
๗. ลักษณะอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ประเทศไทยได้กำหนดหมวดหมู่ของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ออกเป็น ๖ สาขาโดยอันดับที่ ๑-๕ เป็นไปตามที่ระบุในสัญญาอนุสัญญา พ.ศ. ๒๕๔๖ และได้เพิ่มประเภท “การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้านและศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว” และเพิ่มเติมเปิดช่องไว้ในกรณีที่มีประเภทอื่นเพิ่มเติมเข้ามาได้อีก ซึ่งได้มีการดำเนินการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นประจำทุกปี หมวดหมู่ของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ทั้ง ๖ สาขา และตัวอย่างรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติแล้ว (รายละเอียดในภาคผนวก) มีดังนี้

๑. วรรณกรรมพื้นบ้าน และภาษา

วรรณกรรมที่ถ่ายทอดอยู่ในวิถีชีวิตชาวบ้าน โดยครอบคลุมวรรณกรรมที่ถ่ายทอดโดยวิธีการบอกเล่า และที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ นิทานพื้นบ้าน ตำนานพื้นบ้าน บทสวดหรือบทกล่าวในพิธีกรรม ตำรา

ตัวอย่างที่ได้รับการขึ้นทะเบียน : นิทานตาม่องล่าย นิทานพระรถเมรี ตำนานพระร่วง ตำนานพระธาตุตอดตุย ตำนานปู่แสะย่าแสะ ตำนานกบดินเดือน ตำราพรหมชาติ ปักขทินล้านนา ตำราพิชัยสงคราม ฃญาอีสาน กาพย์เซ็งบั้งไฟ บททำขวัญช้าง

เครื่องมือที่ใช้สื่อสารในวิถีการดำรงชีวิตของชนกลุ่มต่าง ๆ หรือภาษาท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนโลกทัศน์ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชน ทั้งเสียงพูด ตัวอักษร หรือสัญลักษณ์ที่ใช้แทนเสียงพูด

ตัวอย่างที่ได้รับการขึ้นทะเบียน : อักษรธรรมอีสาน อักษรธรรมล้านนา อักษรไทยน้อย ภาษาเลอเวือะ ญ้อ พวน ปืชู มอแกน มลาบรี ตากใบ อูรักลาโว้ย มานี (ชาไก) สะกอม แสก อัมปี้ ชัมเร ไทยโคราช ไทยเบ็ง ผู้ไทย กะซอง โซ่ กูย/กวย เขมรถิ่นไทย

๒. สาขาศิลปะการแสดง

การแสดงดนตรี รำ-เต้น และละครที่แสดงเป็นเรื่องราว ทั้งที่เป็นการแสดงตามขนบแบบแผน มีการประยุกต์เปลี่ยนแปลงหรือการแสดงร่วมสมัยการแสดงที่เกิดขึ้นนั้น เป็นการแสดงสดต่อหน้าผู้ชม และมีจุดมุ่งหมายเพื่อความงาม ความบันเทิงหรือเป็นงานแสดงที่ก่อให้เกิดการคิด วิพากษ์ นำสู่การพัฒนา และเปลี่ยนแปลงสังคม ได้แก่ ศิลปะดนตรีและเพลงร้อง รวมทั้งนาฏศิลป์และการละคร

ตัวอย่างที่ได้รับการขึ้นทะเบียน : ซอล้านนา ปี่พาทย์ วงมโหรี วงสะล้อซอซึง ลำตัด หมอลำกลอน ลิเกป่า เพลงโคราช กันตรึม หนังใหญ่ ละครชาตรี หุ่นกระบอก รองเงิ้ง ก้านกึงกะหร่า ฟ้อนม่าน มั้ยเซียงตา ฟ้อนเงี้ยว

๓. แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล

การประเพณีปฏิบัติในแนวทางเดียวกันของคนในชุมชนที่สืบทอดต่อกันมาบนหนทางของ มงคลวิถี นำไปสู่สังคมแห่งสันติสุขแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของชุมชนและชาติพันธุ์นั้น ๆ ได้แก่ มารยาท และขนบธรรมเนียมประเพณี

ตัวอย่างที่ได้รับการขึ้นทะเบียน : สงกรานต์ ลอยกระทง บุญบั้งไฟ เทศน์มหาชาติ ทำขวัญข้าว การผูกเสี่ยว พิธีทำขวัญนาคน ประเพณีสลาภย้อมเมืองลำพูน ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีการละเล่น ผีตาโชน สารทเดือนสิบ แห่งประสาธน์ การแต่งงานแบบไทย

๔. ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล

องค์ความรู้ วิธีการ ทักษะ ความเชื่อ แนวปฏิบัติและการแสดงออกที่พัฒนาขึ้นจากการมี ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติและเหนือธรรมชาติ ได้แก่ อาหารและโภชนาการ การแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โหราศาสตร์และดาราศาสตร์

ตัวอย่างที่ได้รับการขึ้นทะเบียน : น้ำปลาไทย ต้มยำกุ้ง แกงเขียวหวาน อาหารบาบ๋า มังคุดคั่ว เมี่ยงคำ ข้าวหอมมะลิ ขนมห้าง กระยาสารท ปลากระดี่ไทย แมวไทย การย่างไฟ ลูกประคบ ภูมิปัญญา การทำเหมืองฝาย ฤกษ์ดีดัดตน การอยู่ไฟ คีลียของกะเหรี่ยง

๕. งานช่างฝีมือดั้งเดิม

ภูมิปัญญา ทักษะฝีมือช่าง การเลือกใช้วัสดุ และกลวิธีการสร้างสรรค์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ สะท้อนพัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มชน ได้แก่ ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา เครื่องโลหะ เครื่องหนัง เครื่องไม้ เครื่องประดับ งานศิลปกรรมพื้นบ้าน และผลิตภัณฑ์ อื่น ๆ

ตัวอย่างที่ได้รับการขึ้นทะเบียน : ชินตีนจก ผ้ามัดหมี่ ผ้าทอไทลื้อ ผ้าทอกะเหรี่ยง ก่องข้าวดอก เครื่องจักสานย่านลิเภา มีดอรัญญิก รูปหนังใหญ่ ชนลงหินบ้านบุ เครื่องมุกไทย โคมล้านนา สัตตภัณฑ์ ล้านนา งานช่างแทงหยวก

๖. กีฬาภูมิปัญญาไทย

การเล่นกีฬาและศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว ที่มีการปฏิบัติกันอยู่ในประเทศไทยและมีเอกลักษณ์ สะท้อนวิถีไทย แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว

ตัวอย่างที่ได้รับการขึ้นทะเบียน : มวยไทย มวยตบจาก มวยทะเล มวยโบราณสกลนคร ตะกร้อ ตะกร้อลอดห่วง วัววิ่ง วัวควาย ตีไก่คน แข่งเรือ ตาเข่ง หรือตั้งแต่ งูกินหาง กากไก่ไข่ แต้ลงรู หนองซอน ตีจับ ไม้ห่ม เสือกินวัว หมากเก็บ หมากรุกไทย วัวไทย ลูกข่าง

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๕๙ จึงเป็นเครื่องมือ และกลไกสำคัญในการส่งเสริมและรักษาภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่การปฏิบัติให้เกิดรูปธรรมมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นสู่ระดับประเทศและนานาชาติ

และสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ พ.ศ. ๒๕๔๖ ของ UNESCO และเพื่อประโยชน์ที่ประชาชนและสังคมที่จะได้รับจากการอนุรักษ์ ปกป้อง ฟื้นฟู และคุ้มครอง และส่งเสริมการนำสู่การปฏิบัติเป็นรูปธรรม เพื่อรักษา สืบต่อองค์ความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ให้สืบทอดสู่คนรุ่นต่อไป มิให้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสูญหายได้จากการผันแปรของกระแส โลกาภิวัตน์ หากขาดการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ ไม่เห็นคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และไม่มีการรักษาให้สืบจากคนรุ่นสู่รุ่น อาจทำให้เกิดการสูญหายไป ดังนั้น การส่งเสริมและรักษามรดก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจึงต้องเป็นกิจกรรมของชุมชน กลุ่มคน และบุคคลที่สืบทอดมรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรมให้ยังคงอยู่และสืบทอดการปฏิบัติในวิถีของชุมชนนั้นให้คงอยู่ต่อไป

ระดับของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

การขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มี ๓ ระดับ กล่าวคือ

๑. มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับมนุษยชาติ ยูเนสโกได้แบ่งเป็น ๓ รายการ คือ ๑) รายการ ตัวแทนมรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ (Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity) ๒) รายการที่ต้องสงวนรักษาอย่างเร่งด่วน (Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding) และ ๓) รายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการสงวน รักษา (Register of Good Safeguarding Practices)

ในปัจจุบันองค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติได้ประกาศ ขึ้นทะเบียนรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติในประเทศไทย ยกฐานะเป็นเป็นมรดก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติไปแล้ว ๔ รายการ ประกอบด้วย ๑) ด้านศิลปะการแสดง ๒ รายการ คือ โขน และ โนรา ๒) ด้านปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณีและงานเทศกาล จำนวน ๑ รายการ คือ สงกรานต์ และ ๓) ด้านความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล จำนวน ๑ รายการ คือ นวดไทย ดังนี้

๑.๑ โขน (Khon, Masked Dance Drama in Thailand) โขนเป็นศิลปะการแสดงชั้นสูง มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ใช้แสดงในงานมหรสพหลวงและพิธีต่าง ๆ สำหรับสร้างความบันเทิงและเป็นสื่อเรียนรู้ ทางวัฒนธรรมสอดแทรกคติธรรมสู่ผู้ชมการแสดง ปัจจุบันมีคณะโขนเกิดขึ้นหลายคณะ มีการถ่ายทอด พัฒนาการรุ่นสู่รุ่นจนเป็นเอกลักษณ์ โขนได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับ มนุษยชาติใน พ.ศ. ๒๕๖๑

๑.๒ การนวดไทย (Nuad Thai, Traditional Thai Massage) นวดไทยเป็นศาสตร์และ ศิลปะสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาในการดูแลสุขภาพและบำบัดความเจ็บป่วยคนไทยมานานกว่า ๖๐๐ ปี มีการถ่ายทอดรุ่นสู่รุ่น มีการนวดไทยไปใช้ประโยชน์กว้างขวางในระบบบริการสุขภาพและการรักษาทางเลือก การนวดไทยได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับมนุษยชาติใน พ.ศ. ๒๕๖๒

๑.๓ โนรา (Nora, Dance Drama in Southern Thailand) โนราเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านเป็นที่นิยมของคนภาคใต้ ผูกพันกับวิถีชีวิตคนภาคใต้มายาวนานมีแบบแผนการรำรำและขับร้องที่งดงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ โนราได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับมนุษยชาติใน พ.ศ. ๒๕๖๔

๑.๔ สงกรานต์ (Songkran in Thailand, Traditional Thai New Year Festival) สงกรานต์เป็นประเพณีวันขึ้นปีใหม่ของไทยมาแต่โบราณ เป็นประเพณีที่งดงามอ่อนโยนเต็มไปด้วยบรรยากาศความกตัญญู ความสนุกสนาน ความอบอุ่น และการเคารพ สำนึกถึงความเป็นไทยอย่างชัดเจน ใช้น้ำเป็นสื่อในการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรี มีแนวปฏิบัติที่สืบทอดกันมา แตกต่างกันไปตามความเชื่อและแนวปฏิบัติของคนไทยแต่ละภูมิภาค สงกรานต์ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับมนุษยชาติใน พ.ศ. ๒๕๖๖

ความเข้าใจเกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนและความเป็นเจ้าของ ที่อาจนำไปสู่ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน และอาจนำไปสู่ความบาดหมางระหว่างชาตินั้น ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศได้อธิบายประเด็นนี้ไว้ ดังนี้ (เสกสรรค์ อานันทศิริเกียรติ และปริยาภา อมรรณิขสาร, ๒๕๖๔)

อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage) ค.ศ. ๒๐๐๓ ได้วางหลักการว่า “คุณลักษณะอันจริงแท้ (authenticity)” มิใช่สาระสำคัญในการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (intangible cultural heritage) เนื่องจากอาจนำไปสู่การถกเถียงและสร้างความขัดแย้งมากกว่าจะเป็นไปเพื่อสร้างความเข้าใจและสันติภาพ และตัวอนุสัญญาเองก็ได้ได้เป็นไปเพื่อยืนยันการเป็นผู้ถือครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หรือสิทธิในการบริหารจัดการหรือแบ่งปันผลประโยชน์ของกลุ่มชนหรือชุมชนตามหลักการสิทธิเชิงทรัพย์สินทางปัญญา เพียงแต่เป็นเครื่องยืนยันถึงอัตลักษณ์ ตัวตน และการมีอยู่ของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และผู้ถือปฏิบัติ อารังรักษา สืบทอด หรือฟื้นฟูมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเหล่านั้น

ดังนั้น การขึ้นทะเบียน (inscribe) เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้จึงไม่ใช่การครอบครองสิทธิหรือแสดงความเป็นเจ้าของวัฒนธรรม แต่เป็นเพียงการระบุตัวตน แนวคิด และวิถีกลุ่มผู้เกี่ยวข้องหรือถือปฏิบัติ เป็นการบันทึกถึงการมีอยู่ของกลุ่มชนที่ถือปฏิบัติ แนวคิดหรือกรรมวิธีในการปฏิบัติ และสืบทอดเท่านั้น ตัวอย่างเช่น การขึ้นทะเบียนโนไทยกับ “ละครโหล (Lkhon Khol)” ของกัมพูชานั้น ไม่มีการรับรองการถือครองใด ๆ และสองรายการนี้ได้รับการรับรองในสาขาที่ต่างกัน โดยโนไทยอยู่ในรายการตัวแทนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติ (Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity) ส่วนละครโหลอยู่ในรายการมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ที่ต้องได้รับการสงวนรักษาอย่างเร่งด่วน (Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding) ใน ค.ศ. ๒๐๑๘

ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล ได้อธิบายว่า มรดกการแสดงซ็อลคล้ายกันของทั้งไทยและกัมพูชา ได้รับการรับรองในคราวเดียวกัน แต่ถ้าหากว่าอ่านเอกสารนำเสนอโดยละเอียดก็จะเห็นว่า การแสดงทั้งสอง มีความแตกต่างกัน ของกัมพูชาใช้ชื่อว่า ละครโฮลวัดสวายอันเด็ท (Lkhon Khol Wat Sway Andet) เป็นการแสดงของชุมชนแห่งหนึ่งห่างจากกรุงพนมเปญไปทางตะวันออกเฉียงใต้ ๑๐ กม. ชุมชนนี้เป็นชุมชนเกษตร และทุกปีจะต้องจัดการแสดงละครโฮล เพื่อบวงสรวง “เนียกตา” ผู้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน ผู้จะบันดาลให้การเพาะปลูกได้ผลดี การแสดงมีลักษณะเป็นพิธีกรรมสูง มีการเข้าทรง และละครโฮลต้องแสดงจนเป็นที่พอใจของเนียกตา จึงเป็นการแสดงเชิงพิธีกรรมในชุมชนเฉพาะแห่งหนึ่ง และเนื่องจากความระส่ำระสายทางการเมือง ทำให้ผู้แสดงระดับครูมีเหลือไม่มาก ต้องหาทางสืบทอดอย่างเร่งด่วน ดังนั้นจึงขึ้นทะเบียนเป็นมรดกวัฒนธรรมฯ ที่ต้องการให้มีการส่งเสริมรักษาอย่างเร่งด่วน ส่วนixon ในประเทศไทย นำเสนอในลักษณะที่กว้างขวางกว่า เป็นการแสดงที่คลี่คลายมาจากการแสดงในราชสำนัก มาเป็นศิลปะของชาติ ที่มีหน่วยงานของรัฐเป็นผู้จัดการให้มีการสืบทอดและมีการแสดง และขึ้นทะเบียนเป็นมรดกวัฒนธรรมที่ยังมีการปฏิบัติอยู่อย่างต่อเนื่อง

© Department of Cultural Promotion, Thailand, 2015

การส่งเสริมรักษาข้ามเขตแดนประเทศ และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีร่วมกันในหลายประเทศ (Cross-boundary safeguarding & Multinational ICH) ถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาความเป็นพลเมืองโลกผ่านการมีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมร่วมกัน กล่าวคือ การถือปฏิบัติมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้น โดยปกติไม่ได้จำกัดอยู่ในพื้นที่ของประเทศใดประเทศหนึ่ง ยูเนสโกสนับสนุนให้แต่ละประเทศร่วมมือกันข้ามเขตแดนทางการปกครอง เพื่อบรรลุการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาอย่างยั่งยืนตระหนักถึงลักษณะการเคลื่อนไหวของวัฒนธรรม โดยเฉพาะในภูมิภาคเดียวกันหรือประเทศที่มีอาณาบริเวณใกล้เคียงกัน จึงเปิดโอกาสและสนับสนุนให้มีการเสนอขึ้นทะเบียนร่วมกันจากหลาย

“ละครโฆล (Lkhon Khol)” ของกัมพูชา © Wat Svay Andet, Cambodia, 2016, 2017

ประเทศ (Multi-country Nomination) กรณีหนึ่งของภูมิภาคเอเชียคือ การเสนอขึ้นทะเบียน “กีฬาชักเย่อ (Tugging rituals and games)” ซึ่งเป็นการเสนอร่วมกันระหว่างเกาหลีใต้ มาเลเซีย ฟิlippินส์ กัมพูชา และเวียดนาม ซึ่งกระแสดการเสนอขึ้นทะเบียนร่วมกันนั้นเป็นที่นิยมมากขึ้นในเวที UNESCO โดยใน ค.ศ. ๒๐๒๐ มีการรับรอง ICH ที่ได้รับการเสนอร่วมมากเป็นประวัติการณ์ถึง ๑๔ รายการ

“กีฬาชักเย่อ (Tugging rituals and games)” © Hyun Gwan Wook, 2005

มรดกทางวัฒนธรรมอาเซียน ๕ รายการ ได้รับขึ้นทะเบียนบัญชีรายการมรดกทางวัฒนธรรม
ที่จับต้องไม่ได้ของ UNESCO ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๖

๑. วัฒนธรรมสุขภาพจามู ประเทศอินโดนีเซีย (Jamu Wellness Culture) ขึ้นทะเบียนบัญชี
รายการตัวแทนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้แห่งมวลมนุษยชาติ (Representative List of the
Intangible Cultural Heritage of Humanity)

๒. ภูมิปัญญาการทอผ้าลายพญานาคของชาวลาว ประเทศลาว (Traditional craft of Naga
motif weaving in Lao communities) ขึ้นทะเบียนบัญชีรายการตัวแทนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้อง
ไม่ได้แห่งมวลมนุษยชาติ (Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity)

๓. เม็ก มุลุง ประเทศมาเลเซีย (Mek Mulung) ขึ้นทะเบียนบัญชีรายการมรดกทางวัฒนธรรม
ที่จับต้องไม่ได้ที่ต้องการการสงวนรักษาเร่งด่วน (List of Intangible Cultural Heritage in Need of
Urgent Safeguarding)

๔. ผ้าทอมือใยสับปะรดแห่งเมืองอักลัน ประเทศฟิลิปปินส์ (Aklan piña handloom
weaving) ขึ้นทะเบียนบัญชีรายการตัวแทนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้แห่งมวลมนุษยชาติ
(Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity)

๕. สงกรานต์ในประเทศไทย (Songkran in Thailand, traditional Thai New Year
festival) ขึ้นทะเบียนบัญชีรายการตัวแทนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้แห่งมวลมนุษยชาติ
(Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity)

๒. มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับชาติ

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ได้ขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับชาติ
ไปแล้ว จำนวน ๓๘๖ รายการ (ข้อมูลปี พ.ศ. ๒๕๖๖) ประกอบด้วยศิลปะการแสดง ๘๐ รายการ งานช่าง
ฝีมือดั้งเดิม ๗๓ รายการ วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา ๙๒ รายการ การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และ
ศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว ๔๒ รายการ แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล ๕๐ รายการ
ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล ๔๙ รายการ (รายละเอียดในภาคผนวก)

๓. มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับจังหวัด

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ได้ขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับ
จังหวัดไปแล้ว จำนวน ๔๘๑ รายการ (ข้อมูลปี ๒๕๖๖) ประกอบด้วยศิลปะการแสดง ๑๑๑ รายการ
งานช่างฝีมือดั้งเดิม ๑๒๐ รายการ วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา ๕๗ รายการ การละเล่นพื้นบ้าน กีฬา
พื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว ๓๒ รายการ แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และ
เทศกาล ๑๑๐ รายการ ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล ๕๐ รายการ (รายละเอียด
ในภาคผนวก)

การส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

การส่งเสริมและรักษา (Safeguarding) หมายถึง มาตรการเพื่อให้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมดำรงอยู่รอดต่อไป ซึ่งรวมถึงการจำแนก (Identification) การบันทึกหลักฐาน (Documentation) การวิจัย (Research) การอนุรักษ์ (Preservation) การคุ้มครอง (Protection) การส่งเสริม (Promotion) การเอื้อให้เด่นชัดขึ้น (Enhancement) การถ่ายทอด (Transmission) ทั้งในระบบและนอกระบบ และการฟื้นฟู (Revitalization) (UNESCO : ๒๕๖๖, น. ๑๘-๑๙)

แนวทางการดำเนินการมีดังนี้

๑. มาตรการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม คือ

- ๑) การบันทึกข้อมูล การจัดทำทะเบียน และการวิจัย
- ๒) การฟื้นฟูของในบางด้านของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
- ๓) การถ่ายทอดความมุ่งหมาย ความรู้ และทักษะของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

การส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจะสืบสานความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งไม่เพียงแต่เคารพและซาบซึ้งในมรดกภูมิปัญญาของตนเอง แต่เราต้องเคารพและชื่นชมมรดกภูมิปัญญาของผู้อื่นด้วยเช่นกัน

การดำเนินการเพื่อให้การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เป็นดังนี้

๑.๑ การเลือกมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีหลากหลายระดับทั้งระดับมนุษยชาติ ระดับชาติ ระดับจังหวัด และนอกเหนือจากรายการที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วนั้น ครูผู้สอนสามารถคัดเลือกมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่อยู่ในชุมชนและท้องถิ่นเพิ่มเติมได้ด้วย

๑.๒ การศึกษาและวิเคราะห์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

๒. การถ่ายทอดความหมาย ความรู้ และทักษะ

การถ่ายทอดความรู้และทักษะคน หรือกลุ่มคนเกิดขึ้นได้ทุกที่ในโลกนี้ซึ่งต่างก็มีระบบในการถ่ายทอดเป็นของตนเองเพื่อที่จะถ่ายทอดและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ถือปฏิบัติมาในอดีตส่วนใหญ่มักจะสื่อสารทางอ้อมคำจามากกว่าที่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ปัจจุบันนี้ได้พึ่งพาบบการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบเพื่อช่วยในการถ่ายทอดและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

๓. การเชื่อมโยงสู่โรงเรียนและชุมชน

การส่งเสริมและรักษาจำเป็นต้องมีการสานต่อจากเยาวชนซึ่งต้องมีความสนใจและตระหนักถึงความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาของตนเอง โดยเฉพาะในโรงเรียนที่ครูผู้สอนจะมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นและชี้นำเยาวชนให้รู้จักมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนตนเองและที่อื่น ๆ และมีผล

ต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชน ดังนั้นควรมีการสร้างสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนอย่างต่อเนื่อง เช่น โรงเรียนมีการเชิญผู้รู้ในระดับชุมชนท้องถิ่นมาสาธิต เล่าเรื่องราวแบ่งปันประสบการณ์ และทักษะให้นักเรียนได้รับรู้ เพื่อรักษาและถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม นักเรียนได้มีจิตสำนึกในอัตลักษณ์และความภูมิใจต่อตนเอง และเสริมสร้างโลกทัศน์และพฤติกรรมเชิงบวกอีกด้วย

หากมองในมิติคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้เป็นรากเหง้าและสิ่งสะท้อนตัวตนของผู้คนแต่ละชาติพันธุ์ เป็นบ่อเกิดของความเจริญรุ่งเรืองในปัจจุบัน รวมทั้งการอธิบายความสัมพันธ์ที่มีต่อกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งเป็นพัฒนาการที่ยาวนานของสังคมมนุษย์ และหากจะมองในมิติเชิงมูลค่าทางเศรษฐกิจ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเหล่านี้ เป็นทรัพยากรที่สามารถนำมาต่อยอดให้เกิดการสร้างเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์และการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ ดังนั้นคงจะสรุปได้ว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม คือ ทรัพย์สมบัติจากบรรพชน ที่รอการนำกลับมาใช้ ซึ่งยิ่งนานวันยิ่งมีคุณค่ามีมูลค่าเพิ่มขึ้น และยิ่งใช้ยิ่งเกิดประโยชน์ แต่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของความเหมาะสมกับบริบทของสังคมใหม่และการนำมาใช้อย่างยั่งยืน

ประโยชน์และคุณค่าของการจัดการเรียนรู้ด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO : ๒๕๖๖, น. ๓๐-๓๙) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้ด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจะเกิดผลดีอย่างไรหากนำมาบูรณาการกับกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน ดังนี้

๑. การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

การบูรณาการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกับการเรียนการสอนทำให้เกิดการปฏิบัติความรู้และทักษะในอดีตสืบสานสู่คนรุ่นปัจจุบัน นักเรียนจะได้เรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทั้งที่โรงเรียนหรือที่อื่น ๆ อย่างน้อยที่สุดทำให้เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญแก่กลุ่มเยาวชน ซึ่งจะกระตุ้นให้ครูและนักเรียนชวนขยายอยากรู้และมองเห็นโอกาสในการปฏิบัติมากยิ่งขึ้น กระตุ้นให้เยาวชนได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ร่วมกัน จนกระทั่งเกิดพลังทางการศึกษาทั้งนักเรียนและครูได้กลายมาเป็นผู้ที่มีบทบาทในการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของตนเอง

๒. การพัฒนาผลลัพธ์ทางการเรียนรู้และคุณภาพการศึกษา

การจัดการเรียนรู้ด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในโรงเรียนจะช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่าการศึกษามีความสัมพันธ์และส่งเสริมต่อผู้เรียน เนื่องจากการเชื่อมโยงทฤษฎีความรู้กับสภาพชีวิตจริง เมื่อบทเรียนที่มีอยู่ถูกรายล้อมด้วยความเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม แนวทางทฤษฎีจะถูกเสริมด้วยตัวอย่างของชีวิตจริง

“ฉันได้เรียนรู้มากมายเกี่ยวกับครอบครัวของฉัน โดยปกติที่โรงเรียนเราจะได้เรียนเกี่ยวกับครอบครัวที่เป็นการได้รับความรู้ทั่วไปและไม่ใช่ความรู้เกี่ยวกับครอบครัวของเราเอง การเรียนแบบนี้จึงมีความสำคัญมากสำหรับฉัน”

นักเรียน ม. ๓ โรงเรียนนานาชาติ Dostar เมือง Lyceum ประเทศคาซัคสถาน

การผนวกเรื่องมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นกิจกรรมหนึ่งของโรงเรียน ครูต้องสร้างเครือข่ายระหว่างโรงเรียนและวิถีของชุมชนและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทุกรูปแบบของการเรียนรู้ในการสร้างเสริมความเป็นผู้ใหญ่และความเป็นพลเมือง ตลอดจนการเชื่อมต่อวิถีชีวิตในโรงเรียนและที่บ้าน และยังมีโอกาสได้แบ่งปันประสบการณ์ในชั้นเรียนและนำความรู้ใหม่ ๆ ไปปรับใช้ที่บ้าน

การจัดทำบทเรียนท้องถิ่นซึ่งนักเรียนมีความคุ้นชินกับสิ่งนี้อยู่แล้วก็จะทำให้เชื่อมโยงกับหัวเรื่องต่าง ๆ ในบทเรียนได้ง่ายขึ้น การเรียนรู้ที่โรงเรียนจึงเกิดการรับรู้และประโยชน์ และเกี่ยวโยงในชีวิตประจำวันของนักเรียน การส่งเสริมให้นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนร่วมกับครูและเพื่อนร่วมชั้นจะทำให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ดียิ่งขึ้น

นอกจากการสอนด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นการสอนเชิงรุก รูปแบบการเรียนรู้เน้นการมีส่วนร่วมและการใช้ปัญหาเป็นฐาน นักเรียนจะได้ปรับประยุกต์ใช้จริงและเรียนรู้ด้วยการลองถูกลองผิด เพื่อนำไปสู่ผลการพัฒนาในระยะยาว

ผลลัพธ์ที่เกิดจากการเรียนการสอนด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีส่วนช่วยให้บรรลุผลตามเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน และสร้างหลักประกันได้ว่า การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึงกัน และส่งเสริมให้ทุกคนมีโอกาสดูแลเรียนรู้ตลอดชีวิต

๓. การเสริมสร้างพลังอำนาจแก่นักเรียน

สิ่งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ การเข้าใจตนเองและการที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจะกำหนดว่าเราคือใครและมีคุณค่าอะไร เราจะเผชิญโลกได้อย่างไรและเราจะทำและเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างไร จึงจะช่วยให้คนหนุ่มสาวได้รู้จักกับตัวตนของเขากับความหลากหลายทางวัฒนธรรม การบูรณาการมรดกภูมิปัญญากับการศึกษาสู่ผู้เรียนจากอดีตถึงปัจจุบันได้เชื่อมถึงกันสู่โลกกว้าง มีการเคารพตนเองและสำนึกในความเป็นเจ้าของร่วมกัน จึงส่งเสริมให้เกิดการสร้างสังคมที่สมานฉันท์และโลกสันติสุข

การบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในด้านการศึกษาคือช่วยให้เยาวชนมีทักษะทางด้านสังคม อารมณ์ และการมีโลกทัศน์และนิสัยเชิงบวก และการสอนในโรงเรียนจะส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ เช่น ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การคิดวิเคราะห์ และการทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นหนทางของการนำสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นเชื่อมถึงความเป็นอัตลักษณ์ของพวกเขา

การเรียนการสอนด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ในหมู่คณะ ซึ่งนักเรียนจะได้แลกเปลี่ยนความรู้และความเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกับเพื่อนในชั้นเรียน

๔. การสร้างความร่วมมือและความคิดสร้างสรรค์ของคณะครู

เมื่อคณะครูได้ผนวกมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเข้าไปในการจัดการเรียนการสอนแล้วจึงจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากครูท่านอื่น ๆ และบุคคลจากแหล่งภายนอก ซึ่งต้องแหล่งเรียนรู้ภายนอกเพื่อให้เกิดแรงจูงใจและข้อมูลที่จะเรียนรู้ให้มากขึ้นของข้อมูลพื้นฐานและการพัฒนาเนื้อหาให้เชื่อมโยงสู่บทเรียน หรือโครงการคณิตศาสตร์ ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนของครู จากการดำเนินงานครูผู้สอนได้มีการขยายเครือข่ายและมีความรู้ ความสามารถ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มากขึ้น

๕. การส่งเสริมความหลากหลาย บ่มเพาะการนับรวมคนทุกกลุ่ม ความอดทนอดกลั้น และการเสวนาระหว่างวัฒนธรรม

การสอนและการเรียนรู้ด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจะช่วยส่งเสริมการเห็นคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการเป็นพลเมืองโลก มรดกภูมิปัญญาสะท้อนให้เห็นค่านิยมและบรรทัดฐานของคนหลายกลุ่ม ความหลากหลายปรากฏให้เห็นได้จากพื้นเพทางสังคม วัฒนธรรม ศาสนา

ครูสามารถนำเสนอ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนต่าง ๆ ไว้ในบทเรียนได้ เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนอย่างสร้างสรรค์และความเข้าใจอันดีระหว่างนักเรียน ครูส่งเสริมให้นักเรียนแลกเปลี่ยนและเปรียบเทียบข้อมูลเกี่ยวกับวิถีปฏิบัติของแต่ละคน โรงเรียนอาจจัดกิจกรรมที่นำเสนอวิถีปฏิบัติต่าง ๆ ของนักเรียน เช่น การส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และการเห็นคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรมตามบริบทของโรงเรียนต่าง ๆ

๖. การบ่มเพาะความเท่าเทียมทางเพศ

วิถีปฏิบัติ บรรทัดฐาน และค่านิยมทางวัฒนธรรมสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ดังนั้น การสอนด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยการสำรวจอคติทางเพศตามวิถีปฏิบัติในท้องถิ่น จึงอาจกลายเป็นวิธีการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศในโรงเรียนและเสริมสร้างบทบาททางเพศในเชิงบวกได้ กิจกรรมของโรงเรียนดังกล่าวยังสามารถชี้ให้เห็นได้อีกด้วยว่าวิถีปฏิบัติทางวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ ได้พัฒนาคลี่คลายไปมากน้อยเพียงใด ตัวอย่างเช่น ในศรัทธาสถาน ผู้หญิงได้มีความเชี่ยวชาญในงานฝีมือที่เมื่อก่อนเคยเป็นงานของผู้ชายเป็นส่วนใหญ่ เช่น งานทำเครื่องเงิน นอกจากนี้ ครูอาจส่งเสริมให้เด็กหญิงและเด็กชายร่วมมือกันอย่างเป็นกลางทางเพศ ในโครงการที่เกี่ยวข้องกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม แม้ว่าวิถีปฏิบัติอาจมีการแบ่งแยกบทบาททางเพศอย่างมากในบางชุมชนก็ตาม

๗. การเสริมสร้างการสานเสวนาภายในชุมชนและระหว่างคนต่างรุ่น

การบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในการจัดการศึกษาในระบบสามารถส่งเสริมการแลกเปลี่ยนระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยรอบและระหว่างคนต่างรุ่นต่าง ๆ ได้ ด้วยกิจกรรมเหล่านี้ นักเรียนได้สร้างสายสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นกับครอบครัวและชุมชน การรวมสมาชิกในชุมชนและพ่อแม่เข้ามามีส่วนร่วมในระบบการศึกษาจะทำให้ได้เรียนรู้ในสิ่งที่เกี่ยวข้องและสนุกมากยิ่งขึ้น

๘. การสำรวจวิถีแก้ปัญหาในท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาล้างแวล้อมของโลกล

เมื่อเวลาผ่านไป ชุมชนได้สั่งสมความมั่งคั่งทางด้านความรู้และวิถีปฏิบัติของชุมชนทรัพยากรทางทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของตน การสอนด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจะช่วยสร้างความตระหนักถึงมรดกภูมิปัญญาทางธรรมชาติและส่งเสริมและรักษามรดกนี้ไว้ได้ ในบริบทของโรงเรียนนั้น นักเรียนจะได้เรียนรู้ในการเข้าถึงความเป็นท้องถิ่นและแบบดั้งเดิมของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การป้องกันการกัดเซาะและภัยพิบัติทางธรรมชาติ การคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพ และการสร้างความยืดหยุ่นปรับตัว เช่น เทคนิคการอนุรักษ์น้ำของท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นต่อมรดกทางธรรมชาติในท้องถิ่น ที่จะส่งผลต่อมรดกทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง และเกิดภาคีความร่วมมือทางมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและนำไปสู่ความเป็นพลเมืองโลก

การนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้เป็นจุดเริ่มต้นของเนื้อหา เมื่อก้าวถึงแหล่งที่ตั้งทางวัฒนธรรมท้องถิ่นต่าง ๆ อนุสาวรีย์ และวัตถุที่นำมาเป็นเนื้อหาในการเรียนรู้ การสร้างความผูกพัน และทำให้เกิดการพัฒนาผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ ทั้งนักเรียนและผู้ปกครองซึ่งคุ้นเคยกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้นจะสามารถแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ของพวกเขาสู่นักเรียนคนอื่น ๆ ได้ การนำมรดกภูมิปัญญาที่จับต้องได้มาจัดการเรียนการสอนยังทำให้เกิดการเรียนรู้แบบสหวิทยาการและการอภิปรายในเรื่องของสิ่งแวดล้อมและประเด็นอื่น ๆ ทางสังคม

เอกสารสำคัญ: หลักการและนโยบาย ICH

Text of the 2003
Convention for the
Safeguarding of the
Intangible Cultural Heritage
<https://ich.unesco.org/en/convention>

พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษา
มรดกภูมิปัญญาทาง
วัฒนธรรม พ.ศ. 2559
<https://bit.ly/411uZiS>

เจตนาธบถ
พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษา
มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
พ.ศ. 2559
<https://www.krisdika.go.th/data/ebook/thailaw/06-2561.pdf>

บทที่ ๓

บทที่ ๓

แนวคิดการจัดการศึกษาร่วมสมัยกับ

การจัดการศึกษาด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ในยุคโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่งผลกระทบต่อโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งเศรษฐกิจ การเมือง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษยชาติ ดังนั้นวิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณี หรือแนวปฏิบัติแบบดั้งเดิม ได้ปรับเปลี่ยนตามแนวปฏิบัติทางสังคมที่เปลี่ยนไป การเคลื่อนย้ายของคนหรือกลุ่มคน และด้วยพัฒนาของเทคโนโลยีที่ก้าวข้ามขีดจำกัดที่ทำให้เกิดการสื่อสารและเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว ทั้งสื่อข้อมูล ข่าวสาร ทั้งภาพและเสียง รวมทั้งองค์ความรู้ที่ถูกถ่ายทอดด้วยระบบดิจิทัลด้วยความรวดเร็ว ภาวะความเสี่ยงของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จะเสื่อมสภาพ สูญหาย และอาจถูกทำลายได้มากขึ้น หากไม่มีการสืบสาน ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจส่งต่อรุ่นสู่รุ่น เมื่อคนรุ่นถัดไปไม่ได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ คุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมก็จะลดน้อยถอยลง และอาจสูญหายไปได้ ดังนั้นการนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาร่วมออกแบบการจัดการเรียนรู้ในระบบการศึกษา เพื่อสร้างความตระหนักและเห็นคุณค่าของชุมชนท้องถิ่นให้แก่เด็กและเยาวชนในวัยเรียน โดยอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหรือองค์กรภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องมาร่วมมือกัน ได้แก่ โรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทั้งนี้ ผู้ที่เป็นผู้นำหลักในการเปลี่ยนแปลงในห้องเรียน คือ ครูผู้สอน ซึ่งจะเป็นผู้ที่นำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาบูรณาการสู่การจัดการเรียนรู้ และปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่า คงความเป็นอัตลักษณ์ภาคภูมิใจในตนเอง รักษาสืบสานสมบัติชุมชนท้องถิ่นและของชาติ ด้วยการสร้างความร่วมมือกับท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนควบคู่กันไปกับการดำรงไว้ซึ่งมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

การนำเสนอแนวคิดสำคัญที่เป็นการจัดการศึกษาในสังคมร่วมสมัย ที่สามารถเชื่อมโยงกับการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งยูเนสโกได้เสนอแนวคิดสำคัญ ๔ ประการ ดังนี้

๑. การจัดการเรียนรู้ด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก (Global Citizenship Education: GCED)
๒. การจัดการเรียนรู้ด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)
๓. การจัดการเรียนรู้ด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านอารมณ์และสังคม (Social and Emotional Learning: SEL)

๔. การจัดการเรียนรู้ด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ใช้ภาษาแม่เป็นฐาน (Mother Tongue-Based Education: MTBE)

พลเมืองโลกศึกษา (Global Citizenship Education – GCED)

พลเมืองโลกศึกษาเป็นแนวทางการศึกษาเพื่อการแปลงเปลี่ยน (Transformative Learning) ที่มุ่งให้ความรู้แก่พลเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้กลายเป็นพลเมืองโลก โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความรู้ ทักษะ ค่านิยม และทัศนคติที่จำเป็น เพื่อจะได้มีส่วนร่วมในโลกที่หลอมรวมผู้คนทุกกลุ่ม ให้มีความยุติธรรม และสันติมากขึ้น โดยสรุปคือ พลเมืองโลกศึกษาจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติที่จะอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่างหลากหลายได้ในฐานะพลเมืองโลก ดังนี้

- การตระหนักถึงความซับซ้อนและการพึ่งพาอาศัยกันในโลกปัจจุบัน
- ความรู้สึกร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติร่วมกันและแสดงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน
- ความเคารพความหลากหลาย
- ความพยายามที่จะเป็นผู้เปลี่ยนแปลงเชิงบวก (positive change agent)

หลักการสอนที่สำคัญของพลเมืองโลกศึกษา พลเมืองโลกศึกษาส่งเสริมแนวทางการสอนที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเป็นองค์รวม ดังนั้นจึงต้องมีการสอนที่มีพลวัตและสร้างสรรค์ และส่งเสริมหลักการสอน ๖ ประการ ดังนี้

๑. การสานเสวนาและการมีส่วนร่วม (Dialogue and Participation) เพื่อให้ได้ประโยชน์จากการเป็นพลเมืองโลกศึกษาอย่างเต็มที่ ด้วยการสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ผู้เรียนและครูสามารถอภิปรายประเด็นต่าง ๆ ร่วมกันสร้างความรู้ และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ร่วมกันได้ การนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่ห้องเรียนสามารถช่วยเสริมสร้างให้เกิดบรรยากาศของการสานเสวนาและสร้างการมีส่วนร่วมได้ เช่น เนื่องจากนักเรียนแต่ละคนมีประสบการณ์ร่วมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน จึงมีต้นทุนความรู้และความมั่นใจที่สามารถแบ่งปันประสบการณ์ รวมทั้งแง่คิดมุมมองของตนเองกับคนอื่น ๆ ได้ เช่น แนวปฏิบัติ ความหมายที่ถือปฏิบัติมาจากอดีต การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แนวทางการส่งเสริมและรักษา ด้วยแนวทางของการรับฟังและการแสดงความคิดเห็นเช่นนี้ จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และคิดพิจารณามุมมองที่แตกต่างหลากหลายของเพื่อนร่วมชั้นเรียนได้

๒. แนวทางแบบองค์รวมและเป็นสหสาขาวิชา (A holistic and Inter-disciplinary approach) พลเมืองโลกศึกษามีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนได้ตระหนักรู้ ถึงแง่มุมและระดับการเชื่อมสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่ซับซ้อน แตกต่าง และมีหลากหลายระดับ ได้แก่ ผู้คนกับผู้คน

ผู้คนที่สิ่งแวดล้อม ท้องถิ่นกับระดับชาติ ระดับชาติกับระดับโลก เนื่องจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่ครอบคลุมหลายมิติ และเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่หลากหลาย ดังนั้นเราจึงสามารถนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาใช้เป็นแกนหลักเพื่อสำรวจความเชื่อมโยงต่าง ๆ ได้ เช่น การสานตะกร้าต้องอาศัยความสามารถในการใช้มืออย่างคล่องแคล่ว ใช้ความรู้เกี่ยวกับเรขาคณิตในการสร้างลวดลาย และรูปทรง วิธีการและขั้นตอนการทำงานที่แตกต่างกันในชุมชนและท้องถิ่นอื่น ๆ

๓. แนวทางหลายรูปแบบ (A Multi-model approach) ทั้งพลเมืองโลกศึกษาและการสอนด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะการเรียนรู้เนื้อหาเชิงวิชาการในห้องเรียนเท่านั้น แต่เป็นการเรียนรู้ที่มีชีวิต ไม่ใช่เพียงแต่เป็นแบบฝึกหัดทางวิชาการที่จำกัดอยู่แต่ในห้องเรียนเท่านั้น ผู้ปฏิบัติสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสามารถมีส่วนร่วม และแบ่งปันความคิดและประสบการณ์ของพวกเขาได้ ผู้เรียน ครอบครัว และชุมชนสามารถทำงานร่วมกันเพื่อทำความเข้าใจ และค้นหาแนวทางแก้ไขสำหรับความท้าทายระดับท้องถิ่นและระดับโลก

๔. การสร้างคุณค่า (Value Formation) ในการศึกษาที่ว่าด้วยพลเมืองโลกศึกษา นักเรียนจะได้เรียนรู้คุณค่าที่เป็นสากล ได้แก่ การเคารพสิทธิมนุษยชน ความอดทนอดกลั้น การเคารพในความหลากหลาย ความเป็นธรรมทางสังคม ความเสมอภาค และความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม การได้ศึกษาเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จะช่วยให้นักเรียนได้คิดทบทวนเกี่ยวกับคุณค่าเหล่านี้ ทั้งคุณค่าและความหมายที่มีต่อชุมชนและท้องถิ่น สามารถส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาค่านิยมและหลักการเชิงบวกในระดับที่กว้างขวางขึ้น

๕. ทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา (Critical empowerment and problem-solving skill) พลเมืองโลกศึกษาจะสอนผู้เรียนเกี่ยวกับความท้าทายระดับโลกและทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการประเมินอย่างมีวิจารณญาณ ตลอดจนสามารถออกแบบและจัดการกับความท้าทายเหล่านั้นการเรียนรู้ด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทำให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์เกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ในท้องถิ่น และพิจารณาว่าประเด็นเหล่านี้จะเชื่อมโยงกับประเด็นระดับชาติและระดับโลกอย่างไร นักเรียนจะได้วิเคราะห์และแลกเปลี่ยนกันว่าโลกาภิวัตน์ส่งผลต่อวัฒนธรรมของตนอย่างไร และส่งเสริมวัฒนธรรมของตนให้พัฒนามากขึ้นได้อย่างไร และอภิปรายว่าในอนาคตจะจัดการกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้อย่างไร

๖. เนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องและนำไปใช้ได้ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก (Application and relevant, both locally and globally) พลเมืองโลกศึกษา เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้เรียนรู้ในชั้นเรียนไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน เนื่องจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเชื่อมโยงกับบริบทและความเป็นจริงในระดับท้องถิ่น/ระดับชาติ เมื่อบูรณาการเข้ากับการเรียนรู้ในโรงเรียนแล้ว จะเป็นจุดเริ่มต้นที่นักเรียนคุ้นเคยและเป็นประโยชน์สำหรับ

การเรียนรู้ด้านหลักการและแนวคิดเชิงวิชาการ ครูสามารถเชื่อมโยงบทเรียนกับบริบทรอบตัวเข้ามา
ช่วยให้การเรียนรู้มีความหมาย และนักเรียนก็จะมีส่วนร่วมในบทเรียนอย่างกระตือรือร้นได้มากขึ้น

มิติทางมนทัศน์หลัก ๓ ด้าน ของพลเมืองโลกศึกษา (Global Citizenship Education) ประกอบด้วย

๑. ความรู้ (Cognitive) มีความรู้ ความเข้าใจ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวกับปัญหา
ระดับโลก ระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระดับท้องถิ่น การเกี่ยวเชื่อมโยงกัน (Inter-connectedness)
และการพึ่งพาซึ่งกันและกัน (Interdependency) ของประเทศไทยและประชากรต่าง ๆ

๒. อารมณ์และสังคม (Socio-emotional) รู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ
ร่วมกัน แบ่งปันคุณค่าและความรับผิดชอบร่วมกัน มีความเห็นอกเห็นใจกัน (Empathy) ความเป็นน้ำหนึ่ง
ใจเดียวกัน (Solidarity) และการเคารพในความแตกต่างหลากหลาย

๓. พฤติกรรม (Behavioral) กระทำอย่างบังเกิดผลและมีความรับผิดชอบในระดับท้องถิ่น
ระดับชาติ และระดับโลก เพื่อโลกที่สงบสุขและยั่งยืนมากขึ้น

พลเมืองโลกศึกษาประกอบด้วยมิติทางแนวคิดหลักสามด้าน

การจัดการเรียนการสอนด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับแนวคิดพลเมืองโลกศึกษา

ตาราง ๓.๑ เสนอมิติของมโนทัศน์ของพลเมืองโลก ๓ ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านอารมณ์-สังคม และด้านพฤติกรรมที่สามารถพัฒนาความเป็นพลเมืองโลกด้วยการบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ดังนี้

ตาราง ๓.๑ มิติของพลเมืองโลกศึกษา ด้านความรู้ ด้านอารมณ์-สังคม และด้านพฤติกรรม

มิติด้านความรู้ (Cognitive dimension)	
จุดเน้นของพลเมืองโลกศึกษา	การพัฒนาความเป็นพลเมืองโลกด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (ICH)
ได้รับความรู้และทักษะการคิดที่จำเป็นต่อการทำความเข้าใจโลกและความซับซ้อนของโลกให้ดีขึ้น	- ตระหนักถึงบทบาทของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในประเด็นระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก - เรียนรู้และคิดอย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม คุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และวิธีการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
คุณสมบัติของผู้เรียนที่พัฒนาด้วยพลเมืองโลกศึกษา	ตัวอย่างของการคิดพิจารณาที่เชื่อมโยงกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่นำไปสู่การพัฒนาคุณสมบัติเหล่านี้
ผู้เรียนมีข้อมูลและมีวิจารณญาณรู้เท่าทัน	
รู้ประเด็นระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับโลก ระบบและโครงสร้างการกำกับดูแล	- เข้าใจระบบธรรมาภิบาลและการตัดสินใจในท้องถิ่น - หากกลไกการแก้ไขความขัดแย้งที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมสำหรับชุมชนท้องถิ่นและชุมชนระดับโลก
เข้าใจการส่งผลต่อกันและความเชื่อมโยงกันระหว่างประเด็นระดับโลก ระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น พัฒนาทักษะในการสืบสอบและคิดอย่างมีวิจารณญาณ	- ระบุมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในพื้นที่ที่อาจใกล้สูญหาย และสำรวจดูว่าการส่งเสริมและรักษามรดกนั้นได้รับผลกระทบจากประเด็นระดับโลกอย่างไร - ระบุความเหมือนและความแตกต่างของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจากชุมชนและประเทศต่าง ๆ - ศึกษาว่าความรู้และการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสามารถแก้ไขปัญหามากมายในระดับท้องถิ่นได้อย่างไร
คุณสมบัติของผู้เรียนที่พัฒนาด้วยพลเมืองโลกศึกษา	ตัวอย่างของการคิดพิจารณาที่เชื่อมโยงกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่นำไปสู่การพัฒนาคุณสมบัติเหล่านี้
พัฒนาทักษะในการสืบสอบและ วิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ	ฝึกค้นคว้าและวิเคราะห์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในพื้นที่

พัฒนาทักษะในการสืบสอบและ วิเคราะห์ อย่างมีวิจารณญาณ	- เรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการในท้องถิ่นในการสื่อสารและถ่ายทอดข้อมูลและ ความรู้ รวมถึงการสื่อสารและถ่ายทอดไปให้กับกลุ่มย่อยและกลุ่ม ชายขอบและกลุ่มเปราะบาง - ภายในชุมชนท้องถิ่น ให้ระบุบุคคลอ้างอิงที่เชื่อถือได้ (มีความรู้หรือ ความเชี่ยวชาญเป็นที่ยอมรับ ฯลฯ) และแหล่งข้อมูลในสาขา ความเชี่ยวชาญต่างๆ (เช่น สุขภาพ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ ธรรมาภิบาล วัฒนธรรม ฯลฯ) โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับความรู้และ สิ่งที่ถือปฏิบัติในท้องถิ่น
มิติด้านอารมณ์-สังคม (Socio-emotional dimension)	
จุดเน้นของพลเมืองโลกศึกษา	สู่พลเมืองโลกศึกษาด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (ICH)
มีสำนึกของการเป็นส่วนหนึ่งของ มนุษยชาติร่วมกัน มีคุณค่าที่ยึดถือและ ความรับผิดชอบร่วมกัน มีความเห็นอก เห็นใจกัน ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และการเคารพในความแตกต่างและ ความหลากหลายหลาย	พัฒนาทัศนคติที่จะเห็นค่าและเคารพมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของ ตนเองและของผู้อื่น
คุณสมบัติของผู้เรียนที่พัฒนา ด้วยพลเมืองโลกศึกษา	ตัวอย่างของกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่นำ ไปสู่การพัฒนาคุณสมบัติเหล่านั้น
ผู้เรียนจะมีความเชื่อมโยงทางสังคมและ เคารพในความหลากหลาย	
บ่มเพาะและจัดการอัตลักษณ์ ความสัมพันธ์ และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง	ระบุคุณค่าทักษะและความรู้ที่สร้างอัตลักษณ์ของตนเองในชุมชนหนึ่ง ๆ เปรียบเทียบกับชุมชนอื่น ๆ และพิจารณาว่าสิ่งเหล่านี้เชื่อมโยงเรากับชุมชน อื่น ๆ อย่างไร
มีคุณค่ายึดถือและความรับผิดชอบตาม หลักสิทธิมนุษยชนร่วมกัน	ระบุคุณค่ายึดถือและทักษะที่สำคัญที่ผู้คนส่งเสริมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่าง สันติ ภายในชุมชนและกับผู้อื่น (ความเคารพ ความอดทนอดกลั้นและ ความเข้าใจ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ความเห็นอกเห็นใจ ความห่วงใย ความเสมอภาค การไม่แบ่งแยกศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์)
คุณสมบัติของผู้เรียนที่พัฒนา ด้วยพลเมืองโลกศึกษา	ตัวอย่างของกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่นำ ไปสู่การพัฒนาคุณสมบัติเหล่านั้น
พัฒนาทัศนคติที่จะเห็นค่าและเคารพใน ความแตกต่างและความหลากหลาย	ระบุชุมชนที่มีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน กับชุมชนของคุณเข้าใจและเห็นคุณค่าของการที่มรดกภูมิปัญญาทาง วัฒนธรรมที่ต่างกันสามารถบรรลุวัตถุประสงค์เดียวกันหรือส่งเสริมคุณค่า เดียวกันในชุมชนต่าง ๆ ได้

มิติด้านพฤติกรรม (Behavioral dimension)	
จุดเน้นของพลเมืองโลกศึกษา	สู่พลเมืองโลกศึกษาด้วยมรดกที่มีชีวิต
กระทำการอย่างบังเกิดผลและมีความรับผิดชอบในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก เพื่อโลกที่สงบสุขและยั่งยืนมากขึ้น	- ริเริ่มการดำเนินการและโครงการที่นำไปสู่การปฏิบัติ และการส่งเสริม และรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม - ริเริ่มการดำเนินการและโครงการที่การปฏิบัติมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และส่งเสริมพฤติกรรมที่มีความรับผิดชอบทางจริยธรรม
คุณสมบัติของผู้เรียนที่พัฒนาด้วยพลเมืองโลกศึกษา	ตัวอย่างของกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่นำไปสู่การพัฒนาคุณสมบัติเหล่านั้น
ผู้เรียนจะมีความรับผิดชอบและมีส่วนร่วมทางจริยธรรม	
ใช้ทักษะ คุณค่า ความเชื่อ และทัศนคติที่เหมาะสม	สำรวจดูว่าบุคคลและกลุ่มต่างๆ ได้ปรับปรุงชุมชนของพวกเขาและโลกที่เราอาศัยอยู่โดยการถือปฏิบัติมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง
แสดงความรับผิดชอบต่อส่วนบุคคลและสังคมเพื่อโลกที่สงบสุขและยั่งยืน	ฝึกกลไกการทำงานร่วมกัน ทักษะในการตัดสินใจและการแก้ปัญหาตามแบบอย่างในท้องถิ่นถ้าหากว่ามันเพิ่มคุณค่าให้กับกระบวนการ
พัฒนาแรงจูงใจและความเต็มใจที่จะดูแลเพื่อประโยชน์ส่วนรวม	มีส่วนร่วมในการดำเนินการกับชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมส่งเสริมและแสดงมรดกที่มีชีวิตที่มีผลกระทบเชิงบวกต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมและสนับสนุนให้คนปฏิบัติและสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเหล่านี้

ตาราง UNESCO, 2015, Global Citizenship Education: Topics and Learning

การบูรณาการการเรียนการสอนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกับพลเมืองโลกศึกษา มีความเชื่อมโยงกันหลายด้าน คือ การศึกษาเรื่องมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจะช่วยให้เราเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของเราและวัฒนธรรมอื่น เห็นคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ในขณะที่เรียนรู้ว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติร่วมกันที่มีคุณค่ายึดถือที่ใกล้เคียงกัน การค้นพบมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ถือปฏิบัติกันตามประเพณีโดยชนกลุ่มน้อยหรือโดยชายหรือหญิงเท่านั้น ความรู้นี้ส่งเสริมการไม่แบ่งแยกและขยายโอกาสในการถ่ายทอดต่อไป ซึ่งเชื่อมโยงได้ดีกับพลเมืองโลกศึกษา เนื่องจากส่งเสริมความเท่าเทียมและคุณธรรมทางสังคม รวมถึงในการปฏิบัติทางวัฒนธรรม สามารถเปลี่ยนแปลงและคลี่คลายได้โดยการสนับสนุนให้รักษามรดกภูมิปัญญาให้ยังคงมีความเกี่ยวข้องสอดคล้องด้วยการถือปฏิบัติสืบต่อกันไป รวมทั้งสามารถเสนอวิธีแก้ปัญหาของท้องถิ่นในประเด็นต่าง ๆ เช่น ความสามัคคีในสังคม การศึกษา ความมั่นคงด้านอาหาร สุขภาพ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การนำมิติของท้องถิ่นมาสู่การเรียนรู้พลเมืองโลกศึกษาด้วยเนื้อหาและการสอนเฉพาะบริบท จึงเอื้อต่อแนวทางการเรียนการสอน ด้วยกิจกรรมการทำงานร่วมกันและการลงมือปฏิบัติจริง หลักการของพลเมือง

โลกศึกษาจึงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการสอนด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและสามารถบูรณาการและออกแบบให้เข้ากับบทเรียนในบริบทต่าง ๆ ได้ และเป็นแนวทางให้ครูในการพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนที่เหมาะสม

การทำกิมจิเป็นจุดเริ่มต้นในการสำรวจประเด็นเนื้อหาพลเมืองโลกศึกษา (สาธารณรัฐเกาหลี)

โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นกินยอง (Genunyoung Middle School) โรงเรียนเครือข่ายของโครงการในเครือยูเนสโก (ASPnet) ได้ส่งเสริมการเป็นพลเมืองโลก และการพัฒนาที่ยั่งยืน โรงเรียนเปิดตัวโครงการวิจัยเกี่ยวกับกิมจิและกิมจัง กิมจิเป็นอาหารขึ้นชื่อที่เป็นผักดอง ส่วนกิมจังเป็นกระบวนการทำกิมจิ และการแบ่งปันกันในชุมชนเพื่อให้แน่ใจว่าทุกครัวเรือนจะมีพอกินตลอดฤดูหนาว โรงเรียนเลือกมรดกที่มี ชีวิตนี้เพราะกิมจิเป็นตัวแทนของเกาหลี ในขณะที่เดียวกันก็แตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาคในเกาหลีและบางครั้งแม้แต่ในภูมิภาค เดียวกันก็ยังมีสูตรเฉพาะของแต่ละครอบครัว

กิมจิเป็นหัวข้อที่ดีสำหรับการสำรวจแนวคิดเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรม ในขณะที่กิจกรรมหลักในการทำกิมจิมีขึ้นในฤดูใบไม้ร่วง แต่ครอบครัวต่าง ๆ ก็ต้องจัดหาวัตถุดิบตลอดทั้งปี ด้วยการเรียนรู้เกี่ยวกับกิมจิและกิมจัง นอกจากนักเรียนจะเข้าใจถึงความสำคัญของการเกษตรและการประมงที่ยั่งยืน การใช้ชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติ และการกินเพื่อสุขภาพ นักเรียนยังได้เรียนรู้ว่าความร่วมมือ มีความสำคัญในชุมชน และสามารถช่วยลดปัญหาที่เชื่อมโยงกับความยากจนได้

การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ประเทศสมาชิกสหประชาชาติได้ร่วมรับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. ๒๐๓๐ ซึ่งมีจุดมุ่งหมาย ๑๗ ข้อร่วมกัน เพื่อจัดความยากจน การปกป้องโลกและพัฒนาคุณภาพชีวิตและการให้โอกาสกับทุกคนทุกที่ เพื่อให้บรรลุตามวาระดังกล่าวทุกภาคี เช่น เยาวชน ประชาสังคม สื่อสารมวลชน เอกชน สถานศึกษา และรัฐบาล จำเป็นต้องมีบทบาทและรับผิดชอบต่อโลก ชาติ และท้องถิ่น

การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นแนวทางสร้างการแปลงเปลี่ยนที่ดำเนินตลอดชีวิต ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้มนุษย์ทุกคนได้รับ ความรู้ ทักษะ ทศนคติ และค่านิยมที่จำเป็นสำหรับการสร้างสังคมที่ยั่งยืน การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนครอบคลุมการเรียนรู้แบบสหวิทยาการในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความเท่าเทียมทางเพศ สุขภาพ ความหลากหลายทางชีวภาพ การผลิต และการบริโภคที่ยั่งยืน การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนครอบคลุมประเด็นสามด้านที่เชื่อมโยงกัน คือ

- **สังคม (Social) :** สิทธิมนุษยชน สันติภาพและความมั่นคงของมนุษย์ ความเสมอภาคทางเพศ สุขภาพ ธรรมาภิบาล ความหลากหลายทางวัฒนธรรม มรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งก่อสร้าง และความรู้และทักษะในท้องถิ่น
- **สิ่งแวดล้อม (Environment) :** ความหลากหลายทางชีวภาพ ทรัพยากรธรรมชาติ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสภาพภูมิอากาศของโลก
- **เศรษฐกิจ (Economic) :** ความยากจน การกระจายรายได้ การจ้างงาน และชีวิตความเป็นอยู่

การบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในบทเรียนหรือกิจกรรมการเรียนการสอน ครูสามารถใช้หัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ๑๗ ข้อ หรือเป้าหมายที่กำหนดโดยท้องถิ่นเป็นจุดเริ่มต้น เช่น ให้นักเรียนพิจารณาเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนหนึ่งข้อและพิจารณาว่ามรดกภูมิปัญญานั้นเชื่อมโยงกับเป้าหมายอย่างไร การให้นักเรียนได้สำรวจวิถีปฏิบัติมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในชุมชนของตน เพื่อให้เข้าใจทั้งทางด้านสังคมสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจในชีวิต เห็นความเชื่อมโยงกันด้วยการศึกษาเชิงวิพากษ์และแบบองค์รวม สามารถระบุความหมายและคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้ เช่น ส่วนประกอบและกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและร่วมกันวิเคราะห์ว่าข้อค้นพบเกี่ยวข้องกับแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนหรือการออกแบบพัฒนากิจกรรมการสำรวจท้องถิ่นและวัฒนธรรมที่มีประเด็นที่มีความท้าทายซึ่งชุมชนกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน เช่น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน การป้องกัน การกัดเซาะที่ดินและภัยธรรมชาติ การปกป้องความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ สร้างความยืดหยุ่น และส่งเสริมสุขภาพ และแสวงหาบทบาทหรือแนวทางการสนับสนุนให้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมดำรงอยู่และบรรลุตามเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

การเรียนรู้ด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม (Social Emotional Learning: SEL)

ศูนย์ความร่วมมือเพื่อการเรียนรู้ทางวิชาการ สังคม และอารมณ์ (The Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning-CASEL) ได้นิยามการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์ (socio-emotional learning-SEL) ว่าเป็นกระบวนการที่บุคคลได้รับและใช้ความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่จำเป็นในการพัฒนาอัตลักษณ์และความเข้าใจตนเอง รู้จักจัดการอารมณ์ ความรู้สึก และการแสดงความคิดเห็นต่อผู้อื่น สร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่เกื้อกูล ตัดสินใจอย่างรับผิดชอบและเอาใจใส่ บรรลุเป้าหมายส่วนตัวและส่วนรวม ดังนั้น SEL จึงมีความสำคัญต่อการปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีของเรา ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

สถาบันการศึกษามหาตมะ คานธี เพื่อสันติภาพและการพัฒนาที่ยั่งยืน (The Mahatma Gandhi Institute of Education for Peace and Sustainable Development-MGIEP) ซึ่งเป็นสถาบันวิจัยชั้นนำของยูเนสโก ได้ให้คำจำกัดความ SEL ในลักษณะเดียวกันกับ CASEL ว่าเป็นการเรียนรู้ที่จัดเตรียมให้ผู้เรียนทุกคนสามารถระบุและจัดการอารมณ์ของตน ฝึกการมีส่วนร่วมอย่างมีสติ และแสดงออกซึ่งพฤติกรรมส่งเสริมสังคมเพื่อความก้าวหน้าของมนุษยชาติโลกที่สงบสุขและยั่งยืน

ประโยชน์ของ SEL มีดังต่อไปนี้

- นักเรียนเรียนรู้ที่จะตระหนักถึงสิ่งที่เกิดขึ้นภายในตัวเอง ซึ่งจะช่วยให้รับมือกับอารมณ์รุนแรง เพื่อจะได้คิดก่อนทำอะไรอย่างหุนหันพลันแล่น
- นักเรียนเรียนรู้ที่จะรับรู้ถึงอารมณ์และมุมมองของผู้อื่น ซึ่งจะช่วยให้แสดงความคิดเห็นต่อผู้อื่น สื่อสารได้ดีขึ้น และแก้ปัญหาอย่างสันติ
- นักเรียนที่เข้าร่วม SEL มีผลการเรียนและพฤติกรรมที่ดีขึ้น
- นักเรียนที่เข้าร่วมใน SEL ยังมีเพื่อนมากขึ้นด้วย ดังนั้นจึงมีปฏิสัมพันธ์เชิงบวกมากขึ้นในโรงเรียน

การสอนด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และ SEL ส่งเสริมซึ่งกันและกัน และเป็นประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งเป็นเพราะ

- การใช้มรดกด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในห้องเรียนสามารถช่วยให้เราสุขสบายใจขึ้นได้ เนื่องจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทำให้เรารู้สึกถึงอัตลักษณ์ ความต่อเนื่อง และความเป็นส่วนหนึ่ง และให้ความหมายในชีวิตของเรา
- การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีส่วนสำคัญที่จะทำให้เราได้เห็นคุณค่าของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเราเอง ตลอดจนของเพื่อนบ้านของเรา ช่วยให้เรา

บ่มเพาะความเห็นอกเห็นใจและความเข้าใจที่ดีขึ้นเกี่ยวกับความเป็นมนุษย์ ค่านิยม และความเชื่อที่เรามีร่วมกันซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญของ SEL

- เมื่อนักเรียนได้เปรียบเทียบสิ่งที่พวกตนถือปฏิบัติและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ พวกเขาจะตระหนักถึงความเชื่อของตนมากขึ้นและเรียนรู้ที่จะแสดงออกเกี่ยวกับวัฒนธรรมของตนและยังสื่อสารกับเพื่อนร่วมโรงเรียนมากขึ้น ซึ่งช่วยให้พวกเขาสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น
- บริบทของครอบครัวและชุมชนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดบรรทัดฐานด้านพฤติกรรมและการสื่อสารของเราและวิธีที่เราแสดงอารมณ์ออกมา การทำงานร่วมกันระหว่างครูและครอบครัวผ่านการศึกษาเรื่องมรดกสามารถทำให้พวกเขาเข้าใจซึ่งกันและกันได้ดีขึ้นและสื่อความที่สอดคล้องกันมากขึ้นเพื่อช่วยให้เยาวชนพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ที่เข้มแข็ง

การสอนด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ครูควรทำความรู้จักกับวิถีปฏิบัติที่เป็นมรดกที่มีชีวิตในท้องถิ่นของนักเรียน เช่น ศิลปะ เทศกาล ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล และบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น บรรทัดฐานทางวัฒนธรรมส่งผลต่อวิธีที่นักเรียนแสดงออกและจัดการกับอารมณ์ของตน เมื่อครูเข้าใจบริบททางวัฒนธรรมก็จะสามารถร่วมพูดคุยเกี่ยวกับอารมณ์กับนักเรียนได้อย่างเกิดผลและยังสามารถใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ทักษะการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์ (SEL) ได้ด้วย

การเรียนรู้ด้วยมรดกที่มีชีวิตและการศึกษาที่ใช้ภาษาแม่เป็นฐาน

เด็ก ๆ เรียนรู้หนึ่งภาษาหรือมากกว่าในบ้านของพวกเขาในการสื่อสารกับครอบครัว ภาษาที่เด็กเรียนที่บ้านคือ “ภาษาแม่” (Mother Tongues) (เรียกอีกอย่างว่า “ภาษาบ้าน”: Home language) นอกจากการเรียนรู้ภาษาแล้ว เด็ก ๆ ยังได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและมรดกของพวกเขาที่บ้านอย่างไม่เป็นทางการ โดยส่วนใหญ่ผ่านการสังเกตและการมีส่วนร่วม พร้อมกันนั้น เด็ก ๆ จะได้เริ่มพัฒนาความคิด ประมวลผลและเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ เกี่ยวกับโลกด้วยภาษาบ้านของตนและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาที่ใช้ภาษาแม่เป็นฐาน เป้าหมายของการศึกษาที่ใช้ภาษาแม่เป็นฐาน (Mother Tongue-Based Education-MTBE) คือการใช้ภาษาบ้านของผู้เรียนในการสอนการเรียนรู้ และการอ่านออกเขียนได้ เพื่อสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการเรียนรู้ในอนาคต

ประโยชน์ของการศึกษาที่ใช้ภาษาแม่เป็นฐาน

- การใช้ภาษาบ้านช่วยให้การเปลี่ยนผ่านระหว่างบ้านกับโรงเรียนเป็นไปอย่างราบรื่น ผู้เรียนมีค่าศัพท์ที่จำเป็นในการมีส่วนร่วมในโรงเรียน สามารถใช้ความรู้และทักษะที่ได้เรียนรู้จากที่บ้าน
- การสอนและการเรียนรู้ที่โรงเรียนโดยใช้ภาษาแม่ของผู้เรียน ช่วยสร้างทักษะการเรียนรู้และความเข้าใจที่เด็กเริ่มพัฒนาที่บ้านของตน ทักษะพื้นฐานเหล่านี้จะสามารถถ่ายทอดไปยังภาษาใหม่ เช่น ภาษาประจำชาติ ในขณะที่ยังคงใช้ภาษาแม่อยู่

- การศึกษาที่ใช้ภาษาแม่เป็นฐาน สนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียนมากขึ้น ตอบคำถามของครู และมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งนำไปสู่ผลการเรียนโดยรวมที่ดีขึ้น อัตราการออกกลางคันที่ลดลงและระดับความคล่องแคล่วที่สูงขึ้นในทุกภาษาในโรงเรียน
- เมื่อภาษาบ้านและภาษาที่โรงเรียนเป็นภาษาเดียวกัน ผู้ปกครองก็สามารถมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของลูกและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนได้
- ด้วยการใช้ภาษาแม่อย่างต่อเนื่อง สมาชิกของชุมชนวัฒนธรรมเดียวกันสามารถคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของตนเอง ในขณะที่เดียวกันก็มีส่วนร่วมเชิงรุกกับวัฒนธรรมระดับภูมิภาคและระดับชาติในวงกว้าง

การสอนและการเรียนรู้ด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการศึกษาที่ใช้ภาษาแม่เป็นฐานส่งเสริมซึ่งกันและกันอย่างไร

ภาษาแม่ (ภาษาบ้าน) เป็นส่วนหนึ่งของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ใกล้ชิดกับเรา ภาษาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่ประกอบเป็นมรดกของเรา เช่นเดียวกับวิถีปฏิบัติทางวัฒนธรรม ทักษะและความรู้ ภาษามีการเรียนรู้ สืบทอด และเปลี่ยนแปลงคลี่คลายไปจากรุ่นสู่รุ่น ในขณะเดียวกัน ภาษาก็เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของตนเอง และในการคิดและการรู้

เพื่อให้ทั้งการสอนและการเรียนรู้ด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการศึกษาที่ใช้ภาษาแม่เป็นฐานเป็นไปโดยสะดวก ควรมีครูที่มาจากชุมชนท้องถิ่นเพราะครูเหล่านี้พูดภาษาท้องถิ่นและเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง

ครูเหล่านี้จะสามารถใช้มรดกของผู้เรียนในการสอนหัวข้อต่าง ๆ ในชั้นเรียนได้ ตัวอย่างเช่น การใช้เทคนิคการเพาะปลูกเฉพาะของชุมชนท้องถิ่นเพื่อสอนบทเรียนเกี่ยวกับประเด็นสิ่งแวดล้อมหรือการรวบรวมคำศัพท์เกี่ยวกับสิ่งที่ถือปฏิบัติทางวัฒนธรรมในชั้นเรียนวิชาภาษา

การใช้ภาษาบ้านเป็นภาษาที่ใช้ในการเรียนการสอน และการใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของสื่อการเรียนรู้ แผนการสอน และ หลักสูตร สามารถมีส่วนสำคัญในการบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ได้ นอกจากนี้ เนื้อหาในท้องถิ่นยังเป็นแหล่งอันอุดมในการส่งเสริมทั้งภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นอีกด้วย

เนื่องจากการเรียนรู้ภาษาใหม่มักจะหมายถึงการได้สัมผัสกับวัฒนธรรมอื่น ด้วยการเรียนรู้ภาษาใหม่ ๆ ผู้เรียนจึงจะได้มีความเข้าใจในวิถีคิดและวิถีชีวิตที่แตกต่างกันที่เกี่ยวข้องกับภาษาประจำชาติของประเทศหนึ่ง ๆ ด้วยวิธีนี้ การเริ่มด้วยภาษาบ้านของผู้เรียนแล้วจึงเรียนรู้เนื้อหาอื่น ๆ เช่น ภาษาอื่น ๆ เพิ่มเติม จะช่วยให้ผู้คนเข้าใจกันมากขึ้นตลอดจนเคารพในความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากขึ้น ดังนั้นจึงส่งเสริมความสามัคคีในสังคมและสร้างสังคมที่ไม่แบ่งแยก

เมื่อเป็นไปได้ครูควรร่วมมือกับสมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะผู้ที่พูดภาษาแม่ของผู้เรียนผู้สืบทอดความรู้เหล่านี้สามารถแบ่งปันการปฏิบัติ และความรู้เกี่ยวกับมรดกที่มีชีวิตของพวกเขาได้โดยตรงในภาษาของตนเองในเวลาเดียวกันการศึกษาที่ใช้ภาษาแม่เป็นฐานก็ทำให้ชุมชน ได้ตระหนักมากขึ้นว่าภาษาและวิถีปฏิบัติของพวกเขามีความเกี่ยวข้องกับคนรุ่นใหม่ และเห็นคุณค่ามากขึ้น

หากใช้เทคโนโลยีได้ ครูอาจขอให้นักเรียนใช้เทคโนโลยีเสียงหรือวีดิทัศน์อย่างง่ายเพื่อบันทึกประเพณีมุขปาฐะในภาษาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในท้องถิ่นช่วยเสริมการสนับสนุนจากชุมชนซึ่งทำให้เกิดการเห็นคุณค่าและการยอมรับในภาษาต่าง ๆ

บทที่ ๔

บทที่ ๔

แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่นำเสนอนี้ พัฒนาขึ้นมาจากประสบการณ์การทำงานของ UNESCO เกี่ยวกับการนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเข้าสู่ห้องเรียนและโรงเรียนในหลากหลายโครงการ ดังที่ได้นำเสนอไว้ในบทที่ ๑ รวมทั้งผลการถอดบทเรียนผลการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของครูจากหลากหลายประเทศได้เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สังเคราะห์มาจากการดำเนินการของครูเหล่านั้นเป็น ๖ ขั้นตอน เพื่อช่วยให้คุณครูได้แนวทางการปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอนในการนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเข้าสู่ห้องเรียน โดยเริ่มจากการค้นหาแนวคิดจากภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน การปฏิบัติการสอน การวัดและประเมินผล ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวได้ผ่านการศึกษาจากโครงการนำร่องในระดับนานาชาติหลายโครงการ และได้ปรับให้เหมาะสมกับความต้องการของครูมากที่สุด

อย่างไรก็ตาม โดยธรรมชาติของการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไป การสอนโดยใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่นำเสนอนี้ อาจไม่สามารถนำไปใช้ได้ทุกสถานการณ์ ครูผู้สอนจึงสามารถใช้แนวทางการจัดการเรียนการสอนนี้ไปปรับกระบวนการ ลำดับขั้นตอน และรายละเอียดต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพบริบทของโรงเรียนและห้องเรียน รวมทั้งลักษณะของผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้

แนวทางการดำเนินการในการจัดการเรียนการสอนด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

การดำเนินการในการจัดการเรียนการสอนด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สามารถดำเนินการได้หลากหลายลักษณะ ดังนี้

๑. จัดตามประเภทของหลักสูตร

๑.๑ จัดการเรียนการสอนอย่างเป็นทางการ เป็นการนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนทั้งที่เป็นรายวิชาพื้นฐาน หรือรายวิชาเพิ่มเติม ทั้งที่บูรณาการเสริมเข้าไปในเนื้อหาที่มีอยู่แล้ว หรือการเพิ่มเป็นหน่วยการเรียนรู้ การดำเนินการมีการออกแบบโครงสร้างรายวิชาตามระยะเวลาที่กำหนด จัดการเรียนการสอน และตัดสินผลการประเมินเป็นเกรดหรือระดับคุณภาพตามที่กำหนด

๑.๒ จัดเป็นกิจกรรมนักเรียนหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร (Co-Curriculum) เป็นการออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในรูปแบบของชุมนุม ชมรม ซึ่งในรูปแบบนี้สามารถดำเนินการร่วมกันระหว่างครู นักเรียน และอาจมีชุมชนเข้ามาร่วมด้วย และสามารถจัดกลุ่มนักเรียนหลายระดับชั้นได้ด้วย มีการกำหนดเวลาในการร่วมกิจกรรม วางแผนกิจกรรมอย่างเป็นระบบ มีการตัดสินผลการร่วมกิจกรรม และบันทึกผลการประเมินของผู้เรียน กิจกรรมลักษณะนี้ อาจเป็นได้ทั้งกิจกรรมที่เน้นเรื่องการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เช่น ชมรมดนตรีพื้นเมือง ชุมนุมภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้าน ชมรมสำรวจเส้นทางมรดกภูมิปัญญา และสามารถสอดแทรกเรื่องมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไปในกิจกรรมที่มีอยู่แล้วได้ เช่น ชมรมนักวิทยาศาสตร์น้อย เพิ่มเติมกิจกรรมเรื่องความรู้วิทยาศาสตร์ชาวบ้าน

๑.๓ จัดเป็นกิจกรรมพิเศษ (Extra-Curriculum) เป็นกิจกรรมที่จัดตามวาระพิเศษต่าง ๆ จัดเป็นรายครั้ง ทั้งที่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า หรือจัดตามเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ได้แก่ การนำนักเรียนไปร่วมงานเทศกาล ประเพณี หรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมร่วมกับชุมชน การเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดกิจกรรมหรือบรรยายในโรงเรียน การชมภาพยนตร์ การทัศนศึกษา การจัดค่ายนักเรียน

๑.๓ จัดเป็นหลักสูตรแฝง (Hidden Curriculum) เป็นกิจกรรมที่เป็นสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้ซึมซับและเรียนรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ได้แก่ การตกแต่งอาคารสถานที่ด้วยสัญลักษณ์และรูปแบบสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น การจัดทำอาหารกลางวันด้วยอาหารพื้นเมือง การแต่งกายหรือประดับประดาด้วยวัฒนธรรมของท้องถิ่นหรือชาติพันธุ์ การปรับประยุกต์ใช้แนวปฏิบัติในชุมชนหรือท้องถิ่น การจัดป้ายนิทรรศการ การออกร้านตลาดนัด ศิลปหัตถกรรมของนักเรียน

๒. จัดตามลักษณะการบูรณาการในเนื้อหาสาระ

๒.๑ การใช้เนื้อหาสาระหรือกระบวนการประจำวิชาเป็นแกนหลัก แล้วคัดเลือกเนื้อหาสื่อหรือประเด็นบางส่วนหรือบางขั้นตอนจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระมาใช้บูรณาการในเนื้อหานั้น เพื่อให้การเรียนการสอนมีความหมายกับผู้เรียนมากขึ้น เช่น การเรียนวิชาเคมีโดยใช้สีย้อมผ้าจากธรรมชาติ การสอนหลักการพาความร้อน (Convection) โดยใช้ไคมีผัดของล้านนา โดยเลือกเฉพาะประเด็นการใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์มาช่วยให้ไคมีหมูนได้แบบอัตโนมัติ

๒.๒ การใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นแกน แล้วสอดแทรกเนื้อหาสาระหรือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ได้เรียนรู้ ปกติมักเป็นการเรียนแบบสหวิทยาการ ที่ครูผู้สอนในสาระวิชาต่าง ๆ สามารถวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน โดยใช้หัวเรื่อง (Theme) เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเดียวกัน เช่น การใช้หัวเรื่องการทอผ้าพื้นเมือง นักเรียนได้ศึกษาประวัติศาสตร์ของผ้าด้วยวิธีการ

ทางประวัติศาสตร์ การเรียนสิ่งแวดล้อมด้วยการศึกษาพันธุ์พืชที่นำมาใช้ย้อมสีผ้า การเรียนการออกแบบ หรือเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ด้วยการออกแบบลายผ้า และการเรียนทักษะการทำงานในวิชางานอาชีพด้วยการลงมือปฏิบัติการทอผ้า

ภาพโคมผัด เป็นโคมลักษณะพิเศษ เพราะหม่นได้คล้ายโคมเวียนของภาคกลาง คำว่า ผัด ในภาษาล้านนา แปลว่า หม่น

๓. จัดตามลักษณะของกลุ่มของครูผู้สอน

การจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้ ต้องอาศัยการบริหารจัดการที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป ดังนี้

๓.๑ การจัดการเรียนการสอนของครูคนเดียว แนวทางนี้เหมาะกับโรงเรียนระดับประถมศึกษา ที่มีครูประจำชั้นสอนทุกวิชา และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สามารถเลือกมาปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ ทั้งนี้อาจขอความร่วมมือจากผู้ปกครองหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุนการสอนได้

๓.๒ การจัดการเรียนการสอนร่วมกันระหว่างครู ๒ คน ขึ้นไป เป็นการสอนแบบเป็นเพื่อนช่วยสอน (Peer Teaching) ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่บูรณาการแบบคู่ขนาน (Parallel) ในโครงการบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ทดลองการดำเนินงานของครู ๒ คน ในโรงเรียนเดียวกันและเป็นครูที่รับผิดชอบวิชาที่แตกต่างกัน เพื่อให้ครูได้ทำงานร่วมกันในลักษณะเพื่อนช่วยสอน ซึ่งมีทั้งแบบสอนคู่ขนานที่ต่างคนต่างสอนในวิชาหรือกิจกรรมที่ตนเองรับผิดชอบ

แต่ปรึกษาหารือเพื่อจัดให้มีเรื่องและเนื้อหาที่สอดคล้องกัน และแบบที่ทั้งจัดการเรียนการสอนร่วมกันในวิชาหรือกิจกรรมเดียวกัน

๓.๓ การจัดการเรียนการสอนแบบทั้งโรงเรียน (Whole school approach) เป็นแนวทางที่ทั้งโรงเรียนและครูทุกคนร่วมกันจัดกิจกรรมส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นการจัดการเรียนรู้ในวิชาและกิจกรรมที่ตนเองรับผิดชอบ การจัดกิจกรรมร่วมกันของนักเรียน การนำนักเรียนไปร่วมกิจกรรม งานประเพณี หรือเทศกาลสำคัญของชุมชน การนำผลงานการเรียนรู้มาร่วมจัดนิทรรศการในงาน Open house หรือไปร่วมการออกร้านร่วมกับชุมชน

UNESCO ได้พัฒนาคลังหลักสูตรอบรมออนไลน์ GCED Online Campus หลักสูตรชื่อ Bringing Living Heritage to the Classroom in Asia-Pacific คุณครูและผู้สนใจสามารถลงทะเบียนเรียน และจัดเวลาเรียนตามโมดูลที่หลักสูตรกำหนดไว้ (Self-Paced) และรับเกียรติบัตรออนไลน์ได้ด้วย โดยไม่มีค่าใช้จ่าย (หลักสูตรออนไลน์เป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น)

ขั้นตอนการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่ห้องเรียน

ข้อมูลนำเสนอในบทนี้ UNESCO ได้สังเคราะห์มาจากการดำเนินการของครูไทยและนานาชาติที่ร่วมโครงการบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในชั้นเรียน (Bringing Living Heritage to the Classroom in Asia-Pacific) ได้ขั้นตอนการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ๖ ขั้นตอน ประกอบด้วย ๑) ทำความเข้าใจบริบทและข้อมูลของท้องถิ่น ๒) การเชื่อมโยงมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกับวิชาเรียน ๓) เรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่คัดสรร ๔) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ๕) บันทึกผลการทำงานและแบ่งปันประสบการณ์ และ ๖) ประเมินผลการทำงาน รายละเอียดเป็นดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ทำความเข้าใจบริบทหรือข้อมูลของท้องถิ่น

คำถามสำคัญสำหรับขั้นเตรียมการเพื่อทำความเข้าใจบริบทและข้อมูลของท้องถิ่น มีดังนี้

๑. ในท้องถิ่นมีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอะไรบ้าง ที่ครูสามารถเลือกนำไปใช้ในบทเรียนของตนเองรับผิดชอบได้

๒. ลักษณะเฉพาะของโรงเรียน ชั้นเรียน ครูสามารถจัดกิจกรรมที่ใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในลักษณะใดได้บ้าง

ขั้นตอนการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่ห้องเรียน ๖ ขั้นตอน

๓. ในการรวบรวมข้อมูลและทำความเข้าใจมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ครูสามารถขอข้อมูลและความช่วยเหลือจากใครได้บ้าง

๔. ครูจะกำหนดตารางเวลาสำหรับบทเรียนที่ใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างไรและเมื่อใด

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในชุมชนและท้องถิ่น

การสำรวจข้อมูลในชุมชนและท้องถิ่น สนทนากับนักเรียนและครูคนอื่นๆ และพิจารณาคัดสรรมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของนักเรียน เป็นสิ่งที่ชุมชนและท้องถิ่นในพื้นที่ที่โรงเรียนตั้งอยู่นั้นได้ถือปฏิบัติกันอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เช่น เทศกาลท้องถิ่น งานเฉลิมฉลองปีใหม่ การเต้นรำและกีฬาแบบดั้งเดิม เครื่องดนตรีท้องถิ่น งานฝีมือ ฯลฯ ซึ่งนักเรียนและครอบครัวมักจะคุ้นเคยกับกิจกรรมเหล่านี้อยู่แล้ว สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำเพิ่มเติมได้ ทั้งนี้ผู้ที่ให้ข้อมูลที่ดีสำหรับครู

ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ปฏิบัติสืบสานมรดกในท้องถิ่น สมาชิกในชุมชน สมาคมวัฒนธรรม นอกจากนี้ หน่วยงานหรือองค์กรในท้องถิ่น เช่น ศูนย์วัฒนธรรม ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ แหล่งเรียนรู้ ฯลฯ จัดเป็นแหล่งข้อมูลที่ดีเช่นกัน การได้มีโอกาสได้เรียนรู้และศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นแบบนี้ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ก็จะเป็นโอกาสอันดีที่ให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนและเรียนรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของตนเองและเพื่อน

การทำแผนที่สมุนไพรในชั้นเรียนวิชา ภูมิศาสตร์ (ศิริกษสถาน)

ในการบ้านวิชาภูมิศาสตร์ นักเรียนคนหนึ่งเลือกหัวข้อทำแผนที่สมุนไพรของคุณแม่ ซึ่งคุณแม่ทำงานในสถาบันวิทยาศาสตร์ มีภารกิจการศึกษาหาแผนโบราณ นักเรียนได้ช่วยแม่และยายเก็บสมุนไพร สำหรับที่บ้านของเธอ เธอจึงได้นำสมุนไพรจากครอบครัวมาผลิตเป็นสบู่จากสมุนไพรพื้นบ้านขึ้นมาใช้เอง

การระบุมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของตนเอง หรือของเพื่อนร่วมงาน ซึ่งครูจะมั่นใจและสามารถแบ่งปันประสบการณ์ของตนเอง และอธิบายเหตุผลของการเลือกและการให้ความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

การเรียนรู้เกี่ยวกับภาชนะเก็บน้ำแบบดั้งเดิม (เนปาล)

ครูชาวเนปาลคนหนึ่งสังเกตเห็นภาชนะดินเผาแบบดั้งเดิมในละแวกบ้านของเขา และเกิดความคิดที่จะพัฒนาบทเรียนเกี่ยวกับภาชนะเก็บน้ำแบบดั้งเดิมเหล่านี้ ในวิชา “การศึกษาเกี่ยวกับอาชีพ ธุรกิจ และเทคโนโลยี” ครูใช้ความรู้ของตนเองในการเตรียมเนื้อหา ให้นักเรียนได้พิจารณาถึงประโยชน์ของวิธีการเก็บน้ำแบบดั้งเดิมเปรียบเทียบกับวิธีร่วมสมัย และทดลองใช้ดินเหนียวปั้นภาชนะดินเผาขนาดเล็ก

ใช้ฐานข้อมูลจากทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทั้งในระดับยูเนสโกและระดับชาติ หรือในกรณีของประเทศไทยมีการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ที่จัดทำโดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

การใช้มรดกที่ขึ้นทะเบียนในบัญชีของ อนุสัญญาฯ พ.ศ. ๒๕๔๖ (สาธารณรัฐเกาหลี)

โรงเรียนในประเทศเกาหลีได้พัฒนาบทเรียนเกี่ยวกับ
เยนเดิงโฮ (เทศกาลโคมไฟ) กิมจัง (การทำและ
แบ่งปันกิมจิ) และนัมซาดังโนริ (ศิลปะการแสดง
พื้นบ้านที่มีองค์ประกอบหลายสาขา) ทั้งสามเรื่องนี้
ได้รับการขึ้นทะเบียนไว้ในบัญชีรายการตัวแทนมรดก
วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติ ของอนุสัญญาฯ
พ.ศ. ๒๕๔๖ และมีการบันทึกจัดทำเป็นเอกสารไว้เป็น
อย่างดี ดังนั้นจึงเป็นเรื่องง่าย สำหรับครูที่จะค้นหา
ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้เพื่อช่วยในการเตรียมบทเรียน
และดำเนินการสอน

มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) ได้แก่ สถานที่หรืออนุสรณ์สถาน
ที่มีความสำคัญทางสังคมหรือประวัติศาสตร์ สามารถมองเห็นได้ และง่ายต่อการมองหาในพื้นที่มรดก
ทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) จำนวนหนึ่งเชื่อมโยงกับมรดก
ทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) เช่น สิ่งที่เกี่ยวข้องกับวิถีทางสังคมหลายอย่าง
เกิดขึ้นที่สถานที่หนึ่ง ๆ และสถานที่ดังกล่าวมีการแสดงออกและศิลปะอยู่ด้วย เช่น พิธีกรรมในศาสนสถาน
มักจะมีการเล่นดนตรีและเพลงสวด หรือใช้ความรู้และทักษะดั้งเดิมในการสร้างมรดกที่เป็นสถานที่ (เช่น
จิตรกรรมหรืองานศิลปกรรมในศาสนสถาน) หรือทำสิ่งของ (งานฝีมือ) ในกรณีเช่นนี้ มรดกทางวัฒนธรรม
ที่จับต้องได้อาจเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับการพูดคุยแลกเปลี่ยนและการศึกษาเพื่อนำไปสู่มรดกภูมิปัญญา
ทางวัฒนธรรมเหล่านั้น

อย่างไรก็ตาม บางกรณีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมก็ไม่ได้เชื่อมโยงกับมรดกทางวัฒนธรรม
ที่จับต้องได้ (เช่น การรักษาในท้องถิ่นโดยใช้พืชสมุนไพรที่พบได้ทั่วไป และศิลปะการแสดงบางอย่าง
ไม่จำเป็นต้องมีสถานที่เฉพาะในการแสดง) ในทำนองเดียวกัน มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้บางอย่าง
อาจมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ แต่อาจไม่สะท้อนถึงอัตลักษณ์และคุณค่าของชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง
ในปัจจุบัน (เช่น เนื่องจากสถานที่หรืออนุสาวรีย์ถูกสร้างโดยชุมชนอื่นที่ปัจจุบันไม่อยู่ในพื้นที่นั้นแล้ว
หรือเนื่องจากพิธีกรรมและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถานที่นั้นไม่ได้มีการปฏิบัติต่อไปอีกแล้ว)

การพิจารณาให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่น่าสนใจสำหรับนำมาใช้กิจกรรมของโรงเรียน ครูอาจจะถามความคิดเห็นกับนักเรียนเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่นักเรียนคุ้นเคย การคัดเลือกจากทะเบียนที่มีอยู่แล้วหรือจากบัญชีของยูเนสโก หรือขอให้ นักเรียนได้ระบุสิ่งที่ครอบครัวของตนเองถือปฏิบัติ นอกจากนี้ ครูยังสามารถให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการศึกษา รวบรวม หรือการสำรวจแบบมีส่วนร่วมกับครอบครัวและชุมชนของตนได้

การเชื่อมโยงมรดกที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้: การทัศนศึกษาที่สวนชาลามาร์ (Shalamar Gardens) (ปากีสถาน)

สวนชาลามาร์ในกรุงลาฮอร์ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ภายในสวนมีศาลาที่สวยงาม น้ำตก และสระน้ำขนาดใหญ่ สวนแห่งนี้แสดงความกลมกลืนและความเชี่ยวชาญทางศิลปะแบบดั้งเดิม นักเรียนเข้าเยี่ยมชมสถานที่พร้อมกับภัณฑารักษ์เพื่อทำความเข้าใจความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และเรียนรู้เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ของสถานที่แห่งนี้ นักเรียนได้สังเกตสถาปัตยกรรมที่ประดับประดาไปด้วยเรขาคณิต วาดลวดลายดอกไม้ และระบุนิคมของต้นไม้และพืชพันธุ์ นักดนตรีชั้นครูได้อธิบายความเชื่อมโยงระหว่างดนตรีคณิตศาสตร์ ลายมือ การออกเสียง ภูมิศาสตร์ และนิทานพื้นบ้าน รวมทั้งสาธิตว่า เราจะสามารถคาดคะเนเวลาของวัน และอารมณ์ต่าง ๆ ผ่านดนตรีได้อย่างไร นักเรียนได้ร้องเพลงพื้นบ้านเกี่ยวกับสวนและธรรมชาติ

กิจกรรมที่ครูสามารถเลือกมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

สำรวจทางเลือกต่าง ๆ ในโรงเรียนของคุณและระบุทางเลือกที่เหมาะสมและเป็นไปได้มากที่สุด
ซึ่งสามารถเป็น ได้หลายแบบ

๑. การบูรณาการเนื้อหา มรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิตเข้ากับหลักสูตรที่มีอยู่ของโรงเรียน
จะให้ผลดีมาก ได้แก่ วิชา ประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ ดนตรี ศิลปะ และภาษา ปกติมักมีหัวข้อที่เกี่ยวข้อง
กับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และง่ายต่อการปรับปรุงแผนการสอนด้วย เนื้อหา มรดก
ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งช่วยให้บทเรียนของคุณมีชีวิตชีวา นักเรียนให้ความสนใจ และบทเรียน
มีความหมาย ใกล้เคียงกับชีวิตจริง และเอื้อต่อการนำไปใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น เช่น คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์
เคมี ชีววิทยา และเศรษฐศาสตร์

๒. กิจกรรมนอกหลักสูตร เช่น ชมรมของโรงเรียน กิจกรรมพิเศษ ทัศนศึกษาพิเศษ และ
ค่ายฤดูร้อน เป็นช่องทางที่ง่ายในการบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเข้ากับการเรียนรู้ เนื่องจาก
มีความยืดหยุ่นและไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับการประเมินผล

๓. การบ้านหรือการศึกษาอิสระรายบุคคล (Individual study) เช่น โครงการรายบุคคล
และการสัมภาษณ์ครอบครัวและสมาชิกในชุมชน ทั้งยังเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับ
มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ตนเองสนใจ

การอภิปรายเกี่ยวกับศิลปะการลำดับวงศ์ตระกูล (คาซัคสถาน)

ประเพณี เชไซร์ (Shezhire) ในคาซัคสถาน เป็นธรรมเนียมการเรียนรู้สําหรับวงศ์ตระกูลของตนเองอย่างน้อยเจ็ดชั่วรุ่น โรงเรียนนานาชาติโตสตาร์-เลเซียม จัดกิจกรรมนอกหลักสูตรทั่วทั้งโรงเรียน ในหัวข้อนี้ นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและอนุสัญญาฯ พ.ศ. ๒๕๔๖ จากนั้นจึงจัดการอภิปรายหรือโต้วาทีในประเด็นว่า เชไซร์ควรได้รับการขึ้นทะเบียนในบัญชีรายการตัวแทนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติของยูเนสโกหรือไม่ ในระหว่างเตรียมการโต้วาที เด็กนักเรียนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับการประเพณีและความสำคัญของชุมชนต่าง ๆ และได้พิจารณาหาวิธีการส่งเสริมและรักษาเอาไว้

การใช้สูตรอาหารดั้งเดิมในการเรียนคณิตศาสตร์ (เนปาล)

ช่วงเทศกาลสำคัญของเนปาล เช่น ปีใหม่ชาวทามัง (Tamang) จะทำขนมแป้งทอดขนาดพอดีคำที่เรียกว่าคาบเซ (Khapse) เป็นจำนวนมาก มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนี้เหมาะกับวิชาคณิตศาสตร์ ในชั้นเรียนวิชาคณิตศาสตร์นักเรียนจะได้เรียนรู้วัดปริมาตรและปริมาณของส่วนผสมที่ใช้ในการทำขนม ได้วัดพื้นที่ผิวของเครื่องมือที่ใช้ทำอาหาร แล้วจากนั้นก็ทำขนมที่โรงเรียน ในการเตรียมการสำหรับบทเรียนนี้ นักเรียนต้องระบุประเภทของอาหารที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลเฉลิมฉลองในชุมชนของพวกเขา และศึกษาสูตรอาหารจากครอบครัวแล้วบันทึกเป็นตำราสูตรอาหาร

เข้าใจคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมผ่านมรดกทางดนตรี (คีร์กีซสถาน)

ในคีร์กีซสถาน ครูสอนดนตรีคนหนึ่งและนักเรียนได้ระดมความคิดเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และทำรายการคำถามที่เกี่ยวข้อง นักเรียนนำชุดคำถามเหล่านั้นไปสัมภาษณ์เพื่อน ๆ และคุณครูในโรงเรียน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทำให้พวกเขามีสำนึกเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของตนเอง และต้องได้รับการส่งเสริมและรักษาและสืบทอดต่อไปยังคนรุ่นหลัง ผู้ตอบแบบสอบถามบางคนยังไม่คุ้นเคยกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และได้เรียนรู้เกี่ยวเรื่องนี้จากกิจกรรมนี้เอง โครงการในชั้นเรียนนี้ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักเรียน และการได้คิดทบทวนกันภายในโรงเรียน ช่วยให้เกิดการตระหนักรู้เกี่ยวกับคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในชุมชน

การปฏิบัติทางวัฒนธรรมร่วมกัน (ฟิลิปปินส์)

ในทุกปี โรงเรียนมัธยมปลาย Pres. Sergio Osmeña จัดงานเทศกาล MAPEH (ดนตรี ศิลปะ พลศึกษา และสุขภาพ) เทศกาลนี้ แต่ละชั้นเรียนจะเตรียมการออกแบบทำเต้นตามการร่ายรำแบบดั้งเดิม โดยในกลุ่มนี้ จะมีนักเรียนที่จะเป็นผู้นำในการสอนเพื่อนร่วมชั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่สร้างแรงบันดาลใจอย่างมาก เนื่องจากนักเรียนโรงเรียนนี้ มีภูมิลำเนาจากทั่วประเทศ เทศกาล MAPEH จึงเป็นโอกาสในการรู้จักการเต้นรำและเพลงจากภูมิภาคและกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ของประเทศ ส่งเสริมให้นักเรียนแบ่งปันมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของตนเองกับเพื่อนร่วมชั้น ทำให้นักเรียนมั่นใจและภูมิใจ และส่งเสริมการเรียนรู้การเคารพในความหลากหลายทางวัฒนธรรม

การนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาในโรงเรียน (เนปาล)
กว่าสิบปีแล้วที่โรงเรียนปัญจกันยาได้พัฒนากิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เน้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของนักเรียน กล่าวคือ ในวันศุกร์นักเรียนจะได้มีโอกาสเรียนรู้เพลงและการเต้นรำของท้องถิ่น บางครั้งได้เข้าร่วมการประกวดต่าง ๆ และแสดงในช่วงเทศกาลในท้องถิ่น ครูใหญ่สังเกตว่าตั้งแต่เริ่มโครงการเสริมหลักสูตรเรื่องมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ผลตามมามี นักเรียนมาโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ทำงานร่วมกันอย่างกลมกลืนมากขึ้นทั้งในห้องเรียนและกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่โรงเรียนจัดขึ้น ซึ่งช่วยให้นักเรียนพัฒนาความสามารถในการพูดและเขียนภาษาประจำชาติได้ดีขึ้น นอกจากนี้นักเรียนยังได้พัฒนาความเคารพซึ่งกันและกันมากขึ้นอีกด้วย

เครือข่ายและคนสำคัญที่จะมาสนับสนุนการจัดการเรียนรู้โดยใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

การบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนจะง่ายขึ้น หากครูมีเครือข่ายที่จะสนับสนุนกระบวนการทำงาน จะช่วยให้ครูผู้สอนสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ทรัพยากร ความคิด มุมมอง และแบ่งภาระงานกันได้ ได้แก่ เพื่อนครู บุคลากรในโรงเรียน ผู้บริหาร ภูมิปัญญาหรือผู้รู้ท้องถิ่น หน่วยงานหรือองค์กรในท้องถิ่น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

เพื่อนครูหรือบุคลากรในโรงเรียน

- เพื่อนครูหรือบุคลากรบางคนอาจมีประสบการณ์เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาก่อนแล้ว และสามารถแบ่งปันประสบการณ์และแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้
- เพื่อนครูที่สอนวิชาเดียวกันสามารถให้แนวคิดและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเนื้อหา และช่วยประเมินว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่คัดเลือกไว้นั้น จะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ และเหมาะสมกับการเลือกมาใช้สอนนักเรียนเพียงใด
- เพื่อนครูที่เชี่ยวชาญในกลุ่มสาระวิชาอื่น ๆ โดยครูอาจสำรวจองค์ประกอบของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้นอย่างละเอียด แล้วเลือกบางเรื่อง บางองค์ประกอบ บางประเด็นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

- เพื่อนครูที่รับผิดชอบดูแลชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ อาจสนใจที่จะมีส่วนร่วมในการบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ระบุหรือเลือกไว้ให้นำเข้าในโรงเรียนโดยจัดให้มีพื้นที่สำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง จัดเยี่ยมชมหรือจัดกิจกรรม และจัดการนำเสนอให้นักเรียน
- เพื่อนครูที่อาจจะไม่ได้สนใจหรือต้องการมีส่วนร่วมกันทุกคนในตอนแรก เพราะยังจินตนาการผลที่เกิดขึ้นได้อย่างแจ่มชัดในระยะแรก ครูสามารถเริ่มงานทำเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เฉพาะที่สนใจก่อน เมื่อได้ผลงานเชิงประจักษ์แล้ว อาจเชิญชวนเพื่อนร่วมงานคนอื่น ๆ มาร่วมกระบวนการในภายหลังได้

การร่วมมือกับเพื่อนร่วมงานเพื่อพัฒนา บทเรียนแบบข้ามสาขาวิชา (เกาหลี)

คุณครูสอนภาษาเกาหลีสังคมศึกษา และพลเมืองศึกษา ได้ทำงานร่วมกันเพื่อเสนอชุดบทเรียนเกี่ยวกับนัมซาดังโนริ ซึ่งเป็นศิลปะการแสดงแบบดั้งเดิมที่มีองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ดนตรี การแสดงนาฏศิลป์ สวมหน้ากาก การเชิดหุ่น การไต่เชือกและการแสดงกายกรรม ไปจนถึงการปั่นจานในชั้นเรียนภาษาเกาหลี นักเรียนได้วิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการแสดงนี้ เพื่อทำความเข้าใจความหมายขององค์ประกอบต่าง ๆ และศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมา ในชั้นเรียนพลศึกษา การไต่เชือกและการหมุนจานกลายเป็นกิจกรรมใหม่สำหรับนักเรียน และเนื่องจากนัมซาดังโนริ แสดงออกถึงการวิพากษ์วิจารณ์สังคมและระบบชนชั้นทางสังคมที่เลือกปฏิบัติ ศิลปะการแสดงนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่น่าสนใจในการแนะนำนักเรียน ให้รู้จักกับเรื่องสิทธิมนุษยชน ชั้นเรียนเหล่านี้ทำให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกฝนทักษะที่สำคัญในขณะเดียวกันก็ได้ค้นพบศิลปะการแสดงนี้จากแง่มุมต่าง ๆ

การสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียนสามารถโน้มน้าวและจูงใจให้เพื่อนร่วมงานของคุณเข้าร่วมในการสอนด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

เชิญผู้บริหารมาร่วมด้วยช่วยกัน (คาซัคสถาน)

ในคาซัคสถาน ทีมบริหารของโรงเรียนนำร่องทั้งสามแห่งให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยอำนวยความสะดวกช่วยจัดกิจกรรมแบบทั้งโรงเรียน (Whole school approach) โดยใช้เรื่องหรือสถานที่ที่เป็นแกนหลักในการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น เทศกาล “น้ำพุแห่งเซติซุ” (Spring of Zhetisu) ผู้บริหารให้การสนับสนุนในการเชิญผู้ปฏิบัติสืบสานมรดกมาที่โรงเรียนสำหรับทำกิจกรรมเหล่านี้ ผู้บริหารโรงเรียนยังจัดให้มีพื้นที่ทางกายภาพและช่องทางออนไลน์สำหรับครูและนักเรียนเพื่อพบปะกับผู้ปฏิบัติสืบสานมรดกได้อย่างถูกสุขลักษณะ แม้ว่าจะอยู่ช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-๑๙

เครือข่ายในชุมชน

การทำงานกับผู้ปฏิบัติสืบสานมรดกหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถเพิ่มคุณค่าให้แก่กระบวนการเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงผู้เรียนรุ่นเยาว์กับผู้อาวุโส และเอื้อต่อการถ่ายทอดความรู้ ความหมาย และทักษะที่อยู่ในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผู้ปฏิบัติสืบสานมรดกหรือภูมิปัญญาของท้องถิ่นสามารถช่วยดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

- ช่วยเสาะหาหรือให้คำแนะนำเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น
- ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อช่วยให้ข้อเสนอแนะในการนำมรดกดังกล่าวไปปรับใช้ให้เหมาะกับบริบทของโรงเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการออกแบบสื่อการเรียนรู้
- ให้ยืมเครื่องมือ วัตถุ หรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการทางมรดกวัฒนธรรม ให้ครูและนักเรียนสามารถนำไปใช้ในระหว่างการจัดการเรียนการสอน
- เป็นวิทยากรรับเชิญ เพื่อสอนนักเรียนในส่วนของปฏิบัติ หรือการจัดชั้นเรียนพิเศษที่สามารถสาธิตให้นักเรียนดู
- เปิดโอกาสให้นักเรียนมาเยี่ยมชมพื้นที่หรือสถานที่ทำงานของตนเอง (เช่น ห้องทำงาน แหล่งมรดกทางวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ หรือห้องสมุด)
- ช่วยพิจารณาแผนการสอนและให้คำแนะนำว่าเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในแง่ของความเหมาะสมและการสะท้อนถึงคุณค่าของชุมชน
- ชี้แนะนักเรียนในระหว่างร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น ให้คำอธิบายเพิ่มเติมในช่วงที่นักเรียนร่วมงานเทศกาล จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจเกี่ยวกับเหตุผล ความคิด และความเชื่อที่อยู่เบื้องหลังสิ่งของกิจกรรม หรือการปฏิบัติทางวัฒนธรรม

- คนในชุมชนที่ครูสามารถพบปะด้วยเพื่อรับข้อมูลเกี่ยวกับมรดกที่มีชีวิต
- สมาชิกในครอบครัวของนักเรียน เช่น พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย และญาติอื่น ๆ
- ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้ปฏิบัติสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
- กลุ่ม ชมรม สมาคมท้องถิ่น (วัฒนธรรม กีฬา ศาสนา ฯลฯ)
- ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม นักวิชาการ และศิลปิน
- ผู้แทนศูนย์วัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ หอสมุด หอจดหมายเหตุ โรงเรียนศิลปะ ฯลฯ
- เจ้าหน้าที่รัฐ (วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และการท่องเที่ยว)
- ช่างฝีมือท้องถิ่นและเจ้าของธุรกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

สมาชิกในชุมชนมีบทบาทสำคัญมาก โดยเฉพาะชาวบ้านส่วนใหญ่จะเห็นพัฒนาการของการเปลี่ยนแปลง และสามารถให้คำอธิบายได้ ชุมชนที่มีวัฒนธรรม เพราะหากไม่มีผู้คนเหล่านี้ ครูและนักเรียนก็จะไม่สามารถทราบข้อมูลหรือคำอธิบายได้ที่อยู่เบื้องหลังของสิ่งของหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้งได้ การพบปะพูดคุยจะช่วยสานสัมพันธ์และได้ข้อมูลที่หลากหลายและลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น

นักเรียนเนปาล สัมภาษณ์สมาชิกในชุมชนเกี่ยวกับเทศกาลยাত্রา (Jatra) ทำให้นักเรียนวัฒนธรรมในชุมชนมากขึ้น

เชิญผู้ชำนาญหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมาที่ โรงเรียน (ไทย เนปาล และคาซัคสถาน)

บ้านฉวายในภาคเหนือของประเทศไทย โรงเรียนได้ร่วมมือกับช่างฝีมือ หรือสล่า จากหมู่บ้านเป็นประจำ หนึ่งในสล่าเหล่านั้น คือ คุณอนันต์ ทาโน ที่เป็นศิษย์เก่าของโรงเรียนนี้ได้สอนงานแกะสลักไม้ที่โรงเรียนมาหลายปีแล้ว เขายินดีแบ่งปันความรู้ให้กับนักเรียนและหวังว่าบางคนจะสนใจที่จะสืบสานงานฝีมือนี้ต่อไป

 แต่ละปี ในหุบเขากาฐมาณฑุในประเทศเนปาล ชุมชนชาวเนปาลมีธรรมเนียมที่ให้เกียรติผู้ล่วงลับโดยสมาชิกชุมชนคนหนึ่งจะแต่งตัวและสวมหน้ากากกระดาษในขบวนแห่ ช่างฝีมือท้องถิ่นชื่อ รุเพนดรา มหาจันทร์ เป็นสมาชิกของหนึ่งในครอบครัวที่ทำแบบพิมพ์สำหรับหน้ากากกระดาษดังกล่าวมาหลายชั่วอายุคน คุณครูปิตราศากยะ ได้เชิญเขามาสอนที่โรงเรียนสองครั้ง นักเรียนจึงได้เรียนรู้เกี่ยวกับหน้ากากและได้จัดทำหน้ากากเอง

เครือข่ายที่เป็นหน่วยงานหรือภาคเอกชน

หน่วยงานหรือสถาบันทางวัฒนธรรมในชุมชน เช่น พิพิธภัณฑ์ หอสมุด ศูนย์ชุมชน ชมรมวัฒนธรรม และองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) เป็นแหล่งข้อมูลที่มีคุณค่า และจะเป็นเครือข่ายที่โรงเรียนจะสามารถเลือกร่วมทำงานด้วยได้ หากโรงเรียนมีความร่วมมือกับสถาบันหรือองค์กรเช่นนี้อยู่แล้ว ให้พิจารณาเสริมสร้างความร่วมมือที่มีอยู่เหล่านี้ให้เข้มแข็งขึ้น องค์กรเหล่านี้สามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ซึ่งครูสามารถเลือกการค้นคว้าข้อมูลจากองค์กรเหล่านี้ได้ เพราะส่วนใหญ่ได้ศึกษาค้นคว้าและจัดระบบข้อมูลไว้ใช้ในการทำงานเป็นอย่างดี หน่วยงานอาจยินดีที่จะสนับสนุนการจัดการศึกษาในการบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่ชั้นเรียน ช่วยเตรียมแผนการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาสื่อการสอน สำหรับภาคเอกชนอาจช่วยบริจาคสิ่งของผ่านโครงการที่มีความรับผิดชอบตามเป้าหมายและภารกิจขององค์กรได้ด้วย

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มีความหลากหลายมาก สามารถเชื่อมโยงกับหัวข้อการเรียนรู้ต่าง ๆ มากมาย ซึ่งบางเรื่องอาจกินความกว้างครอบคลุมไปถึงไปมิติทางวัฒนธรรม เช่น ด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ครูจึงสามารถสืบค้นหาว่าได้จากสถาบันหรือหน่วยงานใดที่ทำงานในสาขาเหล่านี้ ซึ่งอาจเป็นสมาคมด้านสุขภาพ สหพันธ์กีฬา กลุ่มสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัย และกลุ่มคนในท้องถิ่นได้

การร่วมมือกับสมาคมและสหพันธ์ (ศิริกษิสถาน)

ครูคนหนึ่งจากโรงเรียนเป็นสมาชิกของสหพันธ์เกมและกีฬาประเพณีของ Salbuurun เมื่อโรงเรียนจัดงานเฉลิมฉลองนูรุซ (Nooruz) ซึ่งเป็น equinox วันที่กลางวันและกลางคืนยาวเท่ากันในฤดูใบไม้ผลิ ครูจึงได้เชิญสหพันธ์ฯ เข้าร่วมงานเฉลิมฉลอง สมาชิกสหพันธ์ฯ ได้มาให้ข้อมูลเกี่ยวกับกีฬาประเพณี และจัดให้มีการสาธิตในชั้นเรียนให้นักเรียน

การร่วมมือกับสถาบันที่ไม่ใช่หน่วยงานทางวัฒนธรรม (จีน)

ในประเทศจีน ครูในโรงเรียนมัธยมปลายร่วมมือกับมหาวิทยาลัยการแพทย์แผนจีนเพื่อจัดบทเรียนเกี่ยวกับยาแผนโบราณให้กับนักเรียนในโรงเรียน ซึ่งสอนโดยครูของโรงเรียนภายใต้การชี้แนะจากอาจารย์จากมหาวิทยาลัยดังกล่าว

การจัดตารางเวลาสำหรับบทเรียนที่ใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

การบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเข้ากับบทเรียน และกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน สามารถเลือกดำเนินการได้ในระหว่างปีการศึกษา ครูอาจเริ่มต้นเล็ก ๆ ด้วยบทเรียนหนึ่งหรือสองบทเรียน หรือกับโครงการเล็ก ๆ ก่อน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในขั้นตอนการทำงาน แล้วสามารถปรับหรือขยายงานได้ในปีต่อ ๆ ไป อย่างไรก็ตามการใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ตรงกับเวลาหรือช่วงเวลาที่เจาะจงของปี เช่น เทศกาล พิธีกรรม งานเฉลิมฉลอง แนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนฤดูกาล หรือ พิธีทักทายเพาะปลูก วาระดังกล่าวอาจเป็นโอกาสที่นักเรียนจะได้สัมผัสและเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้ เมื่อมีข้อมูลและกำหนดการของงานต่าง ๆ ของชุมชน ก็จะช่วยให้สามารถประกอบการออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องสัมพันธ์กับช่วงเวลาและรายละเอียดของงานที่จะเกิดขึ้นได้ ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนที่มีการเตรียมนักเรียนให้คิดหรือศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ซึ่งในอนาคตอาจได้สืบทอดและส่งต่อไป การเข้าร่วมงานหรือเทศกาลจะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สังเกตและบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับวิถีปฏิบัตินั้น ในกรณีที่มีการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นส่วนหนึ่งของแผนกิจกรรมที่บูรณาการมรดกทางวัฒนธรรมเข้าไปในกระบวนการเรียนรู้ ควรมีการวางแผนล่วงหน้าเป็นอย่างดี เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับงานเป็นอย่างดีก่อนที่จะไปร่วมงานนั้น

อย่างไรก็ตาม มีข้อพึงระวังเรื่องที่สมาชิกในชุมชนหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น จะมีความพร้อมในการมีส่วนร่วมหรือให้ความช่วยเหลือในการกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนของนักเรียน เช่น การลงพื้นที่ การสาธิตการปฏิบัติ การสัมภาษณ์ ฯลฯ และควรขอความยินยอมก่อนที่จะวางแผนให้เข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งพิจารณาเรื่องที่อยู่ในบางช่วงเวลาของเทศกาลหรืองานนั้น ๆ เหล่าชุมชนหรือผู้สืบสานมรดกอาจจะมีภาระงานในงานเทศกาลนั้นและจะไม่สามารถจัดสรรเวลามาให้ข้อมูลแก่นักเรียนได้

การจัดตารางบทเรียนเกี่ยวกับการเฉลิมฉลองในท้องถิ่น (คีร์กีซสถาน คาซัคสถาน)

นูร์รุซ (Nooruz หรืออีกชื่อหนึ่งคือ Nowruz) เป็นงานเฉลิมฉลองวันที่กลางวันและกลางคืนยาวเท่ากัน ในฤดูใบไม้ผลิ (วันวสันตวิษุวัต: Vernal Equinox) และเป็นวันหยุดที่สำคัญของปีในหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศคีร์กีซสถานและคาซัคสถาน โดยมีงานพิธี และพิธีกรรมต่าง ๆ ในขณะที่โรงเรียนหลายแห่งจัดกิจกรรมการเฉลิมฉลองในเทศกาลนี้ โรงเรียนแห่งหนึ่งในคีร์กีซสถาน ช่วงสองสามสัปดาห์ ก่อนถึงวันหยุดเทศกาลดังกล่าว ครูจะสอนบทเรียนเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้นักเรียนทุกระดับชั้น ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษา นักเรียนจะเลือกศึกษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องและที่สนใจ เช่น เทพนิยายของคีร์กีซ การทำพรม

ระหว่างงานเฉลิมฉลอง นักเรียนได้แลกเปลี่ยนข้อมูลที่ได้ศึกษาและรวบรวมมา ในขณะที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาแบ่งปันสิ่งที่ค้นพบเกี่ยวกับเทพนิยายของคีร์กีซ นักเรียนมัธยมศึกษาได้อธิบายถึงความรู้และทักษะแบบดั้งเดิมเกี่ยวกับการทำพรมสักหลาด กิจกรรมนี้ช่วยส่งเสริมการสื่อสารระหว่างนักเรียนในระดับต่าง ๆ ทำให้กระบวนการเรียนรู้สนุกสนานยิ่งขึ้น และการเฉลิมฉลองเป็นสิ่งที่น่าจดจำ ส่วนอีกโรงเรียน นักเรียนจะได้เล่นเกม ดนตรีพื้นเมือง แบ่งปันอาหาร แสดงบทเพลงยาวที่เรียกว่า “มนัส” และสร้างกระโจม

ขั้นตอนที่ ๒ เชื่อมโยงมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกับวิชาหรือกิจกรรมการเรียนรู้

จากขั้นตอนที่ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย และมีจำนวนมาก ในขั้นนี้จึงเป็นการเลือกสรรมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียน ซึ่งต้องเลือกและจำกัดขอบเขตของเนื้อหาให้แคบเข้ามาให้เหมาะสมกับลักษณะของเนื้อหาวัตถุดิบในการเรียนรู้ และระดับพัฒนาการของนักเรียน

ขั้นตอนนี้แบ่งเนื้อหาเป็น ๔ ประเด็น คือ

- การเลือกมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อเชื่อมโยงกับบทเรียนและกิจกรรมของโรงเรียน
- การสานต่อกับจากประเด็นการศึกษาที่โรงเรียนให้ความสำคัญ
- การวางแผนกิจกรรมด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จ
- การพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของกิจกรรม

การเลือกมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อเชื่อมโยงกับบทเรียนและกิจกรรมของโรงเรียน

การพิจารณาเชื่อมโยงมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและกิจกรรมของโรงเรียน สามารถดำเนินการได้ ๒ แนวทาง คือ พิจารณาจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และพิจารณาจากบทเรียนหรือวิชาที่จะสอน ดังนี้

๑. พิจารณาจากการเลือกมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พิจารณาแนวคิด องค์ประกอบ และลักษณะสำคัญ ว่าสอดคล้องกับส่วนใดในหลักสูตร บทเรียน และกิจกรรมของโรงเรียน การดำเนินการต้องสำรวจรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ตามที่ได้ดำเนินไว้ในขั้นตอนที่ ๑ และแล้วพิจารณาคัดเลือกมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยมีประเด็นสำหรับการพิจารณา ดังนี้

๑) ยังมีคนและสมาชิกในชุมชนจำนวนมาก ยังถือปฏิบัติและดำเนินการเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง

๒) นักเรียนให้ความสนใจและเหมาะสมกับวัย

๓) สมาชิกในชุมชนแสดงความสนใจที่จะมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมรดกนี้

๔) มีการถือปฏิบัติในลักษณะหรือในเวลาที่เหมาะสมกับปฏิทินของโรงเรียน

๕) เพื่อนร่วมงานหรือครูผู้สอนเองมีความสนใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้น และ/หรือมีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นอยู่บ้างแล้ว

๖) ครูหรือเพื่อนร่วมงานรู้จักคุ้นเคยกับผู้ปฏิบัติสืบสานมรดกหรือกลุ่มสมาคมวัฒนธรรมที่สามารถช่วยเหลือให้ข้อมูลหรือเนื้อหาได้

๗) มีแหล่งข้อมูลมากมายเกี่ยวกับมรดกนี้ และสามารถนำไปใช้พัฒนาเป็นกิจกรรมของโรงเรียนได้

การคัดเลือกสามารถเป็นการดำเนินการร่วมกันของชุมชน นักเรียน ครู และผู้บริหารโรงเรียน จากนั้นครูก็สำรวจพิจารณารายวิชาและกิจกรรมของโรงเรียน เพื่อพิจารณาว่ามีส่วนที่เกี่ยวข้องกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เลือกอย่างไรบ้าง

๒. เริ่มพิจารณาจากวิชาเรียนและกิจกรรมของโรงเรียนเริ่มพิจารณาจากเนื้อหาสาระหรือกิจกรรมที่ครูเป็นผู้รับผิดชอบ แล้วคัดเลือกว่ามีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมใดที่สามารถเชื่อมโยงกับการเรียนการสอนนั้นได้บ้าง แนวทางนี้ ครูต้องมีความเข้าใจในหลักสูตรและวิชาที่ตนเองรับผิดชอบอย่างแจ่มชัดและวิธีนี้ยังเป็นระบบขั้นตอนมากกว่าด้วย รวมทั้งหากครูมีความคุ้นเคยกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยที่มีการถือปฏิบัติสืบเนื่องกันในพื้นที่ของโรงเรียนหรือชุมชน จะเอื้อให้ครูพบความเชื่อมโยงระหว่างมรดกเหล่านี้กับวิชาที่รับผิดชอบได้ง่ายขึ้น

นอกจากนี้ ยูเนสโกได้เสนอว่าหลักสูตรระดับชาติของหลายประเทศได้กำหนดวิชาที่เชื่อมโยงกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไว้อย่างชัดเจน ซึ่งยิ่งจะทำให้กระบวนการบูรณาการได้ง่ายขึ้น ในกรณีอื่น ๆ การทำผังเชื่อมโยงหลักสูตร (Curriculum Mapping) โดยมีประเด็นสำหรับการพิจารณา ดังนี้

- ๑) หัวข้อของบทเรียนหรือกิจกรรมที่มีอยู่ในหลักสูตร
- ๒) วัตถุประสงค์การเรียนรู้หลักหรือความสามารถเป้าหมาย (target competences) ของวิชา

๓) คุณค่าที่ส่งเสริมในหลักสูตร ได้แก่ พลเมืองโลกศึกษา (GCED) หรือการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESD)

จากนั้นครูก็จะสามารถระบุว่าแง่มุมหรือมิติของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้น มีส่วนใดที่จะช่วยสร้างความเข้าใจในบทเรียน ช่วยให้นักเรียนทำงานต่าง ๆ ได้ หรือมีความสามารถในด้านนั้น ๆ ในระดับที่ตีมากขึ้นได้

ชุมชนมีบทบาทนำในการสอนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (ประเทศจีน)

ชุมชนสามารถมีบทบาทนำ โดยเสนอแนะกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญเป็นพิเศษจากมุมมองของชุมชนได้ ในการพัฒนาหลักสูตรมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเซี่ยงไฮ้จึงก้าวได้พัฒนาความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชน ใกล้เคียง ชุมชนท้องถิ่นเสนอโครงการเกี่ยวกับการทำปิ่นเกา (กระดุมเชือกถักใช้กับชุดกี่เพ้า) ที่โรงเรียน ความสำเร็จของโครงการทำให้โรงเรียนเสนอให้มีการสอนเรื่องอื่น ๆ เพิ่มเติม นำไปสู่การเปิดสอนหลักสูตรการทำกระดุมปิ่นเกา การตัดกระดุม และการสานใบปาล์มที่โรงเรียน สอนโดยผู้ชำนาญการจากชุมชนโดยรอบ และเปิดชั้นเรียนวิชาแพทย์แผนจีนโดยครูในโรงเรียน ภายใต้การชี้แนะจากอาจารย์จากมหาวิทยาลัยการแพทย์แผนจีนเซี่ยงไฮ้

กลองหลวงในภาคเหนือของไทยเป็นจุดเริ่มต้น (ประเทศไทย)

โรงเรียนบ้านศาลา จังหวัดเชียงใหม่ได้เลือกการทำการและการแสดงกลองหลวงที่มีชื่อเสียงเป็นจุดเริ่มต้นตามคำแนะนำของชุมชน กลองหลวงเป็นตัวแทนวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของหมู่บ้าน ในการแข่งขันกลองหลวงประจำปีของจังหวัด ประเพณีนี้มีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหลายรูปแบบ มีหลายวิชาสามารถเชื่อมโยงกับกลองหลวงได้ กล่าวคือวิชาชีววิทยา นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับพันธุ์ไม้เฉพาะที่นำมาใช้ทำกลองและชนิดของวัสดุที่ใช้ทำหนังกลอง วิชาคณิตศาสตร์ได้คำนวณเส้นรอบวงของกลอง ในวิชาศิลปะได้คัดลอกวาดลายอันวิจิตรของกลอง ในวิชาภาษาไทยและประวัติศาสตร์ได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชุมชนและกลองและเขียนเรียงความ วิชานาฏศิลป์ได้เรียนรู้กับภูมิปัญญาอาวุโสจากชุมชน นักเรียนได้หัดเล่นเครื่องดนตรีและการฟ้อนรำแบบพื้นบ้าน กลองหลวงจึงเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของโรงเรียน

ค้นหามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมหลักสูตรวิชาคณิตศาสตร์ (ประเทศไทย)

หลักสูตรวิชาคณิตศาสตร์ของไทยมีเนื้อหาในบทเรียนเรื่อง การรู้จักและการระบุรูปทรงเรขาคณิต ครูโรงเรียนบ้านแม่ฮ้อย จังหวัดเชียงใหม่ สังเกตเห็นว่าผ้าพื้นเมืองมีลวดลายเรขาคณิตหลากหลายรูปแบบ จึงได้มอบหมายให้นักเรียนไปศึกษาลวดลายเหล่านี้ นักเรียนเก็บตัวอย่างเสื้อผ้าทอมือจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในพื้นที่ และได้แบ่งปันสิ่งที่ค้นพบผ่านนิทรรศการภาพวาดสีสันสดใส พวกเขาไม่เพียงแต่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับคณิตศาสตร์เท่านั้น แต่ยังได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและเรื่องราวเบื้องหลังผ้าทอที่สวยงามเหล่านั้นอีกด้วย

การสานต่อจากประเด็นการศึกษาที่โรงเรียนให้ความสำคัญ

บางครั้งประเด็นใดประเด็นหนึ่งก็อาจเป็นจุดเริ่มต้นของการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ได้ เช่น หากโรงเรียนกำลังส่งเสริมการศึกษาสันติภาพและให้ความสำคัญกับพหุวัฒนธรรม วิชาวัฒนธรรมศึกษา อาจเป็นจุดเริ่มต้นที่เหมาะสมในการบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้ ในการสอนครูสามารถเพิ่มเติมเรื่องการสืบทอดปฏิบัติทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย และเป็นการส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมไปพร้อมกันได้ ในทำนองเดียวกันหากหัวข้อของโรงเรียนคือ การพัฒนาที่ยั่งยืน จุดเริ่มต้น อาจเป็นความรู้ของคนในท้องถิ่นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพก็ได้

บางหลักสูตรให้ความสำคัญกับการเป็นพลเมืองโลก ในกรณีเช่นนี้ วิชาด้านภาษา ประวัติศาสตร์ สังคมศึกษา และวัฒนธรรมศึกษา สามารถเป็นจุดเริ่มต้นในการสำรวจประเพณีปฏิบัติที่เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน การเคารพในความหลากหลาย และหลักการที่สำคัญอื่น ๆ ของการศึกษาเพื่อการเป็นพลเมืองโลก

การวางแผนกิจกรรมด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จ

ความสนใจและความต้องการของนักเรียนเป็นประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่ง เมื่อครูเลือกมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่อยู่ในความสนใจของนักเรียน จะทำให้นักเรียนจะเปิดรับและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้น นักเรียนบางคนเป็นผู้ปฏิบัติสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และภาคภูมิใจมากกับการถือปฏิบัติเพื่อสืบทอดมรดกของชุมชน นักเรียนเหล่านั้นก็จะสามารถแบ่งปันประสบการณ์กับเพื่อนร่วมโรงเรียนได้ หรืออาจทำให้เกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียนเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนอื่น ๆ มากขึ้น

การดำเนินการคัดเลือกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในลักษณะนี้ ครูควรใช้วิธีในการสำรวจความคิดเห็นหรือความสนใจ เมื่อได้ประเด็นการเรียนรู้แล้ว ก็อาจต้องใช้เวลาสำหรับการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ หรือกิจกรรมการเรียนรู้ ออกแบบการเรียนรู้ ซึ่งส่วนใหญ่สามารถดำเนินการได้โดยไม่จำเป็นต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอนมากนัก แต่ก็มีกิจกรรมที่อาจต้องใช้ทรัพยากรการจัดการ และการลงทุนมากขึ้น ครูจึงต้องระบุทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับแต่ละบทเรียนหรือกิจกรรม เช่น ข้อมูล พื้นที่การเรียนรู้ วัสดุ อุปกรณ์ สื่อทัศนูปกรณ์ การขนส่ง การเดินทาง ความร่วมมือกับสถาบันอื่น เงินทุน และเวลา ทรัพยากรที่มีอยู่เหล่านี้อาจเป็นตัวกำหนดหรือตัดสินใจว่ากิจกรรมใดที่อยู่ในวิสัยที่ครูจะดำเนินการได้

สำรวจความคิดเห็นเพื่อหยั่งความสนใจของนักเรียน (อุซเบกิสถาน คีร์กีซสถาน)

ครูที่โรงเรียนในอุซเบกิสถานและคีร์กีซสถาน ทำรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมขึ้นมาจำนวนหนึ่ง และเสนอให้นักเรียนลงคะแนนเพื่อคัดเลือกว่านักเรียนประเด็นที่สนใจมากที่สุด

ตาราง ๔.๑ รายการที่ต้องดำเนินการและสิ่งจำเป็นที่เกี่ยวข้องสำหรับบทเรียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

รายการงานที่ต้องดำเนินการ	ความต้องการจำเป็น
เตรียมแผนการสอน และจัดทำเอกสารข้อมูลสำหรับ กิจกรรมการเรียนรู้	ข้อมูลเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้น และความร่วมมือกับสมาชิกชุมชนและพันธมิตร
ต้อนรับวิทยากรรับเชิญ จัดงาน นิทรรศการ และกิจกรรมต่าง ๆ	สถานที่ที่เหมาะสม และอุปกรณ์ต่าง ๆ
ทำกิจกรรมการเรียนรู้บางอย่างในห้องเรียน	เครื่องเขียนและวัสดุสิ้นเปลือง วัตถุที่เกี่ยวข้องกับการถือปฏิบัติมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
แสดงสื่อโสตทัศน์ (ภาพถ่าย ภาพยนตร์ ฯลฯ)	โสตทัศนูปกรณ์ (เครื่องฉาย จอสำหรับฉาย ฯลฯ)
จัดทัศนศึกษาและพบปะกับวิทยากรในท้องถิ่น	สถาบันหรือชุมชนที่จะไปเยี่ยมชม เช่น สถานที่ทางวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด หอจดหมายเหตุ ห้องปฏิบัติการของศิลปิน ศูนย์แสดงงานศิลปะ สมาคมวัฒนธรรมท้องถิ่น
บันทึกเอกสารเกี่ยวกับการถือปฏิบัติ และสัมภาษณ์	การเดินทาง สาธารณะ (รถไฟ/รถโดยสาร) หรือส่วนตัว (รถยนต์, รถโรงเรียน)
	สมุดบันทึก กล้อง กล้องวิดีโอ (หรือโทรศัพท์มือถือ) เป็นต้น

รายการงานที่ต้องดำเนินการ	ความต้องการจำเป็น
จัดทัศนศึกษาและจัดหาสื่อ ข้อมูล และวิทยากร	แหล่งเรียนรู้ เช่น พิพิธภัณฑ์ หอสมุด หอจดหมายเหตุ ศูนย์ศิลปะ การแสดง สมาคมวัฒนธรรมท้องถิ่น
ชำระค่าธรรมเนียมสำหรับเข้าสถานที่และจัดซื้อวัสดุสิ้นเปลือง	ทุนสนับสนุนการทำงาน
ทำวิจัย เตรียมคำถามสัมภาษณ์ วางแผนกิจกรรม จัดให้มีการแลกเปลี่ยนระหว่างนักเรียน ครู ชุมชนและท้องถิ่น ประเด็น และเอกสารที่ใช้ในการบันทึกข้อมูล	เวลา

นอกจากนี้ ยังมีข้อพิจารณาปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้น รวมกับพิจารณานโยบายในโรงเรียน ท้องถิ่น หรือระดับชาติ ที่อาจส่งผลต่อกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะดำเนินการ ได้แก่

- **ภาษา** ในสภาพสังคมที่เป็นพหุวัฒนธรรม นักเรียนสามารถโต้ตอบกับวิทยากรหรืออ่านเนื้อหาด้วยภาษาต่าง ๆ ได้ในระดับใด
- **กฎระเบียบด้านความปลอดภัย** ครูจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องใดบ้าง ได้แก่ ทัศนศึกษา การเชิญบุคคลภายนอกมาที่โรงเรียน ครูจะต้องดำเนินการเรื่องการขออนุญาต การประกันภัย และการเดินทางด้วยยานพาหนะต่าง ๆ
- **การขออนุญาตจากผู้ปกครอง** ครูจำเป็นต้องแจ้งผู้ปกครองหรือขออนุญาตอย่างเป็นทางการ หรือเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้ปกครอง ก่อนที่จะเริ่มเข้าร่วมกิจกรรม

การพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของกิจกรรม

การพิจารณาในประเด็นนี้ ครูอาจสร้างตารางแบบตาราง ๔.๑ ขึ้น เพื่อช่วยให้ครูได้ระบุสิ่งที่จำเป็นสำหรับกิจกรรมการศึกษา ตลอดจนปัญหา ความท้าทายต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ ในกรณีที่ไม่มีทรัพยากรบางอย่าง หรือหากครูเผชิญกับข้อจำกัดบางประการ ให้ถามตัวเองว่ามีวิธีอื่นที่จะยังช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และบทเรียนยังคงมีประสิทธิผล การสร้างทางเลือกเหล่านี้จะช่วยให้ครูได้พิจารณาความเป็นไปได้หรือทางเลือกในการพิจารณามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

การหาโอกาสช่องทางในการหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนการทำงาน (จีน)

รัฐบาลนครเซี่ยงไฮ้สนับสนุนโครงการที่ริเริ่มการส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในโรงเรียนอย่างจริงจัง โดยสำนักงานเทศบาลเพื่อวัฒนธรรมและการศึกษา และสำนักงานเขตเพื่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งได้ส่งเสริมโรงเรียนในด้านการให้คำชี้แนะสำหรับการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาที่ส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม รวมทั้งโรงเรียนสามารถยื่นขอรับงบประมาณสนับสนุนประจำปีได้จากกองทุนมาใช้ในการดำเนินการและใช้จ้างผู้ปฏิบัติสืบสานมรดกมาสอนในโรงเรียนได้

การสร้างเครือข่ายเพื่อจัดหาทรัพยากรที่ไม่ใช่ทางการเงิน (ประเทศไทย)

โรงเรียนบ้านกุ จังหวัดเชียงใหม่ แม้ว่ามีงบประมาณจำกัดสำหรับการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมสำหรับนักเรียน ครูจึงได้ประสานเครือข่ายกับหน่วยงานท้องถิ่นและองค์กรอื่น ๆ เพื่อช่วยเหลือในการยืมเครื่องดนตรีและอุปกรณ์ต่าง ๆ และเพื่อให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเฉลิมฉลองทางวัฒนธรรม

ขั้นตอนที่ ๓ เรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เลือกสรร

บทเรียนที่บูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ครูจำเป็นต้องแสวงหาและรวบรวมทรัพยากรต่าง ๆ นอกเหนือจากที่มีอยู่แล้วในโรงเรียนและในหนังสือเรียน เพื่อนำมาใช้ในการออกแบบและการจัดการเรียนการสอน

การรวบรวมข้อมูลมีหลายวิธี วิธีที่ใช้กันมากที่สุดคือ การศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ ซึ่งวิธีหลังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจความหมายของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีต่อชุมชน

การศึกษาเอกสาร เป็นวิธีที่ครูสามารถหาข้อมูลจากที่บุคคลอื่นได้รวบรวมไว้แล้ว ในเอกสาร หนังสือ บทความ และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ตลอดจนข้อมูลจากพิพิธภัณฑ์ และหอจดหมายเหตุในท้องถิ่น ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน และสถาบันอื่น ๆ หรือข้อมูลที่เชื่อถือได้ที่อยู่ในอินเทอร์เน็ต

การสัมภาษณ์ เป็นวิธีที่ครูรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง จากการมีพูดคุยกับจากผู้ที่มีประสบการณ์โดยตรงเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ได้แก่ นักเรียนและสมาชิกในครอบครัว คนในชุมชน ตัวแทนของสมาคมวัฒนธรรม ฯลฯ กระบวนการสัมภาษณ์ช่วยให้ได้เรียนรู้หลายมิติ ทั้งการฟัง การสังเกต การไตร่ตรอง และในบางกรณีก็เป็นการปฏิบัติการเกี่ยวกับมรดกนั้น ผู้สัมภาษณ์ได้สอบถามเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกนั้น และเรียนรู้จากผู้ถือปฏิบัติได้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น แม้ว่าการสัมภาษณ์จะใช้เวลามากกว่าการศึกษาเอกสาร แต่การแลกเปลี่ยนเหล่านี้จะได้เป็นแหล่งข้อมูลที่ลึกซึ้ง เนื่องจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่เป็นเรื่องเล่าที่อยู่ในความทรงจำหรือประสบการณ์ส่วนบุคคลมากกว่า วัฒนธรรมการเขียนที่เรียบเรียงเป็นเอกสารไว้ นอกจากนี้ครูสามารถใช้กิจกรรมการสัมภาษณ์ปฏิบัติ ผู้สืบสานมรดกให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนได้ด้วย

การสัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูลจาก UNESCO ให้มีความสำคัญกับเรื่องการเคารพและให้เกียรติผู้ให้ข้อมูล สมาชิกในชุมชน และผู้ปฏิบัติสืบทอดมรดก ‘หลักจริยธรรม ๑๒ ประการในการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม’ (The 12 Ethical Principles for Safeguarding Intangible Cultural Heritage) (รายละเอียดในภาคผนวก) ที่ให้แนวทางที่เป็นประโยชน์ในเรื่องนี้

ครูอาจจะปฏิบัติตามคำแนะนำสำหรับการดำเนินการสัมภาษณ์ ดังนี้

- ๑) **ตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล** วิธีการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นที่ยอมรับของชุมชนหรือไม่ และสะท้อนถึงคุณค่าของชุมชนเพียงใด
- ๒) **ยอมรับการตีความที่หลากหลาย** ข้อมูลที่ได้จากบุคคลหนึ่งหรือเพียงจำนวนหนึ่ง สองสามคนไม่อาจเป็นตัวแทนของการถือปฏิบัติหรือความเชื่อของทั้งชุมชนได้
- ๓) **หลีกเลี่ยงการเลือกปฏิบัติและอคติ** พึงตระหนักว่าคนที่ครูได้สัมภาษณ์ไปนั้น อาจมีอคติเกี่ยวกับบทบาททางเพศ ศาสนา ประเทศต้นกำเนิด ชาติพันธุ์ ฯลฯ และตัวครูเองก็อาจมีอคติดังกล่าวได้ด้วยเช่นกัน

การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม นอกจากครูจะได้เนื้อหาสำหรับใช้สอนแล้ว อาจสะท้อนให้เห็นในทุกแง่มุมของการเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอนได้ด้วย ครูจะได้ข้อมูลว่าควรพานักเรียนไปคุยกับใครได้บ้าง ที่สร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำและให้นักเรียนมีส่วนร่วม ครูสามารถวางแผนกิจกรรมให้นักเรียนไปรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการถือปฏิบัติที่เลือก เช่น การสัมภาษณ์สมาชิกในครอบครัวและชุมชน การวิเคราะห์สารคดีและภาพยนตร์ การสืบค้นแหล่งข้อมูลออนไลน์หรือสิ่งพิมพ์ ฯลฯ

การพานักเรียนเยี่ยมสมาชิกในชุมชน และผู้ปฏิบัติสืบสานมรดกที่บ้าน การได้ลองปฏิบัติการหรือเชิฏมาสอนเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้แก่นักเรียนที่โรงเรียน รวมทั้งขอความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลที่ครูได้รวบรวมไปด้วยเพื่อให้ช่วยสอบทาน เพิ่มเติม หรือปรับปรุงข้อมูลให้เหมาะสม

การวางแผนทัศนศึกษาและเยี่ยมชมสถาบันวัฒนธรรม สมาคมวิชาชีพ ฯลฯ เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

หากครูต้องทำงานร่วมกับครูคนอื่น ๆ ให้พิจารณาแบ่งงานและเรียนรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจากหลากหลายมุมมอง เช่น ครูฟิสิกส์อาจพิจารณามรดกในมิติทางวิทยาศาสตร์ ในขณะที่ครู

สังคมศึกษาอาจแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแง่มุมทางประวัติศาสตร์และสังคม เช่น บทบาททางเพศ ที่เกี่ยวข้องกับการถือปฏิบัติหนึ่ง ๆ การทำงานเป็นทีมเช่นนี้จะช่วยสร้างความเข้าใจมรดกภูมิปัญญาอย่างลึกซึ้งและหลากหลายแง่มุม และสามารถนำไปสู่การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ได้

การศึกษาเอกสาร (สาธารณรัฐเกาหลี)

โรงเรียนนาร่องในเกาหลีได้พัฒนาบทเรียนเกี่ยวกับเยนเดิงโฮ (เทศกาลโคมไฟ) “กิมจัง” ที่เป็นการทำและแบ่งปันกิมจิกัน ในชุมชน และนัมซาดังโนริที่เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ที่มีองค์ประกอบหลากหลายสาขา มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ทั้งสามนี้ได้รับการขึ้นทะเบียนไว้ในบัญชีรายการตัวแทนของ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติของยูเนสโก ซึ่งได้รับการศึกษาวิจัยและบันทึกจัดทำเอกสารเป็นอย่างดีโดยนักวิชาการ และ สถาบันวัฒนธรรมต่าง ๆ ครูจึงสามารถหาข้อมูลและสื่อ โสตทัศนเพื่อช่วยเตรียมและการสอนบทเรียนได้เหล่านั้นได้ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-๑๙ ที่ครูไม่สามารถเข้าชุมชนเพื่อพบปะกับผู้ปฏิบัติสืบสานมรดกได้

ครูดำเนินการวิจัยชุมชน (เวียดนาม)

ในขั้นตอนการเตรียมบทเรียน ครูชาวเวียดนามกลุ่มหนึ่งได้ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์วิทยา เวียดนาม ลงพื้นที่ชุมชนหลายแห่ง เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น ได้สัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติสืบสานมรดกเกี่ยวกับการถือปฏิบัติ มรดกของพวกเขา พร้อมกับบันทึกภาพและวิดีโอ การเก็บข้อมูลนี้ทำให้พวกเขามีความรู้และความตระหนักเกี่ยวกับการถือปฏิบัติในท้องถิ่นลึกซึ้งยิ่งขึ้น ทำให้ได้ความคิดสำหรับบทเรียนและสามารถเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องมากที่สุดที่จะไปนำมาแบ่งปันกับ นักเรียน ส่วนสื่อโสตทัศนที่ได้ศึกษามา ก็จะนำมาผลิตเป็นภาพยนตร์สั้นที่สามารถนำไปฉายเป็นสื่อการสอน ในชั้นเรียนได้

นักเรียนสัมภาษณ์ครอบครัวหรือสมาชิกใน ชุมชน (ประเทศไทย)

ครูจากโรงเรียนแห่งหนึ่งในประเทศไทย โดยการสนับสนุนจาก
ชุมชน ได้จัดสำรวจภาคสนามเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้เพิ่มเติม
เกี่ยวกับเฉลวซึ่งเป็นเครื่องรางป้องกันที่ทำจากไม้ไผ่สาน
นักเรียนไปตามบ้านเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความหมาย
คุณค่า หน้าที่ วัสดุ และขั้นตอนการทำเฉลว นักเรียนจดบันทึก
ถ่ายภาพและวาดทัศนเพื่อบันทึกข้อมูล และยังได้ฝึกทำเฉลว
แล้วแต่ละคนก็นำกลับบ้านมาเป็นที่ระลึก แบบฝึกหัดภาค
สนามที่ง่ายแต่มีประสิทธิผลนี้ ส่งผลให้มีข้อมูลเพียงพอสำหรับ
ครูที่จะพัฒนาบทเรียนที่เกี่ยวข้องกับเฉลวในวิชาต่าง ๆ ใน
หลักสูตรสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ ๔ ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ในการเตรียมแผนการจัดการเรียนรู้ ครูควรพิจารณาหัวข้อต่อไปนี้

๑. แผนการสอนสามารถพัฒนาได้ทั้งที่บทเรียนตามหลักสูตร และกิจกรรมเสริมหลักสูตร
๒. ใช้รูปแบบหรือโครงสร้างของแผนการสอนมาตรฐานของครูหรือของโรงเรียน จากนั้น
จึงเชื่อมโยงเนื้อหา กิจกรรม หรือสื่อการสอนที่เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเข้ามาในบทเรียน
๓. การบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในบทเรียน สามารถเลือกมาใช้ตาม
ความเหมาะสมไม่จำเป็นต้องมีเรื่องของมรดกในทุกองค์ประกอบหรือขั้นตอนการสอน

กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของแผนการสอน

เป้าหมาย (Goal) เป้าหมายการเรียนรู้มักเขียนเป็นประโยคที่ระบุทิศทางโดยรวมของแผน
การจัดการเรียนรู้

วัตถุประสงค์ (Objective) วัตถุประสงค์การเรียนรู้ เป็นการระบุสิ่งที่นักเรียนควรรู้หรือ
สามารถทำได้เมื่อสิ้นสุดบทเรียนนั้น

แผนการสอนมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้อยู่แล้ว ส่วนในบทเรียนที่สอนด้วย
มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ครูอาจพิจารณาบทวนเป้าหมายและวัตถุประสงค์เพื่อเน้นว่ามรดก
ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจะช่วยให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับกิจกรรม
ได้อย่างไร ครูอาจเพิ่มวัตถุประสงค์การเรียนรู้ข้อหนึ่งเพื่อประเมินว่าแผนการสอนช่วยเสริมสร้างผู้เรียน
ให้ตระหนักรู้และส่งเสริมรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้มากน้อยเพียงใด

เป้าหมายของบทเรียนวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา (เนปาล)

บทเรียนวิชาสุขศึกษาและพลศึกษานี้เกี่ยวกับพิธีกรรมปีใหม่ในชุมชนเนวา (Newa) ในประเทศเนปาล ซึ่งมีการสอนทำแมนดาลา (mandala) ให้กับแต่ละคน นักเรียนจำแนกประเภทอาหารประเภทต่าง ๆ ที่นำมาประกอบพิธีบูชา และแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการทำอาหาร นักเรียนแต่ละคนทำแมนดาลาของตนเองโดยเตรียมลวดลายฉลุ รูปทรงเรขาคณิตและคาดคะเนขนาด ครูระบุว่าเป้าหมายคือ **“การเรียนรู้เกี่ยวกับการกินอาหารที่สมดุลในวัฒนธรรมที่หลากหลายที่ได้รับแรงบันดาลใจจากการทำแมนดาลาในมหาบูชา”** โดยที่ประเด็น **“การเรียนรู้เกี่ยวกับการกินอาหารที่สมดุลในวัฒนธรรมที่หลากหลาย”** เชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ในขณะที่ **“แรงบันดาลใจจากการทำแมนดาลาในมหาบูชา”** เชื่อมโยงบทเรียนกับพิธีกรรมของชาวเนวา

วัตถุประสงค์การเรียนรู้สำหรับบทเรียนฟิสิกส์เรื่องอะคูสติก (เวียดนาม)

วัตถุประสงค์การเรียนรู้เกี่ยวกับเสียงดนตรีมักพบได้ในวิชาฟิสิกส์ ครูคนหนึ่งบูรณาการดนตรีดั้งเดิมเข้ากับบทเรียนฟิสิกส์ของตน โดยกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้ **“เพื่อรับรู้ความแตกต่างในรายละเอียดของเสียงสูงและเสียงต่ำโดยใช้เครื่องดนตรีกาตรู”** วัตถุประสงค์นี้เน้นว่านักเรียนจะได้รับทักษะนี้จากเครื่องดนตรีท้องถิ่น ซึ่งแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างบทเรียนกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์การเรียนรู้สำหรับบทเรียนวรรณกรรมที่เชื่อมโยงกับศิลปะการวาดแสดง สาหรณวงศ์ตระกูล (genealogy) (คาซัคสถาน)

วัตถุประสงค์การเรียนรู้สำหรับบทเรียนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเครือญาติของชาวคาซัคสถานมีดังนี้

ความรู้

๑. เข้าใจการก่อตัวของรหัสวัฒนธรรมและพันธกรรมของชาวคาซัคผ่านตัวอย่างสาหรณวงศ์ตระกูล (เซไซร์ - shezhire)
๒. เรียนรู้คำศัพท์ใหม่ และขยายคลังคำศัพท์

ทักษะ

ฝึกทักษะการศึกษาค้นคว้าและการนำเสนอ

ทัศนคติ

๑. สร้างสำนึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนด้วยความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และสาหรณวงศ์ตระกูล
๒. กระชับความสัมพันธ์ระหว่างคนแต่ละรุ่น

ในบทเรียนนี้ วัตถุประสงค์ข้อแรกข้างต้นเกี่ยวกับการทำเซไซร์โดยตรงเพราะเกี่ยวข้องกับการรู้จักบรรพบุรุษของตนตลอดเจ็ดชั่วอายุคน วัตถุประสงค์ข้อที่สองและสามเรื่องการเรียนรู้คำศัพท์ และทักษะการค้นคว้าและการนำเสนอ นั้นมักพบในบทเรียนภาษา แสดงให้เห็นว่าไม่จำเป็นที่วัตถุประสงค์การเรียนรู้ทั้งหมดจะต้องอ้างถึงมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม วัตถุประสงค์สองข้อสุดท้ายเกี่ยวกับการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นและการสร้างสำนึกของความเป็นส่วนหนึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มความตระหนัก และทัศนคติของนักเรียนต่อมรดกของพวกเขา

การพิจารณาว่าความสมดุลหรือสัดส่วนของเนื้อหาในบทเรียนกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

การสอนด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้น ไม่ได้หมายความว่าครูจะพูดถึงวัฒนธรรมตลอดระยะเวลาการสอน เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอาจเป็นเพียงองค์ประกอบเล็ก ๆ หรือจัดเป็นองค์ประกอบหลักของบทเรียนก็ได้ ขึ้นอยู่กับหัวข้อของบทเรียนที่มีหลากหลายวิธีในการบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเข้าในบทเรียน ดังนี้

๑. การใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นบทนำเข้าสู่บทเรียน เพื่อสร้างบรรยากาศหรือกระตุ้นความสนใจของนักเรียน

๒. ออกแบบทั้งบทเรียนให้เกี่ยวข้องกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

๓. จัดให้เรื่องมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นหัวข้อที่เชื่อมโยงกับบทเรียนต่าง ๆ เพื่อให้มีมิติหรือมุมมองเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

๔. บทเรียนที่ไม่เพียงแต่เน้นที่เนื้อหาเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังสามารถใช้เป็นสื่อ หรือตัวอย่างในการจัดการเรียนการสอน เช่น การใช้เทคนิคงานฝีมือในท้องถิ่นในการนำเสนอเป็นภาพและการรายงาน การใช้ดนตรีและจังหวะพื้นถิ่นมาใช้เพื่อช่วยในการจดจำข้อมูล ตัวเลข และสูตรต่าง ๆ

ใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นการเกริ่นนำบทเรียนสังคมศึกษา (บรูไน)

ในช่วงเริ่มต้นของบทเรียนสังคมศึกษาเกี่ยวกับดนตรียอตนิยม นักเรียนได้ดูคลิปเพลงเกรองซอง (Keroncong) ของชาวอินโดนีเซียในปี ๑๙๒๐ โดยครูใช้ดนตรีพื้นบ้านยอตนิยมของชาวอินโดนีเซีย มาเป็นบทนำเข้าสู่บทเรียน นำไปสู่การอภิปรายว่าการเพลงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยเฉพาะรายการประกวดทางโทรทัศน์ได้รับอิทธิพลจากทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลกอย่างไร

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบหลักของบทเรียนฟิสิกส์ (เวียดนาม)

นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับห้องท้องถิ่นและความหมายที่มีต่อชุมชนท้องถิ่น จากนั้นพวกเขาใช้ห้องเหล่านี้เพื่อศึกษาการสั่นสะเทือนในชั้นเรียนฟิสิกส์ การใช้เครื่องดนตรีนี้เป็นกิจกรรมหลักของบทเรียน

ใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาสนับสนุนการสอน (ลาว)

ครูคณิตศาสตร์ใช้ทำนองเพลงที่เป็นที่รู้จักในท้องถิ่นเพื่อช่วยให้นักเรียนเรียนรู้เกี่ยวกับสูตรคณิตศาสตร์แบบแผนการร้องช่วยให้นักเรียนจำลำดับของข้อมูลได้ดีขึ้น

การเลือกวิธีการสอน/เรียนรู้

จุดประสงค์ในการนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเข้ามาอยู่ในหลักสูตรของโรงเรียนไม่ใช่เพียงเพื่อถ่ายทอดและส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเพื่อให้บทเรียนสนุกและน่าสนใจยิ่งขึ้น การเรียนการสอนแบบนักเรียนมีส่วนร่วม (active pedagogies) มักจะเหมาะกับบทเรียนที่ได้รับแรงบันดาลใจจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เนื่องจากให้โอกาสในการสำรวจและแลกเปลี่ยนในทางปฏิบัติ

ครูสามารถใช้กิจกรรมที่หลากหลายเพื่อให้นักเรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ได้แก่ การทำงานเป็นกลุ่มและการบ้าน การอภิปรายและโต้เถียง เกม การแสดงบทบาทสมมติ การบรรยายที่ละคนและแบบสั้น การสาธิตในชั้นเรียน สื่อโสตทัศน์ กิจกรรมภาคปฏิบัติและการทดลอง

ออกแบบกิจกรรมที่บูรณาการการถือปฏิบัติมรดกที่เลือกไว้ ในลักษณะที่ปรับให้เข้ากับหัวข้อและวิธีการของครูเอง ครูจะเป็นผู้ที่เข้าใจดีที่สุดว่ากิจกรรมหรือวิธีการใดจะช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมและเรียนรู้ได้ดีที่สุด รวมทั้งสอดคล้องกับปรัชญาการจัดการศึกษาของโรงเรียน

ใช้การแสดงบทบาทสมมติเป็นวิธีการสอน (ปากีสถาน)

การเล่าเรื่องและการร้องเพลงเป็นรูปแบบที่นิยมของประเพณีมุขปาฐะในปากีสถาน ในการสอนบทกวีภาษาอูรดูดั้งเดิม ราวาลพินดี เซ อายี ไคเบอร์ เรล (Rawalpindi Se Ayi Khyber Rail) ครูสอนวรรณคดีใช้การแสดงบทบาทสมมติเป็นวิธีการสอน โดยให้นักเรียนอ่านบทกวีไปพร้อมกับฟังเสียงที่บันทึกไว้ทางรถไฟไคเบอร์ (Khyber) เป็นเส้นทางรถไฟในปากีสถาน ครูจึงให้นักเรียนจัดเก้าอี้เป็นแถวและนั่งต่อกันไปเหมือนอยู่บนรถไฟ จากนั้นนักเรียนใช้อุปกรณ์ประกอบฉากเพื่อแสดงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่บรรยายไว้ในบทกวี กระบวนการนี้ช่วยให้พวกเขาเห็นภาพของเรื่องราวอย่างต่อเนื่องและจดจำถ้อยคำในบทกวีได้

วิธีการสอนด้วยการทำงานกลุ่มและการจัดแสดงหรือนิทรรศการที่ให้เวียนกันชม (gallery walks) (อินโดนีเซีย)

เพื่อเพิ่มทักษะการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษนักเรียนได้สำรวจและบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการรักษาและเครื่องสำอางตามธรรมชาติ โดยใช้พืชในท้องถิ่น นักเรียนระบุพืชที่ขึ้นในโรงเรียนและบริเวณใกล้เคียงโดยใช้แอป แบ่งกลุ่มศึกษาคุณสมบัติของพืช แล้วร่วมกันคิดพัฒนาผลิตภัณฑ์ขึ้นมา จากนั้นก็ทำโปสเตอร์และมีการจัดแสดงเป็นนิทรรศการให้แต่ละกลุ่มเวียนกันดู (gallery walks) เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเพื่อนร่วมชั้น กระบวนการนี้ส่งเสริมให้นักเรียนตระหนักถึงภูมิปัญญาของผู้อาวุโส และสำรวจพิจารณาสิ่งต่าง ๆ จากมุมมองทางนิเวศวิทยาและเศรษฐศาสตร์ พร้อมกับพัฒนาทักษะการพูดและการเขียนตลอดจนทักษะใน การทำงานร่วมกันและการแก้ปัญหา

วิธีการสอนด้วยกิจกรรมลงมือปฏิบัติ (เนปาล)

ในโรงเรียนมัธยมมังกาล (Mangal) ครูสอนคณิตศาสตร์ได้บันทึกจังก์ (Janku) ซึ่งเป็นประเพณีของการเฉลิมฉลองวาระที่บุคคล มีอายุครบ ๗๗ ปี ๗ เดือน ๗ วัน และ ๗ ชั่วโมง ในการเฉลิมฉลองจังก์ สมาชิกในครอบครัวจะมารวมตัวกันเพื่อแสดงความเคารพต่อผู้อาวุโส ครูเชื่อมโยงประเพณีนี้กับบทเรียนคณิตศาสตร์ว่าด้วยเรื่องเซต (กลุ่มของสิ่งต่าง ๆ และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม) นักเรียนจำลองงานเฉลิมฉลองจังก์โดยให้นักเรียนสองคนแสดงบทบาทของผู้อาวุโสซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับการกำหนดเซต (กลุ่ม) ของสมาชิกครอบครัว และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในครอบครัวเพื่อทำความเข้าใจแนวคิดอย่างเช่นเซตที่ทับซ้อนกัน

ซึมซับความรู้ใหม่ผ่านเกม (คีร์กีซสถาน)

ในบทเรียนเกี่ยวกับศิลปะการเล่าเรื่องและมานาส (Manas - บทกวีมหากาพย์ดั้งเดิมของคีร์กีซสถาน) นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนักเล่าเรื่องที่มีชื่อเสียงแล้วนำเสนอสิ่งที่ค้นพบในชั้นเรียน จากนั้นนักเรียนก็เล่นเกมที่เรียกว่า “ม้าโทรจัน” ซึ่งนักเรียนจับมือกันเป็นวงกลม มีนักเรียนสามคนอยู่ในวงกลม นักเรียนจากวงกลมถามคำถามเกี่ยวกับหัวข้อของบทเรียน นักเรียนที่ตอบถูกอยู่ในวงกลม นักเรียนที่ตอบผิดจะสลับเปลี่ยนที่กับคนที่ถาม เกมนี้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทบทวน ข้อมูลในบทเรียนและได้ความรู้ไปด้วยและสนุกไปด้วย

การเยี่ยมชมแหล่งมรดกหรืออนุสาวรีย์ที่มีชื่อเสียงมักเป็นประสบการณ์ที่น่าตื่นเต้นและสนุกสนานสำหรับ นักเรียนในขณะเดียวกันก็ได้ความรู้ด้วย ในระหว่างการเยี่ยมชมดังกล่าว แนะนำให้นักเรียนสำรวจสถานที่และรวบรวมข้อมูล และคิดพิจารณาเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของสถานที่นั้น นอกเหนือจากลักษณะที่มองเห็นและจับต้องได้

การคัดเลือกและพัฒนาสื่อการสอน

นอกจากการใช้ตำราเรียนแล้ว ครูยังอาจพัฒนาสื่อการสอนอื่น ๆ ที่หลากหลายสำหรับบทเรียนของตนได้ ครูต้องการแหล่งข้อมูลที่จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจและซึมซับความรู้ได้ง่ายขึ้น และช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการปฏิบัติมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยไม่จำเป็นต้องมีรายละเอียดมากเกินไปนัก มรดกเหล่านั้นเป็นแหล่งสำคัญในการสร้างแรงบันดาลใจ และโดยมากครูสามารถหาข้อมูลมาใช้ได้หลากหลาย เช่น

๑. สื่อโสตทัศน (เช่น ภาพถ่าย วิดีทัศน์ ภาพยนตร์สารคดี ภาพวามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหรือการถือปฏิบัติ) เรื่องราว (เช่น การสัมภาษณ์สมาชิกในครอบครัวหรือชุมชน) เป็นต้น

๒. แอปพลิเคชันออนไลน์ต่าง ๆ ที่สามารถสร้างชีวิตชีวาให้กับการนำเสนอและสามารถใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้

๓. วัตถุและเครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการถือปฏิบัตินั้น ช่วยให้นักเรียนได้ศึกษาสังเกต นำมาใช้และผลิตชิ้นได้ในชั้นเรียน

๔. หนังสือและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่จะเป็แหล่งข้อมูลเสริมเชิงลึกสำหรับการค้นคว้า ทำการบ้าน

๕. เอกสารประกอบ ซึ่งขึ้นกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เลือกและปรับให้เหมาะสมกับระดับชั้นเรียนและกลุ่มนักเรียน

จากวัตถุสื่อโสตทัศน: เครื่องมือและวิธีการที่สามารถนำมาใช้ในการสอน (คาซัคสถาน)

ในชั้นเรียนภาษาและประวัติศาสตร์ นักเรียนวิเคราะห์และเปรียบเทียบเครื่องดนตรีสองชิ้น คือ อูยгурดูตาร์ (Uyghur Dutar) และ คาซัค ดอมบรา (Kazakh Dombra) พวกเขาดูวิดีโอเกี่ยวกับเครื่องดนตรีสองชิ้นนี้เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทในแต่ละวัฒนธรรมและเปรียบเทียบกระบวนการผลิตเครื่องดนตรีแต่ละชิ้น ที่สำคัญที่สุดคือ นักเรียนได้ชมการสาธิตโดยนักดนตรีชั้นครูและได้ลองเล่นเครื่องดนตรีดังกล่าว เพื่อทำความเข้าใจกับเสียง นักเรียนจะเกิดความสนใจเครื่องดนตรีดังกล่าวมาก

เอกสารประกอบที่ใช้ในบทเรียน (กัมพูชา)

เอกสารประกอบที่ครูจัดทำขึ้นเพื่อสรุปขั้นตอนสำคัญของการทอเสื่อ และเสนอกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง โดยมีสารคดีที่ช่างฝีมืออธิบายขั้นตอนและคุณค่าของงานอย่างละเอียด

การปฏิบัติการในโรงเรียนเพื่อการเรียนรู้เทคนิคดั้งเดิม (มองโกเลีย)

วิชาเทคโนโลยีการแปรรูปไม้ภาคบังคับในโรงเรียนข่าน-อูล คอมเพล็กซ์ (Khan-Uul Complex) นำนักเรียนให้ค้นพบกับวิธีการและเทคนิคที่ช่างฝีมือโบราณใช้ ครูเสนอวิถีทัศน์และผลงานโดยช่างฝีมือ นักเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ฝึกหัดทำกระดาษอัด เครื่องหนัง งานไม้พิมพ์ การพิมพ์เสื่อน้ำมัน และการแกะสลัก หลักสูตรนี้มีจุดมุ่งหมายในการผลิตชิ้นงานจริง จึงทำให้นักเรียนได้พึงพอใจและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างมาก

ครูสามารถศึกษาภาพถ่ายและวิถีทัศน์ของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่อยู่ในบัญชีของอนุสัญญาปี ๒๕๔๖ โดยสามารถดาวน์โหลดได้จากเว็บไซต์ของ ยูเนสโก: <https://ich.unesco.org/en/lists>

การเลือกสถานที่ที่ครูจะใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามบทเรียน

การสอนส่วนใหญ่เกิดขึ้นภายในห้องเรียน เพราะพื้นที่ดังกล่าวมีความปลอดภัยและมีความพร้อมอยู่แล้ว ครูสามารถเลือกนำเครื่องมือต่าง ๆ จากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาใช้ เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมได้ นักเรียนสามารถมีช่วงโต้ตอบ การทดลอง และการสาธิตในห้องเรียน อย่างไรก็ตามพื้นที่ในห้องเรียนอาจมีข้อจำกัดการเคลื่อนไหวและการทำกิจกรรมบางประการ และนอกจากนี้การเรียนรู้ก็ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นในห้องเรียนเสมอไป หากครูสามารถจัดการได้และพิจารณาแล้วว่าจะมีความปลอดภัยเพียงพอ ก็สามารถใช้พื้นที่โรงเรียนและบริเวณโดยรอบเป็นพื้นที่การเรียนรู้ได้ ครูยังสามารถวางแผนโครงการที่เป็นการศึกษาค้นคว้าหรือทัศนศึกษาเพื่อเยี่ยมชมสถานที่ที่มีการปฏิบัติมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อให้นักเรียนได้สร้างความเข้าใจในบทเรียนที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้มีประสบการณ์กับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างเต็มที่มากขึ้นด้วยประสาทสัมผัสทั้งหมด นอกจากนี้ สนามหญ้าของโรงเรียนยังสามารถใช้เป็นพื้นที่การเรียนรู้เกมและกีฬาแบบดั้งเดิม หรือว่าจะไปจัดนอกโรงเรียนก็ได้ การเรียนรู้ในห้องเรียนมักต้องมีการวางแผนและเตรียมการเพิ่มเติม เนื่องจากพื้นที่นั้นไม่ได้เป็นสภาพแวดล้อมที่อยู่ในการควบคุมของเรา แต่สภาพแวดล้อมภายนอกสามารถพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนให้ดีขึ้นได้

สอนบทเรียนในพิพิธภัณฑ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของโรงเรียน (คีร์กีซสถาน)

ศูนย์การศึกษา ‘อีลิม’ (Ilim) ซึ่งเป็นโรงเรียนในเครือข่าย UNESCO ASPnet ได้จัดตั้ง “พิพิธภัณฑ์” มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมภายในบริเวณโรงเรียน โดยจัดแสดงสิ่งของที่บริจาคโดยผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชน มีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิชาต่าง ๆ เช่น ภาษา ประวัติศาสตร์ ดนตรี และสังคมศาสตร์ นักเรียนให้ความเห็นว่าพวกเขาสามารถ “ลงลึกสู่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” ได้ดีขึ้นด้วยบรรยากาศในพิพิธภัณฑ์ ดูข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมนี้ได้จากกรณีศึกษา

จัดการเรียนการสอนด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

หลังจากได้เตรียมการมาทั้งหมดแล้ว ก็ถึงเวลาทำกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับนักเรียน เพื่อนร่วมงาน และสมาชิกในชุมชน รวมทั้งเครือข่ายตามที่เลือกและวางแผนไว้

พึงระลึกว่าในกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้อภิปราย ทำงานกลุ่มหรือการมอบหมายงานให้นักเรียนแต่ละคน เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติและคิดเกี่ยวกับงานตามมุมมองของตนเอง แม้กระทั่งว่าพวกเขาอาจจะคุ้นเคยกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ใช้ในบทเรียนนั้นแล้ว แต่เพื่อนักเรียนคนอื่น ๆ ก็อาจมีประสบการณ์ ความรู้ และความเชื่อแตกต่างกันไป และความแตกต่างหลากหลายนี้เอง จะช่วยให้กระบวนการเรียนรู้มีคุณค่ามากยิ่งขึ้น โดยการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แบ่งปันประสบการณ์ ซึ่งจะทำให้เป็นการเรียนการสอนน่าสนใจยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม ในเวลาเดียวกัน ก็มีความเป็นไปได้ที่จะมีนักเรียนและผู้ปฏิบัติสืบสานมรดกบางคน อาจรู้สึกไม่สะดวกใจหรือลังเลที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เนื่องจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมบางอย่างมีการถือปฏิบัติอยู่แต่ในบางกลุ่มในชุมชนเท่านั้น ซึ่งในบางเทศกาล พิธีกรรม หรือการทำงานหัตถกรรมดั้งเดิมอาจมีกฎเกณฑ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมได้แก่ การกำหนดอายุ เพศ ระดับชั้นทางสังคม รวมทั้งอาจมีข้อห้าม/ข้อปฏิบัติเฉพาะ ไว้เป็นการเฉพาะในกรณีเช่นนี้ ขอแนะนำให้ครูได้เน้นย้ำกับนักเรียนว่า การถือปฏิบัติมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงคลี่คลายไปได้ตลอดเวลา ครูควรสนับสนุนให้มีการอภิปรายเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องความเสมอภาค การเลือกปฏิบัติ และอคติ เช่น อคติทางเพศ นอกจากนี้ในทุกกรณี บทเรียนควรเน้นถึงความจำเป็นในการเคารพและเห็นคุณค่าของความเชื่อและประสบการณ์ของผู้อื่น

ข้อพึงปฏิบัติเวลาครูทำกิจกรรมที่บูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

๑. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และแบ่งปันประสบการณ์
๒. จัดกิจกรรมให้มีความยืดหยุ่น เนื่องจากกิจกรรมกลุ่มอาจนำไปสู่การแลกเปลี่ยนที่เข้มข้นมากขึ้น เนื่องจากนักเรียนอาจมีประสบการณ์หรือความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลให้การเรียนการสอนสามารถจัดให้ลุ่มลึกหรือไปไกลกว่าที่กำหนดไว้ในแผนการสอนได้
๓. ดูแลให้นักเรียนและผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนได้รับฟังกัน รวมทั้งฝึกการแสดงความรักและอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นของผู้อื่น

นักเรียนเรียนรู้ความหลากหลายของเพลงพื้นบ้าน (เนปาล)

ในชั้นเรียนวิชาสังคมศึกษา ครูนำเสนอเพลงพื้นบ้าน โชนัม โลซาร์ จากชุมชนทามางที่ใช้ขับร้องกันในช่วงเทศกาลปีใหม่ เพลงนี้เป็นตัวอย่างหลักในบทเรียน แล้วครูก็ยังเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาเพลงพื้นบ้านที่หลากหลายจากชุมชนต่าง ๆ เพิ่มเติม ซึ่งช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ความแตกต่างหลากหลาย การแสดงความเคารพและเชิดชูความเป็นเอกลักษณ์ของบทเพลงต่าง ๆ นักเรียนจะได้เรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ด้วยการแลกเปลี่ยนบทร้องและฝักร้องเพลง รวมทั้งได้ร่วมอภิปรายความหมายของแต่ละบทเพลง

ขั้นตอนที่ ๕ บันทึกผลการทำงานและแบ่งปันประสบการณ์

การสอนด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอาจเป็นแนวทางใหม่สำหรับครูหลายคน การบันทึกผลการทำงานแม้ว่าจะต้องเสียเวลาอยู่บ้าง แต่การบันทึกบทเรียนและกระบวนการที่นำไปสู่บทเรียน จะช่วยให้ครูได้ทบทวนและไตร่ตรองการทำงานของตนเอง ทั้งนี้ครูสามารถเลือกวิธีการบันทึกข้อมูลแบบอื่น ๆ ที่ช่วยประหยัดเวลาในการทำงาน

ข้อมูลที่บันทึกนั้น หากมีการจัดเก็บอย่างเป็นขั้นตอน และมีข้อมูลละเอียดมากเพียงพอ จะช่วยให้ครูได้คิดทบทวนการทำงานของตนเอง และจะเป็นประโยชน์สำหรับการออกแบบบทเรียนของตนเองในอนาคตได้ด้วย นอกจากนี้ก็จะเป็นประโยชน์แก่เพื่อนครูคนอื่น ๆ รวมทั้งเป็นข้อมูลอ้างอิงสำหรับชุมชนด้วย

ข้อมูลสำคัญที่ควรบันทึก

๑. แรงจูงใจ เหตุผลเบื้องหลัง และความคาดหวังเบื้องต้นของครูเกี่ยวกับการสอนด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
๒. ขั้นตอนการเตรียมการและการรวบรวมข้อมูล
๓. แผนการสอน กิจกรรมการสอน และสื่อการสอนที่ครูจัดทำขึ้น
๔. ความท้าทายที่ครูได้เผชิญและวิธีการจัดการกับอุปสรรค
๕. ผลที่เกิดขึ้น บทเรียนที่ได้รับ ผลงานของนักเรียน ความคิดเห็นของนักเรียน ชุมชน ผู้สืบสานมรดกภูมิปัญญา ผู้ที่เกี่ยวข้อง และครูผู้สอน
๖. ข้อมูลเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

แนวทางการบันทึกประสบการณ์

๑. จัดทำบันทึกประจำวัน จดสิ่งที่ใช้ได้ผลหรือไม่ได้ผล รวมทั้งแนวคิดใหม่ ๆ เกิดขึ้นระหว่างการทำงานและคิดว่าจะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป
๒. จัดทำรายชื่อผู้ติดต่อและสื่อที่ใช้ขณะเตรียมการสอนและปฏิบัติการสอน
๓. รวบรวมคำติชม ความคิดเห็นจากนักเรียน เพื่อนร่วมงาน และชุมชน
๔. บันทึกภาพถ่ายและวิดิทัศน์ในทุกขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรม
๕. ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการบันทึกข้อมูล นอกเหนือจากนักเรียนจะได้เรียนรู้การทบทวนและไตร่ตรองการเรียนรู้ด้วยการทำบันทึกข้อมูลแล้ว เอกสารเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานในอนาคต และสามารถใช้อุปกรณ์การถ่ายทอดประสบการณ์ให้ผู้อื่นต่อไปได้

แบ่งปันประสบการณ์แก่ผู้อื่น

ประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ของครูมีคุณค่ามาก เพราะสามารถให้แรงบันดาลใจ แนวคิด และแนวทางการปฏิบัติแก่เพื่อนร่วมงานที่จะนำไปใช้กับบทเรียนของพวกเขาเหล่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

พวกแผนการสอน และสื่อการสอนของครู จะเป็นสิ่งที่มีประโยชน์สำหรับครูคนอื่น ๆ รวมทั้ง ความสำเร็จของครูจะช่วยสร้างแรงบันดาลใจและจูงใจผู้อื่นทำงานต่อไป เพื่อนครูจะยังสามารถเรียนรู้จากความยากลำบากที่เผชิญระหว่างการทำงาน ในทางกลับกัน เพื่อนครูอาจส่งคำติชมที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงบทเรียนที่มีอยู่ให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังจะสร้างแรงบันดาลใจให้ตัวครูเองได้พัฒนาบทเรียนใหม่ ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง

การแบ่งปันแผนการสอนและสื่อการสอนสามารถดำเนินการได้หลายวิธี ตั้งแต่พิมพ์ออกมาเป็นเล่มแล้วจัดเก็บไว้ในห้องสมุดของโรงเรียนไปจนถึงการทำจดหมายข่าว การจัดเก็บในคลังข้อมูลออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นโดยโรงเรียนหรือหน่วยงาน องค์กรที่พัฒนาขึ้นมา ครูอาจจัดเก็บแผนการสอนไว้ในคลังทรัพยากรภายในโรงเรียนเพื่อแบ่งปันให้ครูคนอื่น ๆ สามารถเข้าถึงและนำไปปรับใช้เพื่อสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเองได้

ยูเนสโก ได้ส่งเสริมการแบ่งปันประสบการณ์กับครูและนักเรียนกับโรงเรียน โรงเรียนอื่น ๆ ทั้งในประเทศและเครือข่ายระหว่างประเทศ ที่เรียกว่าเครือข่าย UNESCO Associated Schools Network (ASPnet) นอกจากนี้ครูยังสามารถนำเสนอประสบการณ์การสอนบน UNESCO Clearinghouse เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการศึกษา <https://ich.unesco.org/en/clearinghouse-education>

การบันทึกเอกสารในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ในขั้นของการเตรียมและการสอนบทเรียน ครูสามารถดำเนินการ ดังนี้

๑. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
๒. ติดต่อกับผู้ถือปฏิบัติมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
๓. ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการถือปฏิบัติสืบต่อไป
๔. พัฒนาตนเองให้เกิดความซาบซึ้ง และเห็นคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ข้อมูลเหล่านี้ มีความสำคัญในฐานะที่เป็นชุมชนทรัพยากรที่มีส่วนช่วยสร้างความตระหนักเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการสืบทอด อย่างไรก็ตาม พึงตระหนักว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหรือมรดกที่มีชีวิตนั้น มีการเปลี่ยนแปลงคลี่คลายไปตลอดเวลา เนื้อหาที่ครูได้รวบรวมไว้ได้สะท้อนถึงการถือปฏิบัติทางวัฒนธรรมในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นจึงควรตรวจสอบและเสริมเติมข้อมูลให้เป็นปัจจุบันก่อนที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน อย่างไรก็ตาม หลังจากผ่านเวลาไประยะหนึ่ง การบันทึกเอกสารของครูอาจกลายเป็นการบันทึกอดีต และเป็นแหล่งข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในชุมชนได้

แบ่งปันความสำเร็จเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือกับชุมชนและเครือข่าย

การเรียนรู้ด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต้องอาศัยการร่วมมือกับชุมชนและเครือข่ายอื่น ๆ เพื่อขอข้อมูล ความรู้ และประสบการณ์การทำงาน การแบ่งปันความก้าวหน้าของครู รวมทั้งงานของนักเรียนและผลลัพธ์การเรียนรู้ ถือเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการทำงานด้วย เป็นการคืนคุณค่าที่ได้รับกลับไปสู่ผู้ให้ข้อมูลและผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ เมื่อเขาเหล่านั้นได้รับทราบว่าสิ่งที่ครูและนักเรียนได้ดำเนินการไปแล้วนั้น ได้ผลเป็นเช่นไร การทบทวนความคิดและแรงใจไปกับงานเหล่านั้นให้ผลคุ้มค่าเพียงใด และนักเรียนเองก็จะเกิดความภาคภูมิใจในที่จะได้บอกเล่าหรือแสดงผลงานความสำเร็จของตนเอง

การแสดงหรือนิทรรศการที่จัดโดยโรงเรียน เป็นโอกาสที่จะเชื่อมโยงและการมีส่วนร่วมของชุมชน งานเช่นนี้แสดงถึงคุณค่าของการถือปฏิบัติภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและรักษามรดกนั้นไว้ นอกจากนี้ยังเป็นการเชิดชูการเรียนรู้และการทำงานหนักของนักเรียน และยังเป็นโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำเสนอผลงานของตนเองอีกด้วย

ครูสามารถแบ่งปันข้อมูลให้แก่บุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กร ดังนี้

๑. แบ่งปันกับเพื่อนร่วมงานที่โรงเรียน
๒. แบ่งปันกับโรงเรียนอื่น
๓. แบ่งปันกับเครือข่ายในชุมชนท้องถิ่นและที่อื่น ๆ
๔. แบ่งปันประสบการณ์ด้วยการนำเสนอรูปแบบต่าง ๆ
๕. แบ่งปันแผนการสอนและสื่อการสอนผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย คลังเก็บข้อมูลออนไลน์ และห้องสมุดโรงเรียน
๖. แบ่งปันผลงานของนักเรียนและผลงานของชุมชนด้วยการจัดนิทรรศการ
๗. แบ่งปันผ่านเครือข่ายระดับประเทศและระดับนานาชาติ

หมายเหตุเกี่ยวกับการแบ่งปันข้อมูลประเภทสื่อโสตทัศน์ (audiovisual materials)

ครูต้องดำเนินการเรื่องการขออนุญาตในการเผยแพร่ข้อมูล โดยควรได้รับการยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากนักเรียน สมาชิกในชุมชน หรือคนอื่น ๆ เสมอ ในกรณีที่ครูได้ถ่ายและประสงค์จะเผยแพร่ภาพหรือวีดิทัศน์ที่มีบุคคลเหล่านั้นอยู่ในภาพหรือวีดิทัศน์ด้วย

สำหรับนักเรียนที่อายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ครูจะต้องได้รับการยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้ปกครอง รวมทั้งตรวจสอบนโยบายของโรงเรียนในเรื่องนี้เพื่อให้แน่ใจว่าคุณปฏิบัติถูกต้องตามกฎหมายของโรงเรียนและมาตรฐานการปฏิบัติที่เป็นสากล

ขั้นตอนที่ ๖ ประเมินผลการทำงาน

หลังจากจบบทเรียนแล้ว ก็ควรมีการประเมินประโยชน์ของบทเรียนนั้น ที่มีต่อนักเรียน ครู และโรงเรียน การประเมินนี้สามารถกระทำเมื่อสิ้นสุดกิจกรรม หรือระหว่างที่จัดการเรียนรู้ การประเมินดังกล่าว ครูสามารถดำเนินการได้ด้วยตัวเอง หรือขอความช่วยเหลือของนักเรียนและเพื่อนร่วมงาน มาช่วยในการประเมิน เช่น การรับความคิดเห็นจากครูคนอื่น ๆ เกี่ยวกับบทเรียน

จุดมุ่งหมายของการประเมิน คือ

๑. บทเรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้เพียงใด ซึ่งอาจรวมถึงการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน นอกจากนี้นักเรียนยังสามารถประเมินตนเองหรือร่วมประเมินเพื่อนร่วมชั้นได้

๒. บทเรียนมีความเกี่ยวข้องกับรายวิชาและหลักสูตรของสถานศึกษามากน้อยเพียงใด

๓. บทเรียนมีประโยชน์ต่อผู้มีส่วนร่วมทุกคน รวมถึงวิทยากรภายนอกด้วยหรือไม่ และมากน้อยเพียงใด

๔. กิจกรรมส่งผลกระทบต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการสืบทอดการปฏิบัติต่อไปได้มากน้อยเพียงใด

๕. กิจกรรมการเรียนการสอนมีส่วนที่ช่วยส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก หรือเป้าหมายในการพัฒนาอื่นเพียงใด เช่น การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Education for Sustainable Development) การเรียนรู้ด้านสังคมและอารมณ์ (Social and Emotional Learning: SEL)

การประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียน

คำถามสำคัญคือ นักเรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้ในบทเรียนหรือไม่ บทเรียนที่ได้บูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีส่วนในการสร้างความตระหนักให้เห็นคุณค่า และช่วยให้เกิดการส่งเสริมและรักษามรดกนั้นได้อย่างไร ครูสามารถกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับความตระหนักดังกล่าวไว้แล้ว การประเมินทั้งเป็นการประเมินระหว่างเรียนและเมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ (formative and summative assessment) แบบเดียวกับที่ใช้กับบทเรียนอื่น ๆ ที่ปฏิบัติโดยทั่วไปในโรงเรียน และที่เป็นข้อกำหนดของหลักสูตร

คำถามที่ครูใช้ถามเพื่อประเมินการเรียนรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ได้แก่

- นักเรียนเข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่นำเสนอในการทำกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่
- การเข้าร่วมกิจกรรมนี้ นักเรียนได้ตระหนักเกี่ยวกับมรดกที่มีชีวิตหรือมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมากขึ้นเพียงใด และเหตุใดเราจึงควรที่จะส่งเสริมและรักษาไว้

- วิธีการนำเสนอและใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในกิจกรรมของโรงเรียน ได้แสดงถึงการเคารพค่านิยมของชุมชน และสะท้อนถึงความสำคัญของการถือปฏิบัติหรือสืบทอดหรือไม่
- กิจกรรมนี้ทำให้นักเรียนได้ปฏิบัติและมีส่วนร่วมในการสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหรือไม่

ครูสามารถขอให้นักเรียนประเมินงานของตนเองหรือของเพื่อนร่วมชั้น หรือครูสามารถประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง มีเครื่องมือมากมายที่สามารถช่วยครูประเมินความตระหนักรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

การประเมินกระบวนการ: พิจารณาการสอนด้วยมรดกที่มีชีวิต

การปรับปรุงคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการและต้องอาศัย การลงทุนในแง่ของเวลาและทรัพยากร ด้านล่างนี้คือคำถามบางส่วน ที่ครูสามารถถามตัวเอง เพื่อนร่วมงาน หรือนักเรียน เพื่อประเมินประโยชน์จากการลงทุนนี้ (คือ ผลกระทบที่ได้จากกระบวนการ):

- การบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพิ่มคุณค่าให้กับบทเรียนหรือไม่
- การใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทำให้บทเรียนหรือกิจกรรมเกิดการมีส่วนร่วมมากขึ้น น่าสนใจยิ่งขึ้น มีความหมายมากขึ้น และเข้าถึงได้มากขึ้นสำหรับนักเรียนหรือไม่
- สร้างการแลกเปลี่ยนหรือความสัมพันธ์ที่เปิดกว้างมากขึ้นระหว่างนักเรียนและครูหรือไม่
- เสริมสร้างหรือปรับปรุงความสัมพันธ์เชิงบวกและการแลกเปลี่ยนระหว่างนักเรียนหรือไม่
- นักเรียนมีส่วนร่วมในบทเรียนอย่างเข้มข้นมากขึ้นหรือไม่
- เนื้อหามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและวิธีการเรียนรู้ที่เป็นนวัตกรรมสร้างโอกาสให้ผู้เรียนรู้ประเภทต่างๆ ได้มีส่วนร่วมและแสดงออกหรือไม่

คุณอาจจะสอบถามกับทางโรงเรียนและผู้คนในชุมชน และประเมินผลกระทบของกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้คำถามต่อไปนี้

- การนำเสนอและใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในกิจกรรมเป็นไปอย่างเหมาะสม และให้เกียรติหรือไม่
- มีบทเรียนใดบ้างที่ได้เรียนรู้และประสบความสำเร็จ
- มีอุปสรรคท้าทายอะไรบ้างไหม และเราจะเอาชนะมันไปด้วยกันได้อย่างไร
- การจะเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและผู้ปฏิบัติสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้อย่างไร

- โรงเรียนจะสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ในอนาคตได้อย่างไร และจะสามารถดำเนินการขั้นตอนด้วยวิธีอื่นใดเพื่อส่งเสริมการบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเข้าในบทเรียนได้บ้าง

เมื่อดำเนินการครบทุกขั้นตอนแล้ว ให้ดำเนินการตามขั้นตอนใหม่อีกครั้ง

เนื่องจากหลักสูตรมีความกว้างและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีรายละเอียดค่อนข้างมาก จึงมีความเป็นไปได้หลากหลายวิธีในการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกับกิจกรรมในโรงเรียน จึงต้องมีการทบทวนและตรวจสอบในการจัดทำบทเรียนหรือการสอนแนวใหม่อีกครั้ง เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรของโรงเรียน ซึ่งต้องใช้พลังใจและต้องการเวลาในการทำงานเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม โดยปกติแล้วการทำงานในชั้นเรียนก็จะง่ายขึ้นในคราวต่อไป ทั้งนี้จะได้เริ่มกระบวนการหรือวิธีการที่หลากหลายในการพัฒนาบทเรียน ดังนี้

- สสำรวจมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมรายการอื่น
- ร่วมงานกับครูคนอื่นทำบทเรียนใหม่ที่เป็นสหวิทยาการ
- ทดสอบวิธีการและแนวทางต่าง ๆ
- เสนอโครงการหรือกิจกรรมเสริมนอกหลักสูตรใหม่

ข้อคิดสำคัญ

วิธีการที่แนะนำและอธิบายไว้ในที่นี้ ชี้แนะแนวทางในการสร้างแผนการสอนและกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทั้งหกขั้นตอนเรียงลำดับให้คืบหน้าไปตามลำดับ แต่สามารถดัดแปลงให้ตรงตามความต้องการของคุณได้

ให้นักเรียนมีส่วนร่วมและร่วมมือกับพันธมิตรจากโรงเรียน และชุมชนท้องถิ่นเพื่อแบ่งเบาภาระงานของคุณและเสริมสร้างกระบวนการ

กิจกรรมควรได้รับการพัฒนาเพื่อให้การศึกษาที่มีคุณภาพ และเพื่อสร้างความตระหนักและความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

การสอนด้วยมรดกที่ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต้องใช้เวลามากพอสมควร เพื่อพิเคราะห์คุณค่าที่จะได้เพิ่มขึ้นมา

บทที่ ๕

บทที่ ๕

การบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่การจัดการเรียนรู้

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเศรษฐกิจ ส่งผลต่อการปรับตัวตามวิถีชีวิตประจำวัน และแนวปฏิบัติของมนุษย์ที่เคยปฏิบัติสืบสานกันมาอย่างยาวนานจากปู่ย่า ตายาย โดยเฉพาะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมซึ่งนับวันจะค่อย ๆ ลบเลือนหายไป หากมิได้มีการบันทึกหรือจารึกไว้ ก็อาจจะสูญสลายไปตามตัวบุคคลและตามเวลาที่ผันแปรไป ดังนั้น การธำรงรักษาให้คงอยู่ได้นั้น จึงต้องอาศัยกระบวนการถ่ายทอด สืบสาน รักษา และการนำไปพัฒนาต่อยอดให้เข้าสภาวะการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้เกิดการยอมรับและเห็นคุณค่าของสิ่งที่มีและสืบทอดได้ มิใช่แค่เพียง ของเก่า หรือ เรื่องเล่าในตำนานที่ผ่านมา... มรดกภูมิปัญญาเปรียบเสมือนรากเหง้าของบรรพชนที่ได้ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน หากมีการรักษาและสืบสานอย่างต่อเนื่อง เพื่อคนรุ่นถัดไปจะได้มีการรับรู้ เข้าใจ และนำไปปฏิบัติตามวิถีการดำเนินชีวิต และดำเนินกิจกรรมทางด้านสังคมในเชิงสร้างสรรค์จนเกิดคุณค่าทางจิตใจ หากสามารถนำไปต่อยอดและพัฒนาสู่นวัตกรรมใหม่ ๆ จนเพิ่มมูลค่าให้กับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้ ย่อมจะทำให้คนรุ่นถัดไปเกิดความสนใจมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่นทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย

มรดกภูมิปัญญาจะทิ้งร่องรอยและหลักฐานไว้ในแต่ละท้องถิ่นทั้งสิ่งของ วัตถุ สิ่งก่อสร้าง โบราณสถานต่าง ๆ ที่ยังคงได้เห็น สัมผัสได้ รวมไปถึงการเคารพนับถือและนำไปสู่การปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษซึ่งเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น ดังนั้น การกำหนดเนื้อหา มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่การศึกษา จึงต้องมีความสอดคล้องกับชุมชน และบริบทของท้องถิ่นของตน โดยคำนึงถึงกรอบการพัฒนาตามวาระการพัฒนาที่ยั่งยืนของอนุสัญญาว่าด้วย การสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมรวมทั้ง กระบวนการ ขั้นตอนและมาตรการต่าง ๆ เช่น องค์ความรู้ ทักษะการพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ เชิงสร้างสรรค์ และนำไปสู่ความยั่งยืนในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตามประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา คือ ๑. พลเมืองโลกศึกษา (Global Citizenship Education – GCED) ๒. การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ๓. การเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม (Social Emotional Learning: SEL) และ ๔. การศึกษาที่ใช้ภาษาแม่เป็นฐาน (Mother Tongue-Based Education: MTBE)

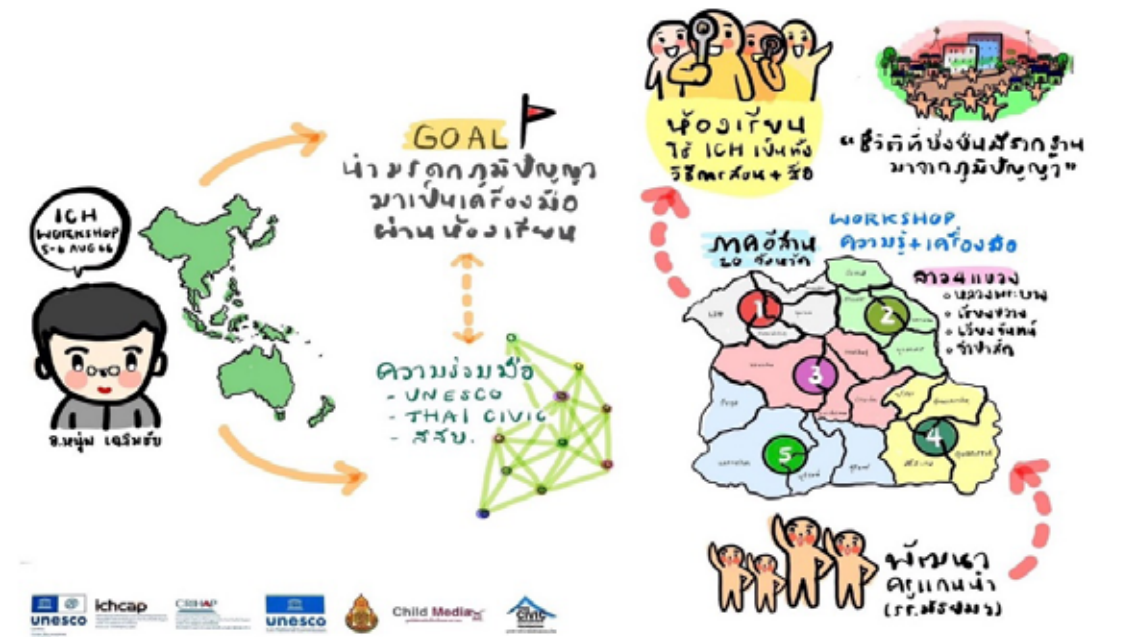
การสอนด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีเนื้อหาและวิธีการจัดการเรียนรู้ได้หลากหลาย ซึ่งผู้สอนสามารถกำหนดเนื้อหาของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนำไปออกแบบและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนทั้งนอกและในชั้นเรียน หรือระดับโรงเรียน จากการศึกษา

ของ Unesco พบว่า การนำเนื้อหามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาบูรณาการสู่การจัดการเรียนรู้มี ๒ รูปแบบ คือ

๑) การสอนเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Teaching about Intangible Heritage) ซึ่งจะเน้นการนำเนื้อหามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาเป็นหัวข้อการสอน เนื้อหาเป็นได้ทั้งโดยทั่วไปหรือองค์ประกอบเฉพาะ การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนอาจเป็นแนวการปฏิบัติ ทักษะ หรือความรู้เฉพาะ เช่น การเรียนต้นกำเนิดหรือที่มา และความหมายของประเพณีท้องถิ่น หรือวิธีการทำเสื้อผ้าแบบดั้งเดิม และอีกหลายตัวอย่างของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จะได้แลกเปลี่ยนในห้องเรียนหรืออาจเชื่อมโยงกับห้องเรียนอื่น ๆ ได้อีกด้วย เช่น ศิลปะ กีฬา ประวัติศาสตร์ หรือภาษา เป็นต้น

๒) การสอนโดยใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Teaching with Intangible Heritage) ซึ่งจะเน้นการใช้องค์ประกอบของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่บูรณาการในรายวิชาของหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งจะทำให้เนื้อหาการเรียนรู้มีความเกี่ยวข้องและมีความหมายต่อผู้เรียนมากยิ่งขึ้น ด้วยเนื้อหา นั้นมีการเชื่อมโยงกับโลกทัศน์ ระบบความรู้ และจิตนาการของผู้เรียน

การเรียนรู้ที่บูรณาการด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสามารถบูรณาการเข้ากับวิชาต่าง ๆ ได้หลากหลาย เช่น ภาษา ฟิสิกส์ เคมี พลศึกษา วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมศึกษา และวิชาอื่น ๆ ซึ่งจะทำให้เนื้อหามีความน่าสนใจและตรงประเด็นมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นเรื่องราวมีความเชื่อมโยงใกล้ชิดกับชีวิตของนักเรียน ทำให้เข้าใจง่ายขึ้น จากองค์ประกอบหลายอย่างของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการถ่ายทอดรู้สู่รุ่นนั้นเป็นตัวอย่างของการเรียนรู้แบบองค์รวมที่ไม่ได้เป็นเพียงความฉลาดทางปัญญาเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงความฉลาดเชิงสัมพันธ์และพลังแห่งจินตนาการ เนื่องจากเป็นความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนซึ่งจะเป็นบทเรียนที่มีความหมายต่อนักเรียนและครอบครัว

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ สำนักงานกรุงเทพมหานคร และสถาบันสื่อเด็กและเยาวชน ร่วมกันศึกษาและพัฒนา แนวทางการจัดการศึกษาด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ในปี ๒๕๖๖ ได้เริ่มอบรมครูจากโรงเรียน ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ครอบคลุมใน ๒๐ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ ชัยภูมิ นครพนม นครราชสีมา บึงกาฬ บุรีรัมย์ มหาสารคาม มุกดาหาร ร้อยเอ็ด เลย ศรีสะเกษ ยโสธร สกลนคร สุรินทร์ หนองคาย อุดรธานี ขอนแก่น อุบลราชธานี หนองบัวลำภู และอำนาจเจริญ ซึ่งในแต่ละจังหวัดนั้น มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา ความเชื่อ ภูมิปัญญา ประเพณี และวัฒนธรรม โดยในการทำงาน ครั้งนี้ ได้มีครูจากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เข้าร่วมอบรมและพัฒนา แผนการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่การจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน ซึ่งจัดขึ้น เมื่อวันที่ ๒๑-๒๕ เมษายน ๒๕๖๖ ณ โรงแรมพรรณราย จังหวัดอุดรธานี หลังจากนั้น ได้มีการประชุม ติดตามและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูลาว-ไทยกันอีกครั้ง เมื่อวันที่ ๕-๖ สิงหาคม ๒๕๖๖ ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

จากการศึกษาบริบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) มีความเป็นท้องถิ่นแห่งดินแดนอีสาน มีกลิ่นไอของวิถีชีวิตที่บอวลไปด้วยความเชื่อ ประเพณี หรือแนวปฏิบัติของคนอีสาน ที่มีภาษา ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณี ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น มีทั้งดินแดนที่เป็นเมืองแห่งประวัติศาสตร์ที่มี ร่องรอยทางอารยธรรมสืบทอดกันมา และอีกหลายพื้นที่ซึ่งไม่ได้มีร่องรอยหรือหลักฐานชัดเจน แต่เป็น เพียงความเชื่อ คำบอกเล่า หรือเป็นตำนานที่เล่าสู่กันมาจากบรรพบุรุษ และมีการปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่าง ต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน จากการศึกษาในการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ในชั้นเรียนของครู พบว่า ส่วนใหญ่จะนำเรื่องราวจากชุมชนในท้องถิ่นที่สามารถนำมาออกแบบการสอนได้ เช่น อาหาร ขนม ข้าวของใช้ต่าง ๆ ศิลปะ ดนตรี ทัศนกรรมท้องถิ่น วรรณกรรมพื้นบ้าน เทศกาล ประเพณี และวัฒนธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ที่ยังคงมีอยู่ ซึ่งได้นำมาออกแบบจัดการเรียนรู้ ในรูปแบบของการจัดทำ เป็นรายวิชา หรือบูรณาการในวิชาที่สอนอยู่แล้ว หรือจัดเป็นกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน ทั้งนี้ ได้มีการประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ของครูไทยทั้ง ๒๒ โรงเรียน เมื่อวันที่ ๑๒-๑๔ มกราคม ๒๕๖๗ ณ โรงแรมขอนแก่นเจริญธานี จังหวัดขอนแก่น โดยมีกิจกรรมการถอดบทเรียน โดยมี แนวคิดทฤษฎี ในการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของครู ดังนี้

๑. แนวคิด Theory of Change : Iceberg Theory กระตุ้นพลังขับเคลื่อนภายในและ การเปลี่ยนแปลงภายใต้ภูเขาน้ำแข็ง

๒. การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning Design การสลายกำแพงในใจ เปิดใจ รับฟัง ประสบการณ์ใหม่ ๆ สรุปรการเรียนรู้ และเชื่อมโยงทั้งหมดที่จะนำไปสู่การพัฒนาและต่อยอด

๓. การค้นพบความหมายและประสบการณ์ใหม่ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) เตรียมความพร้อมให้เกิดสภาวะ ๓ ด้าน คือ สนานพลังกายภาพ ความสัมพันธ์ และทางจิตวิญญาณ

คือ ๑) Open Mind ทำให้เข้าใจ เปิดใจ สร้างพื้นที่การเรียนรู้ ๒) Open Eyes ทำให้เกิดการกระบวน การและการแลกเปลี่ยน และ ๓) Open Heart ทำให้เกิดความเชื่อมโยงภาพรวมทั้งหมด การเปิดใจสู่ ความร่วมมือ

จากแนวคิด/ทฤษฎีข้างต้นได้นำมาออกแบบจัดกิจกรรมให้ครูได้สะท้อนคิด แลกเปลี่ยน สรุป การเรียนรู้และนำเสนอตามประเด็นที่กำหนด ซึ่งจะทำให้ครูได้มีการทบทวน วิเคราะห์ ถอดความคิด จากความรู้และประสบการณ์การทำงาน ตามกรอบงานของตนเอง มีการถกแถลงร่วมกันในระหว่าง ดำเนินกิจกรรม ได้เรียนรู้วิธีคิด และกระบวนการทำงานใหม่ ๆ เพื่อนำไปสู่การปรับใช้ เกิดชุดความรู้ (Knowledge Management) และบทเรียนหรือความคิดในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ นอกจากนี้ยังเป็น การขยายเครือข่ายการทำงานในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค ทำให้เกิดการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ และ องค์ความรู้ได้กว้างขึ้นทั้งจากหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องได้อย่างหลากหลาย

ดังนั้น บทเรียนจากห้องเรียน ยังเป็นเรื่องที่ทำนายสำหรับนักการศึกษา และครูผู้สอนที่จะนำเรื่องมรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรมมาผนวกเข้ากับการสอนใน บทเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรมด้วยวิธีการ ที่หลากหลาย ตามบริบทของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น ดังนั้นตัวอย่างบทเรียนที่เกิด จากความมุ่งมั่นและความตั้งใจในการทำงาน ของครู แม้จะเป็นระยะแรกเริ่ม แต่ก็เป็ นจุดเริ่มต้นที่ดีและถือได้ว่า ครูเป็นผู้บุกเบิก

ความรู้ การแสวงหาแนวคิด การนำทฤษฎีสู่การปฏิบัติ และการออกแบบจัดการเรียนการสอนบนรากฐาน แห่งชุมชน เพื่อเชื่อมโยงมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมซึ่งมีอยู่ในวิถีปฏิบัติของคนและชุมชนท้องถิ่น นำสู่กระบวนการถ่ายทอดความรู้และแนวปฏิบัติให้แก่ผู้เรียนได้เกิดความตระหนักรู้ การเห็นคุณค่าของ ท้องถิ่น การเกิดความรัก ความภูมิใจ การปฏิบัติ และการสืบสานได้อย่างเข้าใจ และสามารถปฏิบัติตาม ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม นอกจากนี้ ยังเป็นการเปิดโอกาสและเปิดพื้นที่การเรียนรู้ให้นักเรียนได้แสดง ศักยภาพ นำความรู้และทักษะบนรากเหง้าเดิม นำไปต่อยอดและพัฒนาสู่การสร้างอาชีพในอนาคตได้ และเป็นการทำงานร่วมกับชุมชนได้อย่างใกล้ชิด ทำให้เข้าถึงและเข้าใจชุมชนมากขึ้น ซึ่งรวมถึงปราชญ์ ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และชาวบ้าน ก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่ายของหน่วยงานและองค์กร อื่น ๆ อย่างกว้างขวาง ในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระหว่างภาคประชาชนและภาครัฐมากยิ่งขึ้น

การดำเนินการบูรณาการมรดกภูมิปัญญา
ทางวัฒนธรรมในรายวิชา

ตามหาฮีโร่ “เรียนรู้ฟิสิกส์ผ่านภูมิปัญญาตีมีด”

หมู่บ้านตีมีดห้วยเก้ง ถือได้ว่าเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวตำบลห้วยเก้ง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ซึ่งได้สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นผ่านกาลเวลาเป็นร้อยปี โดยเหล่าบรรพชนได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการตีมีดให้กับลูกหลาน เพื่อให้มีอาชีพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเลี้ยงชีพ แต่ในปัจจุบัน การตีมีดแบบโบราณได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคของเทคโนโลยีอย่างเห็นได้ชัด เช่น การตีมีดด้วยเครื่องตีเหล็กไฟฟ้า การตัดเหล็กด้วยแก๊ส ซึ่งวิธีการเหล่านี้ทำให้สามารถตีมีดได้อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การตีมีดแบบดั้งเดิมเริ่มหายไปจากชุมชนบ้านตีมีด

ครูพันธุ์เอก สืบกสินร ครูโรงเรียนห้วยเก้งพิทยาคาร ซึ่งครูเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน ซึ่งได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของเรื่องดังกล่าว จึงมีความตั้งใจที่จะนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เรื่อง การตีมีด บูรณาการสอนในรายวิชาฟิสิกส์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ เพื่อเชื่อมโยงรายวิชาสู่สถานการณ์ในชีวิตประจำวันของนักเรียน ใช้สื่อการสอนที่มีความเป็นรูปธรรม การลงพื้นที่ศึกษาจากชุมชน บ้านตีมีด เพื่อศึกษากระบวนการตีมีดแบบโบราณ ซึ่งผู้เรียนจะได้เห็นภาพและเข้าใจได้ง่ายขึ้น ตามบริบทที่นักเรียนคุ้นเคย ศึกษา สังเกต สืบเสาะ วิเคราะห์ เปรียบเทียบ สรุปองค์ความรู้ และเชื่อมโยงความรู้เข้ากับรายวิชาฟิสิกส์ (สมบัติของสสาร อุณหภูมิ แรงดัน และการถ่ายโอนความร้อน สภาพยืดหยุ่น การขยายตัว/หดตัวเชิงความร้อนของวัตถุ) และการตระหนักถึงความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในชุมชนของตนเอง

ผลที่เกิดขึ้น นักเรียนได้เรียนรู้วิชาฟิสิกส์ผ่านกระบวนการตีมีดแบบโบราณที่นักเรียนคุ้นเคย เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย การตีมีดสามารถบูรณาการเนื้อหาเชื่อมโยงกับวิชาฟิสิกส์ เช่น การขยายตัวเชิงอุณหภูมิ และในรายวิชาวิทยาศาสตร์ในสาขาอื่น ๆ เช่น วิชาเคมี (ปริมาณคาร์บอนของเหล็กที่เหมาะสมแก่การตีมีด) นอกจากนี้ นักเรียนจะได้เรียนรู้และเข้าใจชุมชนบ้านตีมีดห้วยเก้งแล้ว นักเรียนยังเกิดความภูมิใจและเห็นคุณค่าของการตีมีดแบบโบราณซึ่งมีอยู่ในชุมชนของตนอีกด้วย จากการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนและชุมชนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้เกิดการสืบทอดและอนุรักษ์การตีมีดแบบโบราณ ให้กับเยาวชนในรุ่นต่อไป

ตามหาฮีโร่ “เมืองน้ำตาล ความหวานบนความขมขื่น”

การปลูกอ้อยในชุมชนห้วยเก็ง ในท้องถิ่นห้วยเก็ง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ได้รับการขนานนามว่า เมืองน้ำตาล ดั่งบทกลอนลำของหมอลำในภาคอีสาน ได้กล่าวเปรียบเปรยไว้ว่า “หัวน้ำตาลกุมภวาปี กะบ่หวานถ่อคำอ้าย” (หัวน้ำตาลกุมภวาปี ยังไม่หวานเท่าคำพูดพี่) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเมืองกุมภวาปีเป็นแหล่งอุตสาหกรรมน้ำตาล การปลูกอ้อยได้เริ่มขึ้นนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๐ จนถึงปัจจุบันวิถีชีวิตของผู้คนที่ปลูกอ้อยทำน้ำตาลจึงเป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่ตกทอดจากรุ่นสู่รุ่นของชาวห้วยเก็งเมืองกุมภวาปีมาจนถึงปัจจุบัน

ครูศรัณยพงศ์ จันทะศรี โรงเรียนห้วยเก็งพิทยาคาร ได้แรงบันดาลใจจากการเป็นเครือข่ายของการจัดการศึกษา เพื่อความเป็นพลเมือง Thai Civic Education มีมุมมองของการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติ มีมุมมองและความคิดใหม่ ๆ กล้ามองอุปสรรคเป็นความท้าทาย สร้างจุดร่วมในการพูดคุย แลกเปลี่ยน และนำไปสู่การสร้างความร่วมมือ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาหรือการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามหาฮีโร่ จึงเป็นบททดสอบหนึ่งของการเผชิญปัญหาในชุมชนห้วยเก็งที่รายล้อมด้วยอุตสาหกรรมน้ำตาล เมืองแห่งความหวาน ผสานด้วยผลกระทบจากมลภาวะทางอากาศที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับผู้คนในอำเภอกุมภวาปีและจังหวัดข้างเคียง จึงนำไปสู่การบูรณาการ “เมืองน้ำตาล ความหวานบนความขมขื่น” มลภาวะทางอากาศของอุตสาหกรรมอ้อย ในรายวิชาสังคมศึกษา ๓ (ภูมิศาสตร์) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาและลงสำรวจพื้นที่โรงงานน้ำตาลเกษตรผลกุมภวาปี สมาคมชาวไร่อ้อยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลทราย ภาคที่ ๔ และผู้นำจากชุมชน สมาคม เทศบาล และชาวบ้าน ตามกระบวนการเรียนรู้การใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) การจัดการเรียนการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้แบบ ๔MAT ซึ่งนักเรียนจะได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติจริง สามารถวิเคราะห์ และเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ สามารถเลือกใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ได้อย่างเหมาะสม และเห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเพิ่มมากขึ้น

ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนมีความตระหนักและมีจิตสำนึกร่วมกันในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน สามารถนำกระบวนการไปใช้ในการแก้ปัญหาปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และหาแนวทางการพัฒนาชุมชน คนในชุมชนเกิดความตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น และการสร้างจิตสำนึกและการมีความรับผิดชอบร่วมกันต่อสังคม

มหัศจรรย์ลายผ้าไหมสุรินทร์

ผ้าทอเมืองสุรินทร์ นับเป็นงานหัตถกรรมที่งดงาม สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ชาวบ้านนิยมปลูกหม่อนเลี้ยงไหม จากเดิมทอผ้าไว้ใช้และใส่ในวันสำคัญหรือเทศกาลต่าง ๆ ที่มีสีสันหลากหลายและงดงาม ปัจจุบันจังหวัดสุรินทร์มีการส่งเสริมและอนุรักษ์ผ้าไหม โดยได้ประกาศลายผ้าที่เป็นอัตลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์พื้นถิ่นและสะท้อนให้เห็นมรดกภูมิปัญญา วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ อันโดดเด่นของจังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๗ ลาย คือ ๑. ผ้าโฮล ๒. ผ้าอัมปรม (อัมปรม) ๓. ผ้าสมอ (ผ้าสะมอ/ชมอ) ๔. ผ้าอันลุษิม (อันลุนซิม/อันลูลูซิม) ๕. ผ้าละเบิก ๖. ผ้าสาकु ๗. ผ้าหางกระรอก (ผ้ากะเนียว) การออกแบบลวดลายมาจากธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในชุมชน และมีอาจเกี่ยวพันกับความเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ ในปัจจุบันเยาวชนในจังหวัดสุรินทร์ขาดความสนใจในการสร้างสรรค์ลายผ้าไหม จึงจำเป็นต้องให้เยาวชนเห็นความสำคัญและสร้างการเรียนรู้ สามารถคิดสร้างสรรค์ ในการออกแบบลายผ้าไหม เพื่อเป็นการสร้างสรรค์ สืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้สืบต่อไป

ครูสุภาพร ลอยทอง โรงเรียนสุรวิทยาคาร เห็นความสำคัญจากเรื่องดังกล่าว จึงได้นำมาบูรณาการในรายวิชาภูมิศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิศาสตร์กับการออกแบบลายผ้าไหม และการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ การดำเนินการเริ่มต้นจากศึกษาสภาพปัญหาพบว่า นักเรียนไม่สนใจกับผ้าไหมท้องถิ่น ไม่เห็นความสำคัญ และขาดความคิดเชิงสร้างสรรค์ ครูจึงได้พัฒนา *ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เพื่อการสร้างสรรค์ลายผ้าไหมจังหวัดสุรินทร์* โดยมีกิจกรรมการเรียนรู้ ตามรูปแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ ๕ ขั้นตอน คือ ๑) กระตุ้นและตั้งคำถาม ๒) กำหนดเป้าหมายและรวบรวมข้อมูล ๓) จัดระเบียบข้อมูลและวิเคราะห์ให้เกิดผลลัพธ์ ๔) นำเสนอผลงาน ๕) การสรุปข้อมูลและสร้างคุณค่า ใช้แหล่งเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน หน่วยงานในชุมชนและระดับจังหวัด เช่น ๑) พิพิธภัณฑ์ผ้าไหม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ๒) ศูนย์วิจัยและพัฒนาผ้าไหมราชมงคล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ๓) วิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านโสมน อำเภอนาหว้า จังหวัดสุรินทร์ เป็นต้น

ผลสำเร็จที่เกิดขึ้น นักเรียนมีความรู้ด้านภูมิศาสตร์เพื่อนำไปออกแบบลายผ้าไหมได้อย่างสร้างสรรค์ สามารถออกแบบประยุกต์ลายโบราณ และแบบร่วมสมัย นำไปต่อยอดและพัฒนาผลงานได้ไปนำเสนอนวัตกรรม “นิทรรศการพลิกโฉมโรงเรียน” และได้รับการคัดเลือกไปแข่งขันออกแบบ

ลายผ้าไหมระดับภาค จากสมาคมส่งเสริมผ้าไหมไทยและวัฒนธรรมไทย ครูได้รับการคัดเลือกไปนำเสนอ
กลยุทธ์การสอนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และชุมชนมีงานที่สร้างสรรค์ลายผ้าไหม
ร่วมสมัยมากขึ้น

ศึกษาแหล่งเรียนรู้

ออกแบบลายผ้าไหม

ออกแบบและนำเสนองาน

นักเรียนทอผ้าไหม

จัดนิทรรศการ

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น: โครงการประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ครูอิมทอง ปัญญา ครูผู้สอนโรงเรียนคำม่วง อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้เห็นความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น อำเภอคำม่วง ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ทั้งที่เป็นมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม เช่น สิมโบราณ ซึ่งเป็นศาสนสถานที่พุทธศาสนิกชนชาวอีสานใช้เป็นสถานที่ทำพิธีบวชของชายไทยในสมัยก่อน รวมทั้งการมีหัตถกรรมการผลิตผ้าย้อมครามตำบลดินจี่ การผลิตผ้าไหมแพรวา และผ้าทอมืออันเป็นเอกลักษณ์ของชาวผู้ไทยที่มีมาพร้อมกับวัฒนธรรมของชาวภูไท เป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่ได้รับการส่งเสริมและถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ จากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่งที่ซึมซับเข้าสู่วิถีของคนในชุมชน โดยสอนในวิชาโครงการงานประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สค๐๒๖๔ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

การบูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยการวิเคราะห์ผู้เรียนและชุมชน วิเคราะห์หลักสูตร และแนวทางการเรียนรู้ การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยใช้นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ **KRUIM Model** มีการสร้างองค์ความรู้ การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน “ผู้เฒ่าเล่า ผู้เยาว์บันทึก” นักเรียนได้วิเคราะห์และสังเคราะห์สรรค์สร้างโครงการประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โครงการด้วยรูปแบบนิทรรศการแสดงผลงาน ครูได้ออกแบบเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น แบบสัมภาษณ์ ใบความรู้ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ปราชญ์ในท้องถิ่น สมุดบันทึก เป็นต้น รวมทั้งมีการประเมินรูปแบบการสอน และประเมินตามจุดประสงค์ชิ้นงาน

ผลที่เกิดจากการบูรณาการการสอนด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาโครงการประวัติศาสตร์ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ในท้องถิ่นอำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้วยรูปแบบ KRUIM Model มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และสถานประกอบการ การเรียนโดยใช้ผู้เรียนและชุมชนเป็นฐาน ทำให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ เกิดกระบวนการคิดในการนำความรู้ไปประดิษฐ์ชิ้นงาน รักและภูมิใจ เห็นคุณค่า สร้างสรรค์นวัตกรรมและชิ้นงาน ชุมชนเกิดรายได้ และมีชื่อเสียง อีกทั้งได้อนุรักษ์และสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาวคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ให้เป็นที่รู้จักของลูกหลานและประชาชนในชาติสืบไป

ฝ้ายเส้นงามครามภูไท

ผู้เฒ่าเล่าผู้เยาว์บันทึก

จากไฟทสมันต์สู่อุษาคเนย์

ครูชมพลอย ชูติแพทย์วิภา ครูโรงเรียนสุรวิทยาคาร จังหวัดสุรินทร์ มีความตั้งใจให้นักเรียนได้ศึกษา อัตลักษณ์และความหลากหลายของอาเซียน ผ่านเรื่องราวที่เป็นรากร่วมของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิตที่ดำรงอยู่ในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นบ้านเกิดของนักเรียน นักเรียนจะได้เรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ผ่านเรื่องราวที่สนใจ และเชื่อมโยงถึงรากร่วมทางวัฒนธรรมที่มีร่วมกันของกลุ่มประเทศในอาเซียนเพื่อมีความเข้าใจ และมีความคิดสร้างสรรค์ในการต่อยอดเรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์และมีคุณค่าตระหนักในการเรียนรู้ร่วมกัน การพัฒนาสู่ความเป็นพลโลกผ่านกิจกรรมจากไฟทสมันต์สู่อุษาคเนย์ ซึ่งได้บูรณาการเนื้อหา มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของจังหวัดสุรินทร์ ในรายวิชาอาเซียนศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔

การเรียนรู้ อาเซียนผ่านอัตลักษณ์และความหลากหลาย : กิจกรรมจากไฟทสมันต์สู่อุษาคเนย์ Learning about ASEAN through the Lens of Diverse Identities : From Pathai Saman to Southeast Asia' Activities เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจด้านมิติเศรษฐกิจ ศาสนาวัฒนธรรมของอาเซียน และสังคม และสามารถเชื่อมโยงความหลากหลายด้านต่าง ๆ ของอาเซียนกับท้องถิ่นของตนได้

การออกแบบการเรียนรู้ มีการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย การใช้สื่อการเรียนรู้จากเอกสาร หนังสือ คลิปวิดีโอ ปรากฏข่าวบ้าน และแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นที่หลากหลาย เช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสุรินทร์ ปราสาทสิงขรภูมิ ปราสาทบ้านพลาง วัดกลางสุรินทร์ หมู่บ้านทอผ้าไหม ไหมทองสวย ท่าสาว่า กลุ่มชาวนาปลูกข้าว ชุมชนคนเลี้ยงช้างบ้านกระโพธิ์สุรินทร์ ด้านศุลกากรช่องจอม โรงงานปลาร้าสุพิศ (ปลาร้าร้อยล้าน) แซตรมออร์แกนิกฟาร์ม สุราพื้นบ้าน และชุมชนเรือยาวท่าตูม โดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

กิจกรรมที่ ๑ : อุษาคเนย์ สังคมพหุวัฒนธรรม ตลาดนัดความรู้

กิจกรรมที่ ๒ : สะพานความคิด

กิจกรรมที่ ๓ : การนำเสนอผลงาน - “ถอดบทเรียน ๒ : ๓ : ๔ : ๓”

นิทรรศการ และคลิปวิดีโอ เผยแพร่ทาง Youtube

และ Facebook

กิจกรรมที่ ๔ : เปิดประตูสู่การแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมไทย-กัมพูชา

ผลจากการดำเนินกิจกรรม นักเรียน สามารถเชื่อมโยงความหลากหลายด้านต่าง ๆ ของอาเซียน กับท้องถิ่นของตนได้ เกิดความเข้าใจเชิงวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ได้คิดและลงมือปฏิบัติ มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ทำให้เกิดความรู้ วิเคราะห์ เปรียบเทียบ เชื่อมโยงมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น ของตนเองกับมรดกภูมิปัญญาของประเทศเพื่อนบ้านได้ โรงเรียน มีนวัตกรรม รูปแบบการจัดกิจกรรม การเรียนรู้เชิงรุกที่เป็นแบบอย่างได้ และได้รับการคัดเลือกเป็นสถานศึกษาต้นแบบการจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์เชิงรุก (Active Learning) ปีการศึกษา ๒๕๖๖ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน และได้รับการคัดเลือกเป็นแผนการสอน ๑ ใน ๓๘ แผนใน Shortlist แผนการสอนทั้งหมด ๑๔๖ แผน จากโรงเรียน ๙๖ แห่งใน ๒๓ ประเทศที่เข้าประกวด the UNESCO Asia-Pacific Living Heritage Lesson Plan Contest ๒๐๒๓

เรียนรู้ภูมิปัญญาหน้ากากผีตาโขน

ครูจลวิชัย ด่านแก้ว ครูผู้สอนจากโรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยา จังหวัดเลย ได้นำมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น การละเล่นผีตาโขน ซึ่งเป็นประเพณีปฏิบัติและสืบทอดกันมายาวนานให้แก่คนรุ่นหลัง จนกลายเป็นงานประจำปีและเป็นเอกลักษณ์ประจำจังหวัดเลย และงานประเพณีดังกล่าวสามารถสร้างรายได้ในการท่องเที่ยวในระดับจังหวัด เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบสานให้คงอยู่ และต่อยอดการเรียนรู้ของนักเรียน จึงได้นำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ผีตาโขน มาออกแบบการจัดการเรียนรู้ในวิชาประวัติศาสตร์ มัธยมศึกษาปีที่ ๔ เพื่อให้เยาวชนในอำเภอด่านซ้ายได้ตระหนักถึงคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยการเรียนรู้ผ่านภูมิปัญญาการทำหน้ากากผีตาโขน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

๑. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และดำเนินการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้
๒. กิจกรรมการทำความรู้จักอัตลักษณ์ของตนเองผ่านกิจกรรม Johari Window เพื่อเชื่อมโยงไปถึงอัตลักษณ์ของชุมชนด่านซ้าย
๓. แจ้างจุดประสงค์ของการเรียน และแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม เพื่อวางแผนและดำเนินการออกแบบและสร้างชิ้นงานหน้ากากผีตาโขนในแนวคิด “๑ หน้ากากสะท้อนตัวตน” ของกลุ่มตนเอง โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาร่วมกับปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่
๔. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สะท้อนปัญหาภายหลังการลงมือปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนด้วยกิจกรรมการสะท้อนคิด (Reflective Practice) โดยมุ่งแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ และแนวทางการแก้ปัญหาที่เผชิญร่วมกันในชั้นเรียน
๕. จัดนิทรรศการในหัวข้อ ๑ หน้ากากสะท้อนตัวตน” กลุ่มชนชาวด่านซ้าย โดยให้แต่ละกลุ่มนำหน้ากากผีตาโขนของกลุ่มตนเอง พร้อมบอกแนวคิดและแรงบันดาลใจที่ใช้ในการออกแบบ

การศึกษาข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน การศึกษาจากปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่ในแต่ละชุมชนที่ทำหน้ากากผีตาโขน

ผลที่ได้รับ คือ นักเรียนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาการทำหน้ากากผีตาโขนผ่านการมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติจริง ตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาในท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ และเกิดสำนึกร่วมในการอนุรักษ์คุณค่า

ของภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนได้แนวคิดการออกแบบและจัดทำหลักสูตรที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และเป็นผู้ประสานองค์ความรู้ของชุมชนเข้ากับการจัดการเรียนรู้ในระบบการศึกษา มีเครือข่ายพัฒนาการทำงาน และเสริมสร้างให้ชุมชนมีเยาวชนที่มีความรู้ความเข้าใจ และมีสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของตนมากยิ่งขึ้น

นักประวัติศาสตร์น้อยตามรอยผีตาโขน

ครูจุฬาลักษณ์ บุญพรหม โรงเรียนศรีสองรักวิทยา จังหวัดเลย ได้นำประเพณี การละเล่นผีตาโขน ที่ปฏิบัติและสืบทอดกันมายาวนาน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของคนในท้องถิ่นและนับเป็นงานเทศกาลประจำปีของจังหวัดเลย ซึ่งเป็นการรวมเอางานประเพณีสำคัญที่สืบทอดกันมายาวนาน ทั้ง ๔ งาน นำมาจัดพร้อมกัน คือ ๑) งานบุญหลวง หรือ บุญผะเหวด ๒) งานบุญบั้งไฟ ๓) งานบุญชะชะ (สะเดาะที่บ้านเมือง) และ ๔) การละเล่นผีตาโขน เพื่อบูชาอารักษ์หลักเมือง และบวงสรวงดวงวิญญาณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นงานบุญประเพณีที่สำคัญของคนเมืองเลยที่ควรสืบสาน และอนุรักษ์มรดกให้แก่ชนรุ่นหลัง โดยการนำเนื้อหาหมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้มาจัดการเรียนการสอนในวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ๒ ชื่อกิจกรรม “นักประวัติศาสตร์น้อยตามรอยผีตาโขน” สอนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ เพื่อให้ผู้เรียนศึกษารูปแบบการละเล่นของผีตาโขน ฝึกทักษะในการแสวงหาความรู้ และฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน

การจัดการเรียนการสอน นักประวัติศาสตร์น้อยตามรอยผีตาโขน นักเรียนได้ศึกษาและเรียนรู้ E – classroom / VDO นำเสนองาน การลงสำรวจ สืบเสาะ ค้นหาข้อมูล จากเทศกาลงานประเพณีผีตาโขน อำเภอด่านซ้าย ซึ่งกำหนดขึ้นในเดือนมิถุนายนและกรกฎาคมของทุกปี การสรุปและนำเสนอชิ้นงานด้วย Powerpoint Canva Youtube และ Facebook เป็นต้น

ผลที่เกิด นักเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของท้องถิ่น เรียนรู้และเห็นคุณค่าของสิ่งที่สืบทอดกันมาแต่เดิมกับคุณค่าที่เกิดขึ้นจากความรู้สมัยใหม่ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากสังคมในอดีตสู่ปัจจุบัน มีความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง เห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างสัมพันธ์ทางด้านสังคมและเกิดการยอมรับจากชุมชน

งานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน ประจำปี ๒๕๖๖

โครงการวิทยาศาสตร์ผ่านการเรียนรู้ทะเลบัวแดง

ทะเลบัวแดง ตั้งอยู่ในอำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี อยู่ในบึงน้ำจืดหนองหาน ด้วยภูมิปัญญาของชาวบ้านที่ได้นำ ดอกบัวแดงมาใช้ย้อมผ้า ซึ่งพบในชุมชนทอผ้าโนนกก ตำบล หนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี จากคำบอกกล่าวของ ผู้ใหญ่บ้าน อภิชาติ พลบัวไข ปราชญ์ชาวบ้านผู้นำของกลุ่มทอผ้า บ้านโนนกก กล่าวว่า

“ที่นี่ใช้สีย้อมผ้าจากดอกบัวแดง ในอนาคตอาจจะได้ ชื่อว่าเป็นราชินีแห่งสี เหมือนดั่งครามที่เป็นราชาแห่งสีคราม เพราะทุกส่วนของดอกบัวแดงล้วนให้สีด้วยการย้อมเย็น เช่น สายบัวให้สีเงิน เมื่อนำมาตากแห้งก็จะได้สีเงินอมทอง นำมา

หมักดินโคลนจะให้สีเทาเข้ม กลีบบัวได้สีชมพูอมม่วง เกสรดอกบัวได้สีทองอ่อน ดอกบัวนำไปต้มก็จะได้ สีทองอ่อน หากนำไปตากแห้งก็จะได้สีทองเข้ม หรือตากแห้งแล้วนำไปหมักดินโคลนก็จะได้สีดำ ส่วน เศษดอกบัวที่เหลือก็จะนำไปให้ไก่ วัว ควาย หรือทำเป็นปุ๋ย นอกจากนี้เป็นพื้นที่ให้ชาวบ้านได้เข้ามา ทอผ้า ยังมีการเปิดให้เยาวชนในพื้นที่เข้าเรียนรู้สืบสานหัตถกรรมการทอผ้าแบบโบราณ เพื่อจะได้สืบสาน ต่อไปในอนาคต ส่วนนักท่องเที่ยวก็สามารถเข้ามาเยี่ยมชมสาธิตการย้อม-การทอผ้าได้ หรือจะซื้อปิ้ง ได้ตามสะดวก ที่มีขายทั้งผ้าไหมและผ้าฝ้ายทั้งแบบผืน และแบบที่ตัดสำเร็จรูปเป็นเสื้อ กางเกง เดรส เสื้อคลุม ผ้าคลุมไหล่ ก็มีหลากหลายสไตล์ หรือจะเป็นกระเป๋า ยางมัดผม ก็มี ส่วนทางด้านหลังก็จะมี

เตรียมดินบัวแดงต้ดรากและใบออกให้เหลือแต่ต้นและเตรียมบ่อซิเมนต์ขนาด 80 ซม

ร้านค้าของกลุ่มทอผ้าฯ ที่ให้นั่งพักผ่อน จิบเครื่องดื่มชิว ๆ หรือจะทานอาหารอีสานรสแซ่บก็พร้อมเสิร์ฟ
ทานไปรับลมไป ชมวิวท้องนาให้ร่างกายสดชื่น”

ครูพัฒน์ พันธผล โรงเรียนอุดรพิทยานุกูล ได้เล็งเห็นว่า ทะเลบัวแดงเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่น่าสนใจ มีปราชญ์ชาวบ้าน และเครือข่ายสถาบันการศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จึงนำมาบูรณาการในวิชาวิทยาศาสตร์ จัดกิจกรรมเป็นโครงการวิทยาศาสตร์ ที่สามารถแตกแขนงการเรียนรู้ได้หลากหลายตามที่นักเรียนสนใจ โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองตามแนวทางของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และตามหลักสูตรห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม จึงได้จัดทำโครงการวิทยาศาสตร์ “กิจกรรมการเรียนรู้ผ่านทะเลบัวแดง” ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ มีการจัดกิจกรรมแบบ Activities Flow คือ ๑) ขั้นกระตุ้นความสนใจ ๒) ขั้นสำรวจและตรวจสอบ ๓) ขั้นอธิบาย ๔) ขั้นขยายความรู้ ๕) ขั้นประเมินผล

ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติ การอนุบาล การอนุรักษ์ การขยายพันธุ์ดอกบัวแดง และการสกัดสีจากบัวแดงด้วยวิธีซึ่งคือออกไซด์ร่วมกับสารเชื่อมโยงต่อการดูดซับสารแอนโทไซยานินจากดอกบัวแดงในเส้นด้ายฝ้ายและเส้นไหม เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของทะเลบัวแดง และพัฒนาต่อยอดของการพัฒนาคุณภาพของเส้นด้ายและผลิตภัณฑ์จากผ้าทอของท้องถิ่นต่อไป

การสกัดสีและย้อมเส้นฝ้ายจากสีธรรมชาติ (Extraction and dyeing of cotton strands from natural colors)

ครูศจีรัตน์ ศุภศรี สอนในกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โรงเรียนนาหว้าพิทยาคม “ธาตุประสิทธิ์ประชาชนุเคราะห์” ที่ตั้งอยู่ในอำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม วิธีของชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทอผ้า มีกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองตามหมู่บ้านต่าง ๆ เช่น บ้านนาหว้า บ้านท่าเรือ และบ้านโคกสะอาด โดยมีลายผ้าประจำอำเภอนาหว้าและจังหวัดนครพนม คือ ลายผ้ามุก ซึ่งเป็นลายผ้า

ที่มีเอกลักษณ์พิเศษ ลายผ้าที่เรียงตัวกันอย่างเป็นระเบียบ และสวยงาม โดยกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองของชาวบ้านนาหว้า ซึ่งนิยมนำผ้าฝ้ายเส้นมือมาใช้ย้อมและทอเป็นผืน ซึ่งครูได้เล็งเห็นถึงความเชื่อมโยงของภูมิปัญญาในการย้อมสีเส้นฝ้ายหรือเส้นไหมกับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ จึงได้นำมาบูรณาการเข้ากับรายวิชาเคมี STEM โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา (STEM Education) สอนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ เพื่อให้นักเรียนเรียนรู้ขั้นตอนการสกัดและย้อมสีธรรมชาติ และสามารถสกัดสีและย้อมฝ้ายจากสีธรรมชาติเพื่อนำเส้นฝ้ายที่ย้อมไปสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ได้

ขั้นตอนจัดการเรียนรู้ STEM มีดังนี้

Science: การสกัดสีด้วยตัวทำละลาย การทดลองสกัดและย้อมสีด้วยความรู้ทางเคมีและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

Technology: กิจกรรมบันทึกสีธรรมชาติรวบรวมข้อมูลการสกัดสีและย้อมสีเป็นสมุดบันทึกออนไลน์

Engineer: กิจกรรมเส้นฝ้าย ออกแบบและสร้างผลิตภัณฑ์จากเส้นฝ้ายที่ย้อมสีจากธรรมชาติ

Mathematics: กิจกรรมสื่อนี้ใช้อัตราส่วนใด ชั่ง ตวง วัด ประยุกต์ใช้อัตราส่วน

นักเรียนได้ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และได้เรียนรู้ร่วมกันกับปราชญ์ชาวบ้าน และแหล่งเรียนรู้จากศูนย์หัตถกรรมวัดธาตุประสิทธิ์ และกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองบ้านนาพระ ได้ทดลองฝึกปฏิบัติจริง และมีการร่วมกันสะท้อนผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน

๑. นักเรียนสามารถสกัดสีจากพืชและย้อมสีเส้นฝ้ายโดยใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์ คือ การสกัดสีด้วยตัวทำละลายและทำการทดลองสกัดสีโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ นักเรียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานจากเส้นฝ้ายที่ย้อมด้วยสีธรรมชาติได้ และนักเรียนได้ทำบันทึกวิธีการสกัดสีจากพืชชนิดต่าง ๆ ไว้และสามารถเผยแพร่ เพื่อเป็นแนวทางในการสกัดสีจากพืชเพื่อใช้ในการย้อมเส้นฝ้ายหรือเส้นไหมได้

๓. ชุมชนได้สมุดบันทึกวิธีการสกัดสีจากพืชชนิดต่าง ๆ ไว้และสามารถเผยแพร่ เพื่อเป็นแนวทางในการสกัดสีจากพืชเพื่อใช้ในการย้อมเส้นฝ้ายหรือเส้นไหมได้ และยังเป็นการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตผ้าทอพื้นเมืองของชาวบ้านนาหว้าให้คงอยู่สืบไป

สืบสานหัตถกรรมผ้าทอโบราณบ้านโนนกอก จังหวัดอุดรธานี

ครูปาจริย์ นาระกุล ครูโรงเรียนอุดรพิทยานุกูล ได้นำมรดกภูมิปัญญาของบ้านโนนกอก จังหวัดอุดรธานี ที่มีการทอผ้า สืบทอดกันมายาวนาน เป็นการทอผ้าแบบดั้งเดิมของบรรพบุรุษ ซึ่งนิยมทอผ้าซิด ผ้าไหม ผ้าฝ้าย โดยมีการมัดย้อม หมักโคลน และย้อมสีจากธรรมชาติ เช่น ต้นคราม ดอกบัวแดงและสายบัวแดง เป็นต้น ซึ่งเอกลักษณ์ของผ้าทอบ้านโนนกอกก็คือ การใช้กี่ทอผ้าโบราณ ใช้แรงคนในการย่ำหูก มือสองข้างสอดเรียงเส้นไหมเป็นลวดลาย ด้วยเทคนิคการจก ยก ซิด ซึ่งลายผ้าที่มีมาแต่โบราณคือ ลายซิด และลายที่ได้รับอิทธิพลมาจากแหล่งอื่น ๆ เช่น ลายซิดเกียง ลายขอ ลายขอเล็บแมว ลายกาบหลวง และมีการประยุกต์ลายผ้าตามความเชื่อ และตามยุคสมัย ลายผ้าแต่ละผืนจึงมีความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่น สะท้อนให้เห็นถึงวิถีดั้งเดิมของการทอผ้าที่สืบทอดกันมา และพัฒนาจนสร้างเป็นรายได้ให้แก่ชุมชน

การออกแบบการจัดการเรียนรู้ โดยการนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของบ้านโนนกอก และจากปราชญ์ชาวบ้านโนนกอก มาออกแบบการสอนในรายวิชา ประวัติศาสตร์ แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องการศึกษาโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ เน้นทักษะ ๑S๒C & ๕STEPS ชั้นชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ เพื่อให้นักเรียนสามารถนำวิธีการทางประวัติศาสตร์เน้นทักษะ ๑S๒C & ๕STEPS ไปใช้ในการศึกษามรดกภูมิปัญญาทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นของตน และมีความรัก ความภาคภูมิใจและธำรงมรดกภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนได้

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้

- Step ๑ ขั้นสังเกต รวบรวมข้อมูล (Gathering)
- Step ๒ ขั้นคิดวิเคราะห์และสรุปความรู้ (Processing & Sourcing) = ๑S
- Step ๓ ขั้นปฏิบัติและสรุปความรู้หลังการปฏิบัติ (Applying and Constructing the Knowledge) & Corroboration = ๑C : Contextualizing = ๒C
- Step ๔ ขั้นสื่อสารและนำเสนอ (Applying the Communication Skill)
- Step ๕ ขั้นประเมินเพื่อเพิ่มคุณค่าบริการสังคมและจิตสาธารณะ (Self-Regulating)

ผลสำเร็จที่เกิดขึ้น นักเรียนได้รับการพัฒนาและฝึกฝนการนำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ในท้องถิ่นของตนปลูกฝังการคิดเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Thinking) ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method) โรงเรียนมีนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ เน้นทักษะ ๑S๒C & ๕STEPS ชุมชนมีความรัก ห่วงแหน และภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน และเตรียมพร้อมในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ รักษา สืบสาน ต่อยอดรากเหง้าของท้องถิ่นของชาติ สืบไปสู่อุ่นต่อนุ่น

เรียนรู้ภาษาจีนจากผ้าชิ้นดินแดง

“ชิ้นดินแดง” เป็นผ้านุ่งซึ่งชาวบุรีรัมย์นิยมสวมใส่ในงานเทศกาลสำคัญ ๆ ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดบุรีรัมย์ โดยลักษณะผ้าไหมมัดหมี่ลายพื้นเมือง ที่ทอด้วยไหมทั้งผืน หัวขึ้นและตีนขึ้นของผ้าจะเป็นสีแดงสด และมีการพัฒนาลายผ้าอยู่เสมอ แต่ยังคงรักษารูปแบบเดิมที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ซึ่ง **ครูกิตติมาพร โตหนึ่ง** ครูสอนภาษาจีน จากโรงเรียนลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ได้นำเรื่อง “ชิ้นดินแดง” นำมาบูรณาการสอนภาษาจีน เรียนรู้ คำศัพท์ ประโยค และบทสนทนาภาษาจีน เพื่อพัฒนาทักษะการใช้ภาษาในการสื่อสาร ผ่านการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น ในรายวิชา ภาษาจีน สอนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๕ เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการอ่าน เขียน และพูดภาษาจีน การวิเคราะห์ภาษา วัฒนธรรมของไทยและจีน รวมทั้งการฝึกความกล้าแสดงออก และการทำงานเป็นทีม

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ มีดังนี้

๑. รักษารูปแบบการสอน ICH
๒. กำหนดเรื่องที่มีหาข้อมูลจากสิ่งที่มีในชุมชน
๓. เลือกเรื่อง/เนื้อหาที่จะนำมาพัฒนาบูรณาการกับรายวิชาที่มี
๔. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจสอบ
๕. ออกแบบเครื่องมือในการวัดและประเมินผลนักเรียน
๖. นำแผนการจัดการเรียนรู้และแบบประเมินไปใช้จริง
๗. เก็บรวบรวมข้อมูล สรุป ประเมินผล และเขียนรายงาน
๘. พูดคุยกับนักเรียนสะท้อนผลรับฟังข้อคิดเห็นของครูและนักเรียน
๙. นำมาปรับปรุงแก้ไข ประยุกต์ เพิ่มเติมส่วนที่ขาดหายและเผยแพร่สู่สาธารณชน

การจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงาน Task Based Learning : TBL มีดังนี้

- ๑) ก่อนทำภาระงาน (pre-task phase)
- ๒) ระหว่างทำภาระงาน (task cycle) และ
- ๓) เน้นภาษา (language focus)

สื่อการเรียนรู้ประกอบด้วย เอกสารประกอบการเรียนรู้ Power Point แหล่งข้อมูลทางโซเชียล Application Youtube Kahoot และ Canva รวมทั้งมีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย เช่น แบบทดสอบ online (Google Forms) ใบงาน แบบบันทึกคะแนน แบบทดสอบรายบุคคล แบบประเมินการเขียนภาษาจีนของนักเรียน แบบบันทึกคะแนนการสังเกตพฤติกรรมในชั้นเรียน เป็นต้น

ผลที่เกิดจากการบูรณาการสอนด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม คือ นักเรียนได้เรียนรู้ภาษาจีนที่บูรณาการร่วมกับมรดกภูมิปัญญา วัฒนธรรมในท้องถิ่นผ่านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และโรงเรียนได้แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบใหม่ นำนวัตกรรม ICH ไปบูรณาการกับวิชาอื่น ๆ

การแต่งกายด้วยผ้าขึ้นดินแดงในงานเทศกาลและงานสำคัญของโรงเรียนและชุมชน

ตัวอย่างสื่อการสอน

NWP Tourism (การท่องเที่ยวชุมชนโดยคนในชุมชน)

ครูปติญา ศรีจันทร์ ครูผู้สอนจากโรงเรียนนาหว้าพิทยาคม “ธาตุประสิทธิ์ประชานุเคราะห์” จังหวัดนครพนม ได้นำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนนาหว้า ซึ่งชุมชนและกลุ่มชนได้สร้างขึ้น ทำให้เกิดความเป็นอัตลักษณ์และอยากสร้างความเข้มแข็งให้กับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ที่ใกล้จะสูญหายไปชุมชน เช่น สถานที่ท่องเที่ยว อาชีพ วิถีชีวิต ภาษา อาหาร และประเพณี ที่คนรุ่นใหม่ยังไม่รู้ ซึ่งอาจจะสูญหายไปได้ในอนาคต จึงต้องมีการถ่ายทอดทั้งภายในครอบครัว จากพ่อแม่สู่ลูกหลาน และการสืบทอดด้วยการจัดการศึกษาของโรงเรียน จึงได้นำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนำมาสอนในบทเรียน ด้วยเน้นพื้นที่และใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน (Place / Community – based Learning) และการเรียนรู้ที่เน้นการสืบสอบ (Inquiry - based Learning) ซึ่งได้ บูรณาการในรายวิชาอาเซียนศึกษา และวิชาหน้าที่พลเมืองเพิ่มเติม ในบทเรียน เรื่อง NWP Tourism การท่องเที่ยวชุมชนโดยคนในชุมชน สอนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนของตัวเอง มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในชั้นเรียน และสามารถแสดงความคิดเห็น และเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมในชุมชน

NWP Tourism (การท่องเที่ยวชุมชนโดยคนในชุมชน) มีขั้นตอนจัดการเรียนรู้ ดังนี้

๑. การจัดกิจกรรมชุมชนของฉัน (ชุมชนเป็นฐาน)
๒. ม.๓ ขอเล่าเรื่อง Gallery Walk (จัดหาแหล่งข้อมูล)
๓. Story Board (คัดเลือก) แนวคิดการสืบสอบ
๔. ลงพื้นที่ (กิจกรรมกลุ่ม) เสริมการทำงาน อำนวยความสะดวก
๕. นำเสนอผลงาน (VDO) ประเมินการเรียนรู้

นักเรียนได้เรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ชุมชนของตนมากขึ้น เช่น วัดธาตุประสิทธิ์ บ้านท่าเรือ บ้านตาล และปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน ด้วยการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการเรียนการสอน เช่น การเล่าเรื่องหมู่บ้านของฉันผ่าน Padlet การจัดทำ Story Board พร้อม VDO หรือการจัดทำแผนที่ท่องเที่ยวชุมชนด้วย Mind Mapping Canva และ Capcut เป็นต้น

ผลที่เกิดจากการบูรณาการการสอนด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนเห็นความสำคัญและภูมิใจท้องถิ่นของตัวเอง ทั้งภาษา ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต เช่น ภาษาแสก ภาษาญ้อ เครื่องดนตรี พิณ แคน โหวต ไล่เตียน ตึกแกตากแห้ง ผักมูก เป็นต้น และสามารถถ่ายทอดการนำเสนอเรื่องราวในชุมชนของตัวเองให้ผู้อื่นรู้ได้ผ่านสื่อโซเชียลที่หลากหลายช่องทาง ได้อย่างภาคภูมิใจ “รู้ รัก และส่งต่อ”

เมืองขานูมานสืบสานตำนานยักษ์คุ

เทศกาลแห่ยักษ์คุ เป็นประเพณีพื้นถิ่นประจำปีของชาวอำเภอานูมาน จังหวัดอำนาจเจริญ ซึ่งจัดขึ้นในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี คำว่า ยักษ์คุ ก็คือ ยักษ์คุกเข่า ยักษ์คุมีตำนานเล่าขานสืบทอดกันมาในอดีต สืบทอดกันมาจากหลายแหล่งที่มา ส่วนมากจะคล้ายคลึงกัน และอาจมีแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย แต่มีรากฐานมาจากลักษณะพื้นที่ของอำเภอานูมาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ วิถี และวัฒนธรรมของคนที่ย้ายอยู่บริเวณริมแม่น้ำโขง

ตามตำนานดั้งเดิม ผู้เฒ่าผู้แก่หลายชั่วอายุคนเล่าต่อกันมา ณ บริเวณริมน้ำโขง ฝั่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตรงข้ามกับอำเภอานูมาน มียักษ์ธรรมคุปต์ที่ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ได้คุกเข่าพนมมือก้มกราบปราสาทเหือนหินสามครั้ง จึงทำให้เกิดรอยหลุมขึ้น ๓ หลุม คือ หลุมจากเข่า ทั้ง ๒ ข้าง และหลุมจากอ้นทะ ซึ่งร่องรอยในปัจจุบันคือ ๑) เข่าซ้าย คือ หลุมลานหินคล้ายขามอ่าง ขนาดกว้าง ๓ เมตร ยาว ๒ เมตร ๒) เข่าขวา คือ รอยหลุมลึก ๓ เมตร ยาว ๒ เมตร ๓) อ้นทะ คือ หลุมบริเวณหนองใหญ่ ณ บ้านยักษ์คุ นอกจากนี้ รอยทาบแขนของยักษ์ คือบริเวณหัวเกาะกลางน้ำโขง เรียกว่า ดอนชะโนด นอกจากนี้ ยังมีตำนานเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับอำเภอานูมานสำนวนอื่น ๆ อีก เนื่องจากตำนานยักษ์คุ กรมส่งเสริมวัฒนธรรมได้ประกาศเป็นรายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในระดับจังหวัด ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๑ สาขาวรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา สามารถสืบค้นตำนานยักษ์คุเพิ่มเติมได้จากเว็บไซต์ของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม (<https://ich-thailand.org/article/detail/632154c7b4ed5aa03031fb99>)

ครูยุทธนากรณ บุปผาดี ครูโรงเรียนขานูมานวิทยาคม ได้นำตำนานยักษ์คุ ซึ่งเป็นตำนานเล่าขานและประเพณีท้องถิ่นประจำจังหวัดอำนาจเจริญ นำมาบูรณาการสอนในชั้นเรียนโดยจัดทำเป็น รายวิชาเลือกเสรี (ท้องถิ่นของเรา ๕) สอนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เพื่อศึกษาลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประวัติความเป็นมา ความสำคัญ วิเคราะห์ความสำคัญของประเพณีแห่ยักษ์คุในการสร้างสรรค์วิถีชีวิตของคนในชุมชน และการปฏิบัติเพื่ออนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่ยักษ์คุ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน นักเรียนจะได้ศึกษาข้อมูล แผนที่ ภาพถ่ายดาวเทียม เพื่อวางแผนลงพื้นที่ ออกแบบเครื่องมือ แบบสำรวจ สัมภาษณ์ สอบถามชุมชน (ปฏิทินวัฒนธรรม ปฏิทินเศรษฐกิจ Timeline ประวัติขานูมาน แผนที่เดินดิน)

ประสานผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน กำหนดปฏิทินลงพื้นที่เก็บข้อมูล วิเคราะห์และสรุปข้อมูล การนำเสนอข้อมูลและแลกเปลี่ยนสะท้อนผลการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงความรู้และนำไปใช้ประโยชน์

ผลจากการจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในประวัติความเป็นมา ความสำคัญ สามารถบอกแนวทางการอนุรักษ์สืบสานประเพณีแห่ยักษ์คุให้ยั่งยืนสืบไปได้ โรงเรียนมีหลักสูตรท้องถิ่น (รายวิชาเลือกเสรี ท้องถิ่นของเรา) โดยการนำเอาองค์ความรู้จากชุมชน ด้านเศรษฐกิจ สังคม ประเพณี วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมมาจัดทำเป็นเนื้อหาในการเรียนการสอน โดยชุมชนเป็นฐานแห่งการเรียนรู้ ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับนักเรียนในฐานะเยาวชนรุ่นใหม่ที่จะสืบสานประเพณีแห่ยักษ์คุในภายภาคหน้า และเกิดความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมากยิ่งขึ้น

สืบสานตำนานวัดอาฮามเจริญรอยตามมรดกภูมิปัญญาแห่งป่าดัว

วัดอาฮาม เป็นเหมือนจุดเริ่มต้นของการก่อตั้งอำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร ซึ่งมีความสำคัญในแง่ของการศึกษามรดกภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นจากสถานที่แห่งนี้ในเรื่องของความเชื่อ วัฒนธรรม พลวัตทางสังคมที่เกิดขึ้นต่อสถานที่แห่งนี้ ซึ่งชาวอำเภอป่าดัวยังมีความเคารพและศรัทธา รวมถึงจัดงานบุญประจำปี และข้อสังเกตของการย้ายถิ่นฐานจากบริเวณวัดอาฮามไปสู่ที่ตั้งของอำเภอป่าดัวในปัจจุบัน ว่ามีจากสาเหตุใด และสามารถสืบประวัติย้อนหลังได้ลึกกว่าเดิมหรือไม่ หรือค้นพบภูมิปัญญาที่อาจสูญหายไปและกำลังจะสูญหาย เพื่อให้นักเรียนและชุมชนได้ภาคภูมิใจในความเป็นท้องถิ่นของตนเองด้วย

ครูชยุตม์พงศ์ โสมณวัตร และ ครูศรุต ทองบ่อ
โรงเรียนป่าดัววิทยา ได้ร่วมกับออกแบบการบูรณาการจัดการเรียนการสอนในวิชาที่ตนสอน โดยใช้เนื้อหา มรดกภูมิปัญญา หัวข้อ “สืบสานตำนานวัดอาฮามเจริญรอยตามมรดกภูมิปัญญาแห่งป่าดัว” เพื่อให้นักเรียนได้สืบค้นตำนานวัดอาฮาม ตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ บูรณาการในวิชาสังคมศึกษาและประวัติศาสตร์ สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ มีขั้นตอน ดังนี้

- Stage ๑ :** **สังคมศึกษา :** สอนภูมิศาสตร์ในเรื่องของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมโดยนำท้องถิ่นมาเป็นฐาน
- ประวัติศาสตร์ :** สอนเรื่องของวิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อออกแบบแนวทางการศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ของชุมชน
- Stage ๒ :** เมื่อออกแบบแนวทางในการศึกษาข้อมูลและแนวทาง ในการลงพื้นที่วัดอาฮาม เพื่อศึกษาสังคมแวดล้อมโดยรอบของวัด สัมภาษณ์พระ ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำชุมชน จากนั้นจึงไปศึกษาในชุมชน
- Stage ๓ :** นักเรียนออกแบบแนวทางในการนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ รวบรวมชุดความรู้ที่ได้นำไปเผยแพร่แก่ชุมชนและสื่อออนไลน์ต่อไป

ผลจากการที่นักเรียนได้สืบตำนานวัดอาฮาม เจริญรอยตามมรดกภูมิปัญญาแห่งป่าดัว นักเรียนมีวิธีการคิดอย่างเป็นระบบ มีการทำงานเป็นขั้นตอน ได้ความรู้ประวัติความเป็นมาของวัด และความเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่เกิดขึ้น รวมทั้งความเชื่อและพลวัตทางสังคมที่เกิดขึ้นกับวัดและชุมชน แนวทางในการอนุรักษ์ ส่งผลให้เกิดความสนใจสิ่งรอบตัว สามารถเชื่อมโยงสู่ประวัติศาสตร์ชาติหรือ

สากลได้ เกิดความรักและหวงแหนชุมชน นอกจากนี้ โรงเรียนได้พัฒนาหลักสูตรที่มีการบูรณาการระหว่างรายวิชา มีองค์ความรู้คืนกลับสู่ชุมชน และนำไปสู่แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน

วัฒนธรรมและภูมิปัญญาผู้ไทเมืองหนองสูง

ชาวอำเภอนองสูง จังหวัดมุกดาหาร ผู้คน
ดั้งเดิมเป็นชาติพันธุ์ผู้ไท มีภาษาและอัตลักษณ์ของ
ชนเผ่าผู้ไท มีความเชื่อ ภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง
พื้นบ้าน ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมที่
สืบทอดกันมายาวนาน ชาวบ้านหนองสูงส่วนใหญ่
ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก เมื่อว่างเว้นจากการทำนา
ผู้หญิงก็จะทอผ้าและขายสร้างรายได้ให้กับชุมชน ซึ่ง
เป็นที่นิยมและมีชื่อเสียง **ครูภัญญา หารสูงเนิน และ**
ครูกนิษฐา ขาววันดี ครูผู้สอนโรงเรียนหนองสูงสามัคคี
วิทยา จึงได้นำเรื่องราวมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัด
การเรียนการสอนให้กับนักเรียนซึ่งเป็นเยาวชนในชุมชน
โดยบูรณาการในวิชาประวัติศาสตร์ มีการออกแบบการจัด
การเรียนรู้แบบโครงงาน การสร้างสรรค์วัฒนธรรม
และภูมิปัญญาผู้ไท เมืองหนองสูง สอนนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ ๕ เพื่อที่จะปลูกฝังนักเรียนให้มีความรู้
ความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของ
ชาวผู้ไท และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ให้คงอยู่สืบไป

วิธีการตามขั้นตอนทางประวัติศาสตร์ ชุมชนผู้ไทเมืองหนองสูง

๑. กำหนดชื่อเรื่องโดยนักเรียนกำหนดชื่อเรื่องที่สนใจ
๒. รวบรวมข้อมูล วางแผน ลงพื้นที่สัมภาษณ์ หนังสือ/สื่อออนไลน์/สัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน
(ครูและนักเรียน เก็บข้อมูล)
๓. ประเมินคุณค่าตรวจสอบข้อมูลให้ถูกต้องและสอดคล้องกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์
๔. วิเคราะห์ สังเคราะห์ จัดหมวดหมู่
๕. เรียบเรียง/นำเสนอต่อยอด

แหล่งเรียนรู้ที่นักเรียนจะได้ศึกษาหาข้อมูลจากชุมชน พิพิธภัณฑ์ผ้าโบราณเมืองหนองสูง และ
ปราชญ์ชาวบ้าน ได้แก่ ๑) คุณตาสมลี อาจวิชัย ๒) นางอาลัย จันทรกระจ่าง และ ๓) นางนรินทร์ทิพย์ สิงหตา
โดยนักเรียน รวบรวมข้อมูลจากการสำรวจ การสัมภาษณ์ การสอบถาม คลิปวิดีโอ เรื่อง ลายผ้าโบราณ
และก๊ิบดอกไม้จากเศษผ้า

ผลที่เกิดขึ้น คือ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ ภูมิใจกับรากเหง้า มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาวผู้ไท เสริมทักษะอาชีพ สร้างรายได้ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ให้คงอยู่สืบไป โรงเรียนมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ผู้ไทยเมืองหนองสูง หลักสูตรฝ้ายงามครามสวย และชุมชนท้องถิ่นมีความภาคภูมิใจในรากเหง้า มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาวผู้ไทย สร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวผู้ไท และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประชาสัมพันธ์ให้คงอยู่สืบไป

เอกลักษณ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาไทย “ผ้าซิ่นตีนแดง” ของดีเมืองบุรีรัมย์

ครูยุรฉัตร ปั่นนอก ครูผู้สอนจากโรงเรียน
หนองหงส์พิทยาคม จังหวัดบุรีรัมย์ ได้นำการศึกษา
ผ้าซิ่นตีนแดง ซึ่งเป็นผ้าไหมที่เป็นเอกลักษณ์
ทางภูมิปัญญาท้องถิ่น ในชุมชนท้องถิ่นที่ยังคงมีการทำ
ผ้าซิ่นตีนแดง เลี้ยงหนอนไหม ทอผ้า และตัดเย็บ เพื่อ
สวมใส่เมื่อมีงานเทศกาลสำคัญ ๆ จนแสดงถึง
อัตลักษณ์ของจังหวัดบุรีรัมย์ได้เป็นอย่างดีโดยนำมา
บูรณาการในรายวิชา สส๓๑๐๒ ประวัติศาสตร์ไทย ๓

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ เพื่อให้นักเรียนเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ้าซิ่นตีนแดงของเมืองบุรีรัมย์ วิเคราะห์
และมีทักษะการนำเสนอข้อมูล และเห็นคุณค่าและความสำคัญ รักและหวงแหนในภูมิปัญญาท้องถิ่น
อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมจากบรรพชนไทย

การจัดการเรียนรู้ได้ออกแบบเป็นโครงงาน ให้นักเรียนได้ศึกษาและนำผ้าไหมในครัวเรือน
ของตนมาร่วมวิเคราะห์ และเล่าประสบการณ์ร่วมกันในประเด็น “ผ้าซิ่นตงงาม มุลมั่งพ่อแม่” วิเคราะห์
และเปรียบเทียบผ้าไหม รวมถึงศึกษาขั้นตอนการเลี้ยงหนอนไหม การตัดเย็บเป็นชุด และความรู้สึก
ประสบการณ์การใส่ผ้าไหมของนักเรียน จากนั้นให้นักเรียนกำหนดประเด็นการจัดทำโครงงานประวัติศาสตร์
ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยคุณครูจะต้องประสานขอความร่วมมือระหว่างผู้บริหารโรงเรียนและผู้นำหมู่บ้าน
เพื่อร่วมวางแผนและเตรียมนักเรียนเข้าสู่ชุมชน ซึ่งนักเรียนจะได้เข้าศึกษาในฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้แก่
๑) โรงเลี้ยงหนอนไหม ๒) สวนหม่อน ๓) สาวไหม และการมัดย้อม และ ๔) การทอผ้า เมื่อครบทั้ง ๔ ฐาน
นักเรียนจะได้ร่วมสะท้อนผลการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อจัดทำผลงานแสดงในรูปแบบนิทรรศการการจำลอง
วัฒนธรรมมรดกภูมิปัญญาของโรงเรียน

ผลที่เกิดจากการบูรณาการสอนด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ
สามารถอธิบายเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ้าซิ่นตีนแดง ของดีเมืองบุรีรัมย์ได้ สามารถวิเคราะห์ และมีทักษะ
การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ และเห็นคุณค่าและความสำคัญ รักและหวงแหนใน
ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมจากบรรพชนไทย และจากการดำเนินงาน บ-ว-ร (บ้าน วัด
โรงเรียน) ส่งผลให้โรงเรียนมีภาคีเครือข่ายแหล่งการเรียนรู้ด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น

การทำสวนหม่อน

mulberry gardening

1. ไข่เป็ดและเสตริชมติดตาจากแดด
ไว้ประมาณ 5 วัน
2. วัดระยะห่างระหว่างแถวประมาณ 0.5-1 เมตร
3. ขุดหลุมขนาดสี่เหลี่ยมประมาณ เลี้ยงกิ่งจาก
ต้นหม่อนพันธุ์ที่แข็งแรงสมบูรณ์ ขาดติด
เป็นท่อน
4. นำกิ่งพันธุ์ไปปักชำที่แปลงจากข้างหลุมด้วย
ดินร่วน ขุดสัปดาห์ รดน้ำทุกเช้าเย็น
5. เมื่อต้นหม่อนเริ่มเจริญเติบโต ใส่ปุ๋ยเดือนละ 1 ครั้ง
ใช้ดองรดน้ำเป็นประจำเพื่อเป็นการปักชำคว่ำแรก
6. เจริญเติบโตถึง 6 เดือน จึงจะสาขารด
น้ำไปเป็นอาหารเลี้ยงเชื้อได้

หมายเหตุ

1. ไข่เป็ดจาก ตลาดนัดบ้าน...
2. ขาดจากต้น หม่อนที่ติด...
3. ใช้ ขาดที่มีใบ 3-5 ใบ...
4. ใช้ ขาดจากต้นที่แข็งแรง...
5. ใช้ ขาดจากต้นที่แข็งแรง...
6. ใช้ ขาดจากต้นที่แข็งแรง...
7. ใช้ ขาดจากต้นที่แข็งแรง...

ขอขอบคุณ คุณ ปณิธิ

Scan QR

ศูนย์ส่งเสริม...

การย้อมไหม (silk dyeing)

1. นำไหมดิบมาต้มในน้ำเดือดประมาณ 20 นาที เพื่อให้ไหมนิ่มและดูดน้ำได้ดีขึ้น
 2. เตรียมสีและน้ำย้อมในน้ำร้อน 1 ลิตร
 3. นำไหมที่ต้มแล้วมาจุ่มในน้ำย้อมสีประมาณ 30 นาที เพื่อให้สีซึมเข้าไหมได้ดี

4. นำไหมที่จุ่มสีแล้วมาล้างในน้ำสะอาดหลายๆ ครั้ง เพื่อล้างสีส่วนเกินออก
 5. นำไหมที่ล้างแล้วมาตากแดดให้แห้ง

6. นำไหมที่ตากแห้งแล้วมาต้มในน้ำเดือดประมาณ 20 นาที เพื่อให้ไหมนิ่มและดูดน้ำได้ดีขึ้น
 7. นำไหมที่ต้มแล้วมาจุ่มในน้ำย้อมสีประมาณ 30 นาที เพื่อให้สีซึมเข้าไหมได้ดี
 8. นำไหมที่จุ่มสีแล้วมาล้างในน้ำสะอาดหลายๆ ครั้ง เพื่อล้างสีส่วนเกินออก
 9. นำไหมที่ล้างแล้วมาตากแดดให้แห้ง

[illegible]

การจักสานหวด

การจักสานหวด ของชุมชนอำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย หวด คือ ภาชนะที่จักสานด้วยไม้ไผ่เป็นรูปทรงกระบอก ใช้สำหรับนั่งข้าวเหนียว เป็นงานหัตถกรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ตั้งแต่สมัยปู่ย่า ตายาย และได้ถ่ายทอดสู่รุ่นลูกหลานจนถึงปัจจุบัน และเป็นที่ยอมรับใช้กันในจังหวัดติดชายฝั่งแม่น้ำโขง ตั้งแต่จังหวัดเลย หนองคาย อุดรธานี นครพนม และสกลนคร ในปัจจุบันนิยมใช้ในภาคอีสานร่วมกับหวดไม้ไผ่สานรูปทรงกรวยสามเหลี่ยม ซึ่งกลุ่มชาวบ้านได้จักสานใช้ในครัวเรือน และจำหน่ายเป็นรายได้ของครอบครัวและชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญ

ของการดำรงชีวิตของนักเรียน เพราะว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสรรพวิชาความรู้ที่ผู้ปกครองและนักเรียนได้สืบทอดกันมา เด็กและเยาวชนบางส่วนไม่รู้ถึงคุณค่า โรงเรียนจึงนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นนี้มาจัดการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้ตระหนักและเห็นคุณค่าของอาชีพการจักสาน เพื่อจะได้รักษาและสืบทอดภูมิปัญญานี้ต่อไป

ครูสุพัตรา ดีศิลป์ โรงเรียนน้ำสวยวิทยา ได้นำมาเรื่องการจักสานหวด มาบูรณาการในรายวิชา PBL (Problem – based Learning) หน่วย The Culture: ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และตระหนักถึงมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง และถ่ายทอดให้กับครอบครัว และสร้างรายได้ให้กับครอบครัวได้

กระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วย PBL (Problem – based Learning) โดยนักเรียนศึกษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่พบในชุมชนและท้องถิ่นของตน ศึกษาเรื่องที่นักเรียนสนใจ ลงสำรวจพื้นที่เก็บข้อมูลกลับมานำเสนอเรื่องที่ศึกษาของภูมิปัญญาในชุมชนและท้องถิ่น ร่วมออกแบบวิธีการและสร้างกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ปรับปรุงและพัฒนาชิ้นงาน ถ่ายทอดความรู้ สรุปลองค์ความรู้ สะท้อนผลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ผลสำเร็จที่เกิดขึ้น นักเรียนได้เรียนรู้และตระหนักถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง สามารถถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของตนเองให้กับครอบครัว เช่น โคมไฟหวด พวงกุญแจหวด ชุดเบรกหวด และทำเป็นอาชีพเสริมรายได้ของครอบครัว โรงเรียน มีหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนด้านวัฒนธรรมภูมิปัญญา สร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน และมีการต่อยอดในการประกอบอาชีพของครอบครัว ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนในการสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้คงอยู่กับลูกหลานต่อไป

ละครอิงประวัติศาสตร์จากวรรณกรรมท้องถิ่น

ด้วยปัจจุบันค่านิยมของนักเรียนมีความสนใจในเรื่องของวัฒนธรรม แต่เป็นวัฒนธรรมของนานาชาติ ไม่ว่าจะเป็นเนื้อเพลง อาหาร การแต่งกาย จนกระทั่งวิถีการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ด้วยเหตุปัจจัยดังกล่าวจึงทำให้นักเรียนมองข้ามความเป็นตัวตน ความเชื่อ และเรื่องราวของท้องถิ่น จึงทำให้ **ครูวชิระ จันทะลุน** ครูโรงเรียนกุสุมาลย์วิทยาฯ จังหวัดสกลนคร มีแรงบันดาลใจในการที่จะสร้างการรับรู้เรื่องราวของวรรณกรรมท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนได้เห็นมิติต่าง ๆ จากวรรณกรรม อาทิ ความเชื่อ สถานที่ และการแต่งกาย จึงได้จัดกิจกรรมการแสดงละครประวัติศาสตร์ ภายใต้รายวิชาประวัติศาสตร์ (ส๓๒๑๐๔) โดยบูรณาการเรียนรู้กับรายวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ เพื่อให้นักเรียนสามารถบรรยายเรื่องราวจากวรรณกรรมท้องถิ่น แสดงบทบาทตัวละครจากวรรณกรรม รวมทั้งมีเจตคติที่ดีต่อวรรณกรรมท้องถิ่น

กระบวนการจัดการเรียนรู้ เริ่มจากการให้นักเรียนตั้งประเด็นการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของสำคัญของวรรณกรรมท้องถิ่น ศึกษาข้อมูลวรรณกรรมท้องถิ่นจากปราชญ์ท้องถิ่น หรือบุคคลในครอบครัว เพื่อนำเรื่องราวมาใช้ประกอบการแสดงละครอิงประวัติศาสตร์จากวรรณกรรมท้องถิ่น

สรุปการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อวางแผนและทำการแสดงเรื่องราววรรณกรรมท้องถิ่น และร่วมกันถอดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อสะท้อนกิจกรรม และความประทับใจร่วมกัน

ผลจากการดำเนินกิจกรรมนักเรียนได้เรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นจากปราชญ์ท้องถิ่น ได้รับประสบการณ์การทำงานร่วมกับผู้อื่น และเรียนรู้การแสดงบทบาทสมมติ เกิดการซึมซับและเข้าถึงรากลึกของวรรณกรรมซึ่งเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอีกประเภทหนึ่ง โดยโรงเรียนและชุมชนได้มีส่วนร่วมในการสืบต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

อาหารท้องถิ่นกับความเชื่อในวิถีชุมชน

क्रमयुरी ศรีวงษา โรงเรียนนาอุดมประชาสรรค์ จังหวัดมหาสารคาม ได้นำอาหารในท้องถิ่น อำเภอนาอุดมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ดังเช่น ขนมไทยที่ใช้นมกลของชาวบ้าน เช่น งานปีใหม่ ขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน ก็คือ ข้าวต้มมัด ที่ทำจากข้าวเหนียวกล้วยสุก และห่อมัดด้วยใบตอง ตามความเชื่อว่า ข้าวเหนียวนั้นแสดงถึงความสามัคคี และความเป็นสิริมงคล โดยเฉพาะในงานมงคลสมรส ก่อนวันพิธีแต่งงาน ชาวบ้านจะมาช่วยกันเตรียมงาน และช่วยกันทำข้าวต้มมัด เพื่อเตรียมมาใช้ประกอบบាយศรี และเป็นของชำร่วยในพิธีผูกแขน แทนการขอบคุณจากคู่บ่าวสาว ซึ่งเป็นภูมิปัญญาในท้องถิ่น และความเชื่อตามวิถีของคนในชุมชนที่สืบทอดกันมา และเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ควรสืบสานให้คงอยู่ต่อไป

ครูจึงได้นำหัวข้อ **อาหารในท้องถิ่นกับความเชื่อในวิถีชีวิตชุมชน** มาเป็นบทเรียนที่นักเรียนจะได้เรียนรู้เรื่องในชุมชน ฝึกทำและพัฒนาต่อยอดได้ โดยสอนในวิชาประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ การสอนแบบโครงงาน โดยนักเรียนจะได้ออกสำรวจในชุมชน เพื่อสำรวจอาหารและขนมท้องถิ่นของตนมีอะไรบ้าง แล้วกลับมาอภิปรายแลกเปลี่ยน จากนั้นนักเรียนเลือกอาหารที่สนใจ ร่วมกันวางแผนและออกแบบตามขั้นตอนของโครงงาน เพื่อลงพื้นที่ชุมชน ศึกษาเพิ่มเติม สัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และนำกลับมาสรุปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในห้องเรียน เพื่อนำเสนอผลในงานนิทรรศการ

ผลการเรียนรู้ นักเรียนสามารถประกอบอาหารและขนมในท้องถิ่นได้ สามารถอธิบายความเกี่ยวข้องตามความเชื่อของขนมและชุมชนได้ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมในท้องถิ่น เกิดความร่วมมือระหว่าง บ.ว.ร (บ้าน วัด โรงเรียน) มีแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และความร่วมมือในการพัฒนา นักเรียน และเยาวชนในท้องถิ่น รวมทั้งการรักษาอนุรักษ์วัฒนธรรมในท้องถิ่นไม่ให้สูญหายจากชุมชน

การดำเนินการทางมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
ในกิจกรรมนักเรียนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร

สิมกลางน้ำวัดบ้านหนองแวง

สิม มีความหมายเช่นเดียวกับโบสถ์หรือพระอุโบสถของภาคกลาง สันนิษฐานกันว่าน่าจะเป็นรูปเสียงที่กร่อนมาจากคำว่า สิม่า ซึ่งหมายถึงขอบเขตหรืออาณาเขตที่กำหนดขึ้น เพื่อใช้ในกิจกรรมของพระภิกษุสงฆ์ในทางพระพุทธศาสนา ตามความเชื่อของชาวบ้านจะมีความศรัทธาและมีแนวปฏิบัติที่สืบทอดกันมาว่า สิม เป็นเขตสังฆกรรม ภายในองค์พัทธสีมา ถือว่าศักดิ์สิทธิ์ สิมอีสาน จะถือปฏิบัติกัน

อย่างเคร่งครัด สตรีไม่ควรล่วงล้ำเข้าไปในเขตนั้น จะเป็นสิ่งมีบังควร หรือตามภาษาท้องถิ่นอีสาน เรียกว่า “ชะล่ำ” หมายถึง ผิดประเพณี หรือ ผิดครรลองคลองธรรม ตัวอย่างจากเหตุการณ์เศร้าสลด เมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ณ บ้านหนองแวง ต.โคมประดิษฐ์ อ.น้ำยืน จ.อุบลราชธานี มีเด็กในหมู่บ้านหนองแวง จำนวน ๔ คน ลงไปเล่นน้ำ ในหนองน้ำสาธารณะขนาดใหญ่ ติดกับวัดบ้านหนองครก ที่มีกุฏิกลางน้ำ (สิม) มีทางเดินทอดยาวไปยังตัวกุฏิ ปัจจุบันไม่มีพระสงฆ์อยู่อาศัย ทำให้นักเรียนกลุ่มดังกล่าวใช้กุฏิ (สิม) เป็นที่กระโดดลงเล่นน้ำ จึงเป็นเหตุให้เด็กจมน้ำเสียชีวิตทั้ง ๔ ราย ซึ่งเป็นนักเรียนของโรงเรียนโดมประดิษฐ์วิทยา จำนวน ๓ ราย

ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นหลาย ๆ อย่าง ซึ่งนักเรียนยังไม่ทราบถึงความสำคัญของความเชื่อ และถือปฏิบัติที่สืบทอดมา **ครูสุธินี บุญล้อม และครูกาญจนาภา ไชยรัตน์** โรงเรียนโดมประดิษฐ์วิทยา จึงได้จัดกิจกรรม ชุมนุมท้องถิ่นโดมประดิษฐ์ สอนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ เพื่อศึกษา สำนวนวิถีชีวิต มรดกภูมิปัญญา

ท้องถิ่นโดมประดิษฐ์ ความเชื่อและประวัติความเป็นมาของสิมกลางน้ำวัดบ้านหนองแวง และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ผ่านสื่อการเรียนรู้ออนไลน์ Internet การลงพื้นที่ชุมชน สอบถามและเก็บข้อมูลจากปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน และแหล่งเรียนรู้ สิมกลางน้ำวัดบ้านหนองแวง สรุปลองค์ความรู้ อภิปราย และนำเสนอในห้องเรียน

ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นกับนักเรียนได้เรียนรู้ประวัติความสำคัญของ ลิม นอกจากนี้ยังได้รู้จักวิถีชีวิต รู้ถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น ความเป็นมาและวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของท้องถิ่น ผ่าน การบอกเล่า อันจะสร้างความภูมิใจและจิตสำนึกในการรักษาวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นสืบไป โรงเรียน โดมประดิษฐ์วิทยามีหลักสูตรท้องถิ่น “ท้องถิ่นโดมประดิษฐ์” โดยการนำเอาองค์ความรู้ เกี่ยวกับวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น รวมถึงวัฒนธรรมประเพณี มาจัดทำเป็นเนื้อหาบูรณาการในการเรียนการสอน ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ และเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นการถ่ายทอด วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ที่เยาวชนคนรุ่นใหม่มองข้ามและอาจจะสูญหายไปให้ คงอยู่และมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตเพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถ สืบค้นได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างสัมพันธ์เครือข่ายระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้เป็นอย่างดี

เรืออีโปง : มรดกภูมิปัญญาล้ำค่าเชิงไกร

จังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่และมีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน มีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอันหลากหลาย มีภาษาและวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ อีกทั้งมีประเพณี วัฒนธรรม ที่สืบทอดกันมายาวนาน ทั้งด้านศิลปะการแสดง ประเพณีท้องถิ่น อาหารพื้นบ้าน โบราณสถานและโบราณวัตถุ เป็นต้น เมื่อความเจริญเติบโตของประชากร และเศรษฐกิจ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในการดำรงชีวิต จากอดีตสู่ปัจจุบัน วิถีชีวิต การประกอบอาชีพดั้งเดิมเริ่มลดน้อยลงและเป็นสังคมอุตสาหกรรมตามความผันแปรของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ดังนั้น บางวิถีที่ยังพอมีหลงเหลือให้คนในปัจจุบันได้เห็นเพียงน้อยนิด ซึ่งอาจเลือนหายไป ดังเช่น วิถีการใช้ชีวิตของคนในลำนํ้าเชิงไกร ชาวบ้านละแวกนั้น ดั้งเดิมมีอาชีพเกษตรกรรม หาปลา เก็บผัก โดยใช้เรือขุดจากต้นตาล เรียกว่า เรืออีโปงหรือเรือโปงตาลที่ใช้สัญจรและเป็นเครื่องมือในการทำมาหากินมายาวนาน นับวันจะสูญหายไปกับคนรุ่นเก่า จึงควรศึกษาการทำเรืออีโปง เพื่อถ่ายทอดให้ลูกหลานชาวโคราชได้รักษาสืบไป

ครูอุเทน ติตศรี ครูโรงเรียนบุญเหลือวิทยานุสรณ์ จังหวัดนครราชสีมา ได้จัดตั้งชุมนุมภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ ได้ศึกษาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตผู้คนในลำนํ้าเชิงไกร การสำรวจมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่บ้านอ้อเหนือ หมู่ ๑๔ ตำบลกำบัง อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งอยู่ติดลำนํ้าเชิงไกร มีการอธิบายและเลือกหัวข้อเรื่องที่ศึกษา การออกแบบและลงสำรวจเก็บข้อมูลการทำเรืออีโปงบ้านอ้อเหนือ สรุปลงความรู้และนำเสนอแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ผลจากการดำเนินกิจกรรมนักเรียนได้เรียนรู้ขั้นตอนการทำเรืออีโปงจากภูมิปัญญาจากปราชญ์ชาวบ้าน ลุงโผน แสนสันเทียะ ช่างทำเรืออีโปง ซึ่งเหลือช่างทำเรืออีโปงคนเดียวในหมู่บ้าน ศึกษาขั้นตอนการเลือกต้นตาล วิธีการผ่าและขุดเส้นตาลขึ้นรูปทรง การเผาไฟเพื่อกำจัดเสี้ยน ยาด้วยชัน และประกอบให้เป็นเรือที่สมบูรณ์ รวมทั้งเรียนรู้ความผูกพันวิถีชีวิตของผู้คนในเขตลำนํ้าเชิงไกรจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาวไทยโคราช

ผลิตเพลินเพลงโคราช

เพลงโคราช ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สาขาศิลปการแสดง ประเภทเพลงร้องพื้นบ้าน จากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๒ การแสดงเพลงโคราช เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไทยที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์และสังคมของจังหวัดนครราชสีมา การใช้ภาษาโคราชในการแสดง โดยไม่มีดนตรีประกอบ เพลงโคราชเป็นศิลปะ

การแสดงพื้นบ้านประจำถิ่นของชาวไทยโคราช ที่ใช้ภาษาโคราชร่วมกับท่วงทำนองเป็นเพลงปฏิพากย์ตอบโต้กัน เพื่อความบันเทิง สนุกสนาน สอดแทรกแง่คิด คติธรรม สะท้อนมุมมอง การดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น ด้วยลีลาการร้องและการรำที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ การถ่ายทอดองค์ความรู้ของการแสดงเพลงโคราชจากอดีตสู่ปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายทอดจากบิดามารดาสู่บุคคลในครอบครัว หรือการถ่ายทอดจากครูสู่ลูกศิษย์ จึงถือว่าเป็นการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอีกรูปแบบหนึ่งให้อยู่คู่กับบุคคลและเยาวชนรุ่นหลัง

ครูสุเมธ วรกุล ครูโรงเรียนบุญเหลือวิทยานุสรณ์ เห็นความสำคัญของเพลงโคราช ที่ควรปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนได้ตระหนัก รัก และหวงแหนคุณค่าของเพลงท้องถิ่น ที่ไม่มีที่ใดเหมือน จึงได้จัดชุมนุมผลิตเพลินมรดกโคราช โดยมีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับการแสดงเพลงโคราช ด้วยการศึกษาจากแหล่งเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี วัดศาลาลอย การถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน ครูบุญสม สังข์สุข ศิลปินพื้นบ้าน เพลงโคราช และร่วมกันสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาผลที่ได้จากการจัดกิจกรรม นักเรียนได้เข้าถึงแหล่งเรียนรู้ สร้างความใกล้ชิดผูกพัน เกิดความภาคภูมิใจ รักและหวงแหน และมีจิตสำนึกในการรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน

การลำแคนผญาแบบพื้นบ้าน

ครูสุพรรณ บุญสิทธิ์ ครูผู้สอนจากโรงเรียนพรเจริญวิทยาสังกัดจังหวัดบึงกาฬ ได้นำเครื่องดนตรี แคน ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสาน เป็นเครื่องดนตรีพื้นเมืองประเภทเป่า และเป็นสัญลักษณ์ประจำกลุ่มชาติพันธุ์ลาว โดยใช้ไผ่ซางขนาดต่าง ๆ นำมาประกอบกันเข้าเป็นตัวแคน มีหลายขนาด เป็นเครื่องเป่ามีลิ้นโลหะ และเป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งที่ทำให้เสียงไพเราะ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เสียงเกิดจากลมเป่าผ่านลิ้นโลหะไปตามลำไม้ที่เป็นลูกแคนการเป่าแคนมีทั้งเป่าลมเข้าและดูดลมออก จึงทำให้เป่ายากพอสมควร เมื่อเป่าจะเกิดเสียงประสานได้ในตัวเอง และบ่งบอกถึงวิถีชีวิตของชาวพื้นบ้านของคนชาวอีสานได้เป็นอย่างดี จากโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงทำให้นักเรียนในปัจจุบันสนใจศึกษาเครื่องดนตรีสากลมากขึ้น จึงทำให้เครื่องดนตรีไทยพื้นบ้านได้หายสาบสูญไปและมีผู้สืบทอดน้อยลง

การสร้างตระหนักรู้ให้แก่คนรุ่นใหม่ด้วยการเรียนรู้และเข้าใจในวิถีชีวิตดั้งเดิม โดยการถ่ายทอดภาษาเป็นภาษาถิ่นอีสานในรูปแบบผญาออกมาเป็นกลอนลำผญาร่วมกับเสียงแคน โดยการจัดกิจกรรมชุมนุมอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น : การลำแคนผญาแบบพื้นบ้าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔- ๖ นักเรียนจะได้ศึกษาประวัติและความสำคัญของเครื่องดนตรีพื้นบ้าน องค์ประกอบของเครื่องดนตรี การเรียบเรียงเสียงประสาน การใช้ภาษาถิ่นที่ถูกต้องและการสร้างทำนองภาษาอีสานหรือภาษาถิ่นได้

การนำนักเรียนเข้าศึกษาแหล่งเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนและชุมชน ได้แก่ ศูนย์รวมแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนพรเจริญวิทยา ชุมชนบ้านเอฟวัน บ้านสมสนุก ตำบลท่าสะอาด ศูนย์รวมมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น วัดป่าวิเวกธรรมคุณ และปราชญ์ชาวบ้าน ในอำเภอรุ่งเรือง จังหวัดบึงกาฬ

ผลที่เกิดจากจัดกิจกรรม นักเรียนได้เรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของหมอลำแคนผญาของตน การนำภาษาถิ่นอีสานถ่ายทอดเรื่องราว สร้างสรรค์แต่งกลอนลำ และอีกนัยของการนำผญาเสียงแคนคือ การรักษาโรคให้กับชุมชน และการสืบทอดธุรกิจหมอลำพื้นบ้าน นอกจากนี้ นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น มีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่นและได้เผยแพร่ผลงานให้กับชุมชนอื่น ๆ ได้รับรู้ และสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ในอนาคต เพื่อจังหวัดบึงกาฬได้มีชื่อเสียงด้านการอนุรักษ์มรดกทางภูมิปัญญาอันดงาม

เสื้อแส่ว : ของดีเมืองศรีสะเกษ

“เสื้อแส่ว” บ้านทุ่งไชย คือ หนึ่งในผลิตภัณฑ์เด่นของ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นมรดกภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษมานับร้อยปี ปัจจุบันมีการรวมกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์ สามารถผลิตได้หลากสี หลายสไตล์ที่สอดคล้องกับสมัยนิยม ภายใต้กลุ่มผลิตเสื้อแส่วบ้านทุ่งไชย ตำบลทุ่งไชย อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ

คำว่า “แส่ว” มาจากภาษาญ้อหรือส่วย ดั้งเดิมของบ้านทุ่งไชย แปลว่า การสอยหรือถักลาย แต่ไม่มีใครให้ความชัดเจนว่าใครเป็นผู้ริเริ่มผลิตเสื้อแส่วเป็นครั้งแรก แต่มีการสันนิษฐานว่าน่าจะเรียกเสื้อนี้เป็นเสื้อแส่วหรือแส่วเสื้อ เพราะต้องผ่านกระบวนการที่มีภูมิปัญญาชาวบ้านคือ การตัดจากผ้าไหมหรือผ้าฝ้ายที่ชาวบ้านทอขึ้นเอง โดยนิยมทอเป็นลายลูกแก้ว ซึ่งมีทั้งลายเล็กและลายใหญ่หรือภาษาถิ่นบ้านทุ่งไชยเรียกว่า ผ้าเหยียบ เมื่อทอได้ตามที่ต้องการแล้วก็นำผ้ามาตัดรูปเสื้อแขนยาวตามขนาดที่ต้องการแล้วเย็บด้วยมือ ส่วนสีที่ใช้ก็จะเป็นสีดำจากการย้อมมะเกลือเท่านั้น ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าไหมแห่งบ้านทุ่งไชย นับเป็นอีกผลิตภัณฑ์เด่นของจังหวัดที่นำมาจัดแสดงในงานเทศกาลเงาะทุเรียนและของดีศรีสะเกษ ในงานประจำปี

ครูชยพล จันท์แจ่ง และ ครูกัญญ์จันญ์ฐิ์ อัครชาติ โรงเรียนกำแพง ได้นำมรดกภูมิปัญญาที่มีอยู่ในอำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ มาจัดทำกิจกรรมชุมนุมมรดกภูมิปัญญา เพื่อให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายได้ศึกษาและเรียนรู้ มรดกภูมิปัญญาที่มีในท้องถิ่นของตนเอง ผลิตภัณฑ์ล้ำค่าของ

ท้องถิ่นสู่การสร้างรายได้ระหว่างเรียน และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประกอบอาชีพในอนาคตได้ ซึ่งรูปแบบกิจกรรมชุมนุม นักเรียนได้ออกสำรวจชุมชน เรียนรู้จากองค์ความรู้ การสาธิต และการฝึกปฏิบัติให้เกิดทักษะและความชำนาญ จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ได้แก่ วัดธาตุประสิทธิ์ บ้านท่าเรือ บ้านตาล และปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน นักเรียนจะได้เรียนรู้ชุมชนของตนเองมากขึ้น การนำเทคโนโลยีมาช่วยในการจัดการเรียนการสอน เช่น การเล่าเรื่องหมู่บ้านของฉันผ่าน Padlet การจัดทำ Story Board พร้อม VDO

หรือการจัดทำแผนที่ท่องเที่ยวชุมชนด้วย Mind Mapping Canva และ Capcut และสามารถสรุปองค์ความรู้และพัฒนาต่อยอดรายได้และอาชีพในชุมชนได้

ผลที่เกิดจากการบูรณาการการสอนด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนเห็นความสำคัญและมีความภูมิใจท้องถิ่นของตน ยกตัวอย่าง เสื้อผ้า นักเรียนได้เรียนรู้ความเป็นมา ศึกษาลวดลายและวิธีการทำเสื้อผ้า และนำมาต่อยอดพัฒนาออกแบบลวดลายเสื้อเองได้ รู้วิธีการสร้างรายได้ และอาชีพ นอกจากนี้ ยังได้ปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ในชุมชน และได้ค้นพบมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอีกมากมาย เช่น ภาษาแสก ภาษาญ้อ เครื่องดนตรี พิณ แคน โหวต ไข่เค็ม ตักแกตากแห้ง ผักมูก เป็นต้น และสามารถถ่ายทอดการนำเสนอเรื่องราวในชุมชนของตนเองผ่านสื่อโซเชียลได้อย่างภาคภูมิใจ ด้วย “รู้ รัก และส่งต่อ”

ผ้าครามลายมุกโพนาแก้ว

บ้านนาจาน อำเภอโพนาแก้ว จังหวัดสกลนคร เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่มีความโดดเด่นของภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการทอผ้า โดยเฉพาะผ้าย้อมครามจากสีครามธรรมชาติ นับเป็นอีกมรดกภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากปู่ย่า ตายาย ที่สืบทอดกันมายาวนาน แรกเริ่มทอผ้าไว้สวมใส่ในครัวเรือน ต่อมาได้ตัดเย็บเป็นเสื้อ ผ้าขาวม้า ผ้าถุง โจงกระเบน หรือ ผ้าเตี่ยว และปัจจุบันได้ตัดเป็นผ้าพันคอ ผ้าคลุมไหล่ ผ้าซิ่น รวมทั้งผ้าผืนที่สามารถนำไปตัดชุดได้อย่างหลากหลาย ผ้าย้อมครามมีสีครามจากใบคราม มีการมัดย้อมด้วยกระบวนการแบบพื้นบ้านโบราณ ไล่สารเคมี ใส่แล้วสบายผิว มีกลิ่นหอมและทำให้รู้สึกผ่อนคลาย จึงต้องอาศัยฝีมือและประสบการณ์ของภูมิปัญญาหรือปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้และประสบการณ์ในการทอและมัดย้อมผ้า เพื่อให้ได้ลวดลายและสีที่ต้องการ โดยเฉพาะ ผ้าครามลายมุก ซึ่งนับว่าเป็นผ้าที่มีความประณีตงดงามเป็นเอกลักษณ์ของบ้านนาจาน การทอผ้าลายมุกมีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ มีทั้งลายมุกเล็กและลายมุกใหญ่ แต่เดิมมีชื่อเรียก ผ้ายกมุก ผ้าลายมุก และต่อมาเรียกเป็นผ้าครามมุก มีลวดลายต่าง ๆ สวยงาม ได้แก่ ลายนาคกับดาวล้อมเดือน ลายนาคกับเต้าน้อย ลายนาคกับดาวกระจาย ลายดอกสว่านขาเปียร์ ซึ่งเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สืบมารุ่นต่อรุ่น และคงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวสกลนครมาจนถึงปัจจุบัน

ครูนรากร สุทธิอาจ ครูโรงเรียนโพธิพิทยาคม ได้นำเรื่องผ้าครามลายมุก มรดกภูมิปัญญาของบ้านนาจาน อำเภอโพนาแก้ว มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน โดยจัดกิจกรรม ชุมชนประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา สายใยใจผ้าครามลายมุกโพนาแก้ว เพื่อให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ กิจกรรมดังกล่าวได้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกเรียนตามความสนใจ การสำรวจผ้าครามลายมุกในครอบครัวตนเอง ศึกษาวิถีทัศน์ภูมิปัญญาผ้าครามลายมุก วางแผนการเก็บข้อมูล การลงพื้นที่ศึกษา และสำรวจกลุ่มทอผ้าครามลายมุก ในชุมชนบ้านนาจาน และเรียนรู้กระบวนการทำผ้าครามลายมุกกับปราชญ์ชาวบ้าน และนำกลับมาวิเคราะห์ สรุปและสะท้อนผลการเรียนรู้

ผลจากการดำเนินกิจกรรม พบว่า นักเรียนมีความสุขกับการเรียนรู้ การมีโอกาสได้เป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เกิดความใฝ่รู้ ใฝ่เรียนจากการได้ลงมือปฏิบัติ เกิดความรัก ความภาคภูมิใจในผลงาน และความภาคภูมิใจในท้องถิ่นบ้านเกิดของตนเอง โรงเรียนนำไปต่อยอดการสอนในชั้นเรียน ส่งเสริมให้มีการบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ และกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ การจัดทำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นของผ้าครามลายมุก เพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น และเป็นอัตลักษณ์ของ โรงเรียน หมู่บ้าน ชุมชน อำเภอ และจังหวัดสกลนครสืบไป

ชุมชนลัดเลาะรอบบ้าน : หน่อไม้เลี้ยงชีพ

หากทุกคนที่ได้ยินชื่อของอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิแล้ว จะนึกถึงทุ่งดอกบัวสวรรค์ หรือ ทุ่งดอกกระเจียว ทั้งนี้เรายังมีของดีอีกมากมายที่น่าสนใจ การดำรงชีพของคนในชุมชน มีทั้งชาวพื้นเมืองโบราณ และคนที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานจากภูมิภาคต่าง ๆ จึงค่อนข้างมีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่หลากหลาย เนื่องด้วยสภาพภูมิประเทศที่มีภูเขาล้อมรอบ ดินดี แหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ จึงทำให้มีวัตถุดิบทางธรรมชาติมากมาย นั่นคือ หน่อไม้ ซึ่งชาวบ้านห้วยสะพาน ตำบลนาแยงก๊ก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ เป็นหมู่บ้านที่ทำหน่อไม้แปรรูปขายส่งไปทั่วประเทศ อาทิ ตลาดไท ตลาดสี่มุมเมือง ตลาดขายส่งในภาคอีสาน เนื่องจากมีรสชาติดี ไม่เหมือนที่อื่น เพราะชาวบ้านได้เก็บหน่อไม้มาจากเขาเหลืองที่มีลักษณะเป็นสีเหลืองอร่ามออกมาจากภูเขา ซึ่งเชื่อกันว่ามีแร่ธาตุที่ทำให้หน่อไม้ที่มีรสชาติหวานอร่อย หน่อไม้จะมีมากในฤดูฝน ช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนกันยายน ชาวบ้านจึงหาวิธีการจัดเก็บแปรรูปหน่อไม้เพื่อให้สามารถนำมารับประทานได้ตลอดทั้งปีและนำมาขายเพื่อเลี้ยงชีพ จึงเกิดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแปรรูปหน่อไม้และอนุรักษ์หน่อไม้ในธรรมชาติให้สมบูรณ์

ครูณภัทร ทานะสุข และ ครูเสาวภา เกียรติชัยภูมิ โรงเรียนนาแยงก๊กพิทยาคม ได้จัดกิจกรรมชุมชน ลัดเลาะรอบบ้าน : หน่อไม้เลี้ยงชีพ โดยมีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ เป็นสมาชิกในการร่วมศึกษาวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านห้วยสะพาน จากการสำรวจชุมชนของนักเรียนพบว่า การแปรรูปหน่อไม้ในชุมชนมีเพียงการถนอม

อาหารในรูปแบบ หน่อไม้ปิ้งและหน่อไม้ซั้ง จึงมีแนวคิดต่อยอดเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์และเพิ่มมูลค่าให้กับวัตถุดิบจากท้องถิ่นโดยการแปรรูปให้เป็นอาหารที่พร้อมรับประทานหรือของว่างทานเล่น เพื่อขยายลูกค้าไปสู่กลุ่มวัยรุ่นมากขึ้น กิจกรรมชุมชน มีรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ๔ ขั้นตอน คือ ๑) ศึกษาเรื่องที่สนใจในชุมชน ๒) ลงพื้นที่สำรวจชุมชน สัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน ๓) ทดลองสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ๔) ออกแบบผลิตภัณฑ์ นักเรียนได้คิดนอกรอบ และนำเทคโนโลยีมาพัฒนาและทดลองแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ

ผลจากการดำเนินกิจกรรม นักเรียนได้เรียนรู้ประวัติ ชนิดของหน่อไม้ตามลักษณะภูมิประเทศ นำวัตถุดิบในท้องถิ่นมาแปรรูปสร้างผลิตภัณฑ์และเพิ่มมูลค่าได้ เช่น ขนมหากหน่อไม้ เฟรนฟราย คูกี้ ดอกจอก เป็นต้น เรียนรู้การทำงานอย่างเป็นระบบ วางแผน สืบค้น ออกแบบ การบริหารจัดการ วิธีการขายสินค้า และการตลาด ซึ่งเกิดจากการต่อยอดจากรากเหง้า เห็นคุณค่า รักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน และการสร้างรายได้สู่การมีอาชีพในชุมชน นอกจากนี้ ครูได้รู้จักชุมชนมากขึ้น มีรูปแบบการสอนแนวใหม่ และสร้างนวัตกรรมใหม่

สานศิลป์ผ้าลายสาเกต

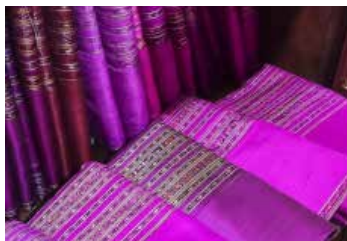
เมืองร้อยเอ็ดเคยเป็นเมืองโบราณในสมัยอดีต เรียกว่า สาเกตนคร ซึ่งเคยมีความเจริญรุ่งเรืองมาก และได้กลายเป็นเมืองร้าง เรียกว่า บ้านกุ่มฮ้าง (ร้าง) และปัจจุบันคือ เมืองร้อยเอ็ด ชาวร้อยเอ็ดส่วนใหญ่ มีอาชีพปลูกข้าวซึ่งเป็นที่นิยมและมีชื่อเสียงมากก็คือ ข้าวหอมมะลิ พร้อมด้วยการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ที่มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษจากอดีตมายาวนาน และการทอผ้าไหมมัดหมี่โบราณก็เป็นอีกหนึ่งเอกลักษณ์ที่สืบทอดมาตั้งแต่โบราณ และมีผ้าไหมที่ขึ้นชื่อ ก็คือ ผ้าไหมลายสาเกต ซึ่งมีชื่อคล้องกับ เมืองร้อยเอ็ดในอดีต และได้รับการประกาศเป็นผ้าเอกลักษณ์ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔ โดยเป็นการรวมเอาลายผ้ามัดหมี่พื้นบ้าน ทั้ง ๕ ลาย ได้แก่ ลายโคมเจ็ด ลายนาคน้อย ลายหมากจับ ลายคองเอี้ย และลายคำพา นำมาต่อรวมกันในผืนเดียว เป็นทอผ้าพื้นสลับกับลายผ้าโบราณ แต่ละลาย จะมีความหมายในด้านความอุดมสมบูรณ์ ความยั่งยืนของชุมชน ดังนั้นการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าลาย สาเกตจึงเป็นการอนุรักษ์ เห็นคุณค่า และใช้ประโยชน์จากผ้าสาเกตได้อย่างหลากหลายเยาวชนในท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของตนเอง

ครูกนกวรรณ นิโรคะ และ ครูสิรินุช สุธจิต โรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย ได้นำความรู้มรดกภูมิปัญญาของการทอผ้าลายสาเกต นำมาออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าลายสาเกตในเชิงสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนารูปแบบและเพิ่มมูลค่าผ้าลายสาเกต โดยจัดตั้งชุมชนภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกับผลิตภัณฑ์ผ้าสาเกต โดยบูรณาการระหว่างวิชาประวัติศาสตร์และวิชาศิลปะ มีนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ เข้าร่วมกิจกรรมตามความสนใจและความถนัด นักเรียนจะได้ค้นคว้าศึกษาจากสื่อ และแหล่งเรียนรู้จริงที่หลากหลาย ทั้งจากบุคคลในท้องถิ่น และแหล่งเรียนรู้การผลิตผ้าในชุมชน การลงมือปฏิบัติออกแบบผลิตภัณฑ์ ประเมินผลงาน ได้แลกเปลี่ยนและสะท้อนผลการเรียนรู้ในการเสนอผลงาน ตลาดนิทรรศการ

จากการดำเนินกิจกรรมนักเรียนสามารถออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าลายสาเกต ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดได้อย่างสร้างสรรค์ ต่อยอดและเพิ่มมูลค่าในรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย สามารถสร้างเป็นรายได้หรืออาชีพได้ โรงเรียนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและพัฒนามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และชุมชนเกิดความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า และเห็นความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

แผนการจัดการเรียนรู้ และแผนการจัดกิจกรรม
ที่บูรณาการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

แผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ตามหาฮีเก็ง “เรียนรู้ฟิสิกส์ผ่านภูมิปัญญาตีมีด”

โรงเรียนห้วยเก็งพิทยาคาร สพม.อุดรธานี
นายพันธุ์ลก สืบกินนร

๑. หัวข้อ/ชื่อของ ICH “เรียนรู้ฟิสิกส์ผ่านภูมิปัญญาตีมีด”

๒. ชื่อรายวิชา ฟิสิกส์เพิ่มเติม เรื่อง ฟิสิกส์ในหมู่บ้านตีมีด (แรงดล อุณหภูมิ การถ่ายโอนความร้อน)

๓. สอนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๕

๔. มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

(ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑)

สาระฟิสิกส์

มาตรฐานที่ ๑ : ผลการเรียนรู้ ม.๔/๑๔

มาตรฐานที่ ๔ : ผลการเรียนรู้ ม.๖/๑

๕. วัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้

- ๑) เชื่อมโยงความรู้รายวิชาฟิสิกส์กับการตีมีด
- ๒) สังเกต ตั้งคำถามสืบเสาะหาความรู้ทางฟิสิกส์ที่เกี่ยวข้องกับการตีมีดได้
- ๓) ภูมิใจและเห็นคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในชุมชนของตนเอง

๖. สื่อ/แหล่งเรียนรู้ (สื่อการเรียนรู้/สถานที่/บุคคล ฯ)

- ๑) เตาตีมีดช่างพัน ชุมชนบ้านตีมีด ตำบลห้วยเก็ง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี
- ๒) ตารางเทียบสีของเหล็กที่อุณหภูมิต่าง ๆ
- ๓) อินเทอร์เน็ตในการสืบค้นข้อมูล

๗. ขั้นตอนดำเนินงาน/กิจกรรม

- ๑) นักเรียนลงพื้นที่เก็บข้อมูลประวัติความเป็นมา ขั้นตอนและเทคนิคการตีมีด
- ๒) นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มา แล้วสรุปข้อมูลขั้นตอนและเทคนิคของการตีมีดของช่างพัน
- ๓) ครูนำประเด็น ขั้นตอนการตีมีด เชื่อมโยงเข้รายวิชาฟิสิกส์โดยการตั้งคำถามกับนักเรียนว่า
“การตีมีด สามารถอธิบายด้วยวิชาฟิสิกส์ได้อย่างไรบ้าง”

- ๕) นักเรียนในชั้นเรียนเสนอประเด็นขั้นตอนที่สามารถอธิบายด้วยวิชาฟิสิกส์ (ครูผู้สอนจับประเด็นที่ผู้เรียนค้นพบและสนใจ) พบว่า นักเรียนในชั้นสนใจ ๓ ประเด็น ได้แก่ อุณหภูมิของเหล็ก ในขั้นตอนที่เผาเหล็ก แรงดลที่เกิดขึ้นในขั้นตอนการตีเหล็ก การถ่ายโอนความร้อนที่ช่างได้รับจากการตีมีด
- ๕) นักเรียนจับกลุ่มที่สนใจในเรื่องเดียวกัน เป็น ๓ กลุ่ม พร้อมทั้งคำถามสืบเสาะของแต่ละกลุ่ม พบว่านักเรียนตั้งคำถามสืบเสาะว่า (๑) อุณหภูมิของเหล็กขณะที่เอาเหล็กออกมาตีที่กองศา (๒) ค้อนขนาด ๖ , ๘ , ๑๒ ปอนด์เกิดแรงตีที่เหล็กเท่ากันหรือไม่ (๓) ความร้อนถูกถ่ายโอนมายังช่างตีมีดอย่างไรบ้าง
- ๖) นักเรียนสืบเสาะหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ หนังสือเรียนฟิสิกส์ อินเทอร์เน็ต และสอบถามช่าง
- ๗) นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันออกแบบการนำเสนอความรู้ความเข้าใจการเชื่อมโยงความรู้ฟิสิกส์
- ๘) ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปความรู้ในประเด็นที่ได้เรียนรู้ ได้แก่ อุณหภูมิ แรงดล และการถ่ายโอนความร้อน
- ๙) ครูวัดและประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริง โดยการวัดผลผู้เรียนจากชิ้นงานของนักเรียน การตอบคำถามปากเปล่าเกี่ยวกับเนื้อหาที่สามารถเชื่อมโยงกับการตีมีด

๘. ผลที่ได้รับ

๘.๑ ผู้เรียน

ได้เรียนรู้วิชาฟิสิกส์ผ่านกระบวนการตีมีดแบบโบราณที่นักเรียนค้นเคย ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย เข้าใจในหลักการเกิดความรู้และเห็นคุณค่าการตีมีดแบบโบราณ

๘.๒ โรงเรียน

มีแหล่งเรียนรู้ที่เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สำคัญ และเป็นส่วนหนึ่งในการถ่ายทอด

๘.๓ ชุมชน/ท้องถิ่น/จังหวัด/ หรือชาติ

ถ่ายทอดและรักษาการตีมีดแบบโบราณ ให้กับเยาวชนรุ่นต่อไป

๙. ปัญหา/อุปสรรคและแนวทางแก้ไข

เตาตีมีดแบบโบราณของชุมชนเริ่มเหลือน้อยลง แก้ปัญหาโดย เก็บข้อมูลจากช่างตีมีดรุ่นเก่า

๑๐. ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาต่อยอดการสอนในชั้นเรียน

ขั้นตอนของการตีมีดหลาย ๆ ขั้นตอน สามารถบูรณาการเข้ากับเนื้อหาวิชาฟิสิกส์ได้ เช่น การขยายตัวเชิงอุณหภูมิ และในรายวิชาวิทยาศาสตร์ในสาขาอื่นได้ เช่น วิชาเคมี (ปริมาณคาร์บอนของเหล็กที่เหมาะสมแก่การตีมีด)

มัทศกรรยลายผ้าไหมสุรินทร์

โรงเรียนสุรวิทยาคาร สพม.สุรินทร์

นางสุภาพร ลอยทอง

๑. หัวข้อ ภูมิศาสตร์เพื่อการสร้างสรรคัลายผ้าไหมจังหวัดสุรินทร์

๒. ชื่อรายวิชา ภูมิศาสตร์ รหัส ส๓๒๑๐๑

๓. สอนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๕

๔. มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะทางกายภาพของโลกและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อการใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ และสรุปข้อมูลตามกระบวนการทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนใช้ภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัดที่ ม.๔-๖/๑ วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพในประเทศไทยและภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก ซึ่งได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์

ตัวชี้วัดที่ ม.๔-๖/๓ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหาวิเคราะห์และสรุปข้อมูลตามกระบวนการทางภูมิศาสตร์และนำภูมิสารสนเทศมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรคัล วิถีการดำเนินชีวิต มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตัวชี้วัดที่ ม.๔-๖/๑ วิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางกายภาพกับกิจกรรมของมนุษย์ในการสร้างสรรคัลวิถีการดำเนินชีวิตของท้องถิ่นทั้งในประเทศไทยและภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกและเห็นความสำคัญ ของสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์

๕. วัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้

- ๑) อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภูมิศาสตร์กับการออกแบบออกแบบลายผ้าไหมได้
- ๒) สามารถออกแบบลายผ้าไหมจังหวัดสุรินทร์ได้
- ๓) สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

๖. สื่อ/แหล่งเรียนรู้

สื่อการสอน

ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เพื่อการสร้างสรรคัลายผ้าไหมจังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๘ ชุด

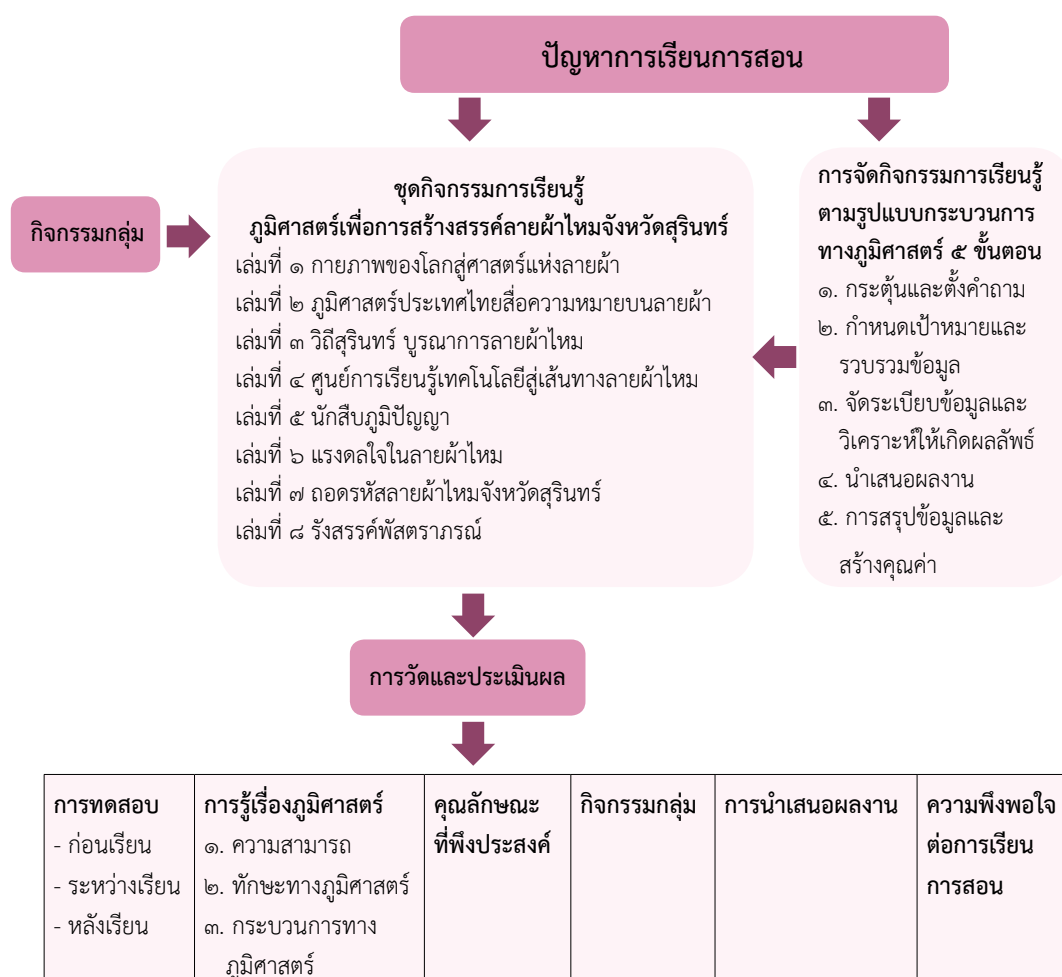
แหล่งเรียนรู้

- ๑) พิพิธภัณฑ์ผ้าไหม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
- ๒) ศูนย์วิจัยและพัฒนาผ้าไหมราชมงคล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
- ๓) วิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านโสมน อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

บุคคล

- ๑) อาจารย์ทัศนียา นิลฤทธิ์ อาจารย์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์
- ๒) อาจารย์สุดใจ สะอาดยิ่ง ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์
- ๓) อาจารย์แอน ศูนย์หม่อนไหมจังหวัดสุรินทร์
- ๔) นายพีรพัฒน์ พันตาแสง ปราชญ์ชาวบ้าน

๗. ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

๘. ผลที่ได้รับ

๘.๑ ผู้เรียน

- ๑) นักเรียนได้รับการคัดเลือกไปนำเสนอวัฒนธรรม งานนิทรรศการพลิกโฉมโรงเรียน สร้างต้นแบบนวัตกรรมครูสู่นวัตกรรมนักเรียน
- ๒) ได้รับการคัดเลือกไปแข่งขันผลงานออกแบบลายผ้าไหม ๑ ใน ๕ ผลงาน ระดับชาติ จากสมาคมส่งเสริมผ้าไหมไทยและวัฒนธรรมไทย

๘.๒ โรงเรียน

ได้รับการยกย่องโรงเรียนส่งเสริม สนับสนุน การเข้าร่วมการนำเสนอวัฒนธรรมครู สู่นวัตกรรมนักเรียน จากหน่วยงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๘.๓ ชุมชน/ท้องถิ่น/จังหวัด/ หรือชาติ

ได้รับการเผยแพร่ผลงานนวัตกรรมครูและนักเรียน

๙. ปัญหา/อุปสรรคและแนวทางแก้ไข

- ๑) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เรื่อง การถอผ้าไหมสุรินทร์ ครูต้องให้ความใกล้ชิด คอยแนะนำ เป็นที่ปรึกษาอย่างต่อเนื่อง
- ๒) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เรื่อง รังสรรค์พัสดราภรณ์ นักเรียนไม่มีความชำนาญด้านการเตรียมเส้นไหม การทอผ้าไหม จึงต้องมีผู้เชี่ยวชาญด้านการเตรียมเส้นไหม การทอผ้าไหม เป็นผู้คอยแนะนำ ชี้แนะและดูแลควบคู่กันไป

๑๐. ข้อเสนอแนะ

- ๑) การพัฒนาต่อยอดการสอนในชั้นเรียน การจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ควรเน้นให้ครูทุกคน จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีแนวคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้มีความร่วมสมัย ประยุกต์ใช้ในปัจจุบันได้ และให้อนุรักษ์ และสืบสานต่อไป
- ๒) การพัฒนาระดับโรงเรียน/ท้องถิ่น/จังหวัด/หรือชาติ ให้ครูจัดการเรียนการสอนบูรณาการ ด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น

โรงเรียนคำม่วง สพม.กาฬสินธุ์
นางอัมทอง ปัญญา

๑. หัวข้อ/ชื่อของ ICH มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

๒. ชื่อรายวิชา วิชาโครงการประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ส ๓๐๒๖๔

๓. สอนระดับชั้น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

๔. มาตรฐาน/ตัวชี้วัด สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัดที่ ม.๔-๖/๕ วางแผนกำหนดแนวทางและการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย

๕. วัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้

- ๑) เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาโครงการประวัติศาสตร์ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้วยรูปแบบ KRUI Model
- ๒) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกิดความรักความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้วยรูปแบบ KRUI Model
- ๓) เพื่อสืบสานและเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่นอำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย
- ๔) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะ สามารถสร้างสรรค์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

๖. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม รูปแบบ KRUI Model

กิจกรรม	บทบาทครู	บทบาทนักเรียน	แหล่งเรียนรู้/สื่อ
ปฐมนิเทศ	อธิบายวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ KRUI Model	- ผู้เรียนช่วยกันตั้งกฎ กติกา ในการเรียน ผู้เรียนช่วยออกแบบการวัดผลประเมินผล	- PowerPoint
ประเด็นศึกษา มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	- ชักถามความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	- ผู้เรียนศึกษาเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไทย - จำแนกประเภทมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไทย	- PowerPoint - ใบความรู้ - โทรศัพท์มือถือ - อินเทอร์เน็ต เว็บไซต์

กิจกรรม	บทบาทครู	บทบาทนักเรียน	แหล่งเรียนรู้/สื่อ
“ผู้เฒ่าเล่าผู้เยาว์บันทึก” ลงพื้นที่ศึกษา มรดก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ในท้องถิ่นของตนเอง	- อธิบายแนวทางการเก็บรวบรวม ข้อมูล เครื่องมือในการเก็บข้อมูล - ทำหนังสือติดต่อบุคลากร ผู้นำ ชุมชนองค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	- แบ่งกลุ่มศึกษาข้อมูลมรดก ภูมิปัญญา (ตามตำบลที่ผู้เรียนอยู่) - ช่วยกันออกแบบสอบถาม แบบสำรวจ เพื่อเก็บข้อมูล - ลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทาง วัฒนธรรมในท้องถิ่น	- แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น - ผู้เฒ่า ปราชญ์ในท้องถิ่น - โทรศัพท์มือถือ - แบบสอบถาม
วิเคราะห์ข้อมูล ตีความ ประเมินหลักฐาน	ครูอธิบายแนวทางวิเคราะห์ ตีความ ประเภท มรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรม	- นำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกัน - สรุปข้อมูลลงเป็นแผนภาพ - ตัดต่อวิดีโอเพื่อนำเสนอ	- ปากกาไวท์บอร์ด - กระดาษชาร์ต - โทรศัพท์มือถือ
นำเสนอข้อมูลมรดก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ในแต่ละตำบล	- ชักถาม เสนอแนะ - ประเมินผลจากการนำเสนอข้อมูล - แต่ละกลุ่มเลือกประเด็นที่จะจัดทำ โครงการ	- ผู้เรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอข้อมูลมรดก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในตำบลของ ตนเอง - ผู้เรียนกลุ่มอื่น ๆ ชักถามเสนอแนะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้	- โทรศัพท์ - โทรศัพท์มือถือ - แผ่นผังข้อมูลของ แต่ละกลุ่ม - แบบประเมิน
ความรู้เกี่ยวกับโครงการ	- ครูซักถามความรู้เกี่ยวกับการทำ โครงการ	- ผู้เรียนศึกษาความรู้เกี่ยวกับการทำ โครงการ	- PowerPoint - โทรศัพท์มือถือ
เค้าโครง โครงการมรดก ภูมิปัญญา ประเด็นที่ สนใจ	- ครูอธิบายวิธี ตั้งชื่อโครงการ ส่วนประกอบของโครงการ	- ผู้เรียนแต่ละกลุ่มเลือกประเด็น ที่สนใจ เพื่อทำโครงการ ช่วยกันกำหนด วัตถุประสงค์	- PowerPoint - ใบความรู้ - อินเทอร์เน็ต
“ผู้เฒ่าเล่าผู้เยาว์บันทึก” ลงพื้นที่ศึกษามรดก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ในประเด็นที่สนใจเป็น พิเศษ	- ครูอธิบายแนวทางการเก็บรวบรวม ข้อมูล - การจัดทำเครื่องมือในการเก็บข้อมูล - ครูทำหนังสือ ติดต่อบุคลากร ผู้นำ ชุมชน	- ผู้เรียนช่วยกันวางแผนออกแบบสอบถาม แบบสำรวจ เพื่อเก็บข้อมูล ให้ครอบคลุม ตรงกับวัตถุประสงค์ของการทำโครงการ	- แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น - ผู้เฒ่า ปราชญ์ในท้องถิ่น - โทรศัพท์มือถือ - แบบสอบถาม
การเขียนรายงานโครงการ	- ครูกระตุ้น ส่งเสริมสนับสนุน เสนอแนะให้ผู้เรียนสามารถ สร้าง องค์ความรู้ด้วยตนเอง	- ผู้เรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันเขียนรายงาน บทที่ ๑ - ๕ - สรุปลงแผนผัง (โปสเตอร์)	- ใบความรู้การเขียน โครงการ - โทรศัพท์มือถือ - แผนผังโครงการ

๗. การวัดผลประเมินผลจากงานที่มอบหมาย

งานที่มอบหมาย	คะแนน
๑. สืบค้นข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น (ตำบลที่ผู้เรียนอาศัยอยู่) อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ “ผู้เฒ่าเล่าผู้เยาว์บันทึก” (ทั้งภาพนิ่งและวิดีโอ)	๒๐
๒. แผนผังสรุปข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์	๑๐
๓. เค้าโครงโครงการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในประเด็นที่นักเรียนสนใจ	๒๐
๔. สืบค้นข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในประเด็นที่สนใจเป็นพิเศษ “ผู้เฒ่าเล่าผู้เยาว์บันทึก” (ทั้งภาพนิ่งและวิดีโอ)	๒๐

งานที่มอบหมาย	คะแนน
๕. โครงการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในประเด็นที่สนใจเป็นพิเศษ	๑๐
๖. จัดนิทรรศการแสดงผลงาน รูปเล่มโครงการ पोสเตอร์โครงการ	๒๐
รวม	๑๐๐

๘. ผลที่ได้รับ

๘.๑ ผู้เรียน

- ๑) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาฯ อำเภอคำม่วน จังหวัดกาฬสินธุ์
- ๒) มีเจตคติที่ดี เกิดความรักความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาฯ ในท้องถิ่น
- ๓) สามารถสืบสานและเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาฯ ในท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย
- ๔) มีทักษะ สร้างสรรค์ผลงานจากมรดกภูมิปัญญาฯ ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

๘.๒ โรงเรียน

พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น

๙. ปัญหา/อุปสรรคและแนวทางแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

- ๑) การเดินทางออกไปชุมชน (ไม่มีพาหนะ)
- ๒) นักเรียนอยู่ต่างพื้นที่ ต่างหมู่บ้าน ทำให้การเก็บข้อมูลร่วมกันลำบาก
- ๓) งบประมาณในการลงพื้นที่

แนวทางแก้ไข

- ๑) ครูหรือโรงเรียนจัดหาพาหนะสำหรับนักเรียน
- ๒) จัดกลุ่มนักเรียนที่อยู่หมู่บ้านเดียวกัน
- ๓) จัดทำโครงการของบสนับสนุนจากองค์การท้องถิ่น

๑๐. ข้อเสนอแนะ

- ๑) การพัฒนาต่อยอดในชั้นเรียน และควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภาคเรียนละ ๑ ครั้ง
- ๒) ควรบรรจุลงในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สืบสานหัตถกรรมผ้าทอโบราณบ้านโนนกก จังหวัดอุดรธานี

โรงเรียนอุดรพิทยานุกูล สพม.อุดรธานี

นางปาจริย์ นาระกุล

๑. หัวข้อ/ชื่อของ ICH การออกแบบการจัดการเรียนรู้หัตถกรรมการทอผ้าโบราณโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้
ทอผ้าโบราณบ้านโนนกก ต.หนองนาคำ อ.เมือง จ.อุดรธานี เป็นแหล่งเรียนรู้
ในท้องถิ่น

๒. ชื่อรายวิชา ประวัติศาสตร์ ๑ รหัสวิชา ส๓๑๑๐๒ รายวิชาพื้นฐานประวัติศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษา
ตอนปลาย แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง ตัวอย่างการศึกษาโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์
เน้นทักษะ ๑S๒C & ๕ STEPS

๓. สอนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๔

๔. มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถ
ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัดที่ ม. ๔-๖/๒ สร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์อย่าง
เป็นระบบ

๕. วัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้

๑) นักเรียนสามารถนำวิธีการทางประวัติศาสตร์เน้นทักษะ ๑S๒C & ๕ STEPS ไปใช้ในการศึกษา
มรดกภูมิปัญญาทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นของตนได้

๒) นักเรียนมีความรัก ความภาคภูมิใจและธำรงมรดกภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตน

๖. สื่อ/แหล่งเรียนรู้ (สื่อการเรียนรู้/สถานที่/บุคคล ฯ)

๑) Logbookแพลตฟอร์ม Canva/e-book/ Historical Mind Mapping

๒) Power Point/คลิปวิดีโอ/ วิดีทัศน์ “ชุมชนบ้านโนนกก จังหวัดอุดรธานี”/เพจคุณครูปาจริย์
พาเพลิน

๓) ตาราง ทักษะ ๑S๒C

๔) ไหว้บ้านเชียง/ของที่ระลึกเมืองอุดรธานี

๕) ศูนย์การเรียนรู้ทอผ้าโบราณบ้านโนนกก ต.หนองนาคำ อ.เมือง จ.อุดรธานี

๖) นายอภิชาติ พลบัวไข ผู้ใหญ่บ้านโนนกก

๗. ขั้นตอนดำเนินงาน/กิจกรรม)

การวางแผน

- ๑) ร่วมวางแผนกับครูผู้สอนรายวิชาชีววิทยาค้นหาจุดร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ผ้าโบราณบ้านโนนกกเป็นแหล่งเรียนรู้เน้นหัวข้อ ICH
- ๒) ขออนุญาตผู้บริหารสถานศึกษาลงศึกษาพื้นที่จริง/ประสานสถานที่/วิทยากรท้องถิ่น
- ๓) นำนักเรียนลงศึกษาภาคสนาม

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้

Step ๑ ขั้นสังเกต รวบรวมข้อมูล (Gathering)

- ๑) ครูกระตุ้นความสนใจของนักเรียนด้วยการเปิดวิดีโอ “ชุมชนบ้านโนนกก จังหวัดอุดรธานี” นักเรียนช่วยกันสรุปและนำเสนอในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับบุคคล สภาพชีวิตผู้คน ชุมชน อาชีพ ปัจจัยในการส่งเสริมให้อาชีพนั้นคงอยู่หรือสูญหายไป และความสำคัญกับจังหวัดอุดรธานี (แนวคำตอบเชื่อมโยงมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหรือมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้)
- ๒) นักเรียนเลือกจับคู่ตามความสมัครใจร่วมกันทำกิจกรรม Treasure Swap ผลัดเปลี่ยนกันถ่ายคลิปสั้น ๆ เพื่อเล่ารายละเอียดเกี่ยวกับ “ประวัติความเป็นมาของสิ่งของที่นำมาทำ Treasure Swap” “เหตุผลในการเลือกให้สิ่งของกับเพื่อน” ลงในไลน์กลุ่มประวัติศาสตร์ของห้องเรียน
- ๓) ครูชี้แจงจุดประสงค์การเรียนรู้

Step ๒ ขั้นคิดวิเคราะห์และสรุปความรู้ (Processing) & Sourcing = ๑S

- ๑) นักเรียนแต่ละกลุ่มนำ Sourcing = ๑S : กระบวนการรวบรวมข้อมูลหลักฐานจากแหล่งต่าง ๆ มาวิเคราะห์ด้วยตาราง “ทักษะ ๑S๒C” เขียนสะท้อนความคิดตามรูปแบบ Logbook สรุปองค์ความรู้ด้วยรูปแบบ Historical Mind Mapping เลือกหัวข้อเรื่องที่จะศึกษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของ “ชุมชนบ้านโนนกก จังหวัดอุดรธานี” โดยแต่ละกลุ่มต้องไม่ซ้ำกัน
- ๒) แต่ละกลุ่มนำเสนอกิจกรรม “นักสืบเสาะข้อมูล” และถ่ายคลิปสั้น ๆ ลงในไลน์ประวัติศาสตร์

Step ๓ ขั้นปฏิบัติและสรุปความรู้หลังการปฏิบัติ (Applying and Constructing the Knowledge) & Corroboration = ๑C : Contextualizing = ๒C

- ๑) วางแผนแบ่งหน้าที่กันทำผลงาน Logbook โดยใช้ขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์ เน้นทักษะ ๑S๒C Corroboration = ๑C : กระบวนการประเมินค่าเนื้อหาและข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานแต่ละชิ้น/ทีละชิ้น/ทุกชิ้น
- ๒) ร่วมกันทำใบกิจกรรมตามหัวข้อที่เลือกใช้ Contextualizing = ๒C : กระบวนการเปรียบเทียบเนื้อหา หลักฐาน เอกสารข้อมูลแวดล้อมอื่น ๆ แต่ละกลุ่มแลกเปลี่ยนผลงาน เพื่อแบ่งปันตรวจสอบ และเติมเต็ม
- ๓) ลงมือออกแบบสร้างนวัตกรรมเพียง ๑ ผลงาน ดังนี้ ผลงาน Logbook จากแพลตฟอร์ม Canva ผลงาน Logbook ฉบับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) หรือผลงาน Historical Mind Mapping

- ๔) การนำเสนอผลงานนวัตกรรมเพื่อพัฒนา ปรับปรุง และเติมเต็มผลงาน โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มหรือระหว่างกลุ่ม
- ๕) ร่วมกันสรุปองค์ความรู้และสะท้อนแนวคิด

Step ๔ ขั้นสื่อสารและนำเสนอ (Applying the Communication Skill)

แต่ละกลุ่มนำเสนอผลงาน Logbook จากแพลตฟอร์ม Canva, ผลงาน Logbook ฉบับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) หรือผลงาน Historical Mind Mapping ด้วยการจัดการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ โดยใช้ขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method) เน้นทักษะ ๑S๒C หน้าชั้นเรียน

Step ๕ ขั้นประเมินเพื่อเพิ่มคุณค่าบริการสังคมและจิตสาธารณะ (Self-Regulating)

- ๑) นักเรียนประเมินความรู้ตนเอง
- ๒) นักเรียนเขียนสะท้อนความเห็นคิด ข้อเสนอแนะ แนวทางแก้ปัญหาหรือแนวทางพัฒนาที่เพิ่มคุณค่าต่อท้องถิ่นและสังคม
- ๓) นำเสนอผลงาน Logbook จากแพลตฟอร์ม Canva ผลงาน Logbook ฉบับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) หรือผลงาน Historical Mind Mapping ด้วยการจัดการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ โดยใช้ขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method) เน้นทักษะ ๑S๒C เผยแพร่ผ่าน “เพจคุณครูปายริย์พาเพลิน” ให้นักเรียนชั้นอื่นได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- ๔) นักเรียนตัวแทนแต่ละห้องหรือนักเรียนที่สนใจร่วมกับนักเรียนใน “ชุมนุมรากเหง้าความเป็นไทย” ออกค่ายอาสา “สืบสานศิลป์ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ด้วยทักษะ ๑S๒C”

การวัดประเมินผล

วิธีการ	เครื่องมือ	เกณฑ์
ประเมินทักษะการนำกระบวนการทางประวัติศาสตร์ไปใช้ในการตอบคำถาม	แบบประเมินผลงาน	นักเรียนนำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาใช้ในการตอบคำถามใบงานอยู่ในระดับคุณภาพ ๓ ขึ้นไป
ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์	แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์	นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับคุณภาพ ๒ ขึ้นไป
ประเมินสมรรถนะสำคัญผู้เรียน	แบบประเมินสมรรถนะสำคัญผู้เรียน	นักเรียนมีสมรรถนะสำคัญอยู่ในระดับคุณภาพ ๒ ขึ้นไป

๘. ผลที่ได้รับ

๘.๑ ผู้เรียน

นักเรียนได้รับการพัฒนา /ฝึกฝน นำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นของตนปลูกฝัง Historical Thinking ด้วยวิธีการ Historical Method

๘.๒ โรงเรียน

ได้เน้นวัดกรรมการจัดการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

เน้นทักษะ ๑S๒C & ๕ STEPS

๘.๓ ชุมชน/ท้องถิ่น/จังหวัด/ หรือชาติ

นักเรียนมีเวทีการแสดงออกถึงความรัก ห่วงเห่นและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน และเตรียมพร้อมในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ รักษา สืบสาน ต่อยอดรากเหง้าของท้องถิ่นของชาติสืบไปสู่รุ่นต่อรุ่น

๙. ปัญหา/อุปสรรคและแนวทางแก้ไข

ปัญหา/อุปสรรค

ครูผู้สอนขาดองค์ความรู้ ไม่มีที่ปรึกษาที่เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ และขาดแคลนงบประมาณ

แนวทางแก้ไข

- ๑) ส่งเสริมให้ครูผู้สอนมี Historical thinking
- ๒) ผอ.รร./ ศน ./สพม. /สพฐ. มีนโยบายต่อเนื่องด้านประวัติศาสตร์
- ๓) ตั้งศูนย์ส่งเสริม/พัฒนาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เชื่อมโยงทุกระดับทุกภาคส่วนตั้งแต่ “ต้นน้ำ ระหว่างทางถึงปลายน้ำ”

๑๐. ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาต่อยอดการสอนในชั้นเรียน

จัดกิจกรรมให้ครอบคลุมทุกหน่วยการเรียนรู้

การพัฒนาระดับโรงเรียน/ท้องถิ่น/จังหวัด/หรือชาติ

- ๑) กิจกรรม Open House UP.
- ๒) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรมไทย-ลาว
- ๓) วันดำรงราชานุภาพ รำลึกถึงพระบิดาแห่งประวัติศาสตร์ไทย

ผ้าขึ้นตีนแดง

โรงเรียนลำปลายมาศ สพม.บุรีรัมย์
นางสาวกิตติมาพร โตหนึ่ง

๑. หัวข้อ/ชื่อของ ICH เรียนรู้ภาษาจีนจากผ้าขึ้นตีนแดง

๒. ชื่อรายวิชา ภาษาจีน (รหัสวิชา จ ๓๐๒๐๓)

๓. สอนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๕

๔. ผลการเรียนรู้

- ๑) อธิบาย และเขียนประโยคหรือ ข้อความให้สัมพันธ์กับสื่อ ที่ไม่ใช่ความเรียง รวมทั้งระบุ และเขียนสื่อที่ไม่ใช่ความเรียง รูปแบบต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กับประโยค หรือข้อความที่ฟัง หรืออ่าน
- ๒) พูดและเขียนบรรยายแสดง ความรู้สึกและความคิดเห็น ของตนเองเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ กิจกรรม ประสพการณ์ ข่าว เหตุการณ์ พร้อมให้เหตุผลประกอบ
- ๓) วิเคราะห์และอธิบายความเหมือนและความแตกต่างระหว่างชีวิต ความเป็นอยู่ ความเชื่อ และวัฒนธรรมของจีนกับของไทย และนำไปใช้อย่างเหมาะสม
- ๔) ค้นคว้า รวบรวม และสรุปข้อมูล หรือข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นจาก แหล่งเรียนรู้และนำเสนอด้วยวิธีการที่หลากหลาย

๕. วัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้

- ๑) แปลความหมายของคำศัพท์และบทสนทนาภาษาจีนได้อย่างถูกต้อง
- ๒) สามารถเขียนประโยคภาษาจีนบรรยายภาพที่กำหนดให้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม
- ๓) มีความตั้งใจ ใฝ่เรียนรู้ เชื่อฟังคำสั่ง มีความกล้าแสดงออกในชั้นเรียน และให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมกลุ่มเป็นอย่างดี

๖. สื่อ/แหล่งเรียนรู้

- ๑) เอกสารประกอบการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ 我去泰国武里南府。
- ๒) Power Point ประกอบการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ 我去泰国武里南府。
- ๓) เอกสารประกอบการเรียนรู้ (เพิ่มเติม) เรื่อง “งานศิลปหัตถกรรมประเภทผ้าขึ้นตีนแดง”
- ๔) วิดีทัศน์ นิทาน เรื่อง “ผ้าขึ้นตีนแดง” จากลิงค์ <https://www.youtube.com/watch?v=QVl๓๐McWfB๘>
- ๕) วิดีทัศน์ เรื่อง “ผ้าขึ้นตีนแดง” จากลิงค์ <https://www.youtube.com/watch?v=jVArxIM๐-Jg>

๗. ขั้นตอนดำเนินกิจกรรม (การจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงาน Task Based Learning: TBL)

๗.๑ ก่อนทำภาระงาน (pre-task phase)

- ผู้เรียนอ่านออกเสียงคำศัพท์ภาษาจีนที่ได้เรียนไปในชั่วโมงที่แล้วจาก Power Point ประกอบการเรียนหน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ 我去泰国武里南府。 โดยให้ทุกคนอ่านออกเสียง คำละ ๑ ครั้ง หากมีคำใดที่ผู้เรียนออกเสียงผิด ให้ผู้สอนรีบแก้ไขให้ถูกต้อง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาการจำที่ผิดพลาด
- ผู้สอนพาผู้เรียนอ่านบทสนทนา เรื่อง “武里南的丝绸 ผ้าขึ้นดินแดง” จากเอกสารประกอบการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ 我去泰国武里南府。 แล้วให้ผู้เรียนในห้องช่วยกันแปลความหมายของบทสนทนา
- ผู้เรียนอ่านบทสนทนาโต้ตอบกัน โดยแบ่งผู้เรียนในห้องออกเป็น ๒ ฝั่งสลับกันเป็น A และ B หากผู้เรียนออกเสียงคำศัพท์ผิด ให้ผู้สอนรีบแก้ไขให้ถูกต้อง
- ผู้สอนแจกเอกสารประกอบการเรียนรู้ (เพิ่มเติม) เรื่อง “งานศิลปหัตถกรรมประเภทผ้าขึ้นดินแดง” ให้ผู้เรียนคนละ ๑ ชุด
- ผู้สอนเปิดวิดีโอทัศน์ เรื่อง “ผ้าขึ้นดินแดง” และวิดีโอ เรื่อง “ผ้าขึ้นดินแดง” จาก Youtube จบแล้วผู้เรียนร่วมกันอภิปรายถึงขั้นตอนการทอผ้าขึ้นดินแดงอย่างง่าย แล้วให้นักเรียน
- เป็นผู้เล่าประสบการณ์ตนเองเกี่ยวกับผ้าไหม ตั้งแต่ขั้นตอนการเลี้ยงหนอนไหม จนถึงการตัดเย็บเป็นชุดและความรู้สึกประสบการณ์การใส่ผ้าไหม

๗.๒ ระหว่างทำภาระงาน (task cycle)

- ผู้เรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละไม่เกิน ๓ คน และส่งตัวแทนแต่ละกลุ่มมารับอุปกรณ์สำหรับการทำภาระงาน กลุ่มละ ๑ ชุด ได้แก่ รูปภาพ (แต่ละกลุ่มได้ภาพไม่ซ้ำกัน) กระดาษปอนด์ ขนาด A๓ และปากกา ๒ สี
- ผู้สอนมอบหมายภาระงาน โดยให้แต่งประโยคภาษาจีนจากภาพที่ผู้สอนแจกให้ แล้วเขียน
- ลงในกระดาษ A๓ จากนั้นเตรียมนำเสนอหน้าชั้นเรียนในระหว่างที่ผู้เรียนแต่ละกลุ่มกำลังปฏิบัติภาระงานอยู่นั้น ผู้สอนจะเดินดูการปฏิบัติงานของทุกกลุ่ม

๗.๓ เน้นภาษา (language focus)

- เมื่อปฏิบัติภาระงานเสร็จ ให้แต่ละกลุ่มออกมาแนะนำภาระงานหน้าชั้นเรียน ระหว่างที่ผู้เรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงาน ให้กลุ่มที่เหลือในชั้นเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลงานของเพื่อนด้วย โดยผู้สอนจะเป็นผู้ให้คำแนะนำเพิ่มเติม และทำการประเมินผลงานของแต่ละกลุ่มตามตัวชี้วัด
- ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุปสิ่งที่ได้เรียนมาในวันนี้
- ผู้สอนให้การบ้านผู้เรียน โดยไปทำแบบทดสอบออนไลน์ผ่าน Google Forms เรื่อง “武里南的丝绸 ผ้าขึ้นดินแดง” เพื่อทบทวนความรู้ความเข้าใจเนื้อหาในบทเรียน ผู้เรียนที่มีคะแนนการทำแบบทดสอบมากที่สุดจะได้รับรางวัลพิเศษจากผู้สอน

๘. ผลที่ได้รับ

๘.๑ ผู้เรียน

ได้เรียนรู้ภาษาจีนที่บูรณาการร่วมกับมรดกภูมิปัญญา วัฒนธรรมในท้องถิ่นผ่านการจัดการเรียนรู้
ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

๘.๒ โรงเรียน

ได้แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบใหม่ นำนวัตกรรม ICH ไปบูรณาการกับวิชาอื่น

๙. ปัญหา/อุปสรรค และแนวทางแก้ไข

ด้านเวลา ผู้สอนควรเพิ่มระยะเวลาในการปฏิบัติภาระงานในชั้นเรียน เพราะมีผู้เรียนบางกลุ่ม
ที่ทำงานไม่เรียบร้อย และต้องการทำชิ้นงานให้มีความสวยงามมากกว่านี้ จึงต้องให้ไปทำต่อและมานำเสนอ
ในชั่วโมงถัดไป

๑๐. ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาต่อยอดการสอนในชั้นเรียน สามารถนำนวัตกรรม ICH ไปบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้
ภาษาจีนในเนื้อหาอื่น และเน้นกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

เมืองขานูมานสืบสานตำนานยักษ์คุ

โรงเรียนขานูมานวิทยาคม สพม.อุบลราชธานี อำนาจเจริญ

นายยุทธนากรณ์ บุปผาดี

๑. หัวข้อ/ชื่อของ ICH สืบสานตำนานยักษ์คุ

๒. ชื่อรายวิชา วิชาเลือกเสรี (ท้องถิ่นของเรา ๕) ส ๒๐๒๐๕

๓. สอนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๓

๔. มาตรฐาน/ตัวชี้วัด (ผลการเรียนรู้)

เข้าใจและเห็นคุณค่า ปฏิบัติเพื่ออนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญา ประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

๕. วัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้

- ๑) ศึกษาลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประวัติความเป็นมา ความสำคัญของประเพณีแห่ยักษ์คุ
- ๒) วิเคราะห์ความสำคัญของประเพณีแห่ยักษ์คุในการสร้างสรรค์วิถีชีวิตของคนในชุมชน
- ๓) เพื่อเห็นความสำคัญตลอดจนปฏิบัติเพื่ออนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่ยักษ์คุให้คงอยู่สืบไป

๖. สื่อ/แหล่งเรียนรู้ (สื่อการเรียนรู้/สถานที่/บุคคล ฯ)

- ๑) แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ได้แก่ ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์
- ๒) แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านยักษ์คุ ครูนวนิตย์ เขาวนะกิจ

๗. ขั้นตอนการดำเนินงาน/กิจกรรม

การวางแผน

- ๑) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเพณีแห่ยักษ์คุ
- ๒) ศึกษาแผนที่ ภาพถ่ายดาวเทียมของชุมชนบ้านยักษ์คุเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับลงพื้นที่
- ๓) แบ่งกลุ่มนักเรียน แต่ละกลุ่มตั้งประเด็นคำถาม และสร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลโดยการสำรวจและสัมภาษณ์
- ๔) ประสานผู้นำชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้าน กำหนดปฏิทินลงพื้นที่เก็บข้อมูล
- ๕) ลงพื้นที่เก็บข้อมูลตามปฏิทินที่กำหนดไว้

ขั้นตอนการเรียนรู้

- ๑) ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น ๕ กลุ่ม แล้วให้นักเรียนนั่งตามกลุ่มของตัวเอง ทำกิจกรรม “canuman only”
- ๒) ครูแจกบัตรภาพประเพณีต่าง ๆ ในแต่ละภาคของประเทศไทยให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม ๆ ละ ๖ บัตรภาพ
- ๓) ครูชวนนักเรียนสนทนาเพื่อกระตุ้นความทรงจำเกี่ยวกับประเพณีในประเด็นดังต่อไปนี้
พิจารณาจากบัตรภาพที่แจกให้
 - ๓.๑) ประเพณีใดบ้างที่มีใน อ.ชานุมานและมีอยู่ในภาคอื่น เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง
 - ๓.๒) ประเพณีใดบ้างที่มีเฉพาะภาคอื่น แต่ไม่มีใน อ.ชานุมาน เช่น ประเพณีวิ่งควาย ผีตาโขน
 - ๓.๓) ประเพณีใดบ้างที่มีเฉพาะใน อ.ชานุมาน ไม่มีในภาคอื่น ๆ (ประเพณีแห่ยักษ์คุ)(นักเรียนแสดงบัตรภาพ)
- ๔) นักเรียนร่วมกันตอบคำถาม “ทำไมประเพณีแห่ยักษ์คุจึงจัดขึ้นที่อำเภอชานุมาน” “ประเพณีแห่ยักษ์คุมีความเหมือนหรือแตกต่างจากประเพณีอื่นอย่างไร
- ๕) นักเรียนแต่ละกลุ่มแบ่งกันศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่ได้จากการลงพื้นที่และร่วมกันวิเคราะห์เกี่ยวกับประเพณีแห่ยักษ์คุ ดังนี้
 - กลุ่ม ๑ เรื่อง สภาพภูมิศาสตร์กับการดำรงอยู่ของชีวิตของคนในชุมชน (สภาพภูมิศาสตร์ ปฏิทินเศรษฐกิจ แผนที่เดินดิน)
 - กลุ่ม ๒ เรื่อง ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของประเพณีแห่ยักษ์คุ (ตำนานยักษ์คุ)
 - กลุ่ม ๓ เรื่อง ความเชื่อกับการดำรงอยู่ของประเพณี (ปฏิทินวัฒนธรรม)
 - กลุ่ม ๔ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากอดีตถึงปัจจุบัน (timeline ประวัติชานุมาน ปฏิทินเศรษฐกิจ)
 - กลุ่ม ๕ เรื่อง ประเพณีแห่ยักษ์คุมีส่วนในการสร้างสรรค์วิถีชีวิตของคนในชุมชนอย่างไร (อาหารท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม)
- ๖) นักเรียนแต่ละกลุ่ม ส่งตัวแทนนำเสนอประเด็นที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และสมาชิกที่เหลือส่งตัวแทนไปฟังตามประเด็นต่าง ๆ
- ๗) รวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลจากการฟัง
- ๘) เชื่อมโยงความรู้และนำไปใช้ประโยชน์ “จากประเด็นต่าง ๆ ที่ได้รับฟัง นักเรียนมีวิธีการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่ยักษ์คุให้ยั่งยืนในอนาคตได้อย่างไร”

๙. ผลที่ได้รับ

- ๑) ผู้เรียน นักเรียนได้เข้าใจประวัติความเป็นมา ความสำคัญ ตลอดจนสามารถบอกแนวทางการอนุรักษ์สืบสานประเพณีแห่ยักษ์คุให้ยั่งยืนสืบไปได้

- ๒) โรงเรียน โรงเรียนมีหลักสูตรท้องถิ่น (รายวิชาเลือกเสรี ท้องถิ่นของเรา) โดยการนำเอาองค์ความรู้จากชุมชน ด้านเศรษฐกิจ สังคม ประเพณีวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมมาจัดทำเป็นเนื้อหาในการเรียนการสอน
- ๓) ชุมชน ชุมชนเป็นสื่อการเรียนรู้ ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับนักเรียนในฐานะเยาวชนรุ่นใหม่ที่จะสืบสานประเพณีหัตถ์ศิลป์ในกายภาคหน้า และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

๑๐. ปัญหา/อุปสรรค และแนวทางแก้ไข

ปัญหา/อุปสรรค	แนวทางแก้ไข
ปัญหาการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในชุมชน เนื่องจากชุมชนมีพื้นที่ขนาดใหญ่ทำให้สำรวจไม่ทั่วถึง	ศึกษาข้อมูลของชุมชนด้วยเอกสาร เว็บไซต์ การสัมภาษณ์ออนไลน์ ภาพถ่ายดาวเทียมจากกูเกิ้ลเอิร์ธ (Google Earth)
การให้รายละเอียดข้อมูลไม่ตรงกัน	อธิบายคำถามให้ชัดเจนหรือทบทวนคำถามซ้ำ
การนำนักเรียนลงพื้นที่ในชุมชนอาจมีความเสี่ยงต่อการเกิดอันตรายในระหว่างเดินเก็บข้อมูล เนื่องจากถนนบางสายในชุมชนมีรถสัญจรตลอดเวลา	เชิญปราชญ์ชาวบ้านหรือคนในชุมชนมาให้ความรู้แทนการลงพื้นที่

๑๑. ข้อเสนอแนะ

- ๑) การพัฒนาต่อยอดการสอนในชั้นเรียน บูรณาการกับวิชาต่าง ๆ
- ๒) การพัฒนาระดับโรงเรียน เปิดสอนรายวิชาเลือกเสรี (ท้องถิ่นของเรา) ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

การจัดงาน

โรงเรียนน้ำสวยวิทยา สพม.หนองคาย
นางสาวสุพัตรา ดีศิลป์

๑. หัวข้อ/ชื่อของ ICH PBL (Project-based Learning) หน่วย The Culture : ภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒. ชื่อรายวิชา

๓. สอนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๑

๔. มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

๕. วัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้

- ๑) เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และ ตระหนักถึงมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง
- ๒) เพื่อให้นักเรียนได้ถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองให้ครอบครัว
- ๓) เพื่อให้นักเรียนสร้างรายได้ให้กับครอบครัว

๖. สื่อ/แหล่งเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์การจัดงาน / แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

๗. ขั้นตอนดำเนินงาน/กิจกรรม (การวางแผน ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ การวัดประเมินผล)

๗.๑ ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

สัปดาห์ที่ ๑	วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ ที่พบในชุมชนและท้องถิ่นของตน
สัปดาห์ที่ ๒	วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ ที่ในชุมชนและท้องถิ่นที่สนใจ
สัปดาห์ที่ ๓	ศึกษาวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ ที่ในชุมชนและท้องถิ่น (๑)
สัปดาห์ที่ ๔	ศึกษาวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ ที่ในชุมชนและท้องถิ่น (๒)
สัปดาห์ที่ ๕	นำเสนอผลการศึกษาวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ ที่ในชุมชนและท้องถิ่น
สัปดาห์ที่ ๖	ออกแบบวิธีการถ่ายทอดความรู้/นวัตกรรมการถ่ายทอดความรู้
สัปดาห์ที่ ๗	สร้างกระบวนการถ่ายทอดความรู้/นวัตกรรมการถ่ายทอดความรู้
สัปดาห์ที่ ๘	ปรับปรุงและพัฒนา กระบวนการถ่ายทอดความรู้/นวัตกรรมการถ่ายทอดความรู้
สัปดาห์ที่ ๙	ถ่ายทอดความรู้และสร้างความตระหนัก ถึงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของตน
สัปดาห์ที่ ๑๐	สรุปองค์ความรู้ สะท้อนผล และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นรวม

๗.๒ การวัดและประเมินผล

แบบประเมินผู้เรียนระหว่างเรียนและแบบประเมินการนำเสนอ

๘. ผลที่ได้รับ

๘.๑ ผู้เรียน

- ๑) นักเรียนได้เรียนรู้และ ตระหนักถึงมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง
- ๒) นักเรียนได้ถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองให้ครอบครัว
- ๓) นักเรียนสร้างรายได้ให้กับครอบครัว

๘.๒ โรงเรียน

มีหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนด้านวัฒนธรรมภูมิปัญญาและมีส่วนร่วมกับชุมชนของนักเรียน และมีการต่อยอดไปยังครอบครัวของนักเรียนในการประกอบอาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญของการดำรงชีวิตของนักเรียน เพราะว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสรรพวิชาความรู้ที่ผู้ปกครอง และนักเรียนได้สืบทอดกันมา

๘.๓ ชุมชน/ท้องถิ่น/จังหวัด/ หรือชาติ

ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้อยู่กับลูกหลานต่อไป

๙. ปัญหา/อุปสรรคและแนวทางแก้ไข

๙.๑ ปัญหา

การลงพื้นที่ การจัดสรรงบประมาณ

๙.๒ แนวทางแก้ไข

ขอความร่วมมือกับผู้ปกครอง ในการสนับสนุนงบประมาณ

๑๐. ข้อเสนอแนะ

๑๐.๑ การพัฒนาต่อยอดการสอนในชั้นเรียน

เพิ่มเนื้อหาการสอนเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นให้หลากหลาย เนื่องจากเป็นเรื่องใกล้ตัวนักเรียน และสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรมศาสนา ศิลปะ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ล้วนแล้วเป็นวัฒนธรรมที่ชุมชนได้สืบสานต่อเนื่องมายาวนาน

๑๐.๒ การพัฒนาระดับโรงเรียน/ท้องถิ่น/จังหวัด/หรือชาติ

จัดทำหลักสูตรให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติและลงพื้นที่จริงในการเรียนรู้ เพื่อเป็นให้นักเรียน ได้ตระหนักถึงภูมิปัญญาของตนและถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้ด้วย

แผนการจัดกิจกรรมนักเรียนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร

สืกลางน้ำวัดบ้านหนองแวง

โรงเรียนโดมประดิษฐ์วิทยา สพม.อุบลราชธานี อำนาจเจริญ
นางสาวสุธินี บุญล้อม และ นางสาวกาญจนาภา ไชยรัตน์

๑. หัวข้อ/ชื่อของ ICH ความเชื่อและประวัติความเป็นมาของสืกลางน้ำวัดบ้านหนองแวง
๒. ชื่อกิจกรรม ชุมชุมท้องถิ่นโดมประดิษฐ์
๓. สอนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๒
๔. มาตรฐาน/ตัวชี้วัด
๕. วัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้
 - ๑) เพื่อสำรวจ วิถีชีวิต มรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นโดมประดิษฐ์
 - ๒) เพื่อให้นักเรียนทราบและเห็นความสำคัญเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ รวมถึงประวัติความมาของมรดกวัฒนธรรมในท้องถิ่น
 - ๓) เพื่อให้นักเรียนมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ทำให้เกิดความรัก ห่วงแหน เห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม ภูมิปัญญาในท้องถิ่น
๖. สื่อ/แหล่งเรียนรู้ (สื่อการเรียนรู้/สถานที่/บุคคล ฯ)
 - ๑) สื่อการเรียนรู้ออนไลน์ Internet
 - ๒) สืกลางน้ำวัดบ้านหนองแวง ตำบลโดมประดิษฐ์ อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี
 - ๓) ปราชญ์ชาวบ้าน บ้านหนองแวง และ บ้านหนองครก ตำบลโดมประดิษฐ์ อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี
๗. ขั้นตอนดำเนินงาน/กิจกรรม (การวางแผน ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ การวัดประเมินผล)

การวางแผน

 - ๑) ระดมความคิดเกี่ยวกับการหาข้อมูลประวัติความเป็นมา
 - ๒) ให้นักเรียนสำรวจ ศึกษาชุมชนค้นหาปราชญ์ชาวบ้าน

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้

- ๑) ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของ สิม แต่ละประเภทโดยให้นักเรียน สืบค้นข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ต
- ๒) ครูแจ้งและนัดหมายปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสิมกลางน้ำ วัดบ้านหนองแวง ต.โดมประดิษฐ์ อ.น้ำยืน จ.อุบลราชธานี
- ๓) ครูนำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๓ ลงพื้นที่ศึกษาแหล่งเรียนรู้จริงโดยการซักถามปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อจัดเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๔) นักเรียนเขียนสรุปและนำเสนอองค์ความรู้ที่ได้จากการลงพื้นที่ศึกษาแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสิมกลางน้ำวัดบ้านหนองแวง

การวัดและการประเมินผล

สังเกตจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียน

๘. ผลที่ได้รับ

๘.๑ ผู้เรียน

นักเรียนได้เรียนรู้ประวัติความสำคัญของ สิม นอกจากนี้ยังได้รู้จักวิถีชีวิต รู้ถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น ความเป็นมาและวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของท้องถิ่น ผ่านการบอกเล่า อันจะสร้างความภูมิใจและจิตสำนึกในการรักษาวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นสืบไป

๘.๒ โรงเรียน

โรงเรียนโดมประดิษฐ์วิทยามีหลักสูตรท้องถิ่น “ท้องถิ่นโดมประดิษฐ์” โดยการนำเอาองค์ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น รวมถึงวัฒนธรรมประเพณี มาจัดทำเป็นเนื้อหาบูรณาการในการเรียนการสอน

๘.๓ ชุมชน/ท้องถิ่น/จังหวัด/ หรือชาติ

ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ และเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นการถ่ายทอดวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ที่เยาวชนคนรุ่นใหม่มองข้ามและอาจจะสูญหายไปให้คงอยู่และมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตเพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถสืบค้นได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างสัมพันธ์เครือข่ายระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้เป็นอย่างดี

๙. ปัญหา/อุปสรรคและแนวทางแก้ไข

ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีน้อยทำให้ข้อมูลบางอย่างไม่ครบถ้วน มรดกภูมิปัญญาบางอย่างได้สูญหายไป เพราะไม่มีใครสืบทอดต่อ เช่น การแกะสลักไม้เป็นพญานาค ไม่มีการจดบันทึก จึงทำให้ไม่ทราบข้อเท็จจริงเพียงการคาดการณเท่านั้น นักเรียนจึงเสนอแนะเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลแหล่งเรียนรู้ในชุมชนผ่าน เครือข่าย เว็บไซต์ หรือเว็บเพจ

๑๐. ข้อเสนอแนะ

๑๐.๑ การพัฒนาต่อยอดการสอนในชั้นเรียน

นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการเก็บข้อมูลสารสนเทศ รวมถึงความเชื่อและแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการเข้าไปในสิม นอกจากนี้ยังได้ศึกษาวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น ที่สำคัญนักเรียนมีทักษะในการสื่อสารจากการทำงานร่วมกัน รวมถึงการเคารพสิทธิและให้เกียรติผู้อื่น เปิดใจรับฟัง รู้จักเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี สามารถนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในห้องเรียน ต่อยอดและบูรณาการได้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้โดยการเน้นย้ำและทำซ้ำจนเกิดการเรียนรู้และเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใหม่

๑๐.๒ การพัฒนาระดับโรงเรียน/ท้องถิ่น/จังหวัด/หรือชาติ

โรงเรียนโดมประดิษฐ์วิทยาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น “ท้องถิ่นโดมประดิษฐ์” โดยใช้ทรัพยากรที่มีในชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ มุ่งเน้นจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง สามารถต่อยอดเป็นนวัตกรรมแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้

ผ้าครามลายมุก บ้านโพนนาแก้ว

โรงเรียนโพนพิทยาคม สภม.สกลนคร

นายนรากร สุทธิอาภ

๑. หัวข้อ/ชื่อของ ICH การศึกษาความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ้าครามลายมุก
๒. ชื่อกิจกรรม ชุมนุมประวัติศาสตร์ภูมิปัญญา สายใยผ้าครามลายมุกโพนนาแก้ว
๓. สอนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๑- ๖

๔. มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

มาตรฐาน ส ๔.๓	เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงไทย
ตัวชี้วัดที่ ม.๔-๖/๓	วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบัน
ตัวชี้วัดที่ ม.๔-๖/๕	วางแผนกำหนดแนวทางและการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย

๕. วัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้

- ๑) นักเรียนรู้และเข้าใจถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น การทอผ้าครามลายมุกโพนนาแก้ว จังหวัดสกลนคร
- ๒) นักเรียนสามารถเรียนรู้กระบวนการทำผ้าครามลายมุก และมีส่วนร่วมในกระบวนการการทำผ้าครามลายมุกกับปราชญ์ชาวบ้าน
- ๓) นักเรียนเกิดความรัก ความภูมิใจ อยากรักษา สืบสาน และต่อยอดมรดกทางภูมิปัญญาในการทอผ้าครามลายมุกโพนนาแก้ว จังหวัดสกลนคร

๖. สื่อ/แหล่งเรียนรู้ (สื่อการเรียนรู้/สถานที่/บุคคล ฯ)

- ๑) ผ้าครามลายมุก หรือผ้าครามลายอื่น ๆ ที่นักเรียนมีในครอบครัวยุคของตนเอง
- ๒) E - book เรื่องการศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ๓) วิดีทัศน์ การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ้าครามลายมุก อำเภอโพนนาแก้ว จังหวัดสกลนคร
- ๔) แหล่งเรียนรู้ผ้าครามลายมุก ในชุมชนบ้านนาจาน อำเภอโพนนาแก้ว จังหวัดสกลนคร
- ๕) อุปกรณ์ในการจัดทำเครื่องมือและสื่อในการนำเสนอผลการดำเนินงาน

๗. ขั้นตอนดำเนินงาน/กิจกรรม

สัปดาห์ที่	วัน/เดือน/ปี	กิจกรรมการเรียนรู้	หมายเหตุ
๑	๔ พ.ค. ๖๖	เตรียมความพร้อมระบบชุมนุม	
๒	๑๑ พ.ค. ๖๖	จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนที่สนใจในรายวิชาชุมนุม ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๖ เลือกหัวเรื่องที่สนใจศึกษาโดยนักเรียนเลือกลงทะเบียนชุมนุมผ่านระบบออนไลน์	
๓	๑๘ พ.ค. ๖๖	ชี้แจง เนื้อหาการศึกษาแหล่งเรียนรู้ของรัฐวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผ้าครามลายมุก ด้วยวิธีการศึกษาจากแหล่งเรียนรู้เป็นฐาน	
๔	๒๕ พ.ค. ๖๖	เรียนรู้เนื้อหาความรู้จาก สื่อ E-Book และสื่อ วิกิพีเดีย เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น จากครูผู้สอนชุมนุม - E – book = ผ้าครามลายมุก - Clip VDO = สร้างแรงใจถึงความรัก	
๕	๑ มิ.ย. ๖๖	เปิดประเด็นวงสนทนา เกี่ยวกับผ้าย้อมครามสกกลนคร	
๖	๘ มิ.ย. ๖๖	เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแต่ละคนได้ร่วมกันคิด วางแผนการศึกษาในประเด็นการลงพื้นที่เรียนรู้ด้วยตนเองภายในชุมนุม ฝึกการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างสมาชิกในชุมนุม การยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น และยอมรับการตัดสินใจของเสียงส่วนใหญ่	
๗	๑๕ มิ.ย. ๖๖	นำเสนอแบบสำรวจองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	
๘	๒๒ มิ.ย. ๖๖	การเตรียมความพร้อมในการลงพื้นที่จากแหล่งเรียนรู้เป็นฐาน - แผนที่เดินดิน - ใบงานการออกแบบลายมุกบนผืนผ้าย้อมคราม - แบบบันทึกการลงพื้นที่ชุมนุม (แบบสังเกต แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ฯลฯ) - วัสดุการเย็บลายมุกบนเสื้อคราม (ด้ายผ้า เข็ม แนวขึงผ้า)	
๙	๒๙ มิ.ย. ๖๖	ชั้นสำรวจข้อมูลลงพื้นที่ (นักเรียนชุมนุมกลุ่มที่ ๑) - สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ/ปราชญ์ชาวบ้านด้านผ้าคราม บ้านนาจาน อ.โพธาราม จ.สุพรรณบุรี	
๑๐	๖ ก.ค. ๖๖	ชั้นสำรวจข้อมูลลงพื้นที่ (นักเรียนชุมนุมกลุ่มที่ ๒) - สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ/ปราชญ์ชาวบ้านด้านผ้าคราม บ้านนาจาน อ.โพธาราม จ.สุพรรณบุรี	
๑๑	๑๓ ก.ค. ๖๖	ชั้นสำรวจข้อมูลลงพื้นที่ (นักเรียนชุมนุมกลุ่มที่ ๑) - เรียนรู้ ทดลอง	
๑๒	๒๐ ก.ค. ๖๖	ชั้นสำรวจข้อมูลลงพื้นที่ (นักเรียนชุมนุมกลุ่มที่ ๒) - เรียนรู้ ทดลอง	
๑๓	๒๗ ก.ค. ๖๖	วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้และรวบรวมผล	
๑๔	๒๘ ก.ค. – ๓ ส.ค. ๖๖	แสดงผลการเรียนรู้ในรูปแบบการนำเสนอ และสะท้อนผลการศึกษา ในรูปแบบการจัดกิจกรรมภายในโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ	

๘. ผลที่ได้รับ

นักเรียน

- ๑) ผู้เรียนมีความสุขกับการเรียนรู้ที่มีโอกาสได้เป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
- ๒) ผู้เรียนเกิดความใฝ่รู้ ใฝ่เรียนจากการได้ลงมือปฏิบัติ
- ๓) ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในผลงานการศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นของตนเอง
- ๔) ผู้เรียนเกิดความรัก และความภาคภูมิใจในท้องถิ่นบ้านเกิดของตนเอง

โรงเรียน

โรงเรียนได้รับการสนับสนุนนวัตกรรมการเรียนการสอนจากหน่วยงานที่ส่งเสริมด้านการศึกษาเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

๙. ปัญหา/อุปสรรคและแนวทางแก้ไข

ปัญหา/อุปสรรค

- ๑) ครูผู้สอนยังคงขาดประสบการณ์และองค์ความรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- ๒) การสนับสนุนงบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมและโครงการ
- ๓) ขาดผู้เชี่ยวชาญในการสอนที่เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อผู้เรียน
- ๔) นักเรียนเห็นความสำคัญกับประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาท้องถิ่นน้อยลง

แนวทางแก้ไข

- ๑) สพฐ. มีแนวทางในการส่งเสริมครูผู้สอนประวัติศาสตร์ เพื่อพัฒนาตัวเองอย่างรอบด้าน ด้วยวิธีการที่หลากหลาย และอย่างต่อเนื่อง
- ๒) ครูผู้สอนจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์โดยให้นักเรียนนั้นรับรู้ถึงความรู้สึกถึงประวัติศาสตร์ให้ได้
- ๓) ใช้รูปแบบการเสริมสร้างความทรงจำส่วนรวม

๑๐. ข้อเสนอแนะ

โรงเรียนพัฒนาต่อยอดการสอนในชั้นเรียนส่งเสริมการบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ และ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ เปิดเป็นหลักสูตรเนื้อหาการสอน เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของผ้าครามลายมุก ให้เกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน และเป็นอัตลักษณ์ของ โรงเรียน หมู่บ้าน ชุมชน อำเภอ และจังหวัด

การบูรณาการในอนาคต

๑. กลุ่มสาระการงาน = งานปักผ้าลายมุก
๒. กลุ่มสาระศิลปะ = การวาดภาพออกแบบลายปัก
๓. กลุ่มสาระเทคโนโลยี = แพลตฟอร์มการขายออนไลน์
๔. กลุ่มสาระสังคมศึกษา = การลงทุน / กำไร / ขาดทุน

การปักผ้าลายมุกในเสื้อย้อมครามจากชุมชนเพื่อผลักดันให้เป็นสื่อประจำโรงเรียนและสร้างอัตลักษณ์โดดเด่นสู่ชุมชน และในระดับจังหวัด

ชุมชนลัดเลาะรอบบ้าน : หน่อไม้เลี้ยงชีพ

โรงเรียนนายงหลักพิทยาคม สพม. ชัยภูมิ
นางสาวณภัทร ทานะสุข และ นางสาวเสาวภา เกียรติชัยภูมิ

๑. หัวข้อ/ชื่อของ ICH หน่อไม้เลี้ยงชีพ

๒. ชื่อกิจกรรม ชุมชนลัดเลาะรอบบ้าน

๓. สอนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ จำนวน ๒๘ คน

๔. วัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้

- ๑) ค้นหาวัตถุดิบจากท้องถิ่นของตนเอง
- ๒) สร้างผลิตภัณฑ์ใหม่จากวัตถุดิบในท้องถิ่น
- ๓) มีทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม
- ๔) เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

๕. สื่อ/แหล่งเรียนรู้

- ๑) สืบค้นข้อมูลจากสื่อ Internet
- ๒) โรงงานหน่อไม้ หมู่บ้านห้วยสะพาน หมู่ ๒ ตำบลนายงหลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
- ๓) ปราชญ์ชาวบ้าน (นางจันทน์ ปลอดภัย และ นางสาวหิรัญญา ปลอดภัย)

๖. ขั้นตอนดำเนินงาน/กิจกรรม

ครั้งที่	วัน/เดือน/ปี	กิจกรรมการเรียนรู้	การวัดและประเมินผล
๑	๑๑ พ.ค.๖๖	ของดี ของขึ้นชื่อของตำบลนายงหลัก	ใบงาน
๒	๑๘ พ.ค.๖๖	ความเป็นมาของหน่อไม้	ใบงาน
๓	๒๕ พ.ค.๖๖	ประเภทของหน่อไม้	ใบงาน
๔	๑ มิ.ย.๖๖	การแปรรูปหน่อไม้ในประเทศไทย	ใบงาน
๕	๘ มิ.ย.๖๖	เขาเหลียงหลังบ้านเรา	ใบงาน
๖	๑๕ มิ.ย.๖๖	หน่อไม้แปรรูป	ใบงาน
๗	๒๒ มิ.ย.๖๖	ความลับหลังบ้าน	ใบงาน
๘	๒๙ มิ.ย.๖๖		
๙	๖ ก.ค.๖๖		

๑๐	๑๓ ก.ค.๖๖	มุดรื้อบ้านใหญ่	ใบงาน
๑๑	๒๐ ก.ค.๖๖		
๑๒	๒๗ ก.ค.๖๖		
๑๓	๓ ส.ค.๖๖	ต่อยอดของดี	ใบงาน
๑๔	๑๐ ส.ค.๖๖		
๑๕	๑๗ ส.ค.๖๖	New Product of NP	ชิ้นงาน
๑๖	๒๔ ส.ค.๖๖		
๑๗	๓๑ ส.ค.๖๖		
๑๘	๗ ก.ย.๖๖	ออกแบบผลิตภัณฑ์บรรจุห่อ	ชิ้นงาน
๑๙	๑๔ ก.ย.๖๖	หน่อไม้สร้างรายได้	ชิ้นงาน
๒๐	๒๑ ก.ย.๖๖	สรุปผลการจัดกิจกรรม	ประเมินผล

๗. ผลที่ได้รับ

๗.๑ ผู้เรียน

- ๑) นักเรียนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัตถุดิบในท้องถิ่น
- ๒) นักเรียนสามารถสร้างผลิตภัณฑ์และเพิ่มมูลค่าให้กับวัตถุดิบจากท้องถิ่น
- ๓) นักเรียนมีกระบวนการทำงานอย่างมีระบบ

๗.๒ โรงเรียน

สร้างผลิตภัณฑ์และเพิ่มมูลค่าให้กับวัตถุดิบจากท้องถิ่น

๘. ปัญหา/อุปสรรคและแนวทางแก้ไข

ปัญหา ข้อจำกัดทางด้านวัตถุดิบ (หน่อไม้) ไม่มีตลอดฤดูกาลจะมีช่วงเดือนสิงหาคม-กันยายน
แนวทางแก้ไข ใช้วัตถุดิบจากชุมชนที่จัดเก็บไว้

๙. ข้อเสนอแนะ

๙.๑ การพัฒนาต่อยอดการสอนในชั้นเรียน

นักเรียนลงชุมชนและสืบค้น วัตถุดิบทางธรรมชาติ สถานที่ - ความเชื่อ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของคนในชุมชนของตนเองที่อาศัยอยู่

๙.๒ การพัฒนาระดับโรงเรียน/ท้องถิ่น/จังหวัด/หรือชาติ

- ๑) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนบูรณาการทุกรายวิชา
- ๒) ปรับปรุงและบรรจุลงในหลักสูตรสถานศึกษา
- ๓) สร้างการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานท้องถิ่น สนับสนุนด้านงบประมาณ
- ๔) ศึกษาและพัฒนาสร้างแหล่งเรียนรู้เชิงการท่องเที่ยวในชุมชน

บรรณานุกรม

- พริมผกา วาญนิจ. (๒๕๕๙). การอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาของประเทศไทยตามอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. ๒๐๐๓. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มารีเลน่า อลิวิซาโต, ผู้เขียน. เทียมสุรย์ สิริศรีศักดิ์, ชิวสิทธิ์ บุญเกียรติ, ภัทรภร ภูทอง. แปล. (๒๕๖๑). *มรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพกับพิพิธภัณฑ์: มุมมองใหม่ในการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรม (intangible Heritage and the museum: New perspectives on cultural preservation)*. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- สุดแดน วิสุทธิรักษ์. บรรณาธิการ. *มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ: บทเรียนจากเพื่อนบ้าน*. (๒๕๖๐). กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- เสกสรร อานันท์ศิริเกียรติ และปริยาภา อมรรณิขสาร. (๒๕๖๔). กรณี “เสื่อร้องไห้” กับความรู้เรื่องความร่วมมือทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศ. *วิเทศปริทัศน์*. มีนาคม, ๒๕๖๔.
https://image.mfa.go.th/mfa/0/4OJCTby7gE/Points_of_View/วิเทศปริทัศน์_1-2564_กรณีเสื่อร้องไห้.pdf
- “พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๕๙” (๑ มีนาคม ๒๕๕๙). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม ๑๓๓ ตอนที่ ๑๙ ก, น. ๑ - ๙.
- Council of Europe. *A handbook for teacher: Cultural heritage and cultural diversity lessons*.
<https://rm.coe.int/16806ae503>
- Janet Pillai. (2015). Learning with Intangible heritage for sustainable future. *Guidelines for educator in the Asia-Pacific region*. Paris: UNESCO.
- The international Research Centre for Intangible Cultural Heritage in Asia-Pacific (IRCI). (2020). *Research and ICH contribution to SDGs: Education and Community development: Project Report 2020-2020*.
- The international Research Centre for Intangible Cultural Heritage in Asia-Pacific (IRCI), The Vietnam Museum of Ethnology (VME) and The Vietnam Institute of Education Science (VNIES). 2020. *Guideline for Intangible cultural heritage education in Vietnamese schools towards sustainable development goals*. Ha Noi.
- UNESCO. Identifying and Inventorying Intangible Cultural Heritage
- UNESCO. (2015). *Learning with Intangible Heritage for a Sustainable Future: Guide for Educator in the Asian-Pacific Region*.

UNESCO. (2022). *Toolkit for requesting international assistance from the 2003 Convention for the safeguarding of the intangible cultural heritage.*

UNESCO and ICHAP. (2021). *Teaching and learning with and about intangible cultural heritage in Asia and the Pacific: Survey and report.* <https://www.unesco-ichcap.org/publications-archive/teaching-and-learning-with-and-about-intangible-cultural-heritage-in-asia-and-the-pacific-survey-report/>

UNESCO. *Living Heritage and Education: The Convention for the Safeguarding of the intangible Cultural Heritage.*

Vanessa Achilles. (2021). *Teaching and learning with and about intangible cultural heritage. in Asia and Pacific: Survey report.* UNESCO and ICHCAP.

ภาคผนวก ก.
บัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติที่ขึ้นทะเบียนแล้ว
กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

ปี	วรรณกรรมพื้นบ้าน และภาษา	ศิลปะการแสดง	ประเภท				รวม (รายการ)
			แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล	ความรู้และการปฏิบัติ เกี่ยวกับธรรมชาติและ จักรวาล	งานช่างฝีมือดั้งเดิม	การเล่นพื้นบ้าน กีฬา พื้นบ้านและศิลปะ การต่อสู้ป้องกันตัว	
๒๕๕๒	-	๑๒ รายการ	-	-	๑๓ รายการ	-	๒๕
		วงสละล้อ ซอ ปีน			จีนตั้นจก		
		โขน			ผ้าแพรวา		
		หนังใหญ่			ผ้าทอนาหมื่นศรี		
		ละครชาตรี			กองข้าวดอก		
		โนรา			เครื่องจักสานย่านลิเภา		
		หนังตะลุง			เวียงกาหลง		
		ซอล้านนา			มีดอรัญญิก		
		หมอลำพื้น			กระดังงะทองเหลือง		
		หมอลำกลอน			กริช		
		ลำผญา			เกวียนสลักลาย		
		เพลงโคราช			รูปหนังตะลุง		
		ดีเก๋ยุดู			เครื่องทองโบราณ		
					สกุลช่างเมืองเพชรบุรี		
					ปราสาทศพ		
					สกุลช่างลำปาง		

บัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติที่ขึ้นทะเบียนแล้ว
กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

ปี	ประเภท							รวม (รายการ)
	วรรณกรรมพื้นบ้าน และภาษา	ศิลปะการแสดง	แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล	ความรู้และการปฏิบัติ เกี่ยวกับธรรมชาติและ จักรวาล	งานช่างฝีมือดั้งเดิม	การเล่นพื้นบ้าน กีฬา พื้นบ้านและศิลปะ การต่อสู้ป้องกันตัว		
๒๕๕๓	๑๕ รายการ	๖ รายการ	-	-	๓ รายการ	๑ รายการ	๒๕	
	นิทานศรีธนญชัย	ปี่พาทย์			ผ่ายก	มวยไทย		
	นิทานสังข์ทอง	ละครใน			ผ้ามัดหมี่			
	นิทานขุนช้างขุนแผน	หุ่นกระบอก			การปั้นหล่อพระพุทธรูป			
	ตำนานพระแก้วมรกต	ลิเกทรงเครื่อง						
	ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์	รำเพลงช้า-เพลงเร็ว						
	ตำนานดาวลูกไก่	แม่ท่ายกขลิบ						
	ตำนานพระเจ้าเสียบโลก							
	ตำนานพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช							
	ตำนานพญาคันคาก							
	บททำขวัญข้าว							
	บททำขวัญนา							
	บททำขวัญควาย							
	ตำราแมวไทย							
	ตำราเลขยันต์							

บัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติที่ขึ้นทะเบียนแล้ว
กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

ปี	ประเภท							รวม (รายการ)
	วรรณกรรมพื้นบ้าน และภาษา	ศิลปะการแสดง	แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล	ความรู้และการปฏิบัติ เกี่ยวกับธรรมชาติและ จักรวาล	งานช่างฝีมือดั้งเดิม	การเล่นพื้นบ้าน กีฬา พื้นบ้านและศิลปะ การต่อสู้ป้องกันตัว		
๒๕๕๔	๕ รายการ	๕ รายการ	๕ รายการ	๕ รายการ	๕ รายการ	๕ รายการ	๒๕	
	นิทานปลาพุทอง	กระเจี๊ยะปี	การแสดงความเคารพ แบบไทย	น้ำปลาไทย	การย้อมคราม	ว่าวไทย		
	ตำนานจามเทวี	เปี้ยะ	ทำขวัญข้าว	ต้มยำกุ้ง	เครื่องจักสานไม้ไผ่	ตะกร้อ		
	ตำนานผาแดงนางไอ่	ซูปเสภา	พิธีไหว้ครู	ผัดไทย	เรือนไทยพื้นบ้านดั้งเดิม	ตี่จับ		
	ตำนานแม่มอก พระโขนง	ละครนอก	สงกรานต์	ถ้ำขี้ตด	เรือกลและ	แย้ล้งู		
	ตำนานนางเลื่อมขาว	การแสดงในพระราชพิธี	ลอยกระทง	การนวดไทย	งานช่างแทงหยวก	กระบี่กระบอง		
๒๕๕๕	๖ รายการ (ภาษา)	๑๓ รายการ	๗ รายการ	๑๑ รายการ	๑๑ รายการ	๘ รายการ	๗๐	
	อักษรธรรมล้านนา	ดนตรีของ กลุ่มชาติพันธุ์ลื้อ	การผูกเกลอ	สำรับอาหารไทย	ผ้าทอไทครั้ง	ไม้ห่ม		
	อักษรไทยน้อย	ซอสามสาย	การผูกเสี่ยว	แกงเผ็ด	ผ้าทอไทลื้อ	หมากเก็บ		
	อักษรธรรมอีสาน	เพลงหน้าพาทย์	เทศน์มหาชาติ	แกงเขียวหวาน	ผ้าทอกะเหรี่ยง	เสือกินวัว		
	ภาษาของ	กันตรึม	พิธีทำบุญต่ออายุ	ส้มตำ	ผ้าทอไทยวน	หมากกรุกไทย		
	ภาษาอีสาน	เจียง	การแต่งกายบาป๋า เพอนารากัน	น้ำพริก	ผ้าทอผู้ไทย	ตะกร้อลอดห่วง		
	ภาษาท้องถิ่น	กาหลอ	สารทเดือนสิบ	ปลาร้า	เครื่องมือไทย	วิ่งวัว		

บัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติที่ขึ้นทะเบียนแล้ว
กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

ปี	วรรณกรรมพื้นบ้าน และภาษา	ศิลปะการแสดง	ประเภท				รวม (รายการ)
			แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล	ความรู้และการปฏิบัติ เกี่ยวกับธรรมชาติและ จักรวาล	งานช่างฝีมือดั้งเดิม	การเล่นพื้นบ้าน กีฬา พื้นบ้านและศิลปะ การต่อสู้ป้องกันตัว	
๒๕๕๕	๑๕ รายการ (วรรณกรรมพื้นบ้าน)	ก้านกิ้งกะหรี	ประเพณีรับบัว	ลูกประคบ	เครื่องรัก	วิ่งควาย	
	นิทานพระร่วง	พ็อนม่านมัยเชียงตา		ยาหอม	ขึ้นลงหินบ้านบุญ	เจิง	
	นิทานวรวงศ์	รำผีวงศ์		หม้อพื้นบ้านรักษา กระดูกหัก	บาตรบ้านบาตร		
	นิทานตนเองเล่า	ละครตีกติดาบรรพ์		คชศาสตร์ชาวกูย	สัตตัญญูล้านนา		
	พระสุธนโมโนห์รา (ภาคใต้)	โนราโรงครู		ดองปูตา	โคมล้านนา		
	นิทานเรื่อง วันคร	มะโย่ง					
	ตำนานเจ้าหลวงคำแดง	รองเง็ง					
	ตำนานพระธาตุยาคู						
	ตำนานเจ้าแม่สองนาง						
	ตำนานอุรังคธาตุ						
	ตำนานหลวงปู่ทวด						
	นางโศภิตา: ตำนาน สร้างโลกและจักรวาล						
	ตำนานสร้างโลกภาคใต้						
	ปักษะพื้นล้านนา						
	ตำนานศาสนา						

บัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติที่ขันทะเบียนแล้ว
กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

ปี	ประเภท						รวม (รายการ)
	วรรณกรรมพื้นบ้าน และภาษา	ศิลปะการแสดง	แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล	ความรู้และการปฏิบัติ เกี่ยวกับธรรมชาติและ จักรวาล	งานช่างฝีมือดั้งเดิม	การเล่นพื้นบ้าน กีฬา พื้นบ้านและศิลปะ การต่อสู้ป้องกันตัว	
๒๕๕๖	๙ รายการ (ภาษา)	๑๕ รายการ	๑๐ รายการ	๙ รายการ	๑๐ รายการ	๖ รายการ	๖๔
	ภาษาเลอเวอะ	วงปี่จุม	ประเพณีตักบาตรเทโว	อาหารบวบ่า	ผ้าทอไทยพวน	กาปักไข่	
	ภาษาโซ่ (ทะวืง)	วงม้งคละ	ประเพณีบุญบั้งไฟ	กระยาสาทรท	ผ้าขามม้า	หนอนซ่อน	
	ภาษาตากใบ (เงะเห)	วงมโหรี	ประเพณีการละเล่น ผีตาโขนในงานบุญ หลวง จังหวัดเลย	ขนมแปบ้อง	ตะกร้อหวาย	มวยตบจาก	
	ภาษาสะกอม	แคน	ประเพณีกวนข้าวทิพย์	ข้าวยา	ข้าวแตะ	มวยทะเล	
	ภาษาอุรักลาโว้ย	พิน	พิธีโกนจุก	ข้าวหลาม	เครื่องทองเหลือง บ้านปะอาว	ชื้อละ	
	ภาษามานี (ซาโก)	กรือเต๊ะ	พิธีบายศรีสู่ขวัญ	ยาหม่อง	ห้องบ้านทรายมูล	มวยโบราณสลนศร	
	ภาษาไทยโคราช (ไทยเบ็ง)	ลำตัด	พิธีทำขวัญนาค	ศึดยองกระเหี่ยง	ปะเก้อมสุรินทร์		
	ภาษาพิเทน	เพลงอีแซว	ประเพณีล่อง	ข้าวหอมมะลิ	งานคร่ำ		
	ภาษาเขมรถิ่นไทย	สวดสรภัญญ์	ประเพณีกองข้าว ศรีราชา จังหวัดชลบุรี	ปลากัดไทย	หัวโชน		
	๙ รายการ (วรรณกรรมพื้นบ้าน)	เพลงบอก	ประเพณีแห่พญายม บางพระ จังหวัดชลบุรี	บายศรี			

บัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติที่ขึ้นทะเบียนแล้ว
กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

ปี	ประเภท							รวม (รายการ)
	วรรณกรรมพื้นบ้าน และภาษา	ศิลปะการแสดง	แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล	ความรู้และการปฏิบัติ เกี่ยวกับธรรมชาติและ จักรวาล	งานช่างฝีมือดั้งเดิม	การเล่นพื้นบ้าน กีฬา พื้นบ้านและศิลปะ การต่อสู้ป้องกันตัว		
	นิทานยายกะตา	เพลงเรือแหลมโพธิ์						
	นิทานปัญญาสชาดก	พ็อนเลียบ						
	นิทานก่อนเข้านอนยายแม่	รำประเลง						
	ตำนานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว	ลิเกป่า						
	ตำนานเจ้าแม่เซกสามมุก							
	ตำนานนกบินเดือน							
	บทเวหนทาน							
	ผญาอีสาน							
	ตำราพรหมชาติ							
๒๕๕๗	๑๐ รายการ (ภาษา)	๑๐ รายการ	๘ รายการ	๙ รายการ	๑๐ รายการ	๑๐ รายการ	๖๘	
	ภาษาญ้อ	เค่ง	ประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี	ข้าวต้มมัด	ผ้าทอเกาะยอ	แนดข้ามส้าว		
	ภาษาอิมขี้	เพลงฉ่อย	ประเพณีลาคาพระ	เมี่ยงคำ	ผ้าเมืองอุบลฯ	โด่งตีนเกวียน		
	ภาษาปี่ซู้	เพลงเรือ	ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ	มังคุดคัต	รูปหนังใหญ่	เสื่อข้ามห้วย		
	ภาษาแสก	เพลงนา	ประเพณีการทำบุญใน พระพุทธรูปศาสนา	แกงฟงปลา	งานช่างแกะกระโหลกขอ	งูกินหาง		
	ภาษากระของ	แตรง	การแต่งงานในไทย	น้ำตาลมะพร้าว	งานช่างตอกระดาศ	อีตัก		
	ภาษาซิมเร	พ็อนโยคีถวไฟ	สวดพระมาลัยภาคใต้	การย่างไฟ	งานช่างแกะสลักผักผลไม้	แจ่งเรือ		

บัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติที่ขึ้นทะเบียนแล้ว
กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

ปี	ประเภท						รวม (รายการ)
	วรรณกรรมพื้นบ้าน และภาษา	ศิลปะการแสดง	แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล	ความรู้และการปฏิบัติ เกี่ยวกับธรรมชาติและ จักรวาล	งานช่างฝีมือดั้งเดิม	การเล่นพื้นบ้าน กีฬา พื้นบ้านและศิลปะ การต่อสู้ป้องกันตัว	
	ภาษาของ	ระบำสี่บท	พิธีบูชาพระแม่โพสพ	การสักยา	งานช่างดอกไม้สด	ตีขอบกระดังง	
	ภาษามลายู	รำแม่บท	พิธีกรรมขอฝน	โหราศาสตร์ไทย	งานตีทองคำเปลว	ตีไก่คน	
	ภาษามอแกน	รำโขน		ไก่ชนไทย	งานผ้าลายทองแผ่ลวด	รถม้าชาวเสียม	
	ภาษาผู้ไทย	หนังประโมทัย		แมวไทย	เครื่องแต่งกายมโนราห์	แข่งโพน จังหวัดพัทลุง	
	๑๐ รายการ (วรรณกรรมพื้นบ้าน)						
	นิทานนายตัน						
	ตำนานพญากงพญาพาน						
	ตำนานพันท้ายนรสิงห์						
	ตำนานชาละวัน						
	ตำนานปู่เสวย่าและ						
	บททำขวัญช้าง						
	เพลงแห่ทางแมว						
	ภาพเขียนปักไฟ						
	ตำนานพิชัยสงคราม						
	ตำราบรลักษ์ณ์						

**บัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติที่ขึ้นทะเบียนแล้ว
กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม**

ปี	ประเภท							รวม (รายการ)
	วรรณกรรมพื้นบ้าน และภาษา	ศิลปะการแสดง	แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล	ความรู้และการปฏิบัติ เกี่ยวกับธรรมชาติและ จักรวาล	งานช่างฝีมือดั้งเดิม	การเล่นพื้นบ้าน กีฬา พื้นบ้านและศิลปะ การต่อสู้ป้องกันตัว		
๒๕๕๘	๒ รายการ (ภาษา) ภาษาไทย/กวย	๖ รายการ กลองยาว	๕ รายการ ประเพณีสลากย้อม เมืองลำพูน	๕ รายการ ภูมิปัญญา การทำปลาตุ๋น	๕ รายการ เครื่องเงินไทย	๔ รายการ โคมลอยลอดหัวง	๓๒	
	ภาษาพวน	ซัดล้อ	ประเพณีแห่พระมาลัย ข้าวตอก ในเทศกาล วันมาฆบูชา	ภูมิปัญญา การทำเส้นไหมไทย	เครื่องบูชาอย่างไทย	ซึกเย่ เกวียน พระบาท		
	๕ รายการ (วรรณกรรมพื้นบ้าน)	บานอ	สวดไอ้เอวหารราย	ภูมิปัญญา การทำหม่องผาย	งานช่างสนะ	ตาเซ่ง หรือ ตั้งเต		
	นิทานท้าวปาจิต นางอรพิมพ์	เพลงปรบไก่	เหยา	ภูมิปัญญา การเลี้ยงควายไทย	ปราสาทผึ้ง	ลูกข่าง		
	นิทานพระรถ-เมรี	พ็อนเงี้ยว	ประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง	ภูมิปัญญาการอยู่ไฟ	โอม่งกรราชบุรี			
	ตำนานพระธาตุประจำปีเกิดล้านนา	ละครพื้นทาง						
	ตำนานพระพุทธรูป ลอยน้ำ							
	ตำนานสงกรานต์							
๒๕๕๙	-	-	-	-	-	-	๐	
๒๕๖๐	-	-	-	-	-	-	๐	

บัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติที่ขึ้นทะเบียนแล้ว
กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

ปี	ประเภท						รวม (รายการ)
	วรรณกรรมพื้นบ้าน และภาษา	ศิลปะการแสดง	แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล	ความรู้และการปฏิบัติ เกี่ยวกับธรรมชาติและ จักรวาล	งานช่างฝีมือดั้งเดิม	การเล่นพื้นบ้าน กีฬา พื้นบ้านและศิลปะ การต่อสู้ป้องกันตัว	
๒๕๖๑	๑ รายการ	๓ รายการ	๕ รายการ	๓ รายการ	๓ รายการ	๓ รายการ	๑๘
	นิทานพื้นบ้านเรื่อง ท้าวแสนปม	ลิเก	ประเพณีแห่เจ้าพ่อเจ้า แม่ปากน้ำโพ	ขนมฝรั่งกุฎีจีน	กลองเอกราช	วัวเทียมเกวียน	
		สะโน	ประเพณีปักธง เมือง นครไทย	ดินสอพองลพบุรี	เรือกำบัง	การแข่งขันเรือยาวขึ้น โยนชิงธง ลุ่มน้ำ หลังสวน	
		ว้ายกู่ละ	ประเพณีถือศีลกินผัก	ตำรายาหลวงปู่ศุข	เรือนโคราช	การเล่นสะบ้า	
			พิธีถวายข้าวพิฆาตฯ และบุญเลี้ยงค่าหัวข้า โอบาสพระธาตุพนม				
			ประเพณีปอยส่างลอง				
๒๕๖๒	๒ รายการ	๕ รายการ	๓ รายการ	๒ รายการ	๔ รายการ	๒ รายการ	๑๘
	ตำนานเขาสาปยา (เขาสรรพยา)	โปงลาง	ประเพณีอัฐมีบูชา	เหรียญนนท์	หมอนัดดินเผาเกาะเกร็ด	อินก้อนพ่อนแคน	
	ตำนานเมืองลพบุรี (เขาสรรพยา)	กลองอีต	โจละมวด	ปลาสดิบางบ่อ	งานบุญขึ้นสกุสช้าง เมืองเพชร	การแข่งขัน วัวดุยดุย	
		รำมอญ	ประเพณีแห่ทางดาน		เครื่องปั้นดินเผา ด้านถ้วย		
		รำตรัด			ชิ้นหมี่คั่นน้อยไทยกลม		
		ลำแมงต๊อบเต่า					

บัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติที่ขึ้นทะเบียนแล้ว
กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

ปี	ประเภท							รวม (รายการ)
	วรรณกรรมพื้นบ้าน และภาษา	ศิลปะการแสดง	แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล	ความรู้และการปฏิบัติ เกี่ยวกับธรรมชาติและ จักรวาล	งานช่างฝีมือดั้งเดิม	การเล่นพื้นบ้าน กีฬา พื้นบ้านและศิลปะ การต่อสู้ป้องกันตัว		
๒๕๖๓	-	-	-	-	-	-	๐	
๒๕๖๔	-	-	-	-	-	-	๐	
๒๕๖๕	๒ รายการ	-	๒ รายการ	๓ รายการ	๔ รายการ	๓ รายการ	๑๔	
	ตำนานนางผมหมอม		แห่นกบุงทรงซึงอ	บ่อเกลือ	ผ้าไหมหางกระรอก โคราช	การเสี่ยงกลองกิ่ง		
	ตำนานหลวงพ่อพระใส		อัฐมพระดำน้ำ	นาเกลือ	ผ้าขึ้นดินแดงบุรีรัมย์	การเล่นโหวด		
				น้ำผักสะทอน	ผ้าโฮลสุรินทร์	เรือบก		
					เมรุลอย			
๒๕๖๖	๑ รายการ	๓ รายการ	๕ รายการ	๓ รายการ	๕ รายการ	๑ รายการ	๑๘	
	ภาษาอีสาน	เพลงพวงมาลัย	ชุดไทยพระราชานิยม	ข้าวแคบ	ผ้าผูกนครพนม	ว่าวแอ่		
		ตึบแก่ง	ประเพณีแห่พระศรี อริยมเมตไตรย วัดไธส	ข้าวหมูแดงนครปฐม	ชุดเรือยาว			
		โนราควน	งานปีผีเมต	แกงหัวตาล	ผ้าทอโยกัญชง			
			ประเพณีลอยเรืออุรัก ลาโว้ย		ปลาตะเพียนใบลาน			
					เครื่องถมนคร			
รวม	๙๑ รายการ	๗๓ รายการ	๕๐ รายการ	๕๑ รายการ	๗๓ รายการ	๔๓ รายการ	๓๘๖ รายการ	

ภาคผนวก ข

หลักการทางจริยธรรม ๑๒ ประการที่สามารถช่วยนำทางการปกป้องมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (The 12 Ethical Principles for Safeguarding Intangible Cultural Heritage)

UNESCO. (2003). Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage.
<https://ich.unesco.org/en/convention>

หลักการด้านจริยธรรมสำหรับการปกป้องมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ได้รับการยกร่างขึ้นภายใต้จิตวิญญาณของอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ พ.ศ. ๒๕๔๖ และตัวบทระหว่างประเทศที่มีอยู่เพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิของชนพื้นเมือง หลักการเหล่านี้เป็นหลักการที่มุ่งหวังที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นแนวปฏิบัติที่ดีสำหรับรัฐบาล องค์กร และบุคคลที่ส่งผลโดยตรงหรือโดยอ้อมต่อมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เพื่อให้แน่ใจว่ามรดกดังกล่าวจะคงอยู่อย่างยั่งยืน จึงได้รับการยอมรับในส่วนที่มีต่อสันติภาพและการพัฒนาที่ยั่งยืน

เพื่อเป็นการส่งเสริมอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ พ.ศ. ๒๕๔๖ แนวทางปฏิบัติสำหรับการดำเนินการตามอนุสัญญา และกรอบกฎหมายภายในประเทศ หลักการด้านจริยธรรมเหล่านี้จึงมีจุดประสงค์ที่จะใช้เป็นพื้นฐาน สำหรับการพัฒนาระเบียบวินัยด้านจริยธรรม และเครื่องมือที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและสาขาต่าง ๆ

ได้รับข้อความแล้ว ดังนั้นจะเป็นการแปลเฉพาะข้อความที่ขีดเส้นใต้เท่านั้น:

๑. ชุมชน กลุ่ม และบุคคล (หากสามารถนำมาปรับใช้ได้) ควรมีบทบาทหลักในการปกป้องมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของตน

๒. สิทธิของชุมชน กลุ่ม และบุคคล (หากสามารถนำมาปรับใช้ได้) ในการดำเนินการปฏิบัติ การแสดงออก ความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการรักษาความมั่นคงของมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ควรได้รับการยอมรับและเคารพ

๓. การเคารพซึ่งกันและกัน รวมทั้งความเคารพและการยอมรับซึ่งกันและกันในมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ควรเป็นสิ่งที่ปรากฏในปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐและระหว่างชุมชน กลุ่ม และบุคคล (หากสามารถนำมาปรับใช้ได้)

๔. ปฏิสัมพันธ์ทั้งหมดกับชุมชน กลุ่ม และบุคคล (หากสามารถนำมาปรับใช้ได้) ผู้สร้าง ปกป้อง รักษา และถ่ายทอดมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ควรมีลักษณะของความร่วมมือที่โปร่งใสการเจรจา การไกล่เกลี่ย และการปรึกษาหารือ และควรขึ้นอยู่กับการยินยอมด้วยความสมัครใจ ล่วงหน้า อย่างต่อเนื่อง และด้วยการรู้สละสำคัญอย่างครบถ้วน ของเขาเหล่านั้น

๕. การเข้าถึงของชุมชน กลุ่ม และบุคคลในเครื่องมือ วัตถุ งานศิลปหัตถกรรม พื้นที่ทางวัฒนธรรม และธรรมชาติ และสถานที่ถ่ายทอดความทรงจำที่จำเป็นต่อการแสดงออกของมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ควรได้รับการประกัน รวมถึงในสถานการณ์ความขัดแย้งทางอาวุธ โดยการปฏิบัติตามประเพณีในการเข้าถึงมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ควรได้รับการเคารพอย่างเต็มที่ แม้ในกรณีที่ยกจัดการเข้าถึงของสาธารณชนในวงกว้าง

๖. ชุมชน กลุ่ม หรือบุคคลแต่ละรายควรประเมินคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของตนเอง และมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ดังกล่าว **ไม่ควรถูกตัดสินคุณค่าหรือความสำคัญจากภายนอก**

๗. ชุมชน กลุ่ม และบุคคลผู้สร้างมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ควรได้รับประโยชน์จากการคุ้มครองผลประโยชน์ทางจริยธรรมและวัตถุที่เกิดจากมรดกดังกล่าว โดยเฉพาะจากการนำไปใช้ การวิจัย การบันทึกข้อมูล การส่งเสริม หรือการดัดแปลงโดยสมาชิกของชุมชนหรือบุคคลอื่น

๘. **ธรรมชาติที่มีพลวัตและมีชีวิตของมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้** ควรได้รับการเคารพอย่างต่อเนื่อง ความแท้จริงและความเฉพาะไม่ควรเป็นสิ่งที่กังวลและเป็นอุปสรรคในการปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

๙. ชุมชน กลุ่ม องค์กรระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับข้ามชาติ และบุคคล ควรประเมิน **ผลกระทบ** โดยตรงและโดยอ้อม ระยะสั้นและระยะยาว และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นหรือนั่นอนของการกระทำใด ๆ ที่อาจส่งผลต่อความมั่นคงของมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หรือชุมชนผู้ปฏิบัติอย่างรอบคอบ

๑๐. ชุมชน กลุ่ม และบุคคล (หากสามารถนำมาปรับใช้ได้) ควรมีบทบาทสำคัญในการกำหนดสิ่งที่ถือเป็น **ภัยคุกคามต่อมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของตน** รวมถึงการนำออกจากบริบท การนำไปค้าขาย และการนำเสนอในรูปแบบที่บิดเบือน และในการตัดสินใจวิธีการป้องกันและบรรเทาภัยคุกคามดังกล่าว

๑๑. **ความหลากหลายทางวัฒนธรรม** และเอกลักษณ์ของชุมชน กลุ่ม และบุคคลควรได้รับการเคารพอย่างเต็มที่ ในการเคารพต่อค่านิยมที่ได้รับการยอมรับจากชุมชน กลุ่มและบุคคล และความละเอียดอ่อนต่อบรรทัดฐานทางวัฒนธรรม ควรให้ความสำคัญเป็นพิเศษต่อความเสมอภาคทางเพศ การมีส่วนร่วมของเยาวชน และการเคารพต่อเอกลักษณ์ทางเผ่าพันธุ์ ในการออกแบบและดำเนินมาตรการในการปกป้องรักษา

๑๒. การปกป้องรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้เป็น****ผลประโยชน์ส่วนรวมของมวลมนุษยชาติ**** และดังนั้นจึงควรดำเนินการผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศคู่ภาคี ระดับภูมิภาค ระดับระหว่างภูมิภาค และระดับนานาชาติ อย่างไรก็ตาม ชุมชน กลุ่ม และบุคคล (ในกรณีที่สามารถนำมาปรับใช้ได้) ไม่ควรถูกแปลกแยกจากมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของตนเอง

คณะทำงานถอดประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

๑. นายวชิรชล คำศิริรักษ์	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย
๒. นางกาญจนาภรณ์ จันทร์กิตติ	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครราชสีมา
๓. นางลัดดา จงนุเคราะห์	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์
๔. นางสาวทัศนีย์ เสถียรภักทรนันท์	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี
๕. นายณิชาชนน แผลมคม	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น
๖. นางสาวกนกภรณ์ ชุ่มเรืองศรี	} โรงเรียนคำม่วง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์
๗. นางอัมมทอง ปัญญา	
๘. นางสาวณภัทร ทานะสุข	} โรงเรียนนายางหลักพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ
๑๐. นางสาวเสาวภา เกียรติชัยภูมิ	
๑๑. นางสาวปติญา ศรีจันทร์	} โรงเรียนนาหว้าพิทยาคม “ธาตุประสิทธิ์ประชานุเคราะห์” สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม
๑๒. นางสาวศจีรัตน์ ศุภศรี	
๑๓. นายอุเทน ดีดศรี	} โรงเรียนบุญเหลือวิทยานุสรณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครราชสีมา
๑๔. นายสุเมธ วรกุล	
๑๕. นายสุพรรณ บุญสิทธิ์	} โรงเรียนพรเจริญวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ
๑๖. นายพชรดนัย ภูจำเริญ	
๑๗. นายยุรนันท์ ปั่นนอก	} โรงเรียนหนองหงส์พิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์
๑๘. นางสาวกิตติมาพร โตหนึ่ง	
	โรงเรียนลำปลายมาศ
	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์
๑๙. นายศักรินทร์ จิตุชัย	} โรงเรียนนาคูนประชาสรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม
๒๐. นางมยุรี ศรีวงษา	
๒๑. นางอภิญญา หารสูงเนิน	} โรงเรียนหนองสูงสามัคคีวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี
๒๒. นางกนิษฐา ขาววันดี	
๒๓. นางกนกวรรณ นิโรคะ	} โรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด
๒๔. นางสาวสิริสุข สุจริต	

๒๕. นางจุฬาลักษณ์ บุญพรหม	}	โรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยา
๒๖. นายอจลวิชัย ด่านแก้ว		สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู
๒๗. นางสาวกัญจน์ณัฐ อัครชาติ	}	โรงเรียนกำแพง
๒๘. นายชยพล จันทร์แจ้ง		สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร
๒๙. ว่าที่ร้อยตรีศรุต ทองบ่อ	}	โรงเรียนป่าติ้ววิทยา
๓๐. นายชยุตมพงศ์ โสมณวัตร		สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร
๓๑. นายวชิระ จันทะลุน		โรงเรียนกุสุมาลย์วิทยาคม
		สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร
๓๒. นายนรากร สุทธิอาจ		โรงเรียนสกลนครพัฒนศึกษา
		สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร
๓๓. นางชมพลอย ชุตติแพทย์วิภา	}	โรงเรียนสุรวิทยาคาร
๓๔. นางสาวพร ลอยทอง		สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์
๓๕. นางสาวสุวรรณี คำเมืองคุณ	}	โรงเรียนน้ำสวยวิทยา
๓๖. นางสาวสุพัตรา ดีศิลป์		สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย
๓๗. นางปจรรย์ นาระกุล	}	โรงเรียนอุดรพิทยานุกูล
๓๘. นางพัฒน์ พันธผล		สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี
๓๙. นายศรัณยพงศ์ จันทะศรี	}	โรงเรียนห้วยเกิ้งพิทยาคาร
๔๐. นายพันธุ์ลก สืบกินนร		สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี
๔๑. นายวายุพล บุญภักดี	}	โรงเรียนขามุนานวิทยาคม
๔๒. นายยุทธนาภรณ์ บุบผาดี		สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ
๔๓. นางสาวกาญจนาภา ไชยรัตน์	}	โรงเรียนโดมประดิษฐ์วิทยา
๔๔. นางสาวสุธินี บุญล้อม		สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ
๔๕. นายเฉลิมชัย พันธุ์เลิศ		ผู้อำนวยการสถาบันสังคมศึกษา
		สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
๔๖. นางสาวกระแสนัฐ ปล้องมะณี		นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ
		สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
๔๗. นางสาวศศิธร สมอเม็ด		นักจัดการงานทั่วไป
		สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
๔๘. นางสาวสุชาดา อร่ามเรือง		นักวิชาการศึกษา
		สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
๔๙. นายสิทธิกร หิตาวรรณ		นักวิชาการศึกษา
		สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

ว่าที่ร้อยตรี ธนุ วงษ์จินดา

นางเกศทิพย์ ศุภวานิช

นายวิษณุ ทรัพย์สมบัติ

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

รักษาการในตำแหน่งที่ปรึกษาด้านมาตรฐานการศึกษา

หน่วยงานสนับสนุน

องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ สำนักงานกรุงเทพมหานคร

สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน

คณะผู้เขียนและเรียบเรียง

นายเฉลิมชัย พันธุ์เลิศ

นางสาวกระแสนันท์ ปลั่งมะณี

ผู้อำนวยการสถาบันสังคมศึกษา

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

บรรณาธิการ

นายเฉลิมชัย พันธุ์เลิศ

นางสาวกระแสนันท์ ปลั่งมะณี

นางสาวศศิธร สมอเม็ด

นางสาวสุชาดา อร่ามเรือง

นายสิทธิกร หิดาวรรณ

ผู้อำนวยการสถาบันสังคมศึกษา

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

นักจัดการงานทั่วไป สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

นักวิชาการศึกษา สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

นักวิชาการศึกษา สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

แบบปก และรูปเล่ม

ธรรมรัตน์ บุญแพทย์

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

สถาบันสังคมศึกษา สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จัดพิมพ์โดย สถาบันสังคมศึกษา
สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ